

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

О. М. ПІСЬ, І. В. ФІЛЯК, А. В. ПОДОЛЯН

МАТЕМАТИКА

РОЗРОБКИ УРОКІВ ДО ПІДРУЧНИКА

О. М. ПІСЬ, І. В. ФІЛЯК

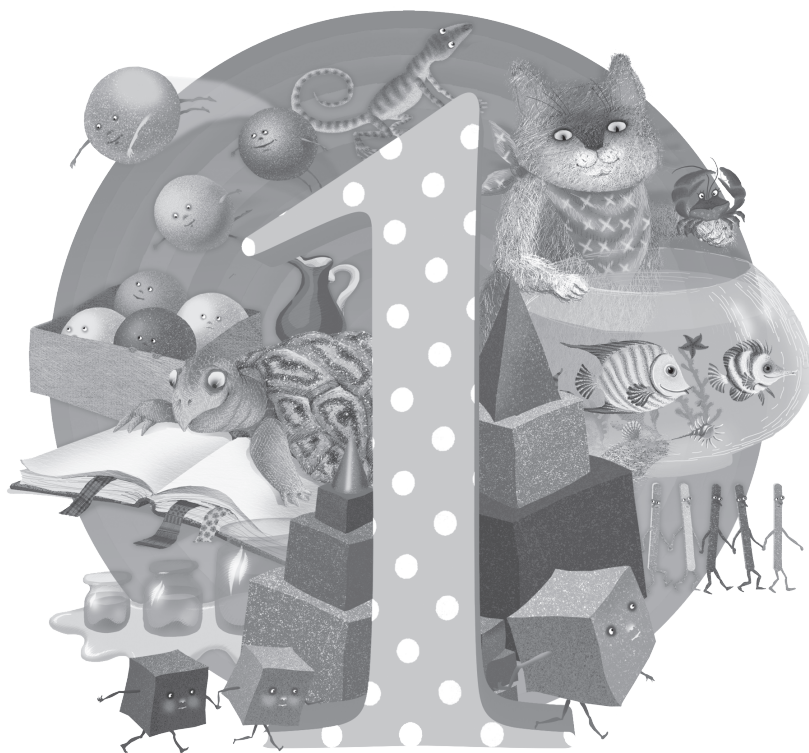
КЛАС
частина 2

НОВА
УКРАЇНСЬКА
ШКОЛА

О. М. Гісь, І. В. Філяк, А. В. Подолян

МАТЕМАТИКА

РОЗРОБКИ УРОКІВ ДО ПІДРУЧНИКА
О. М. Гісь, І. В. Філяк

КЛАС
ЧАСТИНА 2

УДК [51:37.016] (073)
Г 51

Гісь О. М.

Г 51 Математика. 1 клас : розробки уроків : до підруч. О. М. Гісь, І. В. Філяк. У 2 ч., Ч. 2 / О. М. Гісь, І. В. Філяк, А. В. Подолян. — Харків : Вид-во «Ранок», 2018. — 256 с.

ISBN 978-617-09-3100-9

Посібник містить плани-конспекти уроків математики в 1 класі ЗЗСО. Пропонований матеріал відповідає Типовій освітній програмі для початкових класів.

Розробки уроків містять різноманітні форми й методи роботи, дидактичні ігри, роботу з геометричним матеріалом.

Призначено для вчителів початкових класів, студентів вищих навчальних педагогічних закладів.

УДК 51:[37.016] (073)

**Разом дбаємо
про екологію та здоров'я**

ISBN 978-617-09-3100-9

© О. М. Гісь, І. В. Філяк,
А. В. Подолян, 2016

© ТОВ Видавництво «Ранок», 2018

ПЕРЕДМОВА

Пропонуємо читачам **інноваційний комплект із математики** для першого класу: **підручник, робочий зошит і методичний посібник для вчителя.**

Підручник з математики базується на новітніх методиках навчання, що спрямовані, у першу чергу, на розкриття творчого потенціалу дітей, розвитку не лише репродуктивного, а й продуктивного мислення, перетворення навчання на захопливий процес, сповнений радості, ентузіазму й ініціативи.

Матеріал систематизовано і структуровано так, що він дійсно повністю відповідає віковим особливостям дитини. Новою є ідея «уроків-блоків», у яких поступово розвивається лише одна тема, а комбінування кількох типів задач пропонується лише на етапі закріплення. Перед новою темою — пропедевтика, а наприкінці теми — уроки-повторення. Запропоновано наскрізно ігровий стиль подачі матеріалу. Розроблено веселі та цікаві сюжети задач, близькі до реального життя дитини.

На сторінках підручника і робочого зошита введено піктограми: «Увага!». Ця позначка закликає учнів особливо зосередитись на завданні. «Професор математики» — це персонаж підручника, що придумує дітям математичні диктанти. «Лампочка» — символ, що вказує на ускладнені завдання і головоломки. «Розжарена лампочка» повідомляє, що попереду завдання, яке вимагає логічного мислення і глибокого аналізу. У довідничках Вивчайка записані правила чи схеми міркування. Пам'ятайко пригадує правила і терміни, попередньо вивчені.

Завдання сформульовано більш стисло, без громіздких словесних конструкцій. Використовується введення малюнка у текст речення. Уведено елементи творчої математики (головоломки, нестандартні задачі), що сприяють розвитку не лише логічного, а й творчого математичного мислення дітей.

Змістовою новинкою підручника є тема «Гроші», ідея вимірювання одних предметів за допомогою інших, використання діаграм Вена, пелюсткових діаграм, задач із зайвими даними тощо.

Нумерація уроків введена виключно для зручності пошуку відповідного блоку завдань у робочому зошиті та не зобов'язує вчителів її дотримуватися.

Підручник з математики та робочий зошит перед їхнім виходом у світ, проходили апробацію у трьох перших класах.

Ми сподіваємося, що такі зміни заохочуватимуть дітей до навчання і слугуватимуть позитивним емоційним фоном, перетворюючи вивчення математики на захопливий процес.

Робочий зошит служить доповненням до підручника. У ньому міститься достатньо додаткового матеріалу (по 3–5 завдань на урок). Нумерація уроків у робочому зошиті збігається з нумерацією уроків у підручнику. Усі завдання добре систематизовані. Вони не копіюють вправ підручника, а є їхнім продовженням і практично доповнюють матеріал підручника на кожному конкретному уроці. Завдання диференційовані та сформовані від простішого до складнішого. Не можна вимагати від першокласника виконання всіх завдань у робочому зошиті. Робочий зошит може послужити джерелом додаткового матеріалу для тренування кожного учня і «поживою» для тих, хто випереджає за темпом роботи на уроці інших дітей.

Методичний посібник для вчителя включає: **річне календарне планування уроків математики, розробки уроків** з детальним поясненням завдань із логічним навантаженням і **математичні ігри** до деяких тем.

II СЕМЕСТР

УРОК 61

Тема: Читання прикладів різними способами. Закріплення вмінь встановлювати взаємозв'язок між додаванням і відніманням.

Мета: закріплювати вміння дітей читати приклади різними способами; установлювати взаємозв'язок між додаванням і відніманням; учити моделювати описану в задачі ситуацію за допомогою відрізків, схематичних рисунків; розвивати в школярів мислення, математичне мовлення; виховувати любов до української народної пісні.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 4–6; робочий зошит: ч. 3, с. 5.

Додатковий та ілюстративний матеріали: сигнальні картки із цифрами.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Повторення складу чисел 2–10 за сигнальними картками.

З р а з о к:

8 — це 3 і ...;

10 — це 5 і ...;

9 — це 9 і ... .

2. Усне розв'язування задач.

- 1) У засніженому дворі бавилися 5 хлопчиків і 4 дівчинки. Скільки всього дітей бавились у дворі?
- 2) 9 дітей з'їжджали на санках із гірки. З'їхало 7 дітей. Скільком дітям ще залишилося з'їхати?
- 3) Хлопчики зліпили 10 сніжок, а дівчатка — на 2 сніжки менше. Скільки сніжок зліпили дівчатка?
- 4) Щоб залити ковзанку, дівчатка принесли 4 відерця води, а хлопчики — на 3 відерця більше. Скільки відерець води принесли хлопчики?
- 5) 5 дітей каталися на ковзанах, 4 дитини — на санках. На скільки більше дітей каталося на ковзанах?

Діти сигналізують відповіді розрізними цифрами.

— Яку дію ви виконували? Чому саме її?

— Що скажете про дітей, які бавилися у дворі? (Вони дружні, допомагають один одному.)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Закінчилися зимові канікули. Веселий слоник одягнув теплу зимову шапочку, шарфик, склав шкільний рюкзак і поспішає до школи, на свій улюблений урок математики. Червоногрудий снігуруказує йому дорогу в 1 клас на 2 семестр. Пригадаємо, які умовні позначки зустрінуться нам у підручнику та що вони означають.

— Сьогодні ми потронуємося читати приклади на додавання та віднімання різними способами, будемо складати сімейства прикладів, числові трійки та розв'язувати задачі на різницеве порівняння.

III. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

☑ 1. Робота з підручником.

» Завдання 1 (с. 5)

Шість плюс два дорівнює вісім.

До шести додати два, дорівнює вісім.

Шість збільшити на 2, дорівнює вісім.

Сума чисел шість і два становить вісім.

Вісім мінус два дорівнює шість.

Від восьми відняти два, дорівнює шість.

Вісім зменшити на два, дорівнює шість.

Різниця чисел вісім і два становить шість.

— Що спільного між прикладами? (*У них повторюються числа 2, 6, 8.*)

— Пригадаємо, як із цих чисел можна скласти сімейство прикладів, утворити числову трійку:

$$6 + 2 = 8$$

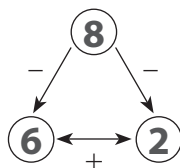
$$2 + 6 = 8$$

$$8 - 2 = 6$$

$$8 - 6 = 2$$

$$8 - 6 + 2$$

$$8 - 2 + 6$$

» Завдання 2 (с. 5)

— Прочитайте задачу 2. Про що в ній ідеться?

— Назвіть числові дані, шукане.

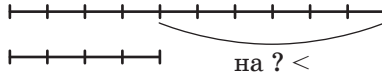
— Змодельємо описану в задачі ситуацію за допомогою відрізків.

— Скільки козаків стало на варті? (*Десять.*)

— Накреслимо перший відрізок на 10 клітинок.

— Скільки козаків варили куліш? (*Чотири.*)

— Накреслимо під першим відрізком другий відрізок на 4 клітинки.

— На скільки клітинок другий відрізок коротший, ніж перший? (На 6 клітинок.)

— Що означають ці 6 клітинок? (Що куліш варили на 6 козаків менше, ніж стояли на варті.)

— Напишіть розв'язання задачі. ($10 - 4 = 6$ (к.))

— Поясніть вибір дії. (Щоб дізнатися, на скільки одне число більше чи менше, ніж друге, треба від більшого відняти менше.)

— Назвіть шукане. (На 6 козаків менше.) Сформулюйте повну відповідь задачі. (Куліш варили на 6 козаків менше.)

— Якого виду задачу ми розв'язали? (На різницеве порівняння.)

► Завдання 3 (с. 5)

— Пісня супроводжує людину все життя. У маминій чи бабусиній колисковій — любов до дитини. Пісні поліпшують настрій, додають сили в роботі, закликають до боротьби за волю та рідну землю. Кожна держава має свою урочисту пісню — Гімн.

— Які народні пісні люблять співати у ваших рідинах? Хто у вас їх найкраще співає?

— Прочитайте задачу 3. Про що в ній ідеться?

— Назвіть числові дані, шукане.

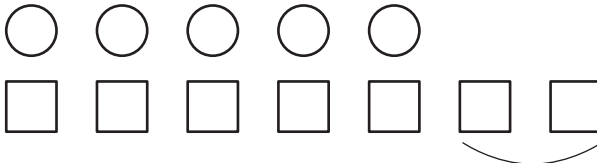
— Змодельємо описану в задачі ситуацію за допомогою рисунка.

— Скільки пісень заспівала бабуся? (П'ять.)

— У першому рядку нарисуємо 5 кружечків.

— Скільки пісень заспівав дідусь? (Сім.)

— У другому рядку обведемо 7 клітинок так, щоб кожна клітинка була розташована під кружечком.

— Дужкою покажемо, на скільки більше клітинок, ніж кружечків. (На 2 клітинки більше.)

— Що означають ці 2 клітинки? (Що дідусь заспівав на 2 пісні більше.)

— Напишіть розв'язання задачі. ($7 - 5 = 2$ (п.))

— Чому ви віднімали?

— Назвіть шукане. (*На 2 пісні більше.*) Сформулюйте повну відповідь задачі. (*На 2 пісні більше почула внучка від дідуся, ніж від бабусі.*)

— Якого виду задачу ми розв'язали? (*На різницеве порівняння.*)

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

► Завдання 4 (с. 6)

1) $4 + 5 = 9$

2) $2 + 7 = 9$

$5 + 4 = 9$

$7 + 2 = 9$

$9 - 4 = 5$

$9 - 2 = 7$

$9 - 5 = 4$

$9 - 7 = 2$

► Завдання 5 (с. 6)

— Які числа є у прикладах на віднімання? (*2, 4, 6*) Чи можна з них скласти приклад на додавання?

1) $2 + 4 = 6$

2) $1 + 8 = 9$

$4 + 2 = 6$

$8 + 1 = 9$

4. Динамічна пауза (за вибором учителя).

5. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 5

— Розгляньте перший малюнок.

— Скільки ведмедиків читає? Скільки з них лежить? Скільки всього ведмедиків?

— Напишемо приклади на додавання:

$4 + 6 = 10$

$6 + 4 = 10$

— Складемо із цих прикладів на додавання 2 приклади на віднімання:

$10 - 4 = 6$

$10 - 6 = 4$

Завдання за другим малюнком про підточені та непідточені олівці виконується так само.

► Завдання 2 на с. 5

— Перед виконанням завдання пригадайте, що в «числовій трійці» сума пишеться вгорі.

— Розгляньте перший малюнок. Скільки всього предметів зображено? (*Шість.*)

— У якій числовій трійці число 6 означає суму? (*У першій числовій трійці.*)

— То з якою числовою трійкою сполучимо перший малюнок? (*З першою.*)

- Що в ній означає число 2? (*Дві розквітлі троянди.*)
- Яке третє число треба дописати? (4)
- Що воно означає? (*4 бутони троянд.*)
- Перевіримо числову трійку за стрілочками: 2 і 4 — це 6, від 6 відняти 2 — дорівнює 4; від 6 відняти 4 — дорівнює 2.
- Завдання за другим малюнком про автобуси та легкові автомобілі виконується аналогічно.

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

- Чого ви навчилися на уроці?
- Яке завдання було найважче виконати? Яке — найлегше?

УРОК 62

Тема. Числовий вираз та його значення. Числові вирази на дві дії.

Мета: дати дітям поняття про числовий вираз і його значення; навчити записувати та читати числові вирази, що містять дії додавання і віднімання; обчислювати значення числових виразів на одну та дві дії; закріплювати вміння розв'язувати задачі на зменшення та збільшення числа на кілька одиниць; розвивати в школярів мислення, обчислювальні навички; виховувати інтерес до математики.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 6–8; робочий зошит: ч. 3, с. 6.

Додатковий та ілюстративний матеріали: картки для математичної естафети; сигнальні картки із цифрами та математичними знаками.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Гра «Математична естафета».

Учитель дає на останню парту кожного ряду аркуш паперу, на якому стовпчиком написані вирази. Діти беруть ручки, за вказівкою вчителя кожен школяр виконує по одному завданню та передає аркуш на попередню парту. Учні з першої парти віддають аркуш учителю. Ряд, учні якого впоралися швидше та не припустилися жодної помилки, — переможець.

$3 + 5 = \dots$

$6 + 2 = \dots$

$8 + 2 = \dots$

$4 - 4 = \dots$

$8 - 7 = \dots$

$7 - 7 = \dots$

$9 - 3 = \dots$

$10 - 8 = \dots$

$9 - 4 = \dots$

$7 + 3 = \dots$

$4 + 3 = \dots$

$7 - 3 = \dots$

$10 - 9 = \dots$

$3 - 3 = \dots$

$10 - 5 = \dots$

$8 - 4 = \dots$

$7 - 5 = \dots$

$6 + 3 = \dots$

$0 + 2 = \dots$

$5 + 0 = \dots$

$4 + 0 = \dots$

Підбиття підсумків математичної естафети.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Що таке числовий вираз і його значення? Як обчислювати вирази не тільки на одну дію, а й на дві? На ці запитання ми дамо сьогодні відповідь.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

☑ 1. Робота з підручником.

» Завдання 1 (с. 6)

— Розгляньте малюнок до завдання 1.

— Які кубики треба поставити після знаку $=$? (3 і 4)

— Після того як ми поставили кубики, що ми зробимо далі? (Обчислили приклади на додавання та віднімання.)

— Ту частину прикладу, де є числа й арифметичні дії у математиці називають **числовим виразом**, а число з протилежного боку від знака « $=$ » — це **значення числового виразу**. Замість «розв'язи приклад», можна також сказати: «знайди значення числового виразу». Прочитаймо в довідничку, як про це нам розповідає Вивчайко.

» Робота з довідничком (с. 6)

— Із чого складаються числові вирази? (Із чисел і знаків арифметичних дій.)

☑ 2. Робота з розрізними цифрами та знаками арифметичних дій.

На магнітній дошці вчитель викладає числовий вираз $4 + 3$.

— Як називається числовий вираз на додавання? (Сума.)

— Яке значення цього виразу? (7, бо $3 + 4 = 7$.)

— Замінімо знак « $+$ » на « $-$ »: $4 - 3$.

— Як називається числовий вираз на віднімання? (Різниця.)

— Яке значення цього виразу? (1, бо $4 - 3 = 1$.)

Висновок: у числових виразах важливі і числа, і знаки арифметичних дій.

☑ 3. Робота з підручником.

» Завдання 2 (с. 7)

$2 + 6 = 8$

$3 + 3 = 6$

$1 + 9 = 10$

$6 - 2 = 4$

$3 - 3 = 0$

$9 - 1 = 8$

» Завдання 3 (с. 7)

— Чим подібні записи: $5 + 2$ і $5 + 2 - 1$? (Частиною $5 + 2$.)

— Чим вони відрізняються? (У другому виразі є ще дія віднімання $- 1$.)

► Робота з довідничком (с. 7)

— Ось що про такі вирази говорить Вивчайко. (Діти читають довідничок.)

— За яким порядком виконуються дії у виразах на дві дії?

— Зверніть увагу, що Вивчайко олівцем над першою дією пише значення виразу. Це робиться для зручності обчислень. Так будемо робити в зошитах і ми.

► Завдання 4 (с. 7)

Вирази з першого стовпчика діти обчислюють усно, з другого та третього — письмово. Школярі коментують і пишуть у зошитах, учитель — на дошці.

— Пишемо: $4 + 3 - 1 = \dots$

— Обчислюємо: $4 + 3 = 7$. Пишемо над першою дією 7. 7 мінус 1 дорівнює 6. Значення виразу — 6.

(Далі діти коментують за зразком.)

☑ 4. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

☑ 1. Робота з підручником.

► Завдання 5 (с. 7)

Діти складають числові вирази за зразком, поданим у підручнику.

М і р к у в а н н я. Сума чисел 4 і 2 становить 6. До цієї суми треба додати 1. Пишемо в рядок: $4 + 2 + 1 = \dots$. Обчислюємо: $4 + 2 = 6$ (6 пишемо над першою дією.) $6 + 1$ дорівнює 7.

(Далі — за зразком.)

► Завдання 6 (с. 8)

— Розгляньте скорочений запис задачі 1. Про що в ній говориться? (Про тенісні ракетки, які є в спортсмена та на полиці.)

— Назвіть числові дані. (2 і 4) Якого слова не вистачає? («Більше» або «менше».)

— Чому не підійде слово «менше»? (Тому що, як буде «менше», то від 2 не зможемо відняти 4.)

— Про що треба дізнатися в задачі? (Скільки ракеток на полиці.)

— Розкажіть задачу за скороченим записом.

— Змоделюємо описану в задачі ситуацію за допомогою рисунка.

— Скільки ракеток було у спортсмена? (Дві.)

- Намалюємо в першому рядку 2 кружечки.
- Скільки ракеток на полиці? (На 4 ракетки більше.)
- Що це означає? (Так само 2 і ще 4.)
- Скільки кружечків намалюємо у другому рядку? (2 і 4 кружечки.)
- Що вони означають? (Що на полиці було 6 ракеток.)
- Напишіть розв'язання задачі. ($2 + 4 = 6$ (р.))
- Назвіть шукане. (6 ракеток.) Сформулюйте повну відповідь задачі. (На полиці було 6 тенісних ракеток.)
- Яку задачу ми розв'язали? (На збільшення числа на кілька одиниць.)

Робота над другою задачею про бубни та барабани виконується за зразком попередньої. Звертаємо увагу, що цю задачу можна доповнити двома словами: «більше» та «менше». Розв'язати обидві задачі: $4 + 3 = 7$ або $4 - 3 = 1$.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 6

— Зараз, діти, ви попрацюєте вчителями. Завдання: приклади обчислити, помилки закреслити.

З р а з о к: сума чисел 5 і 3 справді становить 8. Помилки немає. $6 - 3 = 3$ — також правильно.

Різниця чисел 9 і 6 не становить 2. Закреслюємо відповідь 2, над нею пишемо 3. Перевіряємо: 9 — це 6 і 3.

Далі — аналогічно.

► Завдання 2 на с. 6

— Міркуємо над першим виразом: було 6, стало 9. Значення виразу збільшилось. Отже, пишемо знак «+». Перевіряємо: $6 + 3 = 9$.

— Міркуємо над другим виразом: було 8, залишилось 6. Значення виразу зменшилось. Отже, пишемо знак «-». Перевіряємо: $8 - 2 = 6$.

(Далі — за зразком.)

► Завдання 3 на с. 6

Самостійна робота з подальшою перевіркою. Запропонувати дітям працювати з олівцем і гумкою, вписуючи знаки простим олівцем, а над першою дією писати її результат.

Звернути увагу, що у виразах на дві дії може бути 4 способи розташування знаків «+» та «-»: ++, +-, -+, --.

Перевірка: $6 + 1 + 2 = 9$; $6 - 1 - 2 = 3$; $6 - 1 + 2 = 7$; $6 + 1 - 2 = 5$.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Як у математиці називаються такі записи: $5 - 2$; $8 + 1 - 3$?
Що означає знайти їхні значення? За яким порядком виконуються дії у виразах на дві дії?

УРОК 63

Тема. Порівняння числа та значення числового виразу.

Мета: навчити дітей порівнювати число та числовий вираз; закріплювати вміння розв'язувати задачі на різницеve порівняння; складати вираз за малюнком; розвивати в школярів мислення, обчислювальні навички; виховувати любов до природи.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 8–9; робочий зошит: ч. 3, с. 6–7.

Додатковий та ілюстративний матеріали: для гри «Більше—менше» на кожній парті — набір з 11 карток із числами від 0 до 10 на них, пенал із 10 невеликими предметами (наприклад, кольоровими деталями від конструктора, іграшками, можуть бути також олівці).

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Гра «Більше—менше».

Для гри на кожній парті є набір з 11 карток із числами на них від 0 до 10, пенал із 10 невеликими предметами.

Оголошується варіант гри: «Де більше?» або «Де менше?».

► Гра «Де більше?»

Діти грають парами. Одна дитина виймає з пеналу кілька предметів і кладе на парту, а друга одночасно показує будь-яку картку із числом. Діти швидко порівнюють число на картці й кількість предметів. Бал отримує той, хто першим назве, де більше число, відповідно називаючи: «Парта», «Картка», «Дорівнює» (або «Однаково»).

Діти міняються ролями (той, хто виймав речі з пеналу, буде показувати картку із числом, а той, хто показував число, виймати речі з пеналу). Гра продовжується далі. Кожна пара визначає переможця.

Якщо дитина, яка виймає предмети, хоче показати 0 предметів, то відкриває порожню долоньку.

(Якщо вибирають варіант гри «Де менше?», то відповідно називають місце, де є менше число.)

2. Робота з підручником.

» Завдання 1 (с. 8)

— Пригадайте написання знаків «>» і «<». Пташка завжди повертає дзьобик у бік більшого числа, неначе хоче його дзьобнути.

— Прочитайте записи в завданні 1.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Ви вже вмієте порівнювати числа, робити відповідні записи, використовуючи знаки «>» і «<». Сьогодні навчимося порівнювати число та вираз.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

» Завдання 2 (с. 8)

Діти висловлюють свої припущення щодо порівняння числа та виразу, читають хід міркування в підручнику і роблять висновок:

— Щоб порівняти число та вираз, треба спочатку знайти значення виразу.

» Завдання 3 (с. 9)

Письмо з коментуванням (діти пишуть у зошитах, учитель — на дошці):

— Пишемо 7, пропускаємо клітинку для знака, пишемо $3 + 3$. У лівій частині маємо число 7, у правій — вираз $3 + 3$. Обчислюємо значення виразу: сума чисел 3 і 3 становить 6. Пишемо над виразом результат 6. Порівнюємо: 7 більше, ніж 6. Пишемо знак «більше». Читаємо: «7 більше, ніж $3 + 3$ ».

(Далі — за зразком.)

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

» Завдання 4 (с. 9)

Квіти у спеку важко зітхають,

Питоньки хочуть, дощик чекають.

Гляньте: краплини з хмарки злітають.

«Де моя квітка?» — краплі питають.

— Допоможіть краплинкам знайти свої квіточки.

Діти записують вирази у два стовпчики. Діють за зразком у підручнику:

Перша краплинка. Сума чисел 3 і 3 становить 6. 6 більше, ніж 5. Пишемо в першій стовпчик. (Це краплинка для першої квіточки.)

Друга краплинка. Різниця чисел 8 і 4 становить 4. 4 менше, ніж 5. Пишемо у другий стовпчик. (Це краплинка для другої квіточки.)

(Далі — за зразком.)

Не знайшла своєї квіточки краплинка $1 + 4$. Значення цього виразу 5. А $5 = 5$. Квіточки з таким записом немає.

► Завдання 5 (с. 9)

— Прочитайте завдання 5.

— Скільки лебедів плавало в озері? (Сім.)

— Як записати виразом, скільки лебедів було на березі? ($1 + 5$)

— Порівняйте число та вираз: $7 > 1 + 5$.

— Дайте відповідь на запитання. (Більше лебедів було в озері.)

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 6

Бульбашки рибки вправно пускають.

Рибки у діток чемно питають:

— Де чия бульбашка, нам підкажіть,

Бульбашки з рибками ви сполучіть.

— Що потрібно зробити спочатку, щоб визначити, якій рибці належить бульбашка? (Треба знайти значення виразу на бульбашиці.)

► Завдання 2 (с. 7)

— Прочитайте задачу. Про що в ній говориться? Назвіть числові дані та шукане.

— Напишіть розв'язання. ($8 - 6 = 2$ (г.))

— Поясніть свій вибір дії.

— Сформулюйте повну відповідь.

► Завдання 3 (с. 7)

М і р к у в а н н я.

1) Зліва маємо числа 5, 3, 2, справа — число 10. Число 10 набагато більше за 5, 3 і 2 (або знаходиться досить далеко від 5, 3 і 2). Тому, щоб із числа 5 утворити число 10, треба додати числа: $5 + 3 + 2 = 10$.

2) Зліва знову маємо числа 5, 3, 2, справа — число 4.

Варіант 1. Давайте спробуємо додати перших два числа. $5 + 3 = 8$. Чи зможемо із числа 8 отримати 4, якщо додамо чи віднімемо 2? (Ні, ми отримуємо 6 або 10, але не 4.) Отже, варіант 1 не підходить.

Варіант 2. Тепер давайте спробуємо відняти перших два числа. $5 - 3 = 2$. Щоб із числа 2 отримати число 4, треба додати число 2, яке залишилось. Отже, правильний запис: $5 - 3 + 2 = 4$.

Далі — за попередніми зразками:

$$5 + 3 - 2 = 6$$

$$5 - 3 - 2 = 0.$$

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

- Як ми порівнюємо число та вираз?
- Яке завдання сподобалося найбільше?

УРОК 64

Тема: Порівняння числа та значення числового виразу, складеного за малюнком.

Мета: навчити дітей порівнювати число та числовий вираз, складений за малюнком; закріплювати вміння розв'язувати задачі на різницеве порівняння; складати вираз за малюнком; розвивати в школярів мислення, обчислювальні навички школярів; виховувати інтерес до вивчення математики.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 10–11; робочий зошит: ч. 3, с. 7.

Додатковий та ілюстративний матеріали: предметні малюнки для гри «Іграшковий магазин», сигнальні картки.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Усна лічба «Іграшковий магазин».

Учитель викладає на набірне полотно у три ряди предметні малюнки:

- 1) 5 зайчиків і 3 білочки;
- 2) 2 ведмедики і 5 лисичок;
- 3) 9 метеликів і 1 слоник.

Приклади завдань:

- Яких іграшок однакова кількість?
- Яких іграшок найменше? Найбільше?
- Яких іграшок більше, зайчиків чи білочок, і на скільки?
- Яких іграшок менше, ведмедиків чи лисичок, і на скільки?
- Скільки треба покласти слоників, щоб їх стало стільки, скільки метеликів?
- Скільки всього іграшок на першій полиці?
- Як це можна записати за допомогою виразу?

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні ми продовжимо вчитися складати вираз за малюнком і порівнювати його значення із числом.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 10)

— Розгляньте малюнок 1 до завдання 1.

— Поясніть запис, зроблений за цим малюнком.

(Зелених жабок було 5, тому записано число 5. Жовтих жабок було 1 і ще 3. Записали цю кількість виразом $1 + 3$. Щоб порівняти число та вираз, треба спочатку знайти значення виразу: $1 + 3 = 4$. Число 5 більше, ніж 4. Пишемо знак «>». Читаємо: «5 більше, ніж $1 + 3$ »).

Робота за наступними малюнками проводиться за зразком.

$4 + 6 < 10$ (У хлопчика 4 і 6 наліпок, у дівчинки — 9 наліпок.)

$5 < 4 + 3$ (5 чупа-чупсів; 4 цукерки в коробці, а 3 — на столі.)

$5 < 10 - 3$ (У коробці 5 тюбиків пасти. На столі 10 тюбиків пасти, з них 3 тюбики порожні.)

Письмо з коментуванням (діти пишуть у зошитах, учитель — на дошці після коментування учня).

▶ Завдання 2 (с. 11)

Після виконання завдання діти відповідають на запитання:

— То в якому записі ліва частина дорівнює правій? ($9 = 9$) Доведіть свою думку. (Коли до будь-якого числа додаємо (чи від числа віднімаємо) нуль, залишається те саме число.)

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАНЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 3 (с. 11)

М і р к у в а н н я.

1) Перша стріла. Різниця чисел 8 і 7 становить 1. Серед поданих чисел є лише одне число, за яке 1 більше. Це число 0. Число 0 підходить для першої стріли.

2) Друга стріла. Сума чисел 3 і 4 становить 7. Серед поданих чисел є кілька чисел, які менші за 7. Це числа 0, 1, 3, 6. Вони підходять для другої стріли.

3) Третя стріла. Сума чисел 5 і 2 становить 7. Серед поданих чисел є числа, які більші за 7. Це числа 8 і 10. Вони підходять для третьої стріли.

Спостереження: коли в записі є знаки «>» або «<», правильних відповідей може бути не тільки одна, а кілька (або багато).

► Завдання 4 (с. 11)

- Прочитайте задачу 4.
- Назвіть числові дані. (*6 лапок у комарика.*)
- Про що треба дізнатися в задачі?
- Які числові дані нам ще знадобляться, щоб відповісти на запитання задачі? (*У кролика 4 лапки, у курочки їх 2.*)
- Напишіть розв'язання задачі. ($6 - 4 = 2$ (л.); $6 - 2 = 4$ (л.))
- Яким правилом користувалися? (*Щоб дізнатися, на скільки одне число більше чи менше, ніж друге, треба від більшого числа відняти менше.*)
- Дайте повну відповідь на перше запитання задачі; на друге запитання.

► Завдання 5 (с. 11)

М і р к у в а н н я.

- 1) Було 5, стало 9. Стало більше, отже, пишемо знак «+». Перевіряємо: $5 + 4 = 9$.
- 2) Було 8, залишилось 6. Залишилось менше, отже, пишемо знак «-». Перевіряємо: $8 - 2 = 6$.
- 3) Було 10, залишилось 7. Залишилось менше, отже, пишемо знак «-». Перевіряємо: $10 - 3 = 7$.
- 4) Було 7, залишилось 2. Залишилось менше, отже, будемо віднімати. Перевіряємо: $7 - 3 - 2 = 2$.
- 5) Було 7, стало 8. Вираз на дві дії. Скористаємось методом підбору. Спробуємо відняти перших два числа: $7 - 3 = 4$. Але із чотирьох і двох неможливо одержати 8. Тому в першій дії треба писати не знак «-», а знак «+». Сума чисел 7 і 3 становить 10. А щоб отримати 8, треба від 10 відняти 2. Перевіряємо: $7 + 3 - 2 = 8$.
- 6) Було 7, стало 6. Скористаємось методом підбору. Спробуємо додати перших два числа. $7 + 3 = 10$. Але з десяти та двох неможливо одержати 6. Тому в першій дії треба писати знак «-». Різниця чисел 7 і 3 становить 4. А щоб отримати 6, треба до 4 додати 2. Перевіряємо: $7 - 3 + 2 = 6$.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 7

Письмо з коментуванням.

► Завдання 2 на с. 7

- Прочитайте задачу. Про що в ній говориться? Назвіть числові дані та шукане.

- Напишіть розв’язання. ($8 - 6 = 2$ (ш.))
  - Поясніть свій вибір дії.
  - Сформулюйте повну відповідь.
- Завдання 3 на с. 7
Самостійна робота з перевіркою.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

- Чого ви навчилися на уроці?
- Пригадайте правило порівняння числа та виразу.

УРОК 65

Тема. Порівняння двох числових виразів.

Мета: навчити дітей порівнювати два числові вирази; закріпити знання складу чисел, уміння складати вираз за малюнком; розвивати логічне мислення, обчислювальні навички школярів; виховувати охайність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 12–13; робочий зошит: ч. 3, с. 8.

Додатковий та ілюстративний матеріали: плакат із зображенням ялинки, різнокольорові паперові ліхтарики, сигнальні картки; картки з виразами на додавання та віднімання для кожного учня.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Усна лічба «Ліхтарики».

На магнітній дошці — плакат із зображенням ялинки, на якій прикріплені 4 жовті ліхтарики, 2 зелені, 3 сині, 5 червоних, 1 фіолетовий.

— У хатинці гномиків стоїть новорічна ялинка, прикрашена ліхтариками. Гномики хочуть прикріпити ліхтарик, щоб кожного кольору було 8. Допоможемо гномикам.

(Учитель показує на зелений ліхтарик, діти сигналізують число 6, тому що 8 — це 2 і 6. Аналогічно повторюється склад чисел 9, 10.)

— Скільки всього жовтих і зелених ліхтариків?

— Як це можна записати за допомогою виразу?

(Діти пояснюють, учитель викладає картку: $4 + 2$.)

— Скільки всього синіх і червоних ліхтариків?

— Як це можна записати за допомогою виразу? (Картка: $3 + 5$.)

— Гномики захотіли порівняти жовті та зелені ліхтарики із червоними та синіми.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Але ми ще не порівнювали два вирази! Тому сьогодні будемо вчитися порівнювати два числові вирази.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

» Завдання 1 (с. 12)

- Поміркуйте, як порівняли два числові вирази в завданні 1.
- Перевіримо за схемою, чи правильними були наші міркування.

» Завдання 2 (с. 12)

Письмо з коментуванням (діти пишуть у зошитах, учитель — на дошці).

М і р к у в а н н я. У лівій частині різниця чисел 6 і 1 становить 5 (*пишемо результат над виразом*), у правій частині сума чисел 3 і 1 становить 4. Число 5 більше, ніж 4. Отже, пишемо знак «більше». Далі — за зразком.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

» Завдання 3 (с. 12)

- 1) Опрацювання зразка в підручнику.
- 2) **М і р к у в а н н я.** На лівій кісточці доміно маємо 0 і 6 крапочок, пишемо $0 + 6$. Пропускаємо клітинку. На правій кісточці доміно маємо 1 і 5 крапочок, пишемо $1 + 5$. Обчислюємо: $0 + 6 = 6$, $1 + 5 = 6$. $6 = 6$, отже, пишемо знак «=».

Далі — за зразком.

» Завдання 4 (с. 13)

- 1) $2 + 3 > 1 + 3$
— Котра вежа матиме менше кубиків? (*Та, що справа.*)
- 2) $6 - 2 = 3 + 1$
— У якій коробці буде більше кульок? (*Їх буде однаково кількості.*)

» Завдання 5 (с. 13)

М і р к у в а н н я.

- 1) Щоб із 5 залишилось 4, треба відняти 1. Число 1 переходить у наступний приклад. Сума чисел 1 і 6 становить 7.
- 2) 4 — це 3 і 1. Число 1 переходить у наступний приклад. Від 1 відняти 0, дорівнює 1.

3) 7 — це 3 і 4. Число 4 переходить у наступний приклад. Сума чисел 4 і 4 становить 8.

☑ 2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

☑ 3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 8

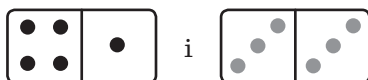
Порівнюємо кількість крапочок, які мають бути на першій і на другій кісточках доміно.

На першій кістці доміно є разом $4 + 1 = 5$ (крапочок, 4 — ліворуч, одна — праворуч).

На другій кісточці доміно разом $3 + 3 = 6$ (крапочок, по 3 крапочки з кожного боку).

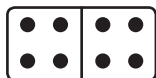
Оскільки $5 < 6$, то на другій кісточці доміно більша кількість крапочок. Тому саме крапочки на другій кістці доміно треба намалювати синім кольором.

$$4 + 1 < 3 + 3$$

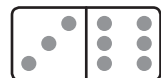

Допомога вчителя тим учням, які її потребують.

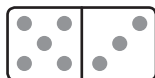
$$4 + 4 < 3 + 6$$

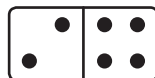
i

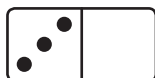
$$5 + 3 < 2 + 4$$

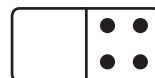
i

$$3 + 0 < 0 + 4$$

i

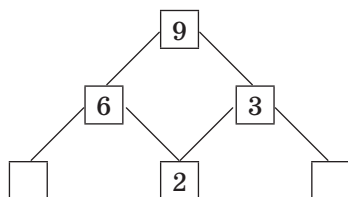

► Завдання 3 на с. 8

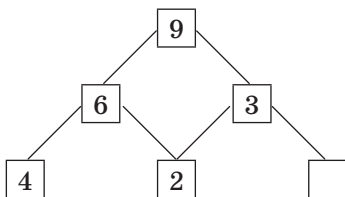
Деся погубились числа з Гугликової хатки. Допоможемо Гуглику знайти ці числа.

1) М і р к у в а н н я.

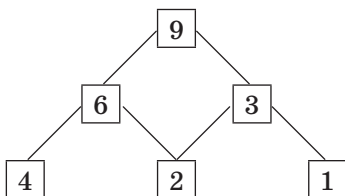
9 — це 6 і 3, пишемо 3.

6 — це 2 і 4, пишемо 4.

3 — це 2 і 1, пишемо 1.

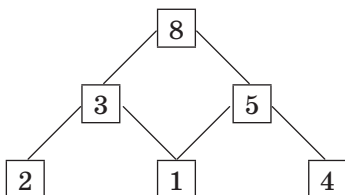

2) М і р к у в а н н я.

8 — це 5 і 3, пишемо 3.

3 — це 1 і 2, пишемо 2.

5 — це 1 і 4, пишемо 4.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

---

1. Порівняння виразу гномиків.

— Тепер ви легко допоможете гномикам порівняти кількість різнокольорових ліхтариків на їхній ялинці:

$$4 + 2 \dots 3 + 5$$

2. Гра «Порівняй!».

Учитель роздає учням по одній картці з виразом, наприклад $3 + 1$, $7 - 2$, $10 - 5$, $4 + 4$ тощо.

► Завдання учням:

- 1) переписати вираз у зошит;
- 2) помінятися картками із сусідом по парті;
- 3) переписати новий вираз через одну клітинку вправо від першого;
- 4) порівняти два вирази.

(«Хитринка» вчителя: усі вирази для дітей першого варіанта повинні бути меншими (або всі більшими), ніж вирази для дітей другого варіанта. Тоді під час перевірки вчитель швидко з'ясує, чи самостійно учні виконували завдання.)

УРОК 66

Тема. Числова рівність і числова нерівність. Правильні й неправильні числові рівності та нерівності.

Мета: навчити дітей розрізняти числові рівності та нерівності; читати та записувати числові рівності та нерівності; розуміти, що рівності й нерівності можуть бути істинними й хибними; навчити дітей визначати правильні й неправильні рівності та нерівності, обгрунтовувати своє рішення; закріпити знання складу чисел, уміння розв'язувати задачі на різницеве порівняння; розвивати логічне мислення, математичне мовлення; виховувати уважність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 13–16; робочий зошит: ч. 3, с. 9.

Додатковий та ілюстративний матеріали: дві коробки, кольорові кубики, розрізні цифри, сигнальні картки для усної лічби.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Гра «Фокусники».

Учитель пояснює дітям, що у двох коробках — 10 кубиків. В одній коробці — 4 (далі: 6, 2, 7, 0, 1, 9, 5, 8, 3) кубики. Скільки їх у другій коробці?

Діти показують сигнальними картками, скільки кубиків у другій коробці. (Для цікавості кілька разів можна перерахувати кубики. Далі повторювати склад інших чисел у межах десятка.)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні ми ознайомимося з поняттями «рівність» і «нерівність», навчимося читати та записувати рівності й нерівності.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота з підручником.

» **Завдання 1 (с. 13)**

— Розгляньте малюнки та записи до них у завданні 1 на с. 13.

— Чому запис $3 = 3$ назвали рівністю? (Число 3 справді дорівнює трьом. Бачимо це на малюнку: кількість метеликів і бабок однакова, рівна.)

— Чому запис $4 > 3$ назвали нерівністю? (Число 4 не дорівнює трьом. Бачимо це на малюнку: кількість сонечок і ос не однакова, не рівна. Сонечок більше, ніж ос.)

— Розгляньте перший малюнок на с. 14.

— Скільки жабок? ($3 + 1$) Скільки курочок? (Чотири.)

— Чому запис $3 + 1 = 4$ назвали рівністю? (Значення лівої та правої частин рівні.)

— Розгляньте другий малюнок на с. 14.

— Скільки лисичок? ($4 - 1$) Скільки їжачків? (Чотири.)

— Чому запис $4 - 1 < 4$ назвали нерівністю? (Ліва та права частини виразу мають різне значення, вони не рівні.)

► Робота з довідничком (с. 14)

Висновок: Рівності пишуться зі знаком «=», нерівності — зі знаками «>», «<».

► Завдання 2 (с. 14)

Рівності.

Число 4 дорівнює різниці чисел 6 і 2; число 8 дорівнює восьми; сума чисел 2 і 1 дорівнює трьом.

Нерівності.

Число 2 більше, ніж 0; сума чисел 5 і 1 менша, ніж число 7; 4 більше, ніж різниця чисел 4 і 4.

► Завдання 3 (с. 14)

Вправу на визначення правильних і неправильних рівностей і нерівностей і обґрунтування свого рішення діти виконують усно.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 4 (с. 15)

М і р к у в а н н я. Сума чисел 3 і 3 не дорівнює 9. (Або: сума чисел 3 і 3 дорівнює 6, а не 9.) Ця рівність неправильна, тому її писати не треба.

Сума чисел 2 і 4 дійсно дорівнює 6. Ця рівність правильна, її будемо писати.

Далі — за зразком.

► Завдання 5 (с. 15)

М і р к у в а н н я. 5 дійсно більше, ніж 4. Ця нерівність правильна, її пишемо.

9 не менше, а більше восьми. Ця нерівність неправильна, її не пишемо.

Сума чисел 6 і 1 дорівнює 7. 7 не менше, а більше шести. Ця нерівність неправильна, її не пишемо.

Далі — за зразком.

► Завдання 6 (с. 15)

— Прочитайте задачу. Про що в ній говориться? Назвіть числові дані та шукане.

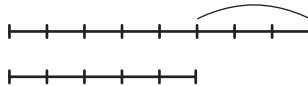
— Змодельюємо описану в задачі ситуацію за допомогою відрізків.

— Скільки калюж перестрибнуло перше жабеня? (Вісім.)

— Накреслимо перший відрізок на 8 клітинок.

— Скільки калюж перестрибнуло друге жабеня? (П'ять.)

— Накреслимо під першим відрізком другий відрізок на 5 клітинок.

Дужкою покажемо, на скільки клітинок перший відрізок довший, а другий коротший. (На 3 клітинки.)

— Що означають ці 3 клітинки? (Що на 3 калюжі більше перестрибнуло перше жабеня.)

— Напишіть розв'язання задачі. ($8 - 5 = 3$ (к.))

— Поясніть дію. (Щоб дізнатися, на скільки одне число більше чи менше, ніж друге, треба від більшого числа відняти менше.)

— Сформулюйте повну відповідь.

► Завдання 7 (с. 16)

М і р к у в а н н я. Білочка в черзі п'ята, за нею — ховрашок, він шостий. Зайчик — за ховрашком, він сьомий.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 9

— Подивіться уважно. Яким числом починається кожна наступна нерівність?

— Яке число пропущене? Яка нерівність відсутня?

Діти записують у зошиті пропущену нерівність $4 > 3$.

► Завдання 2 на с. 9

— Прочитайте записані рівності.

— Як змінюється перше число? Друге?

— Якою залишається сума?

— Якими будуть наступні рівності? ($8 + 2 = 10$; $9 + 1 = 10$)

► Завдання 3 на с. 9

Письмо з коментуванням за зразком у зошиті.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Як називається кожен із цих записів: $6 < 4$; $5 > 2$; $3 + 4 = 9$;
 $10 = 5 + 5$?

УРОК 67

Тема: Складання, запис і читання числових нерівностей.

Мета: навчити дітей складати числові нерівності за малюнками; закріплювати вміння школярів читати та записувати числові рівності та нерівності; визначати правильні й неправильні рівності й нерівності; порівнювати вираз і число, два числові вирази; розв'язувати задачі на різницеve порівняння; розвивати логічне мислення, обчислювальні навички школярів; виховувати любов до природи.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 16–17; робочий зошит: ч. 3, с. 9–10.

Додатковий та ілюстративний матеріали: предметні малюнки: 4 горобці, 5 синиць, 2 сороки, 3 снігурі, 1 дятел, сигнальні картки для усної лічби.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Усна лічба «Птахи на годівничці».

Учитель викладає групами на магнітну дошку предметні малюнки: 5 синиць, 4 горобці, 2 сороки, 1 дятел, 3 снігурі.

► Завдання для дітей:

— Що знаєте про цих пташок? (*Вони зимують у нас, у теплі краї не відлітають, тому люди намагаються їм допомогти: будують для них годівнички, підгодовують їх.*)

— Полічіть синичок. Збільште їхню кількість на 2 (на 1, на 3, на 4, на 5, на 0).

— Полічіть кількість горобців. Зменште їхню кількість на 2, (на 1, на 3, на 4).

— На скільки більше синичок, ніж снігурів?

— Скільки всього горобців і сорок?

— Скільки пташок треба додати до кожної групи, щоб їхня кількість дорівнювала 10?

2. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 16)

М і р к у в а н н я. У лівій частині сума чисел 1 і 7 становить 8. У правій частині — число 9. Число 8 менше, ніж 9, тому пишемо знак «менше».

▶ Завдання 2 (с. 16)

— То в якому виразі ліва частина більша за праву? (У третьому: $3 > 1$.)

**II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.
ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ**

— Сьогодні ми будемо вчитися складати нерівності за малюнками.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 3 (с. 16)

— Розгляньте перший малюнок до завдання 3 на с. 16. Поясніть, як за цим малюнком склали нерівність. (Зліва маємо три зелені кубики та дві помаранчеві (оранжеві) кульки: $3 + 2 = 5$. Справа маємо 5 синіх кубиків і 1 жовту кульку: $5 + 1 = 6$. Перевіряємо: 5 менше, ніж 6.)

— Прочитайте нерівність. (Сума чисел 3 і 2 менша, ніж сума чисел 5 і 1.)

— Розгляньте другий малюнок на с. 16.

М і р к у в а н н я. Зліва 6 кубиків, кульок немає: $6 + 0$; справа 3 кубики і 4 кульки: $3 + 4$. Обчислюємо та бачимо, що 6 менше, ніж 7, тому пишемо знак «<».

— Прочитайте нерівність.

— Розгляньте третій малюнок на с. 16.

М і р к у в а н н я. Зліва 5 кубиків, 3 кульки: $5 + 3$; справа 2 кубики і 4 кульки: $2 + 4$. Обчислюємо. 8 більше, ніж 6, тому пишемо знак «>».

— Прочитайте нерівність.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАЙ ЗНАНЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 4 (с. 17)

— Що можна утворити з даних чисел? (Сімейство прикладів.)

$$5 - 3 = 2 \text{ або } 5 - 2 = 3;$$
$$2 + 3 = 5 \text{ або } 3 + 2 = 5;$$
$$3 - 2 < 5;$$
$$5 + 3 > 2 \text{ або } 5 + 2 > 3.$$

► Завдання 5 (с. 17)

— Прочитайте нерівність у зразку.

— У лівій частині різниця становить 0. Яке число треба відняти від 5, щоб отримати 0? (Треба відняти 5.) Уставляємо число 5. $(5 - 5)$ У правій частині різниця становить 1. Від якого числа треба відняти 5, щоб отримати 1? (Від 6.) Уставляємо число 6. Справді, $0 < 1$.

— У лівій частині сума становить 5. Яке число треба додати до 4, щоб отримати 5? (Число 1.) Тому пишемо число 1. $(1 + 4)$ У правій частині сума становить 4. Яке число треба додати до 4, щоб отримати 4? (Число 0.) Тому пишемо число 0. $(0 + 4)$ Перевіряємо: $5 > 4$.

— У лівій частині різниця становить 4. Яке число треба відняти від 9, щоб отримати 4? (Число 5.) Тому потрібно вставити число 5. $(9 - 5)$ У правій частині різниця становить 3. Яке число треба відняти від 8, щоб отримати 3? (Треба відняти 5.) Уставляємо число 5. $(8 - 5)$ Дійсно, $4 > 3$.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 9

Самостійна робота з подальшою перевіркою.

— Поясніть вибір дії.

► Завдання 2 на с. 10

У процесі роботи звернути увагу дітей на те, що пари чисел можуть бути різними. Головне, щоб у результаті ми отримали потрібне число.

Наприклад, у першій нерівності суму 6 отримаємо, якщо візьмемо пари чисел 1 і 5, 2 і 4, 3 і 3 чи 6 і 0. Різницю 7, наприклад, можна отримати, коли від 8 віднімемо 1, від 9 – 2, від 10 – 3 чи від 7 віднімемо 0.

Діти вписують пари чисел за власним вибором. Під час перевірки зачитують утворені нерівності.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Чого ви навчилися під час уроку?

УРОК 68

Тема. Назви компонентів та результату дії додавання. Переставний закон додавання.

Мета: ознайомити дітей із назвами компонентів дії додавання, зі змістом переставного закону додавання; навчити дітей застосовувати переставний закон додавання для зручності обчислення виразів; закріплювати вміння складати вирази за малюнками; обчислювати вирази на дві дії; розвивати логічне мислення, обчислювальні навички школярів; виховувати уважність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 17–19; робочий зошит: ч. 3, с. 10–11.

Додатковий та ілюстративний матеріали: сигнальні картки для усної лічби.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Естафета «Лабіринти».

На дошці заздалегідь намальовані три лабіринти (у вигляді кругових спіралей) з написаними на них виразами на додавання та віднімання. Діти з кожного ряду по одному підходять до свого лабіринту, обчислюють свій вираз, надписують над ним його значення та передають естафету наступному гравцеві.

Котрий ряд швидше та без помилок дійде від входу в лабіринт до центра, той є переможцем.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Прочитайте з лабіринту кілька прикладів на додавання, читайте їх різними способами.

— Ви вже знаєте, що вирази $4 + 5$; $2 + 3$ називаються сумою. Сума — це і результат дії додавання. Сьогодні ми довідаємося, як називаються компоненти (числа) дії додавання.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 17)

— Розгляньте схему до завдання 1 на с. 17. Прочитайте вираз, який склали за цією схемою. (*Сума чисел 3 і 2 становить 5.*)

— Числа в дії додавання додають, тому їх називають **доданками**.

▶ Робота з довідничком (с. 17)

— Прочитаємо, як про це нам розкаже Вивчайко.

— Як у виразі $3 + 2$ називається число 3? Число 2? Що є сумою?

► Завдання 2 (с. 18)

М і р к у в а н н я. На першому малюнку 4 жовто-червоні паперові змії та один синьо-зелений. Пишемо: $4 + 1 = 5$. Справді, усього на першому малюнку 5 паперових зміїв.

— Назвіть перший і другий доданки в кожній сумі. (*Перший доданок 4, другий доданок 1, сума 5.*)

Далі — за зразком.

► Завдання 3 (с. 18)

Діти виписують із кожної суми найбільший із доданків: 5, 4, 9, 6, 7.

Спостереження:

1) сума може складатися з двох, трьох і більше доданків;

2) «хитринка»: вираз $8 - 3$ не є сумою.

► Завдання 4 (с. 18)

— Розгляньте перший малюнок до завдання 4 на с. 18. Скільки тістечок приніс пекар? (*5 і 2, усього 7.*)

— Що змінилося на другому малюнку? (*Пекар поміняв тістечка місцями.*)

— Що залишилося незмінним? (*Сума 7.*)

— Який із прикладів легше обчислити? (*$5 + 2$, бо менше число легше додавати до більшого.*)

► Робота з довідничком (с. 19)

Заучування правила.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 5 (с. 19)

Невеличка киця хоче молока,
Дорога до нього така нелегка!
Не сумуй же, кицю: друзів є багато —
Допоможемо тобі шлях цей подолати!

$4 + 6$. Від перестановки доданків сума не зміниться: $6 + 4 = 10$.

Далі — аналогічно.

► Завдання 6 (с. 19)

Підказка: користуючись переставним законом додавання, можна дібрати числа, навіть не обчислюючи суми.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

▶ Завдання 1 на с. 10

— Полічіть кількість виразів. Полічіть кількість порожніх клітинок. Їхня кількість однакова. Отже, кожна літера буде мати свою клітинку.

Письмо з коментуванням: $8 - 5 = 3$. Пишемо літеру *m* у таблицці під числом 3.

$4 + 5 = 9$. Пишемо літеру *m* під числом 9. Далі — так само. Вишло слово *компоненти*.

▶ Завдання 2 на с. 11

— Чи впізнали ви листочки, які засушив їжачок?

— Скільки кленових? Дубових? Каштанових?

— Запишіть їхню суму. ($3 + 4 + 2 = 9$ (л.))

▶ Завдання 3 на с. 11

$1 + 8 = 9$; $2 + 7 = 9$; $3 + 6 = 9$

— Склад якого числа ви повторили?

— Якого прикладу тут не вистачає? ($4 + 5$)

— Чому ми не виписали результат? (Бо $5 = 5$, а в умові сказано, що другий доданок має бути більший за 5.)

«Хитринка»: у виразі $8 - 6$ немає доданків.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Прочитайте приклад $3 + 6 = 9$ різними способами.

— Застосуйте до нього переставний закон додавання.

УРОК 69

Тема. Залежність суми від зміни одного доданка при сталому другому.

Мета: дати дітям поняття про залежність суми від збільшення (зменшення) одного з доданків при сталому другому; закріплювати вміння складати вирази за малюнками; розв'язувати задачі на знаходження суми; розвивати логічне мислення, обчислювальні навички школярів; виховувати старанність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 19–22; робочий зошит: ч. 3, с. 11–12.

Додатковий та ілюстративний матеріали: числовий ряд.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Математичний диктант.

Запишіть:

— найменше одноцифрове число (1);

- найбільше одноцифрове число (9);
  - найменше двоцифрове число (10);
  - «сусідів» числа 1 (0, 2);
  - «сусідів» числа 9 (8, 10);
  - найменше парне число першого десятка (2);
  - найменше непарне число (1);
  - найбільше парне одноцифрове (8);
  - найбільше непарне одноцифрове (9).
- Перевірка математичного диктанту
(За потреби — з опорою на числовий ряд від 0 до 10.)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

- Прочитайте приклад $4 + 3 = 7$, називаючи компоненти дії додавання.
- Професор Математики пропонує нам стати справжніми дослідниками. Ось його завдання для нас: з'ясувати, що відбудеться із сумою, якщо збільшити (або зменшити) один із доданків.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

- Завдання 1 (с. 19)
- Розгляньте малюнок до завдання 1 на с. 19. Скільки жовтих зірочок було спочатку? (*4 і 3, разом 7.*)
  - Прочитайте вираз, який склали за цим малюнком. (*Перший доданок 4, другий доданок 3, сума 7.*)
  - Учитель пише на дошці: $4 + 3 = 7$.
  - Що змінилось? (*До першого доданка прилетіла ще одна червона зірочка.*)
  - Скільки зірочок стало?
(Учитель пише під першим виразом: $5 + 3 = 8$.)
  - На скільки збільшилась сума? (*На 1.*)
  - Чому на 1? (*Тому що одна зірочка прилетіла до першого доданка.*)
  - Отож, опираючись на свої спостереження, доповніть речення, яке почав Професор Математики: «Якщо перший доданок збільшити на якесь число, то сума також ...» (*збільшиться на це число.*)
- Завдання 2 (с. 20)
- Розгляньте малюнок до завдання 2 на с. 20. Скільки жовтих зірочок було спочатку? (*4 і 3, разом 7.*)

— Що змінилось? (До другого доданка прилетіли ще дві червоні зірочки.)

— Скільки зірочок стало? Доповнимо вираз: $4 + 5 = 9$.

— На скільки збільшилась сума? (На 2.)

— Чому на 2? (Тому що дві зірочки прилетіли до другого доданка.)

Отож, опираючись на свої спостереження, доповніть речення, яке почав Професор Математики: «Якщо другий доданок збільшити на якесь число, то сума також ...» (збільшиться на це число).

► Робота з довідничком (с. 20)

— Прочитаємо, що про це нам розкаже Вивчайко і чи думає він так само, як ми.

— Вивчайко вважає, якщо у виразі один із доданків збільшити, а інший не змінювати, то сума збільшиться на стільки ж. Чи це правило підтверджує нашу думку?

— То як зміниться сума, якщо збільшити один із доданків, а інший не змінювати?

► Завдання 3 (с. 20)

— Розгляньте малюнок до завдання 3 на с. 20. Скільки жовтих зірочок було спочатку? (5 і 3, разом 8.)

(Учитель пише на дошці: $5 + 3 = 8$.)

— Що змінилось? (Від першого доданка полетіла одна червона зірочка.)

— Скільки зірочок стало?

(Учитель пише під першим виразом: $4 + 3 = 7$.)

— На скільки зменшилась сума? (На 1.)

— Чому на 1? (Тому що одна зірочка полетіла від першого доданка.)

Доповніть думку Професора Математики: «Якщо перший доданок зменшити на якесь число, то сума також ...» (зменшиться на це число).

► Завдання 4 (с. 20)

— Розгляньте малюнок до завдання 4 на с. 20. Скільки жовтих зірочок було спочатку? (5 і 3, разом 8.)

— Що змінилось? (Від другого доданка полетіли дві червоні зірочки.)

— Скільки зірочок стало потім? Доповнимо вираз: $5 + 1 = 6$.

— На скільки зменшилась сума? (На 2.)

— Чому на 2? (Тому що дві зірочки полетіли від другого доданка.)

Доповніть думку Професора Математики: «Якщо другий доданок зменшити на якесь число, то сума також ...» (зменшиться на це число).

- ▶ Робота з довідничком (с. 21)
  - Прочитаємо, як це пояснює Вивчайко. Чи згодні ви з його міркуваннями?
  - То як зміниться сума, якщо зменшити один із доданків, а інший не змінювати?

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

- ▶ Завдання 5 (с. 21)
  - Скільки всього цукерок має Надійка? ($3 + 2 = 5$)
  - Прочитайте вираз, називаючи компоненти.
  - Зараз розглядатимемо малюнки та відповідатимемо на запитання, як змінювалася кількість цукерок у Надійки.

З р а з о к:

- На першому малюнку на одну синю цукерку стане більше.
- Отже, у прикладі $3 + 2 = 5$ зміниться перший доданок. Він збільшиться на 1.

- Сума дорівнюватиме шести. Тобто вона теж збільшиться на 1.
- Запишемо приклад: $4 + 2 = 6$.

(Далі — за зразком.)

▶ Завдання 6 (с. 22)

М і р к у в а н н я. На першій картці другий доданок залишився без змін. Перший доданок зменшився на 1. Отже, сума теж зменшиться на 1. (*Перевірка*: $4 + 5 = 9$, $3 + 5 = 8$.) Висновок: сума зменшилась на 1, тому що перший доданок зменшився на 1, а другий не змінився.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

▶ Завдання 1 на с. 11

- Прочитайте задачу. Назвіть числові дані, шукане.
- Запишіть розв'язання. ($4 + 1 = 5$ (к.))
- Сформулюйте відповідь.
- Що відбулося?
- Чи збільшився букет принцеси? На скільки квіток?
- Поясніть, чому букет збільшився на 2 квітки.

▶ Завдання 2 на с. 12

Учитель звертає увагу дітей на те, що у цьому математичному диктанті записувати потрібно не лише відповіді. Потрібно писати вирази й обчислювати їх.

<i>Перевірка:</i>	$2 + 4 = 6$	$3 + 5 = 8$
	$1 + 6 = 7$	$8 + 2 = 10$
	$9 - 7 = 2$	$9 + 1 = 10$
	$10 - 3 = 7$	$3 + 4 = 7$

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

- Наше дослідження завершене.
- Як зміниться сума, якщо збільшити один із доданків, а інший не змінювати?
- А як зміниться сума, якщо зменшити один із доданків, а інший не змінювати?

УРОК 70

Тема. Назви компонентів та результату дії віднімання.

Мета: ознайомити дітей із назвами компонентів та результату дії віднімання; навчити дітей розв'язувати задачі на знаходження невідомого від'ємника; закріплювати вміння розв'язувати задачі на знаходження різниці двох чисел; розвивати мислення, спостережливість школярів; виховувати інтерес до читання.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 22–23; робочий зошит: ч. 3, с. 13.

Додатковий та ілюстративний матеріали: малюнок із зображенням кози, картки з виразами на віднімання у вигляді зелених кленових листочків, сигнальні картки для усної лічби, примірники дитячих журналів.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Усні обчислення.

— Відгадайте, у якій українській народній казці головні герої ведуть таку розмову:

— *Кізонько моя мила, кізонько моя люба, чи ти їла, чи ти пила?*

— *Ні, не їла я і не пила. Тільки бігла через місточок, ухопила кленовий листочок. Тільки бігла через гребельку, ухопила водиці крапельку.*

— Справді, це хитра коза з казки «Коза-дереза». Ось вона, завітала до нас на урок. Спробуємо і ми її «попасти»: розв'яжемо приклади на картках-листочках.

(На магнітній дошці «розкидані» кленові листочки з виразами, діти показують відповіді.)

5 – 4   7 – 2   9 – 9   3 – 0   6 + 0   10 – 3   8 – 5   7 – 3   10 – 8

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

- Усі приклади, що ми розв'язали, чимось схожі між собою, тобто мають спільну ознаку, і лише один на них не схожий, він є «зайвий». Знайдіть цей «зайвий» приклад. $(6 + 0)$ Поясніть свій вибір. (У ньому є дія додавання, а у всіх інших прикладах — дія віднімання.)
- Прочитайте його, називаючи компоненти.
- Як називається решта виразів? (Різниця.)
- Сьогодні ми довідаємося, як називаються компоненти дії віднімання.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 22)

— Розгляньте схему до завдання 1 на с. 22. Прочитайте вираз, який склали за цією схемою. (Різниця чисел 5 і 3 становить 2.)

► Робота з довідничком (с. 22)

— Прочитаємо пояснення Вивчайка. Як у виразі $5 - 3$ називається число 5? Число 3? Що є різницею?

— Число, від якого віднімають, у процесі віднімання зменшується, тому його називають зменшуваним. Число, яке віднімають, називають від'ємником. А різниця показує, на скільки зменшуване більше від від'ємника, а від'ємник менший від зменшуваного.

► Завдання 2 (с. 22)

— Допоможемо кізоньці скласти приклади на віднімання за зразком:

$$8 - 2 = 6$$

$$7 - 2 = 5$$

$$8 - 6 = 2$$

$$7 - 5 = 2$$

$$8 - 4 = 4$$

$$8 - 6 = 2$$

$$8 - 4 = 4$$

$$8 - 6 = 2$$

$$8 - 4 = 4$$

$$8 - 6 = 2$$

$$8 - 4 = 4$$

$$8 - 6 = 2$$

$$8 - 4 = 4$$

$$8 - 6 = 2$$

$$8 - 4 = 4$$

$$8 - 6 = 2$$

$$8 - 4 = 4$$

$$8 - 6 = 2$$

$$8 - 4 = 4$$

$$8 - 6 = 2$$

$$8 - 4 = 4$$

$$8 - 6 = 2$$

$$8 - 4 = 4$$

$$8 - 6 = 2$$

$$8 - 4 = 4$$

► Завдання 3 (с. 23)

Приклади зайчика:

$$9 - 4 = 5$$

$$10 - 5 = 5$$

$$7 - 7 = 0$$

$$8 - 4 = 4$$

$$8 - 6 = 2$$

$$8 - 4 = 4$$

$$8 - 6 = 2$$

$$8 - 4 = 4$$

$$8 - 6 = 2$$

$$8 - 4 = 4$$

$$8 - 6 = 2$$

$$8 - 4 = 4$$

$$8 - 6 = 2$$

$$8 - 4 = 4$$

$$8 - 6 = 2$$

$$8 - 4 = 4$$

Приклади слоника:

$$6 - 2 = 4$$

$$5 - 3 = 2$$

$$3 - 0 = 3$$

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

1. Робота з підручником.

- Прочитайте задачу 4 (с. 23). Про що в ній йдеться?

— Хто з вас читав журнал «Пізнайко»? Які ще дитячі журнали ви знаєте? Чим вони цікаві? (Учитель демонструє дитячі журнали.) Назвіть числові дані, шукане.

— Змодельюємо описану в задачі ситуацію за допомогою рисунка.

— Як зобразимо 8 журналів, що були в кіоску? (У рядку обведемо 8 клітинок.)

— Що значить вираз «кількість журналів зменшилась на 5»? (5 журналів продали.)

— Як позначити, що їхня кількість зменшилась на 5? (Закреслити 5 клітинок.)

— Скільки залишилось незакреслених клітинок? (3)

— Що означають ці 3 клітинки? (Що залишилось 3 журнали.)

— Напишіть розв'язання задачі. ($8 - 5 = 3$ (ж.))

— Сформулюйте повну відповідь задачі. (До вечора в кіоску залишилось 3 журнали «Пізнайко».)

— Яку задачу ми розв'язали? (На знаходження різниці двох чисел.)

► Завдання 5 (с. 23)

— Прочитайте задачу 5. Про що в ній говориться?

— Назвіть числові дані, шукане.

— Змодельюємо описану в задачі ситуацію за допомогою рисунка.

— Як зобразимо 10 журналів, що лежали на полиці вчора? (У рядку обведемо 10 клітинок.)

— Що значить вираз «кількість журналів зменшилась до 4»? (Залишилось 4 журнали.)

— Позначимо дужкою 4 клітинки. Це ті журнали, що залишились.

— Скільки залишилось клітинок за дужкою? (Шість.)

— Що означають ці 6 клітинок? (Що 6 журналів продали.)

Отже, цих журналів уже нема. Закреслимо їх.

- Напишемо розв'язання задачі. ($10 - 4 = 6$ (ж.))
- Сформулюйте повну відповідь задачі. (*Було продано 6 журналів «Зернятко».*)
- Чим ця задача схожа на попередню? (*Вона теж розв'язується дією віднімання.*)
- Чим відрізняється? (*У першій задачі ми знаходили, скільки журналів залишилося. У другій задачі — скільки журналів продали.*)

► Завдання 6 (с. 23)

— У лівій частині різниця становить 7. У нерівності маємо знак «>». Отже, значення виразу в лівій частині нерівності має бути більше, ніж число у правій частині. Отже, у порожню клітинку можна вставити числа, які менші за 7. Це числа 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0.

(Діти пишуть нерівність, вставляючи число за власним вибором.)

— Розглянемо другу нерівність. Як називається вираз у правій частині? (*Сума.*) Як називається відомий компонент дії додавання? (*Перший доданок.*) Чому він дорівнює? (*4*) Як називається невідомий компонент дії додавання? (*Другий доданок.*) Отже, ми будемо шукати невідомий другий доданок.

У лівій частині — число 9, і воно має бути більше, ніж сума справа. Тобто, щоб нерівність була правильною, сума справа повинна бути меншою за число 9. Які числа є менші за 9? (*8, 7, 6, 5, 4, ...*) Правильно, отже, сума справа може становити 8, 7, 6, 5, 4... Учитель записує ці числа вгорі над знаком «+».

$$9 > \overbrace{4 + \dots}^{8, 7, 6, 5, 4}$$

— Якщо сума становить 8 (учитель обводить число 8, що над знаком «+»), тоді яке число треба записати в порожню клітинку? (*4*) Правильно, треба вписати 4, бо $8 = 4 + 4$.

Учитель записує першу правильну нерівність: $9 > 4 + 4$.

— Тепер розглянемо випадок, якщо сума справа становить 7. (Учитель витирає число 8 над знаком «+» і обводить число 7.)

— Якщо сума становить 7, то яке число треба вписати в порожню клітинку? (*Число 3.*) Поясніть чому. (*Тому що $7 = 4 + 3$.*)

Учитель записує у стовпчик другу правильну нерівність: $9 > 4 + 3$.

Далі розглядається випадок, коли сума справа становить 6. Учитель витирає число 7 над знаком «+» і обводить число 6.

— Якщо сума становить 6, то яке число треба вписати в порожню клітинку? (*Число 2.*) Поясніть чому. (*Тому що $6 = 4 + 2$.*)

Учитель записує у стовпчик третю правильну нерівність: $9 > 4 + 2$.

— Як бачимо, другий доданок спочатку дорівнював 4, потім 3, потім 2. Як ви думаєте, чи правильно буде нерівність, якщо підставити в порожню клітинку число 1 або число 0? (*Так, для числа 1*

нерівність буде правильною, бо $4 + 1 = 5$, а $9 > 5$. Для числа 0 — нерівність також правильна, бо $4 + 0 = 4$, а $9 > 4$.)

Учитель записує у стовпчик четверту та п'яту нерівності:
 $9 > 4 + 1$ і $9 > 4 + 0$.

— Полічіть, скільки різних розв'язків ми знайшли для цього завдання. (П'ять.) І всі вони правильні. Отже, бачимо, що деякі задачі та завдання з математики можуть мати багато розв'язків.

— Розглянемо третю нерівність. Як називається вираз у правій частині? (Різниця.) Як називається компонент дії віднімання, який є відомим? (Від'ємник.) Чому він дорівнює? (2) Як називається невідомий компонент дії віднімання? (Зменшуване.) Отже, ми будемо шукати невідоме... (зменшуване).

— У лівій частині маємо число 5, і воно має бути менше за різницю у правій частині нерівності. Отже, різниця справа має бути більша за 5. Назвіть числа, що можуть бути різницею. (6, 7, 8, ...)

Учитель записує ці числа над знаком «-» вгорі.

$$5 < \overbrace{\dots}^{6, 7, 8} - 2$$

— Перевіримо, чи може ця різниця становити 6.

(Учитель обводить число 6, що над знаком.)

— Яке число треба поставити в порожню клітинку, щоб значення різниці дорівнювало 6? (Число 8.) Чому? (Тому що $6 = 8 - 2$.)

Учитель виписує на дошці першу правильну нерівність:
 $5 < 8 - 2$.

— Перевіримо, чи може ця різниця становити 7.

(Учитель витирає число 6 над знаком і обводить число 7.)

— Яке число треба поставити у порожню клітинку, щоб значення різниці дорівнювало 7? (Число 9.) Чому? (Тому що $7 = 9 - 2$.)

Учитель виписує на дошці другу правильну нерівність: $5 < 9 - 2$.

— Число в порожній клітинці, тобто зменшуване, спочатку дорівнювало 8, потім 9. Давайте перевіримо, чи може невідоме зменшуване дорівнювати 10. (Так, бо $10 - 2 = 8$, а $5 < 8$.)

Учитель виписує на дошці третю нерівність: $5 < 10 - 2$.

— Як називається вираз у правій частині останньої нерівності? (Різниця.) Як називається відомий компонент цієї різниці? (Зменшуване.) Чому дорівнює зменшуване? (4) Як називається невідомий компонент цієї різниці? (Від'ємник.) Отже, ми будемо шукати невідомий... (від'ємник).

— У лівій частині маємо число 2, і воно менше, ніж різниця чисел правої частини нерівності. Щоб нерівність була правильною, які значення може набувати різниця справа? (Більші, ніж 2.) Які це числа? (3, 4...)

Учитель записує ці числа зверху над різницею.

$$2 < 4 - \dots$$

3, 4

— Перевіримо, чи буде ця нерівність правильною, якщо різниця дорівнює 3.

(Учитель обводить число 3, що над знаком.)

— Яке число треба вписати в порожню клітинку, щоб різниця становила 3? (Треба вписати в порожню клітинку число 1.)

— Чому? (Тому що $3 = 4 - 1$.)

Учитель виписує на дошці першу правильну нерівність: $2 < 4 - 1$.

— Чи можна одержати різницю 4? (Так.)

(Учитель витирає число 3, що над знаком, і обводить число 4.)

Як можна утворити таку різницю? (Вписати 0 у порожню клітинку.) Учитель виписує на дошці другу правильну нерівність: $2 < 4 - 0$.

— Пригадайте: нерівності можуть мати не тільки одну правильну відповідь, а дві та більше.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 13

$$6 - 2 = 4.$$

► Завдання 2 на с. 13

Коллективне виконання з обговоренням відповідей.

► Завдання 3 на с. 13

М і р к у в а н н я.

— У результаті маємо 10. 10 отримали, коли до невідомого числа додали 1.

— До якого числа треба додати 1, щоб отримати 10? (До 9, бо $10 - 1 = 9$.) Отже, вписуємо в попередню клітинку число 9.

$$\dots \quad \dots \quad 9 \quad 10$$

— До якого числа треба додати 2, щоб отримати 9? (До 7, бо $9 - 2 = 7$.) Отже, вписуємо в наступну клітинку число 7.

$$\dots \quad 7 \quad 9 \quad 10$$

— Яке число треба вписати в останню порожню клітинку? (4) Чому? (Тому що $7 - 3 = 4$.)

$$4 \quad 7 \quad 9 \quad 10$$

Перевіряємо: $4 + 3 = 7$; $7 + 2 = 9$; $9 + 1 = 10$.

— Як називався компонент дії додавання, який ми постійно шукали? (*Доданок.*) Котрим за порядком був цей невідомий доданок: першим чи другим? (*Першим.*)

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Прочитайте приклад $9 - 2 = 7$ різними способами.

— Хто ще не читав українську народну казку «Коза-дереза», прочитайте. Тоді ми всі зможемо відповісти на запитання, чи вдалося нам «нагодувати» нашу козу-дерезу.

УРОК 71

Тема. Залежність різниці від зміни зменшуваного при сталому від'ємнику.

Мета: дати дітям поняття про залежність різниці від збільшення (зменшення) зменшуваного при сталому від'ємнику; закріплювати вміння складати вирази за малюнками; складати рівності та нерівності за зразком; розвивати мислення, пам'ять; виховувати бажання допомагати меншим.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 23–26; робочий зошит: ч. 3, с. 14.

Додатковий та ілюстративний матеріали: схеми задач вивчених видів, сигнальні картки із цифрами.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

» Завдання 1 (с. 23)

— Полічіть у порядку зростання та спадання;

— Покажіть непарні та парні числа.

— Покажіть у порядку зростання (*спадання*) числа, написані тільки синім кольором (*тільки червоним кольором*).

2. Усне розв'язування задач вивчених видів за схемами.

» Задача 1

На уроці трудового навчання діти вирізали лічильний матеріал для малят із дитсадка.

Зайчиків — 4 }
Білочок — 6 } ?

▶ Задача 2
Було — 10 м'ячиків
Розфарбували — 3 м'ячки
Залишилось — ?

▶ Задача 3
Лисичок — 5
Ведмедиків — ?, на 2 >

▶ Задача 4
Сніговиків — 9 шт.
Клоунів — ?, на 3 <

▶ Задача 5
Синичок — 7
Горобців — 4, на ? >

Один з учнів розповідає задачу за схемою, діти показують відповіді різними цифрами.

- Яку дію ви виконували?
- Чому саме цю дію виконували?
- Що одержали?

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні на уроці ми дізнаємося, як залежить різниця від зміни зменшуваного при сталому від'ємнику.

— Прочитайте вираз $7 - 4 = 3$, назвіть компоненти дії віднімання.

— Пригадаємо гру в дослідників. Сьогодні будемо досліджувати, що відбудеться з різницею, якщо збільшити (або зменшити) зменшуване?

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 2 (с. 23)

— Розгляньте малюнок до завдання 2 на с. 24.

— Що відбувалось спочатку із жовтими зірочками? (*Від 6 відняли 2, дорівнює 4.*)

— Прочитайте вираз, який ви склали за цим малюнком. (*Зменшуване 6, від'ємник 2, різниця 4. Учитель пише на дошці: $6 - 2 = 4.$*)

— Що змінилось? (*До зменшуваного прилетіла ще одна червона зірочка.*)

— Скільки зірочок стало? (*Учитель пише під першим виразом: $7 - 2 = 5.$*)

- На скільки збільшилась різниця? (На 1.)
- Чому на 1? (Тому що одна зірочка прилетіла до зменшувального.)

▶ Робота з довідничком (с. 24)

- Прочитаємо правило в першому довідничку Вивчайка.
- То як зміниться різниця, якщо збільшити зменшуване на якесь число, а від'ємник не змінювати?

▶ Завдання 3 (с. 24)

— Розгляньте малюнок до завдання 3 на с. 24. Що відбувалось спочатку із жовтими зірочками? (Від 6 відняли 2, дорівнює 4. Учитель пише: $6 - 2 = 4$.)

— Що змінилось? (Від зменшуваного полетіла одна червона зірочка.)

— Скільки зірочок стало потім? Доповнимо вираз.

(Учитель пише під першим виразом: $5 - 2 = 3$.)

— На скільки зменшилась різниця? (На 1.)

— Чому на 1? (Одна зірочка полетіла від зменшуваного.)

▶ Робота з довідничком (с. 24)

- Прочитаємо правило у другому довідничку Вивчайка.
- Як зміниться різниця, якщо зменшуване зменшити на якесь число, а від'ємник не змінювати?

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАНЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 4 (с. 25)

З р а з о к:

— Розгляньте верхній малюнок а) до завдання 4. Скільки порцій морозива було спочатку? (Сім.) Скільки продали (з'їли)? (Три.) Скільки порцій морозива залишилось? (Чотири.) Прочитайте вираз, який склали за цим малюнком. (Різниця чисел 7 і 3 становить 4.)

— Розгляньте нижній малюнок а) до завдання 4.

— Скільки порцій морозива було спочатку? (Дев'ять.) Скільки продали (з'їли)? (Три.) Скільки порцій морозива залишилось? (Шість.)

— Який вираз можна скласти за цим малюнком? ($9 - 3 = 6$)

— Як змінилася різниця? (Збільшилась.) На скільки? (На 2.) Чому саме на 2? (Зменшуване збільшили на 2, а від'ємник не змінювали.)

(Завдання б) — за зразком.)

► Завдання 5 (с. 25)

М і р к у в а н н я. На першій картці від'ємник змінився чи залишився без змін? (*Залишився без змін.*) А чи змінилось зменшуване? (*Зменшуване зменшилося на 1.*) Отже, за правилом, що ми щойно вивчили, як зміниться різниця? (*Різниця теж зменшиться на 1.*) Перевірте, чи це так. (*Перевірка: $6 - 2 = 4$, $5 - 2 = 3$.*) Висновок: дійсно, різниця теж зменшилась на 1, тобто на стільки ж, на скільки зменшилось число.

(Інші завдання — аналогічно.)

► Завдання 6 (с. 25)

— Складаємо рівності. Розглянемо вираз $9 + 1$. Сума його 10. Шукаємо ще вираз із результатом 10. Це сума $3 + 7$. Складаємо рівність: $9 + 1 = 3 + 7$.

Так само отримуємо рівності $3 - 3 = 0 + 0$; $7 - 3 = 8 - 4$.

— Складаємо нерівності: $3 - 3 < 7 - 3$; $3 + 7 > 8 - 4$; $1 - 0 > 0 + 0$ тощо.

Бачимо, що нерівностей можна добрати значно більше, ніж рівностей.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 14

$$4 + 6 = 10; 9 - 3 = 6$$

► Завдання 2 на с. 14

М і р к у в а н н я. Число Жу-жуйки менше, ніж 8. То яке число точно не є числом Жу-жуйки? (*Дев'ять.*) Закреслюємо 9.

7 2 ~~9~~ 0 4 5

Це число більше, ніж 1. Яке число закреслюємо? (*Закреслюємо 0.*)

7 2 ~~9~~ ~~0~~ 4 5

Це не «сусід» числа 6. Отже, закреслюємо числа ... і ...? (*5 і 7*)

~~7~~ 2 ~~9~~ ~~0~~ 4 ~~5~~

Це не є найменше парне число. Яке число закреслюємо? (*Закреслюємо число 2.*)

~~7~~ ~~2~~ ~~9~~ ~~0~~ 4 ~~5~~

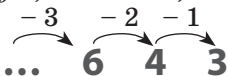
— Отже, яке число у Жу-жуйки? (*Чотири.*) Розмалюйте жучка Жу-жуйку.

► Завдання 3 на с. 14

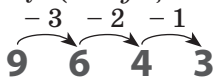
М і р к у в а н н я. Почнемо з кінця від відомого числа. Яке число отримали в результаті виконаних дій? (*Число 3.*) Число 3 утворили, коли від невідомого числа, що попереду, відняли 1. То від якого

числа треба відняти 1, щоб отримати 3? (Від 4.) Доведіть. ($3 = 4 - 1$)
Отже, попереднє число — 4.

— Число 4 утворили, коли від невідомого числа відняли 2. Яке це число? (6) Чому? (Тому що $4 = 6 - 2$.) Записуємо число 6.

— Число 6 утворили, коли від невідомого числа відняли ... (3)
Отже, яке це число? (9) Чому? (Тому що $6 = 9 - 3$.) Запишемо число 9.

— Перевіряємо: $9 - 3 = 6$; $6 - 2 = 4$; $4 - 1 = 3$.

— Яку дію ми щоразу виконували в цьому прикладі? (Дію віднімання.) Пригадаємо компоненти дії віднімання. Як називається компонент дії віднімання, який ми постійно шукали? (Зменшуване.)

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Пригадайте, що досліджували сьогодні.

— То як зміниться різниця, якщо зменшуване збільшити, а від'ємник не змінювати?

— А як зміниться різниця, якщо зменшуване зменшити, а від'ємник не змінювати?

УРОК 72

Тема. Закріплення вивченого.

Мета: закріплювати вміння дітей розв'язувати задачі на знаходження суми, різниці двох чисел і вміння порівнювати розв'язки; розв'язувати задачі на різницеве порівняння; складати вирази за схемами; розвивати обчислювальні навички, мислення, спостережливість; виховувати любов до рідної землі та повагу до символів України.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 26–27; робочий зошит: ч. 3, с. 15.

Додатковий та ілюстративний матеріали: картки з виразами для математичної естафети.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Гра «Математична естафета».

Учитель роздає на останні парти кожного ряду аркуш паперу, на якому стовпчиком написані вирази. Діти, за вказівкою вчителя,

починають виконувати по черзі по одному завданню та передають аркуш на попередню парту. Учні з першої парти віддають аркуш учителю. Ряд, учні якого впоралися швидше та не припустилися жодної помилки, — переможець.

$4 + 6 = \dots$	$6 + 0 = \dots$	$7 + 2 = \dots$
$7 - 3 = \dots$	$10 - 2 = \dots$	$8 - 4 = \dots$
$8 - 5 = \dots$	$8 - 8 = \dots$	$9 - 3 = \dots$
$7 + 2 = \dots$	$7 + 3 = \dots$	$7 - 2 = \dots$
$9 - 9 = \dots$	$8 - 3 = \dots$	$10 - 10 = \dots$
$10 - 4 = \dots$	$9 - 5 = \dots$	$5 + 0 = \dots$
$0 + 5 = \dots$	$5 + 4 = \dots$	$4 + 6 = \dots$

Підбиття підсумків математичної естафети.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні ми будемо розв'язувати з вами задачі та закріпимо вивчене на попередньому уроці.

III. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

1. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 26)

Рідній донечці і любому синочку
Вишиває матінка сорочки.
Щоби сильними, здоровими зростали,
Рідну землю й мову шанували.

— У народі вважають, що вишивана сорочка — це не просто красивий національний одяг. Вишивка оберігає людину від усього поганого. Ось чому мами, бабусі із такою любов'ю вишивають сорочки своїм рідним. Ця робота вимагає фантазії, терпіння, старанності. Тоді в руках майстринь народжуються справжні витвори мистецтва. Діти, хто має вишивану сорочку? Хто вам її вишивав? Хто з вас хоче навчитися вишивати?

— А зараз ми розв'яжемо задачі про вишиванки.

Розгляньте першу плашку в завданні 1. Складіть задачу. Яким буде розв'язання? ($6 + 4 = 10$ (с.)) Сформулюйте повну відповідь.

Розгляньте другу плашку в завданні 1. Складіть задачу. Яким буде розв'язання? ($6 - 4 = 2$ (с.)) Сформулюйте повну відповідь.

— Що спільне в цих задачах? (Спільні числові дані: 6 і 2 і те, що спочатку було 6 сорочок.)

— Що різне? (Різні результати й арифметичні дії, за допомогою яких їх отримали.) У першій задачі ще 4 сорочки вишили,

їх стало більше, тому задача розв'язується дією додавання. У другій задачі 4 сорочки взяли на виступ, їх стало менше, тому задача розв'язується дією віднімання.)

— Якого виду задачі ми розв'язали? *(На знаходження суми та різниці.)*

► Завдання 2 (с. 26)

— Прочитайте задачу 2. Про що в ній ідеться?

Жабок — 5

Коників-стрибунців — 9

У хорі жабки й коники співали,
Усіх навколо співом звеселяли.
І ми цю гарну пісню розпочнемо,
Як тільки до кінця задачу доведемо.

— Назвіть числові дані. Про що треба дізнатися? Яким буде розв'язання? $(9 - 5 = 4$ (ж.)) Доведіть правильність свого міркування. *(Щоб дізнатися, на скільки одне число більше чи менше, ніж друге, треба від більшого числа відняти менше.)* Сформулюйте повну відповідь.

2. Фізкультхвилинка.

Діти виконують рухи під пісню про вишиванку (наприклад, «А сорочка мамина біла-біла» (слова та музика Наталії Май)).

3. Робота з підручником.

► Завдання 3 (с. 27)

Діти пишуть вирази в зошитах із коментуванням, учитель — на дошці.

Запис результатів у порядку зростання: 1, 3, 4, 10.

► Завдання 4 (с. 27)

М і р к у в а н н я. Від числа 1 стрілочка йде вправо (тобто число збільшується на 4 поділки) і зупинилась на числі 5. Пишемо: $1 + 4 = 5$. Справді, $1 + 4 = 5$ — це 5.

М і р к у в а н н я. Від числа 6 стрілочка йде вліво (тобто число зменшується на 2 поділки) та зупинилась на числі 4. Пишемо: $6 - 2 = 4$. Справді, від 6 відняти 2, дорівнює 4.

(Далі — за зразком.)

► Завдання 5 (с. 27)

Кожен у чомусь талановитий.
Котики вміють рибку ловити!
Скільки рибин у котів, ми узнаємо,
Поняття «стілки ж» ми враз пригадаємо.

— Розгляньте малюнок до завдання 5. Скільки рибин упіймав рудий котик? *(Чотири.)* Що сказано про рибин сірого котика? Що означають слова «стілки ж»? *(Однакова, така сама кількість.)*

То скільки рибин у двох котиків-рибалок? Яким буде розв'язання? ($4 + 4 = 8$ (р.)) Сформулюйте повну відповідь на запитання задачі.

☑ 4. Динамічна пауза (за вибором учителя).

☑ 5. Робота в зошиті з друкованою основою.

▶ Завдання 1 на с. 15

Гарні кульки в черепашки!
 Фарбувати їх неважко.
 Тільки будь, маля, уважним:
 В черепашки є підказки!

Самостійне виконання. Перед виконанням учитель просить дітей не розмальовувати кульки повністю, а лиш позначити кольори галочками, щоб у разі помилки легше було її виправити.

Перевірка:

— Який вираз написаний на кульці жовтого кольору? ($9 - 6$) Червоного кольору? ($1 + 7$) Скільки кульок зеленого кольору? (Дві.) Прочитайте вирази. ($9 - 4$, $7 - 2$) Скільки кульок блакитного кольору? (Три.) Прочитайте ці вирази. ($5 + 5$, $6 + 4$, $2 + 8$)

▶ Завдання 2 на с. 15

— Розгляньте малюнок до завдання 2. Скільки кісток у Барбоса? (Чотири.) Що сказано про кістки Гавчика? Що означають слова «стільки ж»? (Однакова кількість.) Скільки кісток у двох песиків? Яким буде розв'язання? ($4 + 4 = 8$ (к.)) Сформулюйте повну відповідь.

— На яку задачу схожа ця задача?

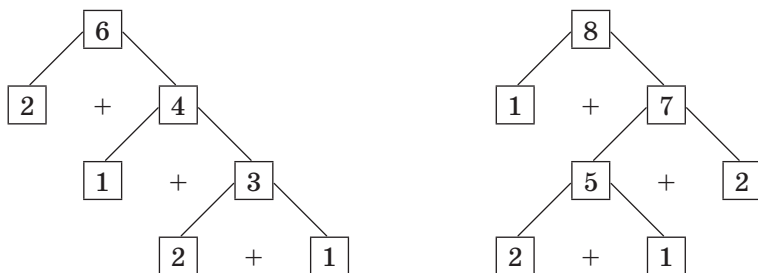
▶ Завдання 3 на с. 15

М і р к у в а н н я. Число 6 — це 2 і 4; число 4 — це 1 і 3; число 3 — це 2 і 1.

Перевіряємо: $2 + 1 = 3$; $3 + 1 = 4$; $4 + 2 = 6$.

М і р к у в а н н я. Число 8 — це 1 і 7; число 7 — це 2 і 5; число 5 — це 3 і 2.

Перевіряємо: $3 + 2 = 5$; $5 + 2 = 7$; $1 + 7 = 8$.

$2 + 1 = 3$, $3 + 1 = 4$, $4 + 2 = 6$ $3 + 2 = 5$, $5 + 2 = 7$, $1 + 7 = 8$

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

- Якого виду задачі ми тренувались розв'язувати?
- Яке завдання вам сподобалось найбільше? Яке здалось найважчим?

УРОК 73

Тема. Закріплення вивченого.

Мета: закріпити вміння дітей порівнювати два числові вирази різними способами; розв'язувати задачі на знаходження суми та на зменшення числа на кілька одиниць; повторити поняття «парні та непарні числа»; розвивати мислення, уміння доповнювати нерівності та рівності; виховувати любов до природи, толерантність у спілкуванні, уміння уникати суперечок.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 28–29; робочий зошит: ч. 3, с. 16.

Додатковий та ілюстративний матеріали: для гри «Більше—менше» на кожній парті потрібні: набір з 11 карток із числами від 0 до 10 на них, пенал із 10 невеликими предметами (наприклад, кольоровими деталями конструктора, іграшками чи олівцями).

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Гра «Більше—менше».

Для гри на кожній парті — набір з 11 карток із числами від 0 до 10 на них, пенал із 10 невеликими предметами.

Оголошується варіант гри: «Де більше?» або «Де менше?».

(Зразок гри див. в уроці 63.)

2. Робота з підручником.

» Завдання 1 (с. 28)

— Прочитайте вирази на першій хмаринці. Який із них має більше значення? (*Другий.*) На скільки більше? (*На один.*) Чому? (*Тому що перший доданок не змінився, а другий збільшили на 1. Отже, і сума у другому виразі збільшилась на 1.*)

(Далі — за зразком.)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні ми будемо розв'язувати задачі та закріпимо вивчене на попередніх уроках.

III. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

1. Робота з підручником.

► Завдання 2 (с. 28)

Сперечались між собою синичка і дятел,
Що уміють без підказок добре рахувати.
Притомились свої вміння пташки вихваляти.
Доведеться нам тому їм допомагати.

— Міркуємо: різниця в синички дорівнює 3. ($7 - 4 = 3$) Різниця в дятла — 4. ($9 - 5 = 4$) Отже, ставимо знак «<».

(Далі — за зразком.)

— Що ви знаєте про синичок і дятлів? (*Ці птахи не відлітають на зиму в теплі краї.*) Отже, завдання для дорослих і дітей — підгодувати птахів, щоб їм легше було пережити сувору зиму.

► Завдання 3 (с. 29)

— Прочитайте задачу 3. Про що в ній ідеться?

— Назвіть числові дані. Про що треба дізнатися? Яким буде розв'язання? ($4 + 5 = 9$ (ц.)) Сформулюйте повну відповідь.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

► Завдання 4 (с. 29)

— Прочитайте задачу 4. Про що в ній ідеться?

— Назвіть числові дані. Про що треба дізнатися? Що означає вираз «на 2 менше»? (*Що в Костика теж 6 попадань, але без 2.*) Яким буде розв'язання? ($6 - 2 = 4$ (гр.)) Сформулюйте повну відповідь.

— Що потрібно було б змінити в задачі, щоб вона розв'язувалася дією додавання? (*Сказати, що Костик влучив на 2 рази більше.*)

► Завдання 5 (с. 29)

— Міркуємо: $6 - 2 = 4$. Число справа має бути більше, ніж 4. Отже, підходять числа 5, 6, 7, ...

— Міркуємо: сума справа ... + 1 повинна бути більшою, ніж 7, а це числа 8, 9, 10 і т. д. Щоб отримати в сумі число 8, потрібно у віконце дібрати число 7 (*бо $7 + 1 = 8$*). Можна вставити і наступні числа: 8, 9... і далі.

— Міркуємо: різниця справа 9 - ... повинна бути меншою, ніж 7, а це або 6; або 5, 4, 3, 2, 1; або 0. Щоб отримати різницю 6, слід від 9 відняти 3. У такому випадку у віконце вставляємо число 3. Щоб отримати різницю 5, потрібно від 9 відняти 4, отже, підійде число 4 і т. д. Бачимо, що у віконце можна вставити числа від 3 до 9.

— Міркуємо: різниця справа ... - 1 повинна бути меншою, ніж 6, а це числа 5, 4, 3, 2, 1 або 0. Щоб одержати різницю 5, слід від 6 відняти 1, отож на місце віконця підійде число 6. Щоб одержати різницю

4, слід від 5 відняти 1, отже, підійде число 5, і т. д. Отож, у віконце можна вписати будь-яке із чисел від 6 до 1.

4. Динамічна пауза (за вибором учителя).

5. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 16

Виконання завдання з коментуванням.

— Розглянемо розмальовану кульку. $6 + 3 = 9$, а 9 треба розмалювати блакитним.

$2 + 4 + 2 = \dots$ (8), а 8 треба розмалювати... (зеленим). Отже, розмальовуємо першу кульку зеленим і т. д.

► Завдання 2 на с. 16

$$2 + 6 = 8$$

$$7 - 1 = 6$$

$$4 + 4 = 8$$

$$9 - 3 = 6$$

► Завдання 3 на с. 16

Можливий порядок виконання дій зазначено числами в дужках.

Учитель пропонує дітям показати інші варіанти заповнення клітинок.

$$\begin{array}{r} \boxed{1} + \boxed{5} = \boxed{6} \\ + \quad + \quad + \\ \quad (3) \\ \boxed{2} + \boxed{2} = \boxed{4} \\ = \quad = \quad = \\ (2) \quad (4) \quad (5) \\ \boxed{3} + \boxed{7} = \boxed{10} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \boxed{3} + \boxed{4} = \boxed{7} \\ + \quad - \quad + \\ (2) \quad (3) \\ \boxed{5} - \boxed{3} = \boxed{2} \\ = \quad = \quad = \\ (4) \quad (5) \\ \boxed{8} + \boxed{1} = \boxed{9} \end{array}$$

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Які задачі ви тренувались розв'язувати?

— Яке завдання було найцікавіше? Найважче?

УРОК 74

Тема. Закріплення вивченого. Розв'язування задач.

Мета: закріплювати вміння дітей розв'язувати задачі на знаходження суми, різниці двох чисел, збільшення та зменшення числа на кілька одиниць, задачі на різницево порівняння; порівнювати два вирази; розвивати обчислювальні навички, логічне мислення; виховувати вміння поводитись у гостях, шанувати друзів.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 29–30; робочий зошит: ч. 3, с. 17.

Додатковий та ілюстративний матеріали: сигнальні картки.

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

☑ Усне розв'язування задач.

(Діти показують відповіді розрізними цифрами.)

» Задача 1

На день народження Ганнуса запросила 5 хлопчиків і 4 дівчинки. Скільки всього дітей запросила Ганнуса в гості? Кого ще треба Ганнусі запросити, щоб дівчаток і хлопчиків було порівну? (*Нікого, бо разом із Ганнусею їх і так порівну.*)

» Задача 2

Хлопчики розгадали 9 загадок, а дівчатка — на 3 менше. Скільки загадок розгадали дівчатка?

Хлопчики — 9 з.

Дівчатка — ?, на 3 з. <

» Задача 3

Дівчатка придумали 3 конкурси, а хлопчики — на 2 більше. Скільки конкурсів придумали хлопчики?

Дівчатка — 3 к.

Хлопчики — ?, на 2 к. >

» Задача 4

Для гостей Ганнуса приготувала сюрпризи в повітряних кульках. 7 кульок було синіх, 3 — червоні. На скільки більше було синіх кульок?

Синіх — 7 к.

Червоних — 3 к. на ?

— Які правила поведінки в гостях ви знаєте?

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні ми будемо розв'язувати задачі та закріпимо вивчене на попередніх уроках.

III. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

☑ 1. Робота з підручником.

» Завдання 1 (с. 29)

— Прочитайте задачу 1. Про що в ній ідеться?

— Назвіть числові дані. Про що треба дізнатися? Що означає вираз «на 2 більше»? (*Що в сірої мишки теж 5 мишенят, та ще 2.*) Яким буде розв'язання? ($5 + 2 = 7$ (м.)) Сформулюйте повну відповідь.

— Що потрібно було б змінити в задачі, щоб вона розв’язувалась дією віднімання? (Сказати, що в сірої мишки на двоє мишенят менше.)

► Завдання 2 (с. 29)

Працьовитий ховрашок
Вісім колосків знайшов.
Це його припаси, синку,
Щоб було що їсти взимку.

— Прочитайте задачу 2. Про що в ній ідеться?

— Що означає число 8? (Стільки колосків знайшов ховрашок спочатку.) Що означає число 2? (Стільки колосків знайшов ховрашок потім.) Про що треба дізнатися? Яким буде розв’язання? ($8 + 2 = 10$ (к.)) Сформулюйте повну відповідь.

► Завдання 3 (с. 30)

— Прочитайте задачу 3. Про що в ній ідеться?

— Що означає число 10? (Стільки морквин у сірого кролика.) Що означає число 3? (Стільки морквин він віддав чорному кролику.) Про що треба дізнатися? Яким буде розв’язання? ($10 - 3 = 7$ (м.)) Сформулюйте повну відповідь.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

► Завдання 4 (с. 30)

М і р к у в а н н я. Зліва сума повинна дорівнювати 6. Шість — це 4 і 2. Пишемо $4 + 2$. Різниця справа повинна дорівнювати 7. Сім — це 9 без двох. Пишемо 9 мінус 2. Справді, 6 менше за 7.

(Далі — за зразком.)

► Завдання 5 (с. 30)

В обох таксі 7 місць для пасажирів ($4 + 3 = 7$).

В обидва таксі сіло 4 пасажери ($3 + 1 = 4$).

У таксі вовка 1 вільне місце ($4 - 3 = 1$).

У таксі зайця 2 вільних місця ($3 - 1 = 2$).

У два таксі ще може сісти 3 пасажери ($1 + 2 = 3$).

4. Динамічна пауза (за вибором учителя).

5. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 17

У черепашок кúльок багато
Потрібно нам кúльки розфарбувати
Ось ми вирази обчислимо —
Кúльки зробимо барвистими!

Самостійне виконання. Перед виконанням учитель нагадує дітям, щоб вони не зафарбовували кúльки повністю, а лише позначили кольори галочками, щоб у разі помилки легше було її виправити.

Перевірка:

— Який вираз написаний на кульці червоного кольору? Жовтого кольору? Скільки кульок зеленого кольору? Прочитайте їхні вирази. Скільки кульок блакитного кольору? Прочитайте ці вирази. Зафарбуйте кульки повністю.

► Завдання 2 на с. 17

Робота над першою табличкою проводиться колективно під керівництвом учителя, над другою — самостійно з подальшою перевіркою.

— Міркуємо: у перший рядок вписуємо 3, тому що $3 + 7 = 10$. Далі нам стане в пригоді останній стовпчик. $10 - 2 = 8$. У другий рядок вписуємо 0, тому що $2 + 0 = 2$. Нам допоможуть стовпчики: $3 - 2 = 1$, $7 + 0 = 7$. Вписуємо у третій рядок відповідно 1 і 7. Перевіряємо: справді, $1 + 7 = 8$.

$$3 + 7 = 10$$

$$10 - 5 = 5$$

$$2 + 0 = 2$$

$$7 - 4 = 3$$

$$1 + 7 = 8$$

$$3 - 1 = 2$$

Можливий порядок дій вказано в дужках над клітинками.

$$\begin{array}{r} \textcircled{1} \\ \boxed{3} + \boxed{7} = \boxed{10} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \textcircled{1} \\ \boxed{10} - \boxed{5} = \boxed{5} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \textcircled{3} \quad \textcircled{2} \\ \boxed{2} + \boxed{0} = \boxed{2} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \textcircled{3} \\ \boxed{7} - \boxed{4} = \boxed{3} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \textcircled{4} \quad \textcircled{5} \\ \boxed{1} + \boxed{7} = \boxed{8} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \textcircled{2} \quad \textcircled{4} \\ \boxed{3} - \boxed{1} = \boxed{2} \\ \hline \end{array}$$

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Які задачі ви сьогодні тренувались розв'язувати?

— Яке завдання вам сподобалось найбільше? Яке здалось важким?

УРОК 75

Тема: Геометрична фігура — круг. Предмети, круглі за формою.

Мета: ознайомити дітей із геометричною фігурою «круг»; навчити школярів розпізнавати форму оточуючих предметів, розпізнавати предмети за їхньою формою; закріплювати знання нумерації чисел у межах 10 та знання складу чисел першого десятка; сформувати вміння складати нерівності, порівнювати числа та вирази; розвивати спостережливість; виховувати вміння толерантно та з повагою ставитися один до одного, гратися в ігри.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 31–32; робочий зошит: ч. 3, с. 17–18.

Додатковий та ілюстративний матеріали: картки у вигляді половинок сніжків для усної лічби.

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Гра «Хто швидше зліпить сніжки».

Учитель кріпить на магнітну дошку половинки намальованих сніжків двох кольорів (наприклад, блакитного та синього) з написаними на них числами, що у сумі утворюють 10. Діти по двох підходять до дошки та складають сніжки «свого» кольору. Хто перший упорается із завданням, той переможець.

Аналогічно можна повторити склад чисел 8, 9 та ін.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Діти, наші сніжки за формою нагадують круги. Сьогодні ми ознайомимося з геометричною фігурою «круг».

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 31)

Білочка-мама білочці-доні
Про круг зрозуміти pomoже сьогодні,
Щоб упізнало легко здала
Сонце, дупло чи горішок маля.

— Розгляньте малюнок до завдання 1. Фігури, які показує мама-білочка своїй доні, — це круги. Обведіть їх пальчиком.

— Скільки кругів бачимо на малюнку? (7 великих: 4 кольорові, дупло, капелюшок і яблучко на фартушку в мамі-білочки. А також маленькі кружечки на спідничці білочки-доні.)

▶ Завдання 2 (с. 31)

Діти називають тарілку, зріз апельсина, комп'ютерні диски тощо.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 3 (с. 31)

Діти називають номери кругів: 1, 2, 4, 5 і 10.

▶ Завдання 4 (с. 32)

— однакові за розміром: 2, 4, 6, 7;

— однакові за кольором: 1, 5, 7.

► Завдання 5 (с. 32)

Білочка стрибає на круглі килимки.
Треба записати їхні номерки.

— Номери круглих килимків: 4, 8, 10, 6. Це парні числа.

— Назвіть ці числа в порядку зростання; у порядку спадання.

► Завдання 6 (с. 32)

$$8 - 3 < 6$$

$$9 - 1 > 5 + 2$$

$$4 - 4 < 4 - 0$$

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 17

Діти працюють на дошці та в зошитах.

Закономірності:

- замальований півкруг: угорі, вниз, угорі, вниз, ...
- горизонтальна штриховка — 4 круги, вертикальна штриховка — 4 круги.

► Завдання 2 на с. 18

Робота в парах із подальшою перевіркою.

Незафарбованим залишилось число 2 — парне.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Які предмети круглої форми в лісі чи в парку побачить наше білчечка? (*Зріз пенька, горішок, серединка квіточки, сонце в небі, повний місяць.*)

— Чи є предмети круглої форми у класі?

УРОК 76

Тема: Кут. Моделювання кутів із підручного матеріалу. Зображення кутів на папері.

Мета: ознайомити дітей із геометричною фігурою «кут»; навчити школярів зображувати кут на папері, будувати кут із підручного матеріалу, а також описувати геометричні фігури, називати їхні істотні ознаки; закріплювати вміння працювати з лінійкою й олівцем; розвивати математичне мовлення; виховувати старанність, охайність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 33–34; робочий зошит: ч. 3, с. 18–19.

Додатковий та ілюстративний матеріали: картка із зображенням санчат, великі ножиці, макет годинника, олівці.

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

☑ Естафета «Кому дістануться санчата?».

На дошці написані приклади у три стовпчики для учнів трьох рядів відповідно. Над прикладами прикріплена картка з намальованими санчатами. Учасники естафети по черзі підходять до дошки, обчислюють свій приклад, починаючи з нижнього. Виграє та команда, яка швидше підніметься на «гірку» і дістанеться санчат.

$5 + 3 = \dots$	$6 + 2 = \dots$	$4 + 2 = \dots$
$9 - 3 = \dots$	$7 - 7 = \dots$	$9 - 4 = \dots$
$10 - 5 = \dots$	$10 - 8 = \dots$	$10 - 3 = \dots$
$7 + 2 = \dots$	$4 + 3 = \dots$	$6 - 2 = \dots$
$5 - 5 = \dots$	$8 - 3 = \dots$	$3 - 3 = \dots$
$7 - 4 = \dots$	$9 - 5 = \dots$	$9 + 0 = \dots$
$0 + 4 = \dots$	$5 + 0 = \dots$	$5 + 3 = \dots$

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Діти, сьогодні ми довідаємось, як виглядає геометрична фігура «кут», навчимося креслити кути в зошиті.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

☑ 1. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 33)

Великі ножиці у нас.
Вони покажуть майстер-клас:
і з допомогою умілих рук
навчать утворювати кут.

Тримаючи в руках великі ножиці та різними способами розводячи їхні гострі кінці, учитель демонструє різні за розміром кути.

— Розгляньте в підручнику малюнок до завдання 1. Котрі ножиці утворили найбільший кут? Котрі — найменший?

▶ Завдання 2 (с. 33)

І без гострих ножиць враз
Кут збудує кожен з вас.
Руку в лікті ви зігніть,
Власний кут так утворіть.

(Учитель допомагає дітям показати різні за величиною кути за допомогою зігнутої в лікті руки.)

- Розгляньте в підручнику перший малюнок у завданні 2.
- Назвіть кути від найбільшого до найменшого. (*Рука в червоному светрі, у синьому, у зеленому.*)

Чи подумать міг би ти? —
На годиннику — кути!

(*На макеті годинника вчитель показує, як стрілки утворюють різні за величиною кути.*)

- Розгляньте в підручнику другий малюнок до завдання 2.
- Назвіть кути від найменшого до найбільшого. (*Годинник із червоним циферблатом, із зеленим, із синім.*)

► Завдання 3 (с. 33)

— Розгляньте перший круг у завданні 3. Допоможіть білочці визначити, який колір має частина з найбільшим кутом. (*Рожева.*) З найменшим кутом? (*Фіолетова.*)

— Розгляньте другий круг у завданні 3. Який колір має частина з найбільшим кутом? (*Сіра.*) З найменшим кутом? (*Червона.*)

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

► Робота з довідничком (с. 34)

— Що ж таке кут? Ось як це пояснює Вивчайко. (*Читання довідничка.*)

► Завдання 4 (с. 34)

(Учитель нагадує про обережне поводження з гострими предметами.)

► Завдання 5 (с. 34)

До нас горобчик прилетів.
Накреслити кути хотів.
Чи всі фігури є кутами?
Ось так ми перевірив з вами.

(Не є кутами фігури 5, 8, 9. У фігури 5 не 2 промені, фігура 8 — крива лінія, у фігури 9 промені не мають спільного початку.)

► Завдання 6 (с. 34)

Як зобразити кути

- 1) Позначаємо початок першого променя.
- 2) Креслимо перший промінь (*за зразком у підручнику*).
- 3) Від цього ж початку креслимо другий промінь.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

☑ **3. Робота в зошиті з друкованою основою.**

▶ Завдання 1 на с. 18

Діти нумерують кути числами 1, 2, 3, 4 від найменшого до найбільшого.

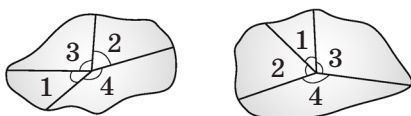
(Робота під керівництвом учителя на дошці та в зошитах.)

▶ Завдання 2 на с. 19

Діти нумерують кути числами 4, 3, 2, 1 від найбільшого до найменшого.

(Робота з коментуванням на дошці та в зошитах.)

▶ Завдання 3 на с. 19

Діти креслять кути за допомогою вчителя.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

☑ **Бесіда.**

- Що нового ви дізналися на уроці?
- Де можна побачити кути навколо нас? (*Кути утворюють дві стіни, двері, вікна, дошка, крісло, зошит, книжка тощо.*)

УРОК 77

Тема: Многокутники: трикутник, чотирикутник, п'ятикутник, шестикутник. Моделювання многокутників із підручного матеріалу.

Мета: ознайомити дітей із геометричними фігурами — многокутниками; навчити сприймати точку як вершину многокутника, відрізок як сторону; сформувати вміння будувати фігури з підручного матеріалу, розв'язувати задачі на конструювання геометричних фігур; продовжувати вчити дітей описувати геометричні фігури, називати їхні істотні ознаки; закріплювати вміння працювати з лінійкою й олівцем; розвивати мислення, уяву, математичне мовлення; виховувати уважність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 35–37; робочий зошит: ч. 3, с. 19–21.

Додатковий та ілюстративний матеріали: сигнальні картки для усної лічби, іграшковий ведмедик, лічильні палички, лозинка, кольорові олівці.

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

☑ 1. Гра «Мовчанка».

На дошці накреслені трикутник, чотирикутник, п'ятикутник, шестикутник. У середині фігур написано $+2$, -3 , $+4$, -2 , а біля вершин кожної фігури — числа в межах 10. Учитель пропонує гру «Мовчанка» (див. урок 51).

☑ 2. Повторення вивченого про кут.

- Покажіть кути в кожній накресленій на дошці фігурі.
- Що таке кут? (*Фігура, утворена з двох променів, які мають спільний початок.*)
- Скільки кутів має кожна з накреслених на дошці фігур?

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні ми довідаємось, як називаються накреслені на дошці фігури, навчимося їх будувати.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

☑ 1. Робота з підручником.

» Завдання 1 (с. 35)

Мама-ведмедиця сина навчає:

- Кожен порядний ведмедик це знає,
Про **многокутники** знатимеш і ти.
Лапкою чітко ти їх обведи.

— Розгляньте в підручнику малюнок до завдання 1. Зверніть увагу: по-різному виглядають трикутники, чотирикутники, п'ятикутники, шестикутники.

— Обведіть пальчиком трикутники, чотирикутники, п'ятикутники, шестикутники.

— Яка ознака є спільною для цих фігур? (*Усі вони мають кути.*)

» Завдання 2 (с. 35)

Ведмежа кути лічило:
Многокутники любило.
Форму тістечок, малята,
Нагадаєм ведмежаті!

— Розгляньте в підручнику малюнок до завдання 2.

— На який многокутник схоже кожне тістечко, що спекло ведмежа?

— Що скажете про шосте тістечко? *(Воно кругле, не має кутів; отже, не многокутник.)*

► Завдання 3 (с. 36)

Мама ведмежатка знову навчає:

— Кожен многокутник своє ім'я має.

Полічиш вершини, сторони й кути —

Назву многокутника дізнаєшся ти.

— Розгляньте таблиці мами-ведмедиці в завданні 3.

— Точки 1, 2, 3 — це вершини майбутнього трикутника. Сполучіть точки відрізками й одержите три сторони трикутника. Тепер легко побачити у трикутнику три його кути.

— Висновок: ця фігура має три кути, тому вона називається трикутник.

— Спробуйте разом із ведмежатком описати зелену, синю та червону фігури за зразком мами-ведмедиці.

— Як назвати фігуру, у якої 7, 8, 9 кутів?

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

► Завдання 4 (с. 36)

З лічильних паличок (можна використати заготовлені батьками почищені від сірки сірники) діти будують зображені в четвертому завданні фігури, пояснюють, як кожна фігура називається та чому саме так.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 5 (с. 37)

— Міркуємо: якщо лозинку зламати тричі, утвориться 4 частини. Отже, ведмежатко хотіло побудувати чотирикутник. (Щоб перевірити правильність здогадки, один з учнів демонструє це на лозинці.)

► Завдання 6 (с. 37)

$$3 + 4 = 7$$

$$1 + 8 = 9$$

$$2 + 6 = 8$$

— У яких фігурах найбільша сума? *(Найбільша сума — у кругах.)*

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 19

— Скільки фігур закреслили? *(Три. Вони не многокутники.)*

— Які фігури розмалювали? *(Шестикутник і п'ятикутник. Вони мають більше, ніж 4 сторони.)*

- ▶ Завдання 2 на с. 19
— З яких фігур складається ракета?
— Скільки всього фігур? (Діти заповнюють табличку.) Перевірка завдання: кругів — 3, чотирикутників — 6, трикутників — 9.
- ▶ Завдання 3 на с. 20
Діти розфарбовують робота Рубі за умовами завдання 3.
Малювання простим олівцем зображення робота Рубі.
Кілька дітей виходять до дошки й малюють свої варіанти. Після обговорення учні за потреби роблять у своїх зошитах виправлення.
- ▶ Завдання 4 на с. 20
Діти сполучають запитання з їхніми відповідями.
— Яке число зайве? (6)
— Яка фігура зайва? (П'ятикутник.)
- ▶ Завдання 5 на с. 21
— Скільки п'ятикутників ви обвели синім кольором? (Три.)
— Скільки шестикутників ви обвели червоним кольором? (Два.)
— Які фігури не розмалювали? (2 чотирикутники й 1 семикутник.)

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

- Що нового про многокутники ви дізналися разом із ведмежатком?
— Чому п'ятикутник так назвали? (Тому що він має 5 кутів, а ще — 5 сторін і 5 вершин.)

УРОК 78

Тема: **Форми многокутників. Класифікація фігур за певними ознаками.**

Мета: навчити дітей класифікувати геометричні фігури за певними ознаками; закріплювати знання складу чисел 8, 9, 10; сформувати вміння розрізняти криві та ламані лінії; розвивати обчислювальні навички, мислення школярів; виховувати працелюбність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 37–39; робочий зошит: ч. 3, с. 21–22.

Додатковий та ілюстративний матеріали: картки з прикладами у формі квітів; зображення фіалки, гіацинта, орхідеї, тюльпана; сигнальні картки; іграшковий ведмедик або малюнок із його зображенням; картки-фігури з літерами із завдання 5 у збільшеному вигляді.

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Естафета «Розставте квіти на полиці».

На магнітній дошці — картки з прикладами у вигляді квітів:
 $3 + 7$, $2 + 6$, $4 + 5$, $1 + 9$, $6 + 3$, $2 + 7$, $4 + 4$, $5 + 3$, $4 + 6$, $8 + 2$, $7 + 1$

Завдання командам: поставити свої квіти на відповідну полицю. У кожного з трьох рядів учнів — свій рядок на набірному полотні. Учні першого ряду по черзі виходять до дошки, викладають на набірне полотно картки з результатом 8 на перший рядок; так само з результатом 9 учні другого ряду — на другий рядок; учні третього ряду з результатом 10 — на третій рядок.

Перемагає команда, яка першою правильно «відбере» свої квіти.

2. Усне розв'язування задач.

— Надворі ще зима, а в мамі на підвіконні — справжня весна! Цвітуть фіалки, гіацинти, орхідеї, тюльпани.

(Учитель демонструє зображення квітів.)

— Хто з вас допомагає мамам доглядати за кімнатними рослинами? Як саме?

— Зараз ми розв'яжемо задачі про квіти.

▶ Задача 1

Розцвіло 5 кущиків фіалок, а квітів гіацинтів — на 2 менше. Скільки гіацинтів розцвіло? Скільки всього фіалок і гіацинтів розцвіло?

▶ Задача 2

Мама пересадила 4 орхідеї, а тюльпанів — на 3 більше. Скільки тюльпанів пересадила мама?

▶ Задача 3

Фіалок було 5, тюльпанів — 7. На скільки більше було тюльпанів?

▶ Задача 4

Було 7 тюльпанів. Мама подарувала бабусі 5 тюльпанів. Скільки тюльпанів залишилось?

3. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 37)

— Розгляньте малюнок до завдання 1. Яка фігура знизу, а яка — зверху?

— Доведіть, що перша фігура зеленого кольору — трикутник, а друга фігура зеленого кольору — п'ятикутник.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні ми будемо вчитись об'єднувати геометричні фігури за певними ознаками.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 2 (с. 37)

Фігури ведмежаті важливо розпізнати,
Щоб цифри п'ятикутників правильно назвати.
Потрібні фігури ведмедик рахував.
Які фігури, діти, він не підібрав?

— Розгляньте в підручнику малюнок до завдання 2. Допоможіть ведмежаті відібрати п'ятикутники. Назвіть їхні номери. (1, 3) Скільки шестикутників на малюнку? (Два: під номерами 4 і 5.) Виявіть, які фігури зайві. (Чотирикутник під номером 2 і восьмикутник під номером 6.)

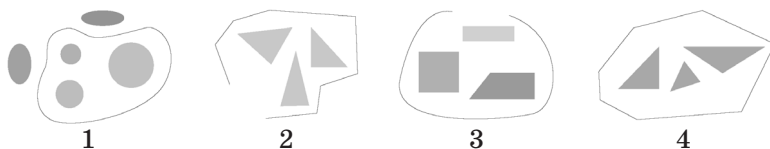
2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 3 (с. 38)

- 1) Замкнутою лінією обведені круги. Ті фігури, що поза лінією, не є кругами.
- 2) Незамкнутою ламаною лінією обведені трикутники.
- 3) Кривою незамкнутою лінією обведені чотирикутники.
- 4) Трикутники обведені замкнутою ламаною лінією.

► Завдання 4 (с. 38)

Письмо з коментуванням.

► Завдання 5 (с. 39)

(Робота із завданнями у підручнику.)

Слова на фігурах: *мишеня* (на чотирикутниках), *гризе* (на трикутниках), *сир* (на кругах).

П'ятикутників на малюнку немає.

Фігури можна згрупувати, наприклад, таким чином:

- за кольором (блакитні, жовті, зелені, оранжеві);
- многокутники та не многокутники;
- за написаними на них літерами, що позначають голосні та приголосні звуки.

Діти демонструють можливі випадки групування фігур на магнітній дошці.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

▶ Завдання 1 на с. 21

— «Замкніть» ламані так, щоб утворилися два трикутники, два чотирикутники.

Висновок: многокутники — це замкнені ламані.

▶ Завдання 2 на с. 21

— З яких фігур складається вежа на малюнку зліва до завдання 2?

— Знайдіть ці фігури на малюнку справа та розмалюйте їх.

▶ Завдання 3 на с. 22

— З яких фігур складається зображення пташки на малюнку зліва до завдання 3? (З двох трикутників, двох кругів і чотирикутника.)

— На малюнку справа закресліть фігури, які не потрібні, щоб скласти це зображення пташки. (Середній за розміром круг і два чотирикутники.)

▶ Завдання 4 на с. 22

— Позначте однакові фігури такими ж числами.

▶ Завдання 5 на с. 22

Учитель звертає увагу дітей на те, що дописане число повинно бути в певній фігурі.

— За яким правилом чергуються фігури? (Круг, чотирикутник, круг, чотирикутник, круг, ...) Отже, наступним має бути ... (чотирикутник).

— За яким правилом записані числа на фігурах? (Числа записані за порядком, починаючи із числа 3.) Отже, після 7 має бути 8. (Це число 8 у чотирикутнику.) Намалюємо та допишемо.

— Які числа вписані у кругах? (Непарні.) У чотирикутниках? (Парні.)

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Чого ви навчилися разом із ведмежам? (Групувати фігури за певними ознаками.)

УРОК 79

Тема: Просторові фігури: куб, піраміда, куля, циліндр, конус.

Мета: навчити дітей розрізняти геометричні тіла: куб, піраміду, кулю, циліндр, конус; закріплювати вміння розпізнавати форму оточуючих предметів, називати їхню форму; розвивати обчислювальні навички, мислення, спостережливості школярів; виховувати любов до природи.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 39–41; робочий зошит: ч. 3, с. 22–23.

Додатковий та ілюстративний матеріали: макети куба, піраміди, кулі, циліндра, конуса (по 2 екземпляри); сигнальні картки; іграшковий равлик або малюнок із його зображенням; малюнки із зображенням кульбаби, маргаритки, настурції, бузини, винограду.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Гра «Допоможемо равлику».

— Діти, сьогодні до нас завітав маленький гість. Відгадайте, хто він:

Показав з доріжки
Голову і рижки.
Хто повільно так повзе,
На собі свій дім везе?

— Справді, це равлик. Равлики (їх ще називають слимаками) дуже цікаві: мають дві пари рижок. Передні, менші, реагують на запах, а на задніх, більших, розташовані очі. Наш равлик «обчислив» приклади, але не впевнений, що все виконав правильно. Давайте допоможемо йому перевірити обчислення.

(На магнітній дошці — картки з прикладами. На їхньому зворотному боці — відповіді.)

$9 - 7$, $4 + 6$, $3 + 5$, $1 + 7$, $6 - 3$, $2 + 7$, $4 - 4$, $5 - 3$, $4 + 5$, $8 - 2$, $7 + 0$

Діти показують відповіді сигнальними картками. Один з учнів виходить до дошки, перевіряє, чи правильно равлик «обчислив» приклади.

2. Читання виразів різними способами.

— Прочитайте запис $5 + 4$ різними способами. (*5 плюс 4 дорівнює 9; сума чисел 5 і 4 становить 9; I доданок 5, II доданок — 4, сума — 9; 5 збільшити на 4, отримаємо 9.*)

— Прочитайте запис $7 - 3$ різними способами. (*7 мінус 3 дорівнює 4; різниця чисел 7 і 3 становить 4; зменшене 7, від'ємник 3, різниця 4; 7 зменшити на 3, одержимо 4.*)

3. Усне розв'язування задач.

— Більшість видів равликів харчуються різними рослинами. Зараз ми про це розв'яжемо задачі.

▶ **Задача 1**

Сім'я равликів підготувала собі на обід 5 листочків кульбаби, а листочків настурції — на 2 менше. Скільки листочків настурції сім'я равликів підготувала собі на обід? Скільки всього листочків було в равликів?

▶ **Задача 2**

На одній виноградній лозі жило 6 равликів, а на другій — на 3 більше. Скільки равликів жило на другій виноградній лозі?

▶ **Задача 3**

На виноградній лозі жило 9 равликів. Одного вечора (а равлики гуляють уночі) 7 равликів пішли на прогулянку на сусідню лозу. Скільки равликів залишилося вдома?

▶ **Задача 4**

У подарунок своїм сусідам равлики взяли 7 квіток бузини і 5 квіток маргариток (їх вони теж їдять). На скільки більше квіток бузини взяли равлики?

**II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.
ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ**

— Сьогодні ми довідаємось, які бувають геометричні тіла.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

▶ **Робота з довідничком (с. 39)**

— Розгляньте в довідничку Вивчайка, як зображені геометричні тіла.

(Учитель демонструє макети куба, піраміди, кулі, циліндра, конуса.)

▶ **Завдання 1 (с. 40)**

Приміряти різні мушлі
Равлику кортіло:
«На що ж схожі оті мушлі?
Чи пролізе тіло?»

— На яке геометричне тіло схожа кожна мушля равлика? (*На куб, піраміду, конус, циліндр, кулю.*)

▶ **Завдання 2 (с. 40)**

Кубів — 8, циліндрів — 5, конусів — 1, куль — 3, пірамід — 4.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

▶ Завдання 3 (с. 40)

Равлик виліпив з піску

Геометричні паски.

Упізнайте їхню форму

І назвіть, будь ласка.

(Циліндр.)

— На яке геометричне тіло схожа пасочка равлика із зеленою мушлею? З оранжевою мушлею? Червоною? Темно-зеленою? Салатовою? Де ви можете побачити такі фігури в природі?

▶ Завдання 4 (с. 41)

Діти під керівництвом учителя розглядають малюнки до завдання 4 у підручнику, а потім демонструють на макетах, як можуть ковзати піраміда, циліндр, конус, куб і як не може ковзати куля.

Аналогічно діти переконуються, як котяться циліндр, конус і куля і що один на одного у стовпчик можна покласти куби та циліндри.

4. Динамічна пауза (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

Робота в зошиті з друкованою основою.

▶ Завдання 1 на с. 22

— Сполучіть предмети з геометричними тілами, на які вони найбільше схожі. *(Коробка з тортом, джжка та склянка — на циліндр, м'яч і апельсин — на кулю, новорічний ковпак — на конус, кубик-рубик (кубик Рубика) — на куб, а піраміди у Єгипті — це і є геометричні піраміди.)*

▶ Завдання 2 на с. 23

Наступними фігурами є:

- циліндр (чергуються піраміда та циліндр);
- конус (повторюється група: 2 конуси, циліндр);
- куб (повторюється група: куля і 2 куби);
- конус (повторюється група: циліндр, конус, піраміда);
- великий конус (повторюється група: великий конус, куля, малий конус).

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Про що ви дізналися на уроці разом із равликом?

— Які предмети у класі схожі на вивчені геометричні фігури? *(У класі можуть бути кубики, м'ячики; підставки, вазони для квітів; світильники, ластик, олівці тощо.)*

УРОК 80

Тема. Закріплення вивченого.

Мета: закріплювати знання учнів про геометричні фігури та геометричні тіла, сформувати вміння називати їхні істотні ознаки; удосконалювати вміння креслити пряму, промінь, відрізок, ламану; розвивати уяву, конструкторські здібності школярів; виховувати старанність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 42–44; робочий зошит: ч. 3, с. 24–25.

Додатковий та ілюстративний матеріали: простий олівець; лінійка; макети куба, циліндра, конуса, кулі, піраміди; збільшені літери із завдання 4; смужка паперу; ножиці.

Хід уроку

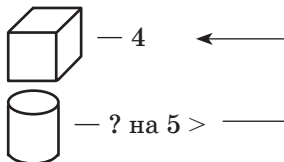
I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Математичний диктант.

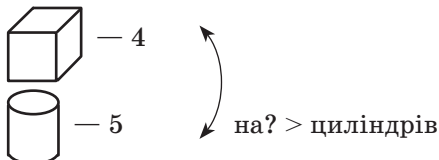
Запишіть:

- до 5 додати 3;
- знайти суму чисел 2 і 4;
- від 9 відняти 2;
- 10 мінус 10;
- 1 плюс 8;
- 8 зменшити на 2;
- знайти різницю чисел 7 і 4;
- 4 збільшити на 5;
- від 4 відняти 0;
- сума чисел 0 і 2 становить ...;

Напишіть розв'язання задачі за її скороченим записом:

Напишіть розв'язання задачі за її скороченим записом:

Перевірка математичного диктанту.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

III. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

1. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 42)

Сорока-білобока до нас поспішає,
Конверт із завданням у дзьобі тримає.
Для діток кмітливих завдання такі:
Скільки у фігурі сторін? Вершин? Кутів?

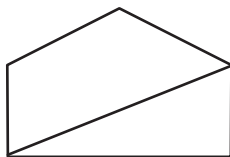
(Для зручності вчитель креслить рисунок на дошці.)

— Скільки фігур бачите на рисунку? (*Три: чотирикутник, трикутник і п'ятикутник.*)

— Скільки всього відрізків? (*Шість.*)

— Скільки вершин? (*П'ять.*)

— А скільки всього кутів? Уважно порахуйте. (*Кутів — 9: 3 — у трикутнику, 4 — у чотирикутнику та по 2 об'єднані кути трикутника та чотирикутника.*)

► Завдання 2 (с. 42)

А оце завдання дятлик пропонує:
— Нехай кожен учень добре поміркує:
По-різному чотири точки сполучить,
Ламані ці лінії з трьох ланок утворить.

Самостійна робота з подальшою перевіркою. Учитель наголошує, що починати креслити кожен варіант ламаної потрібно від точки 1.

Під час перевірки діти на дошці зображують свої варіанти ламаних. За потреби колективно додаються варіанти, про які діти не здогадались.

Варіант 1: 1, 2, 3, 4.

Варіант 2: 1, 2, 4, 3.

Варіант 3: 1, 4, 2, 3.

Варіант 4: 1, 4, 3, 2.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

► Завдання 3 (с. 42)

Ведмедик фігури здала розглядає.
Як вони зуться, певно, він знає.
Та для ведмедика є дивина:
Назв так багато — фігура ж одна.

— Допоможіть ведмедику для кожної фігури вибрати одну або дві правильні назви.

- 1) Чотирикутник, замкнена ламана лінія.
- 2) Круг.
- 3) Замкнена лінія, крива лінія.
- 4) Незамкнена лінія, ламана.

▶ Завдання 4 (с. 43)

— Розгляньте літери в завданні 4. Скільки кутів у кожній із них? (Учитель виставляє збільшені літери. Учні лічать кути, показують їх на літерах.)

П – 2, Г – 1, Т – 2, Н – 4, Ш – 4, И – 2, Х – 4, М – 3, А – 5.

▶ Завдання 5 (с. 43)

Робота з макетами геометричних фігур. Діти демонструють, у якому положенні геометричних тіл вежа буде стійкою, а в якому — ні.

▶ Завдання 6 (с. 44)

Діти висловлюють свої припущення. Учитель допомагає продемонструвати на смужці паперу, чому, щоб одержати 8 частин, потрібно саме 7 розрізів: сьома та восьма частини утворюються одним розрізом.

4. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 155, додаток)

— Розгляньте зразок і записи до нього.

— Розгляньте малюнки та дайте відповіді на запитання. На скількох малюнках є:

- синє назовні? (5)
- круг усередині? (6)
- зелене всередині? (4)
- чотирикутник назовні? (6)
- синє в жовтому? (5)
- круг у трикутнику? (2)
- жовте в зеленому? (3)
- трикутник у крузі? (2)

Роботу можна провести у вигляді гри: змагання між екіпажами (*парами*). Перед початком гри учитель роздає кожній парі дітей картку для відповідей. Далі вчитель читає завдання, діти уважно лічать фігури, записують відповіді. Картка відповідей: 5, 4, 5, 3, 6, 6, 2, 2.

Екіпаж, який написав усі відповіді правильно, є переможцем змагання.

5. Динамічна пауза (за вибором учителя).

6. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 24

- Що ви знаєте про пряму? (*Пряма не має ні початку, ні кінця.*)
- Чим промінь відрізняється від прямої? (*Промінь має початок, а кінця не має.*)
- Що таке відрізок? (*Відрізок — це частина прямої, яка має і початок, і кінець.*)
- Скільки прямих можна провести через дві точки? (*Лише одну пряму.*)
- Скільки променів можна провести від заданого початку? (*Безліч.*)

► Завдання 2 на с. 24

- Якої довжини накреслимо відрізок від точки *A*?
- Що сказано про довжину відрізка, який будемо креслити від точки *B*?
- Яка довжина відрізка з початком у точці *B*?

► Завдання 3 на с. 24

I спосіб: 1, 2, 3; II спосіб: 1, 3, 2; III спосіб: 2, 1, 3.

► Завдання 4 на с. 25

Висновок: у многокутнику однакова кількість кутів, вершин, сторін.

Круг — це не многокутник. Він не має ні кутів, ні вершин, ні сторін. Отже, запишемо в таблиці число 0.

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

- Які геометричні фігури ви знаєте?
- Назвіть геометричні тіла.

УРОК 81

Тема: Вимірювання довжини предметів іншими предметами.

Мета: навчити дітей розуміти довжину як властивість об'єктів навколишнього світу, вимірювати довжину оточуючих предметів; закріплювати вміння школярів збільшувати та зменшувати число на кілька одиниць; розвивати обчислювальні навички, мислення, допитливість; виховувати любов до природи.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 44–46; робочий зошит: ч. 3, с. 25–26.

Додатковий та ілюстративний матеріали: зображення тигра, іграшкове тигрятко або малюнок із його зображенням; сигнальні картки; лічильні палички.

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

☑ 1. Гра «Мовчанка».

Любі дітки, подивіться
На велику хижу кицю —
В плямах, смужечках строкатих
Йде саваною гуляти.

Зуби, кігті як ножі!
Звірі, хто-куди біжіть,
Зараз буде не до ігор,
Бо полують сильний ... (*тигр*).

Поки цей татко буде полювати,
Ми будемо лічити з тигренятком.
Тигренятко свої числа викладає,
Ми їх мовчки зменшимо на два.

На набірне полотно вчитель викладає числа 10, 5, 8, 2, 4, 9, 7, 3, 6. Діти зменшують їх на 2 та показують відповіді картками.

— Гарно дітки лічать, ти диви!
Ану, збільште мої числа ще на три!

На набірне полотно учитель викладає числа 1, 5, 2, 4, 0, 7, 3, 6. Діти збільшують їх на 3 і показують відповіді картками.

☑ 2. Усне розв'язування задач.

— Тигри — дуже красиві тварини. В усі часи люди на них полювали. Деякі види тигрів взагалі зникли! Щоб такого не сталося і з іншими видами тигрів, люди почали їх охороняти. Тигрів можна побачити в зоопарку. Досить часто можна побачити тигрів, які виступають у цирку.

▶ Задача 1

На арені виступало 6 тигрів. Кількох тигрів дресировальник відправив за лаштунки. Скільки тигрів закінчили виступ, якщо на арені залишилося два тигри?

▶ Задача 2

У зоопарку було троє тигрів. Народилося ще четверо тигренок. Скільки всього тигрів стало?

▶ Задача 3

9 тигрів перепливали річку (*вони добре плавають!*). П'ятеро з них вийшли на берег. Скільки тигрів ще лишилося у воді? На скільки більше тигрів вийшло на берег, ніж тих, які ще пливуть?

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні, діти, ми будемо разом із тигренятком учитись вимірювати одні предмети за допомогою інших.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

» Завдання 1 (с. 44)

— Розгляньте малюнок до завдання 1.

(Учитель читає вірш у підручнику.)

— Яка довжина акваріума у хвостиках? Ширина? Висота?

» Завдання 2 (с. 44)

— Розгляньте в підручнику малюнок до завдання 2.

— Яка довжина парканчика у хвостиках? (Сім.) Висота? (Два.)

» Завдання 3 (с. 45)

— Розгляньте в підручнику малюнки до завдання 3.

— Визначте довжину червоного олівця за допомогою пальчиків.

— Яка довжина синього олівця в пальчиках? У сірниках?

— Скільки пальчиків «помістилося» в зеленому олівці? Скільки сірників?

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

» Завдання 4 (с. 45)

— Перелічіть відрізки за кольорами від найкоротшого до найдовшого.

— Яка довжина фіолетового відрізка в усмішках? Червоного? Синього? Зеленого?

» Завдання 5 (с. 45)

— Яка довжина синього замка в гудзиках? (П'ять.)

— Яка довжина червоного замка в гудзиках? (Десять.)

» Завдання 6 (с. 46)

— Розгляньте малюнок до завдання 6.

— Скільки дощок уміщується під кожним слідом?

— Назвіть сліди від найкоротшого до найдовшого. (Слід киці — 1 дошка, курки — 2 дошки, качки — 3, ведмедя — 6, тата — 7 дощок.)

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

▶ Завдання 1 на с. 25

Робота в парах з наступною перевіркою.

— У кожному рядку обведіть той малюнок, який за розміром відповідає предмету зліва.

(Діти обводять олівцем середню долоньку, першу ступню, третю рамку.)

▶ Завдання 2 на с. 26

— Сполучіть між собою малюнки, відповідно до розміру.

(Самостійна робота з подальшою перевіркою.)

— Які малюнки сполучили?

▶ Завдання 3 на с. 26

Діти вимірюють довжину лічильної палички, ластика, ручки у скріпках, у монетах і вписують відповідні числа в порожні клітинки зошита. Учитель звертає увагу дітей, що ластика, ручки в кожного з них можуть бути різної довжини, тому й результати вимірювання під час перевірки можуть бути в кожного учня свої.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Чого ви навчилися разом із тигренятком?

— Якими предметами можемо виміряти довжину дошки? *(За допомогою зошита, олівця, книжки, пенала, ліктя тощо.)*

УРОК 82

Тема: Вимірювання довжини предметів умовними одиницями.

Мета: навчити дітей вимірювати довжину предметів умовними одиницями; закріплювати вміння вимірювати довжину предметів, знання складу чисел у межах 10; розвивати мислення, допитливість школярів; виховувати інтерес до вивчення математики.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 46–48; робочий зошит: ч. 3, с. 27.

Додатковий та ілюстративний матеріали: предметні малюнки із зображенням жирафи, слона, лося, ведмедя, вовка, лисиці, зайця, сови, білочки, мишки з написаними біля них числами.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Гра «Виміряй зріст тварин».

На набірне полотно вчитель викладає предметні малюнки із зображенням жирафи (10), слона (9), лося (8), ведмедя (7), вовка (6),

лисиці (5), зайця (4), сови (3), білочки (2), мишки (1) з написаними поруч числами.

— Діти, зріст кожної тварини поданий у мишках.

— Який зріст жирафи в мишках? (10 мишок.) Визначте зріст жирафи в лисицях. (Дві лисиці: $10 = 5 + 5$.)

— Який зріст жирафи в білочках? (5 білочок.)

— Поміркуйте: дві лисиці й аж 5 білочок! Невже в білочках жирафа стала вищою? (Ні, зріст жирафи не змінився, просто одиниця вимірювання — білочка — менша, тому їх більше.)

— Розкажіть про зріст слона в совах; у лисицях і зайцях. (Зріст слона — 3 сови або лисиця і заєць.)

— На скільки лось вищий від вовка (у мишках)?

— Який зріст вовка в совах? А в білочках?

2. Математичне змагання.

— Проведемо змагання між хлопчиками та дівчатками (або між рядами).

Учасники команд придумують для суперників аналогічні запитання про зріст зображених тварин. Суперники відповідають і ставлять свої запитання. Виграє та команда, яка активно придумує запитання та правильно відповідає.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні ми продовжимо вчитись вимірювати довжину різних предметів.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 46)

Різні предмети поміряємо швидко,

Нам допоможе керамічна плитка.

— Розгляньте малюнок до завдання 1. Зверніть увагу, що плитки на стіні всі однакової величини, тому їх зручно взяти за одиницю вимірювання.

— Яка довжина ванни у плитках? (7 плиток.)

— Яка довжина дзеркала? (4 плитки.) Ширина? (2 плитки.)

— Що коротше: мочалка чи щітка? (Щітка.) На скільки? (На одну плитку.)

— Чи правда, що умивальник вищий, ніж смітник? (Правда, тому що висота умивальника 4 плитки, а висота смітника — лише дві.)

— Що ширше: умивальник чи дзеркало? (*Вони мають однако-
ву ширину — 4 плитки.*)

— На скільки плиток звисає рушник? (*На 3 плитки.*)

— Який предмет дорівнює за довжиною одній плитці? (*Миль-
ниця.*)

▶ Завдання 2 (с. 47)

— Розгляньте в підручнику малюнок до завдання 2.

— Яка смужка має довжину 4 клітинки? (*Блакитна.*)

— Яка смужка найдовша? (*Рожева, тому що її довжина 6 клі-
тинок.*)

— Яка найкоротша? (*Синя, 3 клітинки.*)

— Які смужки однакової довжини? (*Зелена та жовта, по 5 клі-
тинок.*)

▶ Завдання 3 (с. 47)

— Розгляньте в підручнику малюнки до завдання 3.

— Яка фішка зробила хід на 5 клітинок? (*Жовта.*)

— На скільки клітинок походила рожева фішка? (*На 4 клі-
тинки.*)

— Скільки клітинок у найдовшому ході? (*9 клітинок.*)

— Які фішки перемістились на однакову довжину? (*Зелена, ро-
жева, блакитна — на 4 клітинки.*)

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 4 (с. 47)

Веселі чоловічки шикуються за зростом.

Зробити це швиденько для них не так вже й просто.

Погляньте на малюнок і підкажіть-но, дітки:

— Шикуватись чоловічкам допоможуть... (*плитки*).

— Хто із чоловічків стане першим? (*Синій. Тому що він найви-
щий — його зріст становить 5 плиток.*)

— Хто буде наступним? (*Зелений. Його зріст — 4 плитки.*)

— За зеленим стане...? (*Рожевий. Його зріст — 3 плитки.*)

— Найнижчий із чоловічків є ... (*жовтий, тому що його
зріст — 2 плитки.*)

▶ Завдання 5 (с. 48)

— Розгляньте малюнок до завдання 5.

— Як визначити, котрий жучок пройшов найдовший шлях?
(*Полічити, скільки клітинок пройшов кожен жучок.*)

(*Шлях зеленого та синього жучків — по 9 клітинок, а шлях роже-
вого жучка — 10 клітинок. Отже, шлях рожевого жучка — найдовший.*)

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

▶ Завдання 1 на с. 27

— Розгляньте малюнок до завдання 5.

— Що допоможе нам визначити зріст хлопчиків? (*Смужки на покривалі.*)

— Хто з хлопчиків найвищий? Хто найнижчий? Доведіть свою думку. (*Сашко найвищий, бо займає 5 смужок на покривалі, найнижчий Юрко, він займає 3 смужки.*)

▶ Завдання 2 на с. 27

Діти лічать клітинки та роблять висновок, що обидві риби однакові за довжиною. (*По 9 клітинок.*)

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Чого ви навчилися на уроці?

— Виміряйте зріст свого сусіда по парті в портфелях (рюкзаках).

УРОК 83

Тема: Сантиметр як одиниця довжини. Вимірювання довжин відрізків і запис результатів вимірювання. Порівнянні довжин відрізків. Побудова відрізків заданої довжини.

Мета: дати дітям поняття про одиницю вимірювання довжини — сантиметр; навчити дітей вимірювати довжину відрізка за допомогою лінійки, записувати результати вимірювання в сантиметрах; будувати відрізок заданої довжини; закріплювати вміння вимірювати довжину предметів; розвивати обчислювальні навички, мислення; виховувати охайність під час виконання креслень.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 48–50; робочий зошит: ч. 3, с. 28.

Додатковий та ілюстративний матеріали: сигнальні картки; предметні малюнки із зображеннями жирафи, слона, лося, ведмеда, вовка, лисиці, зайця, сови, білочки, мишки з написаними біля них числами; олівець, лінійка; ножиці, смужки — заготовки з аркуша у клітинку.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Гра «Упізнай тварину».

На набірне полотно вчитель викладає предметні малюнки із зображенням жирафи (10), слона (9), лося (8), ведмеда (7), вовка (6),

лисиці (5), зайця (4), сови (3), білочки (2), мишки (1) з написаними поруч числами.

— Нагадую: зріст кожної тварини поданий у мишках.

— Яку тварину я задумала, якщо її зріст на малюнку становить два зайці та мишка? (*Слон.*)

— Упізнайте тварину: від зросту слона відніміть зріст зайця та білочки. (*Сова.*)

— Придумайте свої завдання про зріст тварин.

(Відповіді діти показують картками, на вимогу вчителя пояснюють хід своїх обчислень.)

2. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 48)

— Розгляньте малюнок до завдання 1.

Порівнюючи за довжиною ремені, діти роблять висновок, що найдовший синій ремінь, оскільки він ще має петлю. Найкоротший рожевий.

З трьох шнурків найдовший оранжевий, оскільки має аж 3 петлі. Найкоротший рожевий.

Висновок: порівнювати предмети було легко, оскільки вони зручно викладені: їхні початки розташовані на одному рівні.

▶ Завдання 2 (с. 48)

— Розгляньте перший малюнок до завдання 2.

— Бачимо, що довжину стріл важко визначити, тому що вони розкидані.

— Розгляньте другий малюнок до завдання 2.

— Стріли вишикувались на стартовій лінії. Тепер чітко видно, що найдовша серед них коричнева.

— Назвіть стріли в порядку зростання їхньої довжини. (*Жовта, червона, синя, коричнева.*)

— Отже, щоб порівняти довжини предметів, необхідно їх викласти так, щоб початки були на одному рівні.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— До сьогодні ми міряли предмети іншими предметами. Але не завжди зручно робити вимірювання в мишках, у монетах чи у плитках. Тому для більш точного вимірювання довжин люди домовились про однакові в усьому світі одиниці вимірювання. Одна з них — це сантиметр.

— Сьогодні ми будемо вчитися вимірювати відрізки сантиметрами, креслити відрізки заданої довжини.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

» Робота з довідничком (с. 49)

- Що можна вимірювати в сантиметрах?
- Як скорочено написати слово *сантиметр*?
- Покажіть на своїй лінійці один сантиметр.

(Звернути увагу дітей на те, що 1 см — це відстань між двома сусідніми числами: 0 і 1, 2 і 3, 9 і 10 тощо.)

» Завдання 3 (с. 49)

- Розгляньте, як на малюнку до завдання 3 визначили довжину стріл, сірника, висоту свічки за допомогою сантиметрів.
- Визначте довжину стріл, сірника, висоту свічки.
- Зверніть увагу, що лівий кінець предметів розташований на лінійці на позначці 0.

» Завдання 4 (с. 49)

- Розгляньте в підручнику малюнок до завдання 4.
- Яку помилку зробили другий і третій кролики? (*Почали вимірювати не з нульової позначки.*)

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

» Завдання 5 (с. 50)

- Виміряйте та назвіть довжину кожної смужки. Яка з них найдовша? Яка її довжина?
- Якого кольору смужка, що має довжину 3 см? 4 см?
- Назвіть смужки однакової довжини. Яку довжину мають найкоротші смужки?

» Завдання 6 (с. 50)

Пригадаємо правила креслення відрізків:

- позначити початок відрізка;
- прикласти лінійку до початку відрізка позначкою числа 0;
- позначити кінець відрізка;
- сполучити початок і кінець відрізка.
- Нам потрібно накреслити відрізки завдовжки 4 см і 6 см, а потім порівняти їхні довжини.
- Як зручно розташувати відрізки?

(Діти креслять перший відрізок, початок другого розташовують під початком першого.)

— Який відрізок коротший? На скільки? Складіть рівність.
($6 - 4 = 2$)

— Якого виду задачу про довжини відрізків ми розв'язали? (На різницеve порівняння.)

▶ Завдання 7 (с. 50)

— Розгляньте в підручнику малюнок до завдання 7. Складіть задачу за цим малюнком. То яка довжина жука-оленя? Запишіть розв'язання. ($5 + 3 = 8$) Сформулюйте відповідь.

— Задачу якого виду ми розв'язали? (На знаходження суми двох чисел.)

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

▶ Завдання 1 на с. 28

Діти вирізають із заготовок у клітинку смужки завдовжки 4 клітинки. (Щоб зекономити час, можна такі смужки заздалегідь вирізати на уроці трудового навчання.)

Діти вимірюють довжини зображених у завданні предметів і записують результати в порожніх клітинках, працюючи в парах.

Перевірка виконання завдання.

▶ Завдання 2 на с. 28

Самостійна робота з подальшою перевіркою.

▶ Завдання 3 на с. 28

— Яка довжина першого відрізка? (3 см)

— Накресліть справа від даного такий самий відрізок.

— Яка довжина другого відрізка? (6 см)

— Накресліть справа від даного такий самий відрізок.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— З якою одиницею вимірювання довжини ви ознайомилися?

— Довжину яких предметів зручно виміряти в сантиметрах?

УРОК 84

Тема. Розв'язування задач, які містять одиниці довжини. Побудова відрізків. Порівняння іменованих чисел, виражених у сантиметрах.

Мета: навчити дітей розв'язувати задачі, що містять одиниці довжини; порівнювати іменовані числа, виражені в сантиметрах; закріплювати вміння школярів будувати відрізки заданої довжини; розвивати навички порівнювати відрізки «на око», накладанням; виховувати любов до природи.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 50–51; робочий зошит: ч. 3, с. 29.

Додатковий та ілюстративний матеріали: сигнальні картки; іграшковий їжачок або його зображення; предметні малюнки із зображеннями шапки, м'ячика, велосипеда, мишки, чашки, оси, ящірки, грибочка, яблучка; простий олівець, лінійка.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

☑ Гра «Лічимо з їжачком».

— Діти, здогадайтесь, з ким ми сьогодні будемо лічити на уроці математики?

Гостроносий і малий,
Сірий, тихий і незлий.
Вдень ховається. Вночі
Йде шукать собі харчі.
Весь із тонких голочок.
Як він зветься? (*Їжачок.*)

— Тато-їжак купив для своїх діток їжаченят 8 шапок, 5 морквин, 4 грушки, 1 мисочку, 3 самокати, 9 чашок, 2 шарфики, 6 яблuchок, 5 грибочків, 7 м'ячиків.

(На магнітній дошці прикріплені предметні малюнки та числа біля них.)

Вийшов тато-їжак із магазину та намагається поскладати куплені речі в коробки по 10 штук. Давайте допоможемо йому. (*8 шапок і 2 шарфики; 4 грушки та 6 яблuchок, 7 м'ячиків і 3 самокати; 9 чашок і 1 мисочку; 5 морквин і 5 грибочків.*)

— Прийшов тато додому, а мама-їжачиха каже: «Для 10 їжаченят (а у сім'ї їжаків справді може народитися 10 малюків!) цих речей недостатньо. Комусь чогось бракуватиме».

— Щоб їжаченята не посварилися, треба доповнити кількість груп предметів до 10.

(Діти доповнюють числа до 10 і показують відповіді сигнальними картками.)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні ми продовжимо вчитися вимірювати відрізки в сантиметрах, креслити відрізки заданої довжини, розв'язувати задачі, що містять одиниці довжини.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 50)

СКОРОМОВКА

Кравчиня-їжачиха отримала три стрічки,
Відрізати хотіла, та стрічки невеличкі.
Якої ж довжини буде кожна стрічка?
Чи вистачить звіряткам прикрасить рукавички?

— Справді, узимку їжаки сплять. Давно люди помітили: коли прокидаються ці тварини, приходить весна.

Їжаки — всеїдні тварини. Дуже люблять вони молоко, ласують осами, бджолами, іншими комахами. Здавна люди приручали їжаків, бо вони вправно ловлять мишей і щурів, відганяють від помешкання змії. У Києві на вулиці Золотогородській є пам'ятник їжачку!

— Розгляньте малюнок до завдання 1. Прочитайте запитання в підручнику.

— Чи зможемо ми відразу дати відповідь на запитання: «Яку довжину матимуть стрічки, коли кравчиня-їжачиха відріже від кожної з них по 3 см?» (Ні.) Чому не зможемо? (Тому що не знаємо, яка довжина стрічок була спочатку.)

— Виміряємо довжину жовтої стрічки. (6 см) Зменшимо цю довжину на 3 см: $6 - 3 = 3$ (см). Отже, жовта стрічка матиме довжину 3 см.

Аналогічно виконуються дії із зеленою та коричневою стрічками.

$4 - 3 = 1$ (см) — нова довжина зеленої стрічки.

$9 - 3 = 6$ (см) — нова довжина коричневої стрічки.

▶ Завдання 2 (с. 50)

— Виміряємо довжину відрізка у другому завданні: 7 см.

— Накреслимо відрізок на 2 см довший: 9 см.

(Пригадати правило креслення відрізків.)

— Доповнимо запис: $7 + 2 = 9$ (см).

— Накреслимо відрізок на 3 см коротший: 4 см.

— Доповнимо запис: $7 - 3 = 4$ (см).

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 3 (с. 51)

— Виміряйте довжину відрізків, які накреслив дядько-крук.

— Що сталося з першим відрізком? (Горобчик-бешкетник стер 1 см.)

— Якої довжини відрізок залишився? ($5 - 1 = 4$ (см))
— Накресліть відрізок, який залишився.
— Що сталося з другим відрізком? (*Горобчик продовжив його на 1 см.*)

— Якої довжини утворився відрізок? ($5 + 1 = 6$ (см))
— Накресліть відрізок, що утворився.

► Завдання 4 (с. 51)

— Покажіть на лінійці 7 см. Покажіть 6 см. Висновок:
 $7 \text{ см} > 6 \text{ см}$.

— Покажіть на лінійці 1 см. Покажіть 2 см. Висновок:
 $1 \text{ см} < 2 \text{ см}$.

— Покажіть на лінійці 10 см. Покажіть 1 см. Висновок:
 $10 \text{ см} > 1 \text{ см}$.

— Що помітили? (*Якщо $7 > 6$, то і в сантиметрах також $7 \text{ см} > 6 \text{ см}$; якщо $1 < 2$, то і в сантиметрах також $1 \text{ см} < 2 \text{ см}$.)*)

► Завдання 5 (с. 51)

— Розгляньте в підручнику скорочений запис першої задачі в завданні 5. Складіть задачу за цим записом. Назвіть числові дані, шукане. Як ви розумієте вираз «другий відрізок на 2 см довший»? (*Він також має довжину 4 см і ще 2 см.*) Запишіть розв'язання. ($4 + 2 = 6$ (см)) Сформулюйте повну відповідь.

— Розгляньте в підручнику скорочений запис другої задачі в завданні 5. Складіть задачу за цим записом. Назвіть числові дані, шукане.

— Як дізнатися, на скільки одне число більше чи менше за друге? Запишіть розв'язання. ($6 - 4 = 2$ (см)) Сформулюйте повну відповідь.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 29

— Яка планка підійде для дитячого коника-гойдалки?

У процесі колективного виконання завдання вчитель пропонує перевірити правильність вибору: прикласти олівець до вибраної планки, зафіксувати пальцями її довжину та накласти олівець на малюнок із зображенням гойдалки. Якщо зафіксована частина олівця збігається з довжиною пунктиру на гойдалці, планку «на око» вибрали правильно та малюнки можна сполучати стрілкою.

(Зайва планка — перша в нижньому ряду.)

— Яка довжина синього відрізка? (6 см)

— Що сказано про відрізок, який треба накреслити з точки А? Накресліть із точки А відрізок такої ж довжини, як і синій.

— Що сказано про відрізок, який треба накреслити з точки *B*? Яка довжина другого відрізка? ($6 + 1 = 7$ (см)) Накресліть його з точки *B*.

— Що сказано про відрізок, який треба накреслити з точки *K*? Яка довжина третього відрізка? ($6 - 2 = 4$ (см)) Накресліть його з точки *K*.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Чого ви навчилися на уроці?

— Яке завдання видалося складнішим за інші?

УРОК 85

Тема. Дециметр як одиниця довжини. Побудова відрізків. Порівняння довжин відрізків. Розв'язування задач.

Мета: ознайомити дітей з одиницею вимірювання довжини — дециметром і скороченим позначенням дециметра; навчити будувати відрізки заданої довжини; сформувати вміння розв'язувати задачі, які містять одиниці довжини; закріплювати вміння розв'язувати задачі на різницеве порівняння, на зменшення числа на кілька одиниць; розвивати мислення школярів; виховувати толерантне ставлення до друзів.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 52–53; робочий зошит: ч. 3, с. 30.

Додатковий та ілюстративний матеріали: картки з виразами та (окремо) з їхніми відповідями; сигнальні картки; збільшене зображення Веселунчика і Співунчика; лінійка, олівець; зображення кенгуру, зайця.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Гра «Допоможемо Співунчику».

— Діти, подивіться, які незвичайні гості в нас сьогодні.

Можливо, із пісні, можливо, із казки

Прийшли до нас гості. Стрічайте, будь ласка.

Купа завдань у малих бородатиків.

— Невже і в казках є предмет математика?

Веселунчик і Співунчик, які ви цікаві!

Давайте учитись разом із нами!

— Співунчик обчислив вирази на додавання та віднімання. Та поки він з радощів, як завжди, співав нову пісню, Веселунчик, теж як завжди, захотів пожартувати та порозкидав усі відповіді. Давайте допоможемо Співунчику навести лад із виразами.

(На магнітній дошці прикріплені картки з виразами та (окремо) переплутані картки з їхніми відповідями.)

$$\begin{array}{cccccc} 3 + 6 = & 0 + 1 = & 10 - 6 = & 2 + 3 = & 5 & 3 & 9 & 8 & 1 \\ 4 + 3 = & 8 - 0 = & 8 - 2 = & & & 2 & 0 & 4 & 6 \\ 8 - 5 = & 7 - 5 = & 1 + 9 = & & & & 10 & 7 & \end{array}$$

Учитель (разом із Співунчиком) читає по черзі вирази. Діти сигналізують правильну відповідь, один з учнів знаходить на дошці потрібну картку та кріпить її біля виразу.

— Яка картка є зайвою? (0) Придумайте вирази, щоб у результаті отримати 0. (Наприклад, $7 - 7$, $4 - 4$, $0 + 0$.)

— Розкажіть нашим героям, як різними способами можна прочитати вирази $4 + 3 = 7$, $8 - 2 = 6$.

2. Робота з підручником.

» Завдання 1 (с. 52)

Робота виконується самостійно за завданнями підручника.

— Як довідатись, на скільки сантиметрів Співунчик вищий? (Від більшого числа відняли менше: $8 - 6 = 2$ (см), $10 - 7 = 3$ (см).)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні ми ознайомимося з новою одиницею вимірювання довжини — дециметром.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

» Робота з довідничком (с. 52)

— Прочитаємо, що про дециметр сказано в довідничку Вивчайка.

— Скільки сантиметрів уміщується в 1 дециметрі?

— Як скорочено записати «1 дециметр»?

(Звернути увагу дітей на те, що після скорочень см, дм крапка не ставиться.)

— То котрий із гномиків має зріст 1 дм?

» Завдання 2 (с. 52)

— Пригадайте правило креслення відрізків.

(Націлити дітей на те, щоб початок другого відрізка вони розташували чітко під початком першого. Тоді легше буде порівняти довжини відрізків.)

— Який відрізок довший? Поясніть свою думку. (1 дм = 10 см, а 10 см > 9 см, отже, 1 дм > 9 см.)

► Завдання 3 (с. 53)

— Покажіть на лінійці 1 см, 5 см, 1 дм.

(Звернути увагу дітей на те, що 1 см — це не тільки відстань від 0 до 1. Можна показати відстань між 1 і 2, 6 і 7, 9 і 10 тощо.)

☑ 2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

☑ 1. Робота з підручником.

► Завдання 4 (с. 53)

— Який відрізок накреслила Гава?

— Виміряйте довжину відрізка, який залишився. (6 см)

— Як дізнатися, скільки сантиметрів відрізка стерла сорока?
(Міркуємо: 1 дм — це весь відрізок, тобто разом узяті та частина, яку стерла сорока, і та частина, що залишилася. Якщо ми від 1 дм віднімемо частину 6 см, що залишилася, то отримаємо ту частину, яку стерла сорока.)

— Як від 1 дм відняти 6 см? (Перетворимо 1 дм у сантиметри: $1 \text{ дм} = 10 \text{ см}$.)

— Сформулюйте розв'язання задачі. ($10 - 6 = 4 \text{ (см)}$)

— Сформулюйте повну відповідь.

— Сьогодні в нас на уроці бешкетують і Веселунчик, і сорока. Звичайно, не треба ловити гав, як це робила Гава, але, перш ніж пустувати, потрібно подумати, чи не образить друга наш необережний жарт.

► Завдання 5 (с. 53)

— Веселунчик підготував вам загадку:

В Австралії, дитино,
чудернацька є тварина,
і куди б не йшла гуляти —
з нею в сумочці малятко.

— Звичайно, ця тварина — кенгуру.

(Учитель демонструє зображення кенгуру.)

— Кенгуру мають дуже сильні задні лапи та хвіст. Вони не ходять, а стрибають. Про кенгуру ми розв'яжемо задачу.

— Прочитайте задачу 5. Про що в ній ідеться? Назвіть числові дані, шукане.

— Хто підстрибнув вище?

— Як дізнатися, на скільки сантиметрів вище підстрибнув другий кенгуру?

— Наведіть розв'язання задачі. ($7 - 4 = 3 \text{ (дм)}$)

— Сформулюйте повну відповідь.

► Завдання 6 (с. 6)

— Зайці теж відомі стрибуни. Наступна задача про них.

— Прочитайте задачу 6. Про що в ній ідеться? Назвіть числові дані, шукане.

— Що означає вираз «стрибок другого зайця на 2 дм коротший»? (*Він стрибув теж на 9 дм, але без 2 дм.*) Запишіть розв'язання. ($9 - 2 = 7$ (дм)) Сформулюйте повну відповідь.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 30

— Яка довжина першого шнурка? Другого?

— Який шнурок довший?

— На скільки сантиметрів? (1 дм = 10 см, $10 - 7 = 3$ (см))

► Завдання 2 на с. 30

Письмо з коментуванням.

— Чи можна ці вирази назвати круговими? (*Так, тому що відповідь попереднього виразу є початком наступного.*)

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Поставте запитання Співунчику і Веселунчику, щоб дізнатися, що вони запам'ятали з нашого уроку.

(Про яку одиницю вимірювання довжини довідалися на уроці? Скільки сантиметрів міститься в 1 дм? Як дізнатися, на скільки одне число більше чи менше за друге? Як від 1 дм відняти 3 см?)

УРОК 86

Тема: Додавання та віднімання іменованих чисел. Порівняння іменованих чисел, виражених у сантиметрах та дециметрах. Розв'язування задач, що містять одиниці довжини.

Мета: навчити дітей додавати та віднімати іменовані числа з одиницями довжини; порівнювати іменовані числа, виражені в сантиметрах і дециметрах; закріплювати вміння розв'язувати задачі, що містять одиниці довжини, а також задачі на різницеве порівняння; будувати відрізки заданої довжини; розвивати обчислювальні навички школярів; виховувати охайність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 53–54; робочий зошит: ч. 3, с. 30–31.

Додатковий та ілюстративний матеріали: аркуші із завданнями для математичної естафети; лінійка, олівець; демонстраційна лінійка.

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

☑ Гра «Математична естафета».

Учитель дає на останню парту кожного ряду аркуш паперу, на якому стовпчиком написані вирази. За вказівкою вчителя кожен учень виконує по одному завданню та передає аркуш на попередню парту. Учні з першої парти віддають аркуш учителю. Ряд, учні якого впоралися швидше і не припустилися жодної помилки, — переможець.

$4 + 5 = \dots$	$6 + 3 = \dots$	$7 + 3 = \dots$
$9 - 3 = \dots$	$9 - 2 = \dots$	$10 - 4 = \dots$
$8 - 4 = \dots$	$10 - 8 = \dots$	$9 - 6 = \dots$
$6 + 2 = \dots$	$6 + 0 = \dots$	$7 - 7 = \dots$
$9 - 7 = \dots$	$3 - 3 = \dots$	$10 - 2 = \dots$
$4 - 4 = \dots$	$9 - 4 = \dots$	$8 + 0 = \dots$
$0 + 7 = \dots$	$3 + 4 = \dots$	$4 + 3 = \dots$

Підбиття підсумків математичної естафети.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Часто в житті доводиться додавати або віднімати довжини, виражені в сантиметрах чи дециметрах. Сьогодні ми будемо вчитися виконувати ці дії.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

☑ 1. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 53)

Письмо з коментуванням.

Результати додавання та віднімання сантиметрів можна перевіряти на звичайних лінійках, а результати дій із дециметрами — на демонстраційній лінійці, на якій позначені дециметри.

► Завдання 2 (с. 54)

— Виміряйте довжину першого відрізка в підручнику. (7 см)

— Накресліть такий самий відрізок у зошиті.

(Пригадуємо правило креслення відрізків.)

— Виміряйте довжину другого відрізка в підручнику. (2 см)

— Накресліть такий самий відрізок у зошиті.

(Нагадати дітям, щоб початок другого відрізка вони розташували під початком першого.)

— Скільки сантиметрів не вистачає кожному відрізку до 1 дм?

На скільки другий відрізок коротший, ніж перший ($10 - 7 = 3$ (см), $10 - 2 = 8$ (см))

► Завдання 3 (с. 54)

Діти креслять пряму, позначають на ній точки та надписують довжину одержаного відрізка — 3 см.

► Завдання 4 (с. 54)

Письмо з коментуванням.

Звернути увагу дітей на цікаві випадки:

$1 \text{ см} < 1 \text{ дм}$ (тому що $1 \text{ дм} = 10 \text{ см}$, а $1 \text{ см} < 10 \text{ см}$);

$1 \text{ дм} > 2 \text{ см}$ (тому що $10 \text{ см} > 2 \text{ см}$).

Висновок: порівнюючи іменовані числа, треба перетворювати їх в однакові одиниці вимірювання. Так само, як під час зустрічі двом людям, які розмовляють різними мовами, доводиться переходити на одну із цих мов, що зручніша для спілкування обом співрозмовникам.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 5 (с. 54)

Пригадаємо: найменше двоцифрове число — 10. Це найбільше число першого десятка. Цифра 1 у ньому — число десятків, цифра 0 — число одиниць.

— Міркуємо: задумане число непарне. Отже, воно повинно закінчуватись на 1, 3, 5, 7 або 9. Це буде число одиниць. А число десятків — на 8 більше. Припустимо, що число одиниць дорівнює 1. Тоді число десятків має дорівнювати 9, бо $1 + 8 = 9$. Тоді задумане число — 91. А може, ще якісь числа задовольняють умову задачі? Припустимо, що число одиниць дорівнює 2. По-перше, наше число буде парним, а це суперечить умові. По-друге, у цьому числі кількість десятків на 8 більше. Тоді число десятків має дорівнювати $2 + 8 = 10$, що не може бути, бо в числі десятків має стояти лише одна цифра. Аналогічно не підходять й інші числа. Отже, задумане число — 91, і воно єдине можливе.

► Завдання 6 (с. 54)

— Прочитайте задачу 6. Про що в ній ідеться?

— Назвіть числові дані, шукане.

— Як дізнатись, на скільки сантиметрів більше виросло волосся у Марічки?

— Назвіть розв'язання задачі. ($8 - 6 = 2$ (см))

— Сформулюйте повну відповідь.

— Якого виду задачу ви розв'язали? (На різницеве порівняння.)

► Завдання 7 (с. 54)

— Прочитайте задачу 7. Про що в ній ідеться? Назвіть числові дані, шукане.

— Запишіть розв’язання. ($7 + 3 = 10$ (см) або 1 дм) Сформулюйте повну відповідь.

У дівчат коса красива,
А у лева — густа грива.
Щоб волосся гарне мати,
Треба за ним доглядати.
Шампунь, гребінь, рушничок —
Для охайних діточок!

☑ 2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

☑ 3. Робота в зошиті з друкованою основою.

▶ Завдання 1 на с. 30

Самостійна робота з перевіркою.

▶ Завдання 2 на с. 31

Діти вимірюють шлях першої мурашки, складають і обчислюють вираз: $4 + 1 + 2 = 7$ (см).

Шлях другої мурашки: $5 + 1 + 4 = 10$ (см) або 1 дм.

Отже, 1 дм шляху проповзла друга мурашка.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

☑ **Бесіда.**

— Чого ви навчилися на уроці?

— Коли потрібно бути особливо уважними, працюючи з іменованими числами? (Коли вони «розмовляють різними мовами», тобто коли треба порівнювати, додавати або віднімати сантиметри та дециметри.)

УРОК 87

Тема. Порівняння іменованого числа.

Мета: навчити дітей порівнювати іменоване число та значення виразу з іменованими числами; закріплювати знання про одиниці вимірювання довжини — сантиметр, дециметр, їхні скорочені позначення, співвідношення між одиницями вимірювання; закріплювати вміння додавати іменовані числа (довжини); розв’язувати задачі на різницеве порівняння; переміщувати предмети в заданих напрямках; розвивати вміння орієнтуватися на площині (ліворуч, праворуч, уперед); виховувати вміння слухатися старших.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 55–56; робочий зошит: ч. 3, с. 31–32.

Додатковий та ілюстративний матеріали: демонстраційний метр, картки із числами від 0 до 10; сигнальні картки; зображення комахи коника, трьох їжачків, трьох яблук; лінійки, олівців.

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

☑ 1. Гра «Праве—ліве».

На магнітній дошці викладений числовий ряд від 0 до 10:

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Гру починає вчитель. Він говорить: «Третя картка справа». Діти піднімають сигнальні картки із числом 8. Учень, який зорієнтувався першим, отримує право придумати наступне завдання, наприклад «шоста зліва». Гра продовжується далі.

Можна ускладнювати завдання. Наприклад, відповідь збільшувати на 2. Ведучий дає завдання: «Четверта картка справа». Діти міркують: $7 + 2 = 9$. Потім піднімають картку із числом 9.

(Повний опис гри «Праве—ліве» поданий у додатку.)

☑ 2. Робота з підручником.

» Завдання 1 (с. 55)

— Яка відстань між мурашками?

$4 \text{ см} + 3 \text{ см} = 7 \text{ см}$

— Кому ближче до місяця зустрічі? (*Другій мурашці.*)

— На скільки сантиметрів? ($4 \text{ см} - 3 \text{ см} = 1 \text{ см}$)

» Завдання 2 (с. 55)

— Виміряйте довжину ланцюжка в підручнику. (10 см) Запишемо.

— Як інакше можна записати цю довжину? (*У дециметрах: $10 \text{ см} = 1 \text{ дм.}$*)

» Завдання 3 (с. 55)

— Міркуємо: довжина вужа — 6 дм, довжина в'юна — 5 дм (*теж 6 дм, але без 1 дм, тобто 5 дм*). Отже, вуж на 1 дм довший. (На демонстраційному метрі показати справжню довжину 5 дм і 6 дм.)

» Завдання 4 (с. 55)

Червона та синя стрілки однакові за довжиною: $4 \text{ см} = 4 \text{ см}$. Доведіть свою думку.

» Завдання 5 (с. 55)

— Міркуємо: зріст тигренти — 8 дм. Зріст зайчика — 5 дм ($7 \text{ дм} - 2 \text{ дм}$). Отже, зайчик на 3 дм нижчий за тигрента: $8 \text{ дм} - 5 \text{ дм} = 3 \text{ дм}$. (На демонстраційному метрі показати справжню довжину 8 дм і 5 дм.)

Висновок: довжина предмета не залежить від положення чи напрямку розташування цього предмета на площині.

☑ 3. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні ми будемо вчитися порівнювати іменоване число та значення виразу з іменованими числами.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Пояснення вчителя.

— Два коники змагалися у стрибках у довжину. Перший стрибнув на 9 см, а другий — спочатку на 6 см, а потім — ще на 2 см. Який коник стрибнув далі?

— Щоб відповісти на запитання, запишемо, на скільки сантиметрів стрибнув кожен коник. Перший — на 9 см, а другий — на $6\text{ см} + 2\text{ см}$. Зробимо запис: $9\text{ см} \dots 6\text{ см} + 2\text{ см}$.

— Бачимо, що нам потрібно порівняти число та вираз. Пригадайте, як ми це робили зі звичайними числами.

М і р к у в а н н я. $6\text{ см} + 2\text{ см} = 8\text{ см}$. А 9 см більше за 8 см. Отримали нерівність: $9\text{ см} > 6\text{ см} + 2\text{ см}$. Отже, перший коник стрибнув далі.

2. Складання виразу на порівняння.

— Братики-їжачки змагалися: хто далі штовхне яблуко. Яблуко першого їжачка покотилося на 7 дм. Яблуко другого — спочатку на 4 дм, а потім — ще на 1 дм. Яблуко третього їжачка — спочатку на 5 дм, а потім — ще на 3 дм.

— Складіть вирази на порівняння. Порівняйте результати змагань першого та другого їжачків; першого та третього їжачків. Хто переміг?

$$7\text{ дм} > 4\text{ дм} + 1\text{ дм}$$

$$7\text{ дм} < 5\text{ дм} + 3\text{ дм}$$

3. Робота з підручником.

► Завдання 6 (с. 56)

Коментоване письмо.

Додавання і віднімання іменованих чисел.

► Завдання 7 (с. 56)

— Прочитайте задачу 7, перше завдання. Про що в ній ідеться?

— Назвіть числові дані, шукане.

— Як дізнатись, яка довжина хвостика зараз? (*Зараз довжина хвостика була б 10 дм, але ще немає 4 дм; тобто 10 дм без 4 дм.*)

— Наведіть розв'язання задачі. ($10 - 4 = 6\text{ (дм)}$)

- Сформулюйте повну відповідь.
- Прочитайте задачу 7, друге завдання. Про що в ній ідеться?
- Назвіть числові дані, шукане.
- Як дізнатись, на скільки левеняті треба ще підрости? *(За-раз висота левеняти — 7 дм. До 10 дм йому бракує ще 3 дм, оскільки $10 \text{ дм} = 7 \text{ дм} + 3 \text{ дм}$.)*
- Наведіть розв'язання задачі. *($10 - 7 = 3 \text{ (дм)}$)*
- Сформулюйте повну відповідь.

4. Динамічна пауза (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 31

- Як дівчинка потрапить у кафе?
- 4 клітинки вперед і 2 праворуч — парк;
- 2 клітинки вперед і 3 ліворуч — басейн;
- 3 клітинки вперед і ... клітинки ліворуч — школа *(ліворуч — 4 клітинки)*.
- Щоб потрапити в кафе, дівчинка повинна пройти 4 клітинки вперед і 2 клітинки ліворуч.

► Завдання 2 на с. 32

- Пригадайте, як одним словом можна назвати зображені в завданні 2 фігури? *(Це замкнені ламані, многокутники.)*
- Як називається перший многокутник? Чому?
- Як називається другий многокутник? Чому?
- Довжини сторін чотирикутника: 3 см, 3 см, 3 см, 3 см.
- Довжини сторін трикутника: 3 см, 4 см, 5 см.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

- Що потрібно зробити перед тим, як порівняти іменоване число й вираз з іменованими числами? *(Обчислити значення виразу.)*
- Що ви навчились робити з мурашками? *(Додавати та віднімати іменовані числа.)*
- Чого нас навчили тигрєня і зайчик? *(Порівнювати іменовані числа.)*
- Що ми виконували з левенятком? *(Розв'язували задачі з іменованими числами.)*

УРОК 88

Тема. Лічильна одиниця — десяток. Лічба десятками. Круглі числа.

Мета: ознайомити дітей із десятком як одиницею лічби; з круглими числами першої сотні; навчити лічити десятками в межах 100; закріплювати навички кількісної й порядкової лічби; уміння встановлювати порядковий номер об'єкта; розв'язувати задачі на знаходження різниці двох чисел; розвивати мислення, пам'ять школярів; виховувати бажання допомагати іншим.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 56–59; робочий зошит: ч. 3, с. 32–33.

Додатковий та ілюстративний матеріали: предметні малюнки (шишка ялинова, шишка соснова, гриб боровик, гриб лисичка, горіх, яблуко червоне, яблуко зелене, грушка жовта, грушка зелена, сливка); зображення білочки, два пакуночки; демонстраційні палички, зв'язані в пучки по 10 штук.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Кількісна і порядкова лічба в межах 10.

На набірному полотні виставлені предметні малюнки: шишка ялинова, шишка соснова, гриб лисичка, яблуко червоне, гриб боровик, гриб опеньок, яблуко зелене, грушка жовта, грушка зелена, горіх.

— В одній із білоччиних комірчин збереглися запаси, які вона наскладала на зиму.

— Скільки шишок у білочки? (*Дві.*) Котрою при лічбі є соснова шишка? (*Другою.*)

— Скільки грибочків? (*Три.*) Котрий за порядком гриб лисичка? (*Третій.*)

— Скільки фруктів у білочки? (*Чотири.*) Котре при лічбі червоне яблуко? (*Четверте.*)

— Полічіть, скільки всього предметів у цій комірчині? (*Десять.*) Котрий при лічбі горіх? (*Десятий.*)

2. Повторення складу числа 10.

— Білочка захотіла розкласти свої запаси у дві коробки. Запропонуйте їй різні варіанти. (*9 і 1, 2 і 8, 7 і 3, 4 і 6, 5 і 5*)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

Негаразди, неврожаї,
Неприємності в житті

Зазвичай у всіх бувають:
То щастить, то не щастить.

Головне — запам'ятати:
Друзів треба виручати.

Знана істина оця:
Добром тримається життя!

— Білочка надсилає лісовою поштою шишки до сусіднього лісу. Скільки всього шишок? (*Десять*.)

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

» Робота з довідничком (с. 56)

— Запам'ятаємо: 10 одиниць — це 1 десяток.

» Завдання 2 (с. 57)

— Захотіла білочка порахувати всі свої запаси, але не змогла, тому що вміла лічити тільки до десяти. Отож ми сьогодні допоможемо білочці: будемо учитися лічити десятками.

(Робота із запитаннями у підручнику.)

— Добра білочка надіслала усі ці запаси друзям, що потрапили у біду.

» Завдання 3 (с. 57)

— Їжачок також виявився співчутливим. Подивіться, скільки всього яблук він везе друзям із сусіднього лісу.

(Робота із запитаннями у підручнику.)

» Завдання 4 (с. 58)

— Маленький червоногрудий снігур також має добре серце. Погляньте-но, скільки насіння, ягід і хробачків він вирішив надіслати друзям-пташкам із сусіднього лісу.

(Робота із запитаннями у підручнику.)

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

» Завдання 5 (с. 58)

Робота за запитаннями підручника:

— кожна вежа складається з 10 деталей;

— у першому та в останньому десятках (*як і в усіх інших*) — однакова кількість деталей, по 10 штук;

— у всіх вежах разом 10 десятків деталей;

— 10 дес. > 3 дес.; 6 дес. > 4 дес.;

— 1 десяток деталей білого кольору.

» Робота з довідничком (с. 59)

— Прочитайте довідничок Вивчайка.

- То які числа називаються круглими?
- Назвіть круглі числа в межах 100.

► Завдання 6 (с. 59)

- Прочитайте задачу 6. Про що в ній ідеться?
- Назвіть числові дані, шукане.
- Як дізнатись, скільки намистин у коралях? (*Від 1 десятка відняти 4 намистини для сережок.*)
- Як від 1 десятка відняти 4? ($1 \text{ дес.} = 10$)
- Напишіть розв'язання задачі. ($10 - 4 = 6$ (н.))
- Сформулюйте повну відповідь.
- Напишіть скорочену відповідь: 6 намистин.

► Завдання 7 (с. 59)

- Прочитайте задачу 7. Про що в ній ідеться? Назвіть числові дані, шукане.
- Як довідатись, скільки десятків ложок залишилось у майстра-бобра? (*Від 3 десятків відняти 1 десяток (бо $10 = 1 \text{ дес.}$).*)
- Запишіть розв'язання. ($3 \text{ дес.} - 1 \text{ дес.} = 2 \text{ дес.}$) Сформулюйте повну відповідь.
- Напишіть скорочену відповідь: 2 десятки ложок.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 32

Самостійна робота з перевіркою.

► Завдання 2 на с. 32

- Назвіть компоненти та результат дій додавання; віднімання.
  - Що означає *збільшити* (*зменшити*) число на кілька одиниць?
- Самостійна робота з перевіркою.

► Завдання 3 на с. 33

Колективна робота.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

- Чого ви навчилися на уроці?
- Полічіть десятки паличок.
(Учитель використовує демонстраційні палички, зв'язані в пучки по 10 штук.)
- Які числа називаються круглими?
- Назвіть круглі числа в межах 100.

УРОК 89

Тема: Лічба десятками. Задачі на порівняння, додавання та віднімання розрядних чисел.

Мета: навчити дітей порівнювати розрядні числа — десятки; додавати та віднімати розрядні числа — десятки; сформувати вміння розв'язувати задачі на додавання та віднімання десятків; закріплювати у дітей уміння лічити десятками в межах 100; розвивати навички кількісної та порядкової лічби школярів; виховувати охайність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 60–61; робочий зошит: ч. 3, с. 33–34.

Додатковий та ілюстративний матеріали: демонстраційні та індивідуальні палички, зв'язані в пучки по 10 штук; зображення їжачка.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Кількісна і порядкова лічба десятками в межах 100.

Кілька учнів по черзі виходять до дошки та за допомогою лічильних паличок, зв'язаних у пучки по 10 штук, лічать десятками до 100.

Додаткові завдання учням:

— Візьміть 3 палички; візьміть 3 десятки паличок; візьміть 7 десятків паличок; візьміть 7 паличок; візьміть 10 паличок; візьміть 10 десятків паличок.

Учні за партами також виконують ці завдання.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні ми будемо вчитися порівнювати десятки, додавати та віднімати їх.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 60)

— Розгляньте малюнок до завдання 1.

У кравчині-їжачихи швейне є приладдя.

А у справі ця майстриня не любить безладдя.

Голки, гудзики, котушки не губить ніколи,

Й ви згадайте їжачиху, ідучи до школи!

— Сподіваюсь, діти, ви теж усі речі кладете на свої місця. І, збираючись до школи, легко їх знаходите та нічого не забуваєте покласти в рюкзачок.

(Робота за малюнком і запитаннями підручника.)

Звернути увагу дітей на четверте завдання. Підвести дітей до висновку: неважливо, якими по порядку були ті гудзики, які взяла їжачиха, головне, що вона їх взяла 5 штук.

▶ Завдання 2 (с. 60)

— Розгляньте малюнок до завдання 2. Прочитайте запитання. (Діти читають завдання та відповідають на запитання.)

Звернути увагу дітей на те, що в їжачихи залишилось два повні десятки булавок, бо із зеленого десятка — третього — їжачиха одну булавку вийняла.

▶ Завдання 3 (с. 61)

— Розгляньте малюнок до завдання 2.

— Скільки десятків наперстків у їжачихи? (2 десятки.)

— Скільки десятків наперстків стане, коли їй подарують ще 9 наперстків? (Два десятки, бо 9 наперстків не становлять повного десятка.)

— Скільки наперстків не вистачає до трьох десятків? (Лише одного.)

▶ Завдання 4 (с. 61)

— Розгляньте перший малюнок до завдання 4. Яких котушок більше?

(Діти відповідають, коментуючи свої міркування. За потреби ілюструють свої відповіді паличками — десятками.)

1 дес. > 1

3 дес. = 3 дес.

30 > 40

50 = 5 дес.

80 > 70

2 дес. > 9

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 5 (с. 61)

Вийшло полювати — 2 дес. к.

Заснули — 10 к.

Залишилося — ?

— Прочитайте задачу 5. Про що в ній ідеться?

— Скільки котів вийшли полювати на мишей? (2 десятки.)

— 2 десятки — скільки це всього котів? (20 котів.)

— Скільки котів заснули? (10 котів.)

— Що треба зробити, щоб дізнатись, скільки котів продовжують полювання? (Від 20 котів відняти 10 котів, тих, які заснули.)

— Напишіть розв'язання задачі. (20 - 10 = 10 (к.))

— Сформулюйте повну відповідь.

— Напишіть стислу відповідь: 10 котів.

► Завдання 6 (с. 61)

— Прочитайте завдання 6. Назвіть найбільше число з трьох поданих. Від яких чисел воно більше?

— Назвіть найменше число з трьох поданих. Від яких чисел воно менше?

— Що скажете про число 50?

У ході обговорення діти записують нерівності:

$$90 > 50 \qquad 20 < 50$$

$$90 > 20 \qquad 20 < 90$$

$$50 > 20 \qquad 50 < 90$$

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 33

Коллективна робота з коментуванням за зразком, поданим у зошиті:

— 10 менше, ніж 20 (тому що 1 десяток менше, ніж 2 десятки).

► Завдання 2 на с. 34

— Пригадайте, що означає лічити в порядку зростання? (*Від найменшого числа до найбільшого.*) Що означає лічити в порядку спадання? (*Від найбільшого до найменшого.*)

— Назвіть числа на кеглях. Запишіть їх у порядку зростання.
Перевірка: 4, 8, 40, 60, 90.

— Назвіть числа на кульках. Запишіть їх у порядку спадання.
Перевірка: 70, 20, 9, 6, 2.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Порівняйте десятки паличок:

2 дес. і 4 дес.; 5 дес. і 3 дес.; 9 дес. і 90 паличок.

(Учитель використовує демонстраційні палички.)

УРОК 90

Тема: Додавання та віднімання розрядних чисел — десятків.

Мета: навчити дітей додавати та віднімати розрядні числа — десятки; лічити десятками в межах 100; закріплювати вміння розв'язувати задачі на знаходження суми й різниці двох чисел; розрізняти геометричні фігури; розвивати обчислювальні навички школярів; виховувати інтерес до вивчення математики.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 62–63; робочий зошит: ч. 3, с. 34–35.

Додатковий та ілюстративний матеріали: 10 карток із круглими числами від 10 до 100 на них; 10 пучків демонстраційних паличок, зв'язаних по 10 штук.

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

☑ 1. Кількісна і порядкова лічба десятками в межах 100.

Діти лічать десятками в межах 100 у порядку зростання та в порядку спадання, ілюструючи лічбу пучками (десятками) паличок.

☑ 2. Гра «Більше—менше».

Для гри потрібні набір із 10 карток із круглими числами від 10 до 100 на них, 10 пучків демонстраційних паличок, зв'язаних по 10 штук.

Оголошується, який варіант гри виберуть діти: «Де більше?» або «Де менше?».

▶ Гра «Де більше?»

Перший ведучий підіймає і кладе на стіл кілька в'язок (пучків) паличок, а другий ведучий одночасно показує картку із числом.

Учні піднімають руку та називають, де є більше число: кількість в'язок (пучків) паличок на столі чи число на картці, відповідно називаючи: «Стіл» або «Картка». Хто перший підніме руку та правильно назве місце більшого числа, займає місце другого ведучого (показуватиме картку із числом). У цей час перший ведучий (той, хто піднімав в'язки паличок) сідає на своє місце. Другий ведучий (він піднімав картку із числом) стає на місце першого ведучого та буде піднімати в'язки паличок. Гра продовжується далі. (Якщо вибрали варіант гри «Де менше?», то відповідно називають місце, де є менше число.)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

Тому, хто вміє добре десятки порівняти,
Неважко буде їх додати та відняти.

— Сьогодні ми будемо вчитися додавати та віднімати десятки.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

☑ 1. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 62)

З р а з о к: до 2 десятків метеликів додати 4 десятки метеликів дорівнює 6 десятків метеликів.

(Далі — за зразком.)

▶ Завдання 2 (с. 62)

— Під час обчислень записи 7 дес. + 3 дес. чи 5 дес. – 1 дес. є досить громіздкими. Зручніше записувати так: $70 + 30$, $50 - 10$. Давайте дізнаємося, як Вивчайко пропонує міркувати, виконуючи ці обчислення.

► Робота з довідничком (с. 62)
— Прочитаємо пропонує Вивчайко.
— Користуючись зразком у довідничку, обчислимо вирази з коментуванням.

► Завдання 3 (с. 62)
Висіло — 50 к.
Одягнули — 30 к. і 10 к.
Залишилось — ? к.
— Прочитайте задачу 3.
— Назвіть числові дані, шукане перше, шукане друге.
— Скільки всього курток одягнули гномики? (30 і 10)
— Напишіть розв’язання. ($30 + 10 = 40$ (к.))
— Як дізнатись, скільки курток залишилось у шафі? (Від 50 відняти 40.)
— Напишіть розв’язання. ($50 - 40 = 10$ (к.))
— Складіть подібні задачі.

☑ 2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

☑ 1. Робота з підручником.

► Завдання 4 (с. 62)
— Прочитайте вирази в першому стовпчику.
— Чим вони подібні? (Ті самі цифри: 9, 6, 3.) Чим відрізняються? (У першому виразі віднімаємо та додаємо одиниці, а в другому виразі — десятки.)
— Обчисліть вирази. Порівняйте результати. (У першому одержали 6 (одиниці), у другому — 60 (десятки).)
Висновок: додавання та віднімання круглих десятків виконуються так само, як і одиниць.

► Завдання 5 (с. 63)
— Прочитайте задачу 5. Про що в ній ідеться?
— Скільки карамельок купив равлик? (10 і ще 2 десятки, усього — 3 десятки.)
— Скільки карамельок купила ящірка? (3 десятки карамельок.)
— Порівняйте кількість карамельок. (Їх порівну.)

► Завдання 6 (с. 63)
— Назвіть два наступних числа в першому ряду. (80, 100)
— Поясніть міркування. (Кожне наступне число збільшується на 2 десятки, на 20. Або: щоразу додавали 20.)
— Назвіть два наступних числа в другому ряду. (30, 10)
— Аргументуйте свою думку. (Кожне наступне число зменшується на 2 десятки, на 20. Або: щоразу віднімали 20.)

► Завдання 7 (с. 63)

— Прочитайте завдання 7.

— Яке число отримали і Надійка, і Михайлик? (70)

— Щоб отримати 70, що Надійка зробила зі своїм задуманим числом? (Збільшила своє задумане число на 10, тобто додала до свого числа 10.)

— Як із 70 отримати число Надійки? (Відняти число 10, яке вона додала.)

— То яке число задумала Надійка спочатку? ($70 - 10 = 60$)

— Як отримати задумане число Михайлика? ($70 + 10 = 80$)

— Чому? (Михайлик своє задумане число зменшив, а ми повернули йому 10.)

— Отже, Надійка задумала число 60, а Михайлик — число 80.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 34

Коллективна робота з коментуванням за зразком, поданим у зошиті.

► Завдання 2 на с. 34

— Назвіть числа в кругах. Додайте їх. Запишіть вираз. Чому дорівнює сума?

(Далі — за зразком.)

► Завдання 3 на с. 35

— Відлічуємо третього справа слоника та пишемо його ім'я — Ух.

— Як знайти слоника Ах? Він між слониками Ух та Ех, тобто посередині між ними.

— Міркуємо: зліва від слоника Ух тільки один слоник, а нам треба, щоб було два (Ах і Ех). Отже, слоник Ах не може бути крайнім зліва.

— Отже, він справа від слоника Ух. Оскільки Ах має бути між Ух і Ех, то другий справа від слоника Ух — слоник Ех. А між Ух та Ех — справді Ах. Пишемо їхні імена.

— Залишилось написати ім'я слоника Ох і розфарбувати його. (Він перший зліва.)

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Поясніть обчислення:

$$30 + 40 = 70$$

$$90 - 10 = 80$$

— Яким правилом користуємось, додаючи та віднімаючи десятки?

УРОК 91

Тема: Усна і письмова нумерація чисел 11–20. Читання й запис чисел від 11 до 20.

Мета: ознайомити дітей із назвами й утворенням чисел від 11 до 20; сформувати в школярів вміння лічити від 11 до 20, записувати числа від 11 до 20, порівнювати числа в межах 100; закріплювати вміння розв'язувати задачі на знаходження суми й різниці двох чисел; розвивати в дітей мислення, математичну здогадку; виховувати уважність, самостійність, старанність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 63–66; робочий зошит: ч. 3, с. 35.

Додатковий та ілюстративний матеріали: 10 пучків демонстраційних паличок, зв'язаних по 10 штук.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Кількісна і порядкова лічба десятками в межах 100.

Діти лічать десятками в межах 100 в порядку зростання та в порядку спадання, ілюструючи лічбу пучками (десятками) паличок.

2. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 63)

Учитель розв'язує перший десяток, піднімає по одній паличці — діти записують числа в порядку зростання. Потім учитель із десяти паличок кладе по одній паличці на стіл — діти записують числа в порядку спадання.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

Ми зв'язали паличок десятки.

(Учитель показує зв'язані пучки-десятки.)

Розв'язали перший для початку.

(Учитель показує 10 паличок першого десятка...)

Числа ці ми дуже добре знаємо,

(... і знову кріпимо їх у пучок.)

В десяток другий в гості вирушаємо!

(Учитель піднімає другий десяток.)

Які в ньому числа-сусіди живуть?

Всім цікаво? Тоді — в путь!

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота з підручником.

► Робота з довідничком (с. 63)

Було б дуже добре вам, діти, знати,

Як слово *десяток* колись було звати.

► Завдання 2 (с. 64)

— Скільки синіх кубиків на першому малюнку в завданні 2? (10)
— Скільки малинових кубиків на десяти фіолетових? (1)
— Отже, на першому малюнку 1 кубик і 10 кубиків, тобто один на десятку, або *один на дцять*. Тому це число так і називається: *одиннадцять*. (Учитель демонструє це паличками в дії: *кладе одну паличку на пучок-десяток*.)

— Чи помітили ви підказку в назвах чисел? (Частини назв чисел написані різними кольорами.)

— Поясніть, як утворились і називаються інші числа.

► Завдання 3 (с. 65)

Учні по черзі виходять до дошки та записують числа-коди до комори мишки. Клас пише в зошитах.

► Завдання 4 (с. 65)

— Міркуємо: 5 — це 5 одиниць; 15 — це 1 десяток і 5 одиниць; 50 — це 5 десятків. Отже, випишемо найменше число — 5, найбільше — 50.

(Далі — за зразком.)

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАНЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

— Пригадайте, що означає вираз «у порядку зростання»? (Від *найменшого числа до найбільшого*.)

— Полічіть, скільки чисел треба записати. (9)

— Запишіть числа в порядку зростання.

— Перевірте, чи всі 9 чисел записали.

Учитель відкриває дошку: 7, 9, 10, 11, 15, 18, 20, 40, 90.

Взаємоперевірка. Діти-сусіди по парті міняються зошитами, перевіряють завдання, за потреби роблять олівцем виправлення.

— Хто не знайшов жодної помилки? Похваліть свого сусіда за гарну роботу.

— Прочитайте числа другого десятка, у яких ми сьогодні в гостях. (11, 15, 18, 20.)

► Завдання 6 (с. 66)

Задача 1

Було — 50 кн.

Подарували — 10 кн.

Стало — ? кн.

Задача 2

Має перевірити — 30 з.

Перевірила — 10 з.

Залишилося — ? з.

— Прочитайте першу задачу. Про що в ній ідеться?

— Поставте запитання до задачі.

— Як дізнатися, скільки книжок стало в сови?

— Запишіть розв’язання задачі. ($50 + 10 = 60$ (к.))
— Сформулюйте повну відповідь задачі. Запишіть стислу відповідь.

- Прочитайте другу задачу. Про що в ній ідеться?
- Поставте запитання до задачі.
- Як дізнатися, скільки зошитів має ще перевірити пані сова?
- Запишіть розв’язання задачі. ($30 - 10 = 20$ (з.))
- Сформулюйте повну відповідь задачі. Запишіть стислу відповідь.

► Завдання 7 (с. 66)

Рядок 2, 4, 6.

— Яку закономірність помітили? (*Кожне наступне число на 2 більше від попереднього. До кожного числа додавали 2.*) То які два наступних числа? (*8 і 10.*)

— Як називаються числа в першому ряду? (*Парні.*) Як вони записані: у порядку зростання чи в порядку спадання? (*У порядку зростання.*)

(Далі — за зразком.)

Рядок 9, 7, 5, 3, 1. (*Віднімається 2. Непарні числа; спадний порядок.*)

Рядок 11, 13, 15, 17, 19. (*Додається 2. Непарні числа; зростаючий порядок.*)

Рядок 20, 18, 16, 14, 12. (*Віднімається 2. Парні числа; спадний порядок.*)

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 35

- Прочитайте завдання 1.
- Скільки стало курей? Гусей? Качок?
- Яких птахів стало найбільше? (*Качок, їх 16.*)
- Яких птахів стало найменше? (*Гусей, їх 14.*)

► Завдання 2 на с. 35

— Прочитайте завдання 2.
— Полічіть і запишіть кількість цукерок у кожному рядку. (*10, 8, 9, 12, 15*)

(Звернути увагу дітей на «хитринку»: у кожному рядку для відповіді відведено по 2 клітинки, хоча результати обчислень можуть бути як одноцифровими, так і двоцифровими числами.)

- Скільки цукерок з’їла Надя? (*Найменше, тобто 8.*)
- У який рядок впишете ім’я Надя? (*У другий.*)
- Що сказано про цукерки, які з’їла Іра? (*На 2 більше, ніж Надя, тобто 10.*)

- У який рядок впишете ім'я *Гра*? (*У перший.*)
- Що сказано про цукерки, які з'їв Лесик? (*Більше, ніж Гра, але менше, ніж Юрко.*) Гра з'їла 10 цукерок, отже, Юрко з'їв більше, ніж 10 цукерок. Які тут є числа, що більші за 10? (*Числа 12 і 15.*) Сказано також, що Левко з'їв менше, ніж Юрко. То хто з них з'їв 12, а хто 15 цукерок? (*Левко з'їв менше, ніж Юрко, отже, він з'їв 12 цукерок, а Юрко — 12.*)
- Упишіть відповідно у два останні рядки імена Лесика та Юрка.
- Яке ще ім'я залишилось неписане? (*Оля.*) Скільки цукерок вона з'їла? (*9, бо це єдине число, що залишилось.*)
- Хто переміг у цукеркових змаганнях? (*Юрко, бо він з'їв найбільше цукерок.*) Обведемо його ім'я.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

- Назвіть числа, до яких ми сьогодні ходили «в гості». (*11, 12, ..., 20*)
- Котрий за порядком десятків утворюють ці числа? (*Другий десяток.*)
- Як колись називали число десять? (*Дцять.*)

УРОК 92

Тема. Утворення чисел 11–20. Додавання одноцифрових чисел до числа 10. Віднімання від двоцифрових чисел їхніх десятків або одиниць у межах 20.

Мета: сформувати у дітей уявлення про утворення двоцифрових чисел; навчити дітей замінювати суму розрядних доданків двоцифровим числом, віднімати від двоцифрового числа його десятки або одиниці; закріплювати вміння школярів записувати числа від 11 до 20, складати вирази за малюнками; розвивати вміння лічити від 11 до 20; виховувати щирість, гостинність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 66–68; робочий зошит: ч. 3, с. 36–38.

Додатковий та ілюстративний матеріали: 10 пучків демонстраційних паличок, зв'язаних по 10 штук; картки із числами від 0 до 10; олівці.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Лічба десятками в межах 100 в прямому та зворотному порядках.

Діти лічать десятками в межах 100 у порядку зростання та в порядку спадання, ілюструючи лічбу пучками (десятками) паличок.

2. Лічба від 1 до 20 в прямому та зворотному порядках.

Діти лічать у межах 20 в порядку зростання та в порядку спадання, ілюструючи лічбу паличками, потім «ланцюжком».

3. Робота з підручником.

» Завдання 2 (с. 155, додаток)

— Розгляньте малюнки та дайте відповіді на запитання.

- Скільки всього жовтих кругів? (5)
- Скільки зелених трикутників? (3)
- Скільки синіх чотирикутників? (5)
- Скільки всього трикутників? (12)
- Скільки всього кругів? (12)
- Скільки всього чотирикутників? (12)

**II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.
ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ**

— Сьогодні ми продовжимо лічити від 1 до 20, будемо вчитись додавати та віднімати в межах 20.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

» Завдання 1 (с. 66)

- Скільки олівців у коробці? (10)
- Скільки стане олівців, якщо додати ще 1 зелений олівець? (11)
- То як отримали число 11? ($10 + 1 = 11$)
- Поясніть, як отримали наступні числа.
- Скільки коробок олівців отримали? (2 коробки.)
- Скільки в них олівців? (20, або 2 десятки.)

» Завдання 2 (с. 67)

Самостійна робота з перевіркою.

» Завдання 3 (с. 67)

Зайченятко вушко чеше:

«Морквин маю лише десять.

Поможіть-но, друзі, швидше,

Щоб морквинок стало більше!»

- Скільки ще потрібно морквин, щоб їх стало 12? (Ще 2.)
- Поясніть, чому 2. (Тому що 12 — це 10 і 2.)
(Далі — за зразком.)

» Завдання 4 (с. 67)

Добра справа друзів мати:
Гуртом краще працювати,

Разом добре святкувати —
Друзів треба шанувати!

Тож лисичка-господиня
Друзів в гості запросила.

А ми часу не марнуймо,
Друзів лиски порахуймо.

- Прочитайте задачу 3. Про що в ній ідеться?
- Назвіть числові дані, шукане.
- Як дізнатися, скільки всього друзів запросила лисичка?
- Запишіть розв'язання задачі. ($10 + 4 = 14$ (др.))
- Сформулюйте повну відповідь задачі. Запишіть стислу від-

повідь.

- Чи шануєте ви, діти, своїх друзів? Як саме?

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 5 (с. 67)

— Розгляньте, як за малюнками склали сімейство виразів і числову трійку. Поясніть записи.

З р а з о к: 10 олівців і 2 олівці — разом їх 12. Від 12 олівців забрати 2, залишиться 10. Від 12 олівців забрати 10, залишиться 2. Числова трійка: 12 — це 10 і 2. Від 12 відняти 10, залишиться 2. Від 12 відняти 2, залишиться 10.

(Обчислення виразів теж можна ілюструвати олівцями, наступні — картками із числами.)

▶ Завдання 6 (с. 68)

Самостійна робота з подальшою перевіркою.

▶ Завдання 7 (с. 68)

Коментоване письмо. Діти записують тільки результати: 12, 18, 14, 15, 17.

▶ Завдання 8 (с. 68)

Самостійна робота з подальшою взаємоперевіркою: 3, 6, 4, 8, 1.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

▶ Завдання 1 на с. 36

— Розгляньте перший малюнок до завдання 1.

— Як утворили число 13? ($10 + 3 = 13$)

(Далі — за зразком.)

▶ Завдання 2 на с. 37

— Поясніть, як склали вираз до першого малюнка. (Зліва — 10 кепок, написали число 10; справа — 4 кепки, написали плюс 4; разом — 14, написали $= 14$.)

Коментоване письмо за зразком.

► Завдання 3 на с. 38
— Поясніть, як склали вираз до першого малюнка. (Усього було 14 пензликів, написали число 14. Забрали (закреслили) 4 пензлики, написали мінус 4. Залишилось 10 пензликів, написали $= 10$.)

Коментоване письмо за зразком.

► Завдання 4 на с. 38
Самостійна робота з перевіркою.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Чого ви навчилися на уроці?

УРОК 93

Тема: Лічба в межах 20 за допомогою лічильних паличок. Числа другого десятка. Парні й непарні числа другого десятка.

Мета: навчити дітей лічити від 11 до 20 в прямому і зворотному порядках від будь-якого числа до вказаного за допомогою лічильних паличок, називати числа другого десятка; ознайомити дітей із парними і непарними числами другого десятка; закріплювати вміння розрізняти геометричні фігури; розв'язувати задачі на знаходження суми двох чисел; розвивати лічильні навички дітей; виховувати уважність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 68–70; робочий зошит: ч. 4, с. 5.

Додатковий та ілюстративний матеріали: демонстраційні й індивідуальні лічильні палички (у кожного учня — по 20 паличок); картки із числами від 1 до 20.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 68)
— Яке число утворює десяток паличок? (10) Найменше число першого десятка? (1) Найбільше? (10)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— У кожного з вас, діти, на уроці математики є хороші помічники. Це лічильні палички. Сьогодні їх не 10, як ми звикли, а 20! З ними нам легко буде лічити, додавати чи віднімати числа від 1 до 20.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 2 (с. 68)

У кожного учня на парті десяток паличок. Діти викладають по одній паличці та лічать до 20.

▶ Робота з довідничком (с. 68)

— Яке найменше число другого десятка? (11) Найбільше? (20)

▶ Завдання 3–7 (с. 69)

У завданні 6 звернути увагу дітей на запитання: «Що спільного мають числа 15, 14, 13, 12, 11, 10?» (Усі вони — двоцифрові. Найбільше з них — 15, найменше — 10.)

У завданні 7 звернути увагу на два способи, якими можна розбити числа 16, 15, 14, 13, 12, 11, 10, 9, 8, 7:

- числа другого десятка (16, ..., 11) і числа першого десятка (10, 9, 7);
- числа двоцифрові (16, ..., 10) і одноцифрові (9, 8, 7).

▶ Завдання 8, 9 (с. 69)

Робота із завданнями у підручнику.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

▶ Завдання 10 (с. 69)

Практична робота з паличками (об'єднання 20 паличок у пари). Лічба двійками до 20 і назад.

▶ Робота з довідничком (с. 70)

▶ Завдання 11 (с. 70)

Самостійна робота з подальшою перевіркою: 11, 13, 15, 17, 19. (Усі ці числа непарні.)

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота в зошиті з друкованою основою.

Ознайомлення із четвертою частиною робочого зошита.

Вітання з друзями (*Гугликом, Кар-кусею, Хлястиком, Нишпоркою та Професором Математики*).

Виконання завдання на валізі. (Звернути увагу дітей, що правильних варіантів може бути кілька: 6 плюсів, 7 плюсів, 8 плюсів, 9 плюсів, 10 плюсів і 11 плюсів.)

Перегляд умовних позначень (с. 4).

► Завдання 1 на с. 5

З р а з о к:

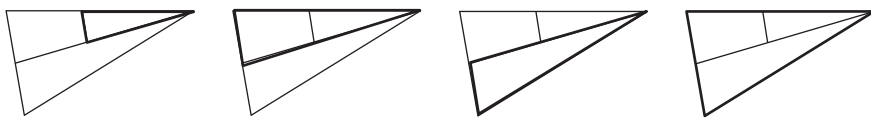
- Число 6 — парне, пишемо в ліву частину таблиці.
- Число 9 — непарне, не іде при лічбі між 13 і 18, тому його не пишемо.
- Числа 10, 12 — парні, пишемо в ліву частину таблиці.
- Число 15 іде при лічбі між 13 і 18, його пишемо у праву частину таблиці.

(Далі — за зразком.)

► Завдання 2 на с. 5

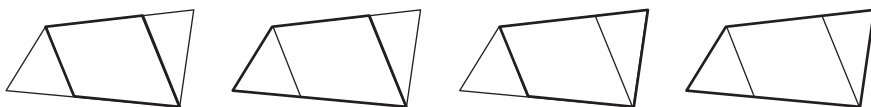
1) трикутників — 4; чотирикутників — 1;

Діти показують на дошці усі 4 трикутники:

2) трикутників — 2; чотирикутників — 4.

Діти показують на дошці всі 4 чотирикутники:

► Завдання 3 на с. 5

— Розкажіть задачу 3 за скороченим записом. Про що в ній ідеться?

- Назвіть числові дані, шукане.
- Як дізнатися, скільки всього піржків спекла мишка?
- Запишіть розв'язання задачі. ($10 + 4 = 14$ (п.))
- Сформулюйте повну відповідь задачі.
- Парну чи непарну кількість піржків спекла мишка? (Парну.)

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

- Як допомогли нам сьогодні лічильні палички?
- Числа котрого десятка ви сьогодні вивчали?
- Які числа називаються парними? Які непарними?
- Назвіть два найменших парні числа другого десятка. (12, 14)
- Назвіть два найбільших непарні числа другого десятка. (17, 19)

УРОК 94

Тема. Розрядна таблиця. Позиційне значення цифри в записі двоцифрового числа.

Мета: ознайомити дітей із розрядом десятків і розрядом одиниць і позиційним значенням цифри в записі двоцифрового числа; навчити визначати кількість десятків і кількість одиниць; закріплювати знання про одноцифрові та двоцифрові числа; розвивати математичне мовлення; виховувати любов до природи.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 70–72; робочий зошит: ч. 4, с. 6.

Додатковий та ілюстративний матеріали: демонстраційна розрядна таблиця; кольорові олівці.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Гра «П'ятнадцять «–».

Гра проводиться на уроці в парах.

Правила гри:

Перший гравець показує кілька пальців (від одного до трьох).

Наприклад, три. Тоді лічить від 15 у зворотному порядку: п'ятнадцять, чотирнадцять, тринадцять.

Другий гравець теж показує кілька пальців (від одного до трьох).

Наприклад, два. Потім продовжує лічбу назад, починаючи з того місця, де зупинився перший гравець: дванадцять, одинадцять і т. д.

Гравець, який першим долічив до 0, отримує бал.

Гра починається спочатку, але тепер інша дитина починає гру.

Грають парну кількість раундів: 2, 4, 6. Переможець у кожній парі той, хто набрав більше балів.

(Опис гри для позакласної та гурткової робіт поданий у додатку.)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні ми будемо вчитися записувати двоцифрові числа в розрядну таблицю, визначати число десятків і одиниць у кожному числі.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 70)

— Розгляньте перший малюнок до завдання 1.

— Скільки всього олівців? (13)

— Як утворили число 13? (10 олівців у коробці та ще 3 олівці.)
— Отже, число 13 складається з одного десятка та трьох одиниць. У математиці їх називають **розрядами**: розряд десятків і розряд одиниць.

У кожному двоцифровому числі перша цифра показує число десятків, друга цифра позначає число одиниць. Це можна записати в розрядну таблицю (див. мал. 1).

— Розгляньте другий малюнок до завдання 1.

— Скільки всього олівців? (20)

— Скільки десятків у числі 20? (2)

— Тому в таблиці в розряді десятків написали 2.

— Скільки одиниць у числі 20? (0)

— Тому в таблиці в розряді одиниць написали 0.

— Діти, якби було намальовано 3 коробки олівців, яке б отримали число? (30)

— Яке число записали б у розряді десятків? (Аналогічно: 5 коробок, 6 коробок.)

— Розгляньте третій малюнок до завдання 1.

— Скільки всього олівців? (4)

— Скільки десятків у числі? (0)

— Тому в розрядній таблиці десятків немає.

— Скільки одиниць у числі 4? (4)

— Тому в таблиці в розряді одиниць написали 4.

(Далі — за зразком із використанням демонстраційної розрядної таблиці.)

► Робота з довідничком (с. 71)

► Завдання 2 (с. 71)

— Розгляньте першу розрядну таблицю в завданні 2.

— Скільки десятків і скільки одиниць у першому числі? (1 дес. і 2 од.)

— Яке це число? (12)

(Далі — за зразком.)

► Завдання 3 (с. 72)

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 4 (с. 72)

Письмо з коментуванням. Перший вираз коментує вчитель, наступні — учні.

► Завдання 5 (с. 72)

— З кожної пари виберіть більше число, запишіть їх через кому в рядочок.

— Прочитайте рядок чисел, що утворився. (18, 20, 19, 11, 16, 10)

— Скільки десятків і скільки одиниць у кожному із цих чисел?

► Завдання 6 (с. 72)

Учні, які відгадали число, пояснюють свої міркування. Якщо учні не змогли відгадати число, учитель дає підказки:

— Скільки цифр у задуманому числі? (Дві, бо число — другого десятка.)

— Отже, число має ... дес. ... од.

— Яку цифру напишемо на місці десятків? (1, бо це число другого десятка.)

— Що ще відомо про це число? (Воно парне.)

— Якщо це число парне, то які цифри можуть стояти наприкінці? (0, 2, 4, 6 або 8)

— Що сказано про число одиниць? (Більше, ніж 6.)

— Яку цифру напишемо на місці одиниць? (8, бо $8 > 6$, і воно парне.)

— Отже, задумане число — 18.

► Завдання 7 (с. 72)

— Міркуємо: з 1 яйця — 10 омлетів (1 десяток), отже, з двох яєць — 10 і ще 10 омлетів, тобто 20 омлетів або 2 десятки омлетів.

— Розгляньте малюнок до задачі. Скільки яєць у гнізді у страуса? (5)

— Скільки омлетів вийде з 5 яєць? (5 десятків, 50.)

— Яйця страуса — найбільші у пташиному світі. Одне страусине яйце як 20–30 курячих яєць. Здавня на страусів велося полювання заради смачного м'яса. З пір'я страусів виготовляли красиві віяла, ними оздоблювали капелюшки. Якби не страусині ферми, де розводять цих птахів (у 50 країнах світу!), страусів у наш час могло б на землі і не бути.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 6 (урок 94)

— У числі 18 — 1 десяток (пишемо 1 у розряд десятків) і 8 одиниць (пишемо 8 у розряд одиниць).

(Далі — за зразком.)

► Завдання 2 на с. 6

Самостійна робота з перевіркою.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Поясніть, що означає кожна цифра у двоцифровому числі 19. (1 — число десятків, 9 — число одиниць.) У кожному двоцифровому числі перша цифра показує кількість десятків, друга — кількість одиниць.

УРОК 95

Тема: Додавання виду $11 + 2$. Віднімання виду $13 - 2$. Розв'язування задач.

Мета: сформувати у дітей уявлення про сутність порозрядного додавання та віднімання двоцифрових чисел без переходу через десяток; закріплювати вміння записувати двоцифрове число у вигляді суми розрядних доданків; застосовувати прийоми обчислення в межах 100 на основі знання нумерації чисел: додавати та віднімати число 1; розв'язувати задачі на знаходження суми, різниці двох чисел, на збільшення та зменшення числа на кілька одиниць, на різницеve порівняння; розвивати обчислювальні навички; виховувати відповідальність за тварин — домашніх улюбленців.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 73–74; робочий зошит: ч. 4, с. 6–7.

Додатковий та ілюстративний матеріали: гральний кубик, 20 кольорових квадратиків, 2 паперові блоки, що мають довжину 10 квадратиків для гри «20 квадратиків».

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Гра «20 квадратиків».

Потрібно: один гральний кубик, 20 кольорових квадратиків, 2 паперових блоки, що мають довжину 10 квадратиків.

Правила гри:

Перший гравець кидає кубик. Бере стільки кольорових квадратиків, яке число є на кубуку, кріпить їх магнітами на паперовий блок, що має довжину 10 квадратиків, і лічить: 1, 2, 3, 4.

Далі кожен гравець за порядком кидає кістку, бере відповідну кількість квадратиків і продовжує лічу: 5, 6, 7, 8, 9.

Виграє той, хто першим закінчить заповнювати другий блок і долічить до 20.

Гра починається з початку. Варіант гри: кольорові квадратики, прикріплені на блоки. Гравці знімають стільки кольорових квадратиків, яке число є на кубуку, і відлічують від 20: 19, 18, 17. Виграє той, хто першим зніме всі квадратики з другого блоку і долічить до 0.

(Опис гри для позакласної та гурткової робіт поданий у додатку.)

2. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 73)

**II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.
ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ**

— Сьогодні ми будемо вчитися до двоцифрового числа додавати одноцифрове та від двоцифрового числа віднімати одноцифрове.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 2 (с. 73)

— Розгляньте перший малюнок до завдання 2.

— Поясніть, як до 11 олівців додали 2 олівці. (*11 — це 10 і 1. Десяток не чіпаємо. 1 од. + 2 од. = 3 од. А $10 + 3 = 13$. Разом — 13 олівців.*)

— Розгляньте другий малюнок до завдання 2.

— Поясніть, як від 13 олівців відняли 2 олівці. (*13 — це 10 і 3. Десяток не чіпаємо. 3 од. - 2 од. = 1 од. А $10 + 1 = 11$. Залишилось 11 олівців.*)

— Висновок: щоб до двоцифрового числа додати одноцифрове, потрібно двоцифрове число розкласти на розрядні доданки, одиниці додати до одиниць, а потім ще додати десяток. Щоб від двоцифрового числа відняти одноцифрове, потрібно двоцифрове число розкласти на розрядні доданки, від одиниць відняти одиниці, а потім додати десяток.

▶ Завдання 2 (с. 73)

Коментоване письмо за зразком.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 3 (с. 73)

— Прочитайте задачу 3. Про що в ній ідеться?

— Назвіть числові дані, шукане.

— Як дізнатися, скільки всього хробачків з'їли рибки?

— Запишіть розв'язання задачі. ($11 + 8 = 19$ (хр.))

— Поясніть, як до 11 додали 8.

— Сформулюйте повну відповідь задачі.

▶ Завдання 4 (с. 73)

Вирішило намалювати — 15 кр.

Намалювало — ?, на 4 менше.

— Прочитайте задачу 4. Про що в ній ідеться?

— Назвіть числові дані, шукане.

- Як дізнатися, скільки кружечків намалювало жабеня?
- Запишіть розв'язання задачі. ($15 - 4 = 11$ (кр.))
- Поясніть, як від 15 відняли 4.
- Сформулюйте повну відповідь задачі.

► Завдання 5 (с. 73)

- Прочитайте задачу 5. Назвіть числові дані, шукане.
- Як дізнатися, скільки років може прожити свійська кішка?
- Запишіть розв'язання задачі. ($5 + 10 = 15$ (р.))
- Сформулюйте повну відповідь задачі.
- Як думаєте, діти, чому свійська кішка живе довше, ніж дика?

(Про неї піклуються господарі, доглядають, за потреби лікують.)

► Завдання 6 (с. 74)

Писанок — 18 шт.
Крашанок 7 шт.   } на ? менше

- Прочитайте задачу 6. Про що в ній ідеться?
- Що таке крашанка? (Зафарбоване яйце. Наприклад, щоб шкаралупа яйця зафарбувалась у коричневий колір, треба проварити його в лушпинні цибулі.)

— Що таке писанка? (Розмальоване яйце. Писанки розмальовують традиційними символами за допомогою писачка, воску й барвників.)

Писанки та крашанки освячують на Великдень. Тому їх також називають «великодні яйця».

- Як порівняти число крашанок і писанок?
- Запишіть розв'язання задачі. ($18 - 7 = 11$ (кр.))
- Сформулюйте повну відповідь задачі.

► Завдання 7 (с. 74)

- Прочитайте завдання 7. Доповніть задачу. (...віддали кролику... залишилось...)
- Як дізнатися, скільки морквин залишилося в кошику?
- Запишіть розв'язання задачі. ($18 - 5 = 13$ (м.))
- Сформулюйте повну відповідь задачі.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 6 (урок 95)

Самостійна робота з перевіркою.

— Яке число отримуємо, коли віднімаємо 1? (Отримуємо попереднє число.)

— Яке число отримуємо, коли додаємо 1? (Отримуємо наступне число.)

► Завдання 2 на с. 7

Коментоване письмо.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Троє гномиків обчислювали один і той же вираз: $15 - 1$. Котрий гномик обчислив вираз правильно? Якої помилки припустилися інші гномики?

Перший гномик: $15 - 1 = 5$. (Одиницю відняв від десятків.)

Другий гномик: $15 - 1 = 16$. (Замість віднімання виконав додавання.)

Третій гномик: $15 - 1 = 14$. (Правильно.)

УРОК 96

Тема. Порівняння чисел у межах 20. Порівняння числа і значення числового виразу. Порівняння двох числових виразів.

Мета: навчити дітей порівнювати числа в межах 20; сформувати вміння порівнювати число та значення числового виразу, порівнювати два числові вирази; утворювати числа в межах 20 додаванням одиниці до попереднього і відніманням одиниці від наступного числа; закріплювати вміння розв'язувати задачі на збільшення та зменшення числа на кілька одиниць; розв'язувати задачі на різницеве порівняння; розвивати математичну кмітливість; виховувати бажання займатися спортом, загартовуватися; дотримуватися правил дорожнього руху.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 74–75; робочий зошит: ч. 4, с. 7.

Додатковий та ілюстративний матеріали: два набори карток із числами 0–5, 10–14 на них, сигнальні картки; демонстраційний числовий ряд.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Гра «Усне додавання».

Потрібно: два набори карток із числами 0–5, 10–14 на них.

Правила гри:

На магнітній дошці прикріплені картки цифрою до дошки. Перший гравець (ведучий) відкриває 2 картки (по одній із кожного набору).

Учні подумки додають числа та показують результат сигнальними картками. Хто першим покаже правильний результат, стає на місце ведучого. Гра продовжується.

(Опис гри для проведення під час позакласної та гурткової робіт поданий у додатку.)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні ми будемо вчитися порівнювати числа в межах 20, порівнювати вираз і число, порівнювати два вирази.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

» Завдання 1 (с. 74)

— Випишіть у рядок числа, більші за 10, але менші за 13. (11, 12)

(Діти показують у числовому ряду, що числа 11 і 12 розташовані правіше від числа 10 і лівіше від числа 13.)

— Випишіть у другий рядок числа, більші за 15, але менші за 18. (16, 17)

(У числовому ряду видно, що числа 16 і 17 розташовані правіше від числа 15 і лівіше від числа 18.)

Висновок: числа, розташовані у числовому ряду правіше від заданого, — більші, лівіше від заданого, — менші.)

» Завдання 3 (с. 73)

Самостійна робота з перевіркою та поясненням.

— Поясніть, чому 10 менше, ніж 11. (По-перше, число 10 розташоване в числовому ряду лівіше, ніж число 11. По-друге, 10 — десятка, а 11 — це 10 та ще 1.)

(Звернути увагу на випадок $9 < 19$. Будь-яке одноцифрове число менше, ніж будь-яке двоцифрове (у натуральному ряду).)

» Завдання 4 (с. 74)

Коментоване письмо за зразком:

— Пишемо: 11 плюс 3, пропускаємо клітинку для знака, пишемо 13. Міркуємо: зліва маємо суму чисел 11 і 3, справа — число 13. Щоб порівняти вираз і число, потрібно спочатку знайти значення виразу: $11 + 3 = 14$. А 14 більше, ніж 13. Тому пишемо знак «>». (Над сумою можна надписати значення виразу 14.) Перевіряємо: справді, 14 більше, ніж 13.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

» Завдання 5 (с. 74)

Гірських — 16 в.

Спортивних — ?, на 3 в. більше

— Прочитайте задачу 5. Про що в ній ідеться?

— Скільки було гірських велосипедів?

- Що сказано про спортивні велосипеди?
- Що значить вираз «на 3 більше»?
- Як дізнатися, скільки було спортивних велосипедів?
- Запишіть розв’язання задачі. ($16 + 3 = 19$ (вел.))
- Поясніть, як до 16 додали 3.
- Сформулюйте повну відповідь задачі.
- Хто з вас, діти, має велосипед? Де можна їздити на велосипеді дітям до 14 років?

► Завдання 6 (с. 75)

Лиж — 19 пар
Ковзанів — 8 пар } на ? пар більше

- Прочитайте задачу 6. Про що в ній ідеться?
- Чого більше: лиж чи ковзанів?
- Як дізнатися, на скільки пар лиж більше?
- Запишіть розв’язання задачі. ($19 - 8 = 11$ (п.))
- Поясніть, як від 19 відняли 8.
- Сформулюйте повну відповідь задачі.
- Хто з вас катався на лижах? Ковзанах? Чому так важливо займатися фізкультурою і спортом?

► Завдання 7 (с. 75)

- Прочитайте завдання 7.
- Поясніть, як із числа ліворуч отримати число, що праворуч.
З р а з о к м і р к у в а н н я: було 7, стало 17. Число 17 — це 10 і 7. Отже, щоб із 7 отримати 17, треба до 7 додати 10.
(Перших три числа — шляхом додавання 10, наступних три числа — шляхом віднімання 10.)

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 7

Самостійна робота з перевіркою.

► Завдання 2 на с. 7

Коментоване письмо за зразком:

- Десять менше, ніж 11. 10 дорівнює 11 відняти 1. Уписуємо в порожню клітинку 1. Число 11 — це $10 + 1$. Уписуємо в порожню клітинку 1.

► Завдання 3 на с. 7

- Прочитайте задачу 3. Про що в ній ідеться?
- Як дізнатися, на скільки було менше цукерок, ніж горішків?
- Запишіть розв’язання задачі. ($15 - 10 = 5$ (ц.))
- Поясніть, як від 15 відняли 10.
- Сформулюйте повну відповідь задачі.

► Завдання 4 на с. 7

- Прочитайте задачу 4. Про що в ній ідеться?
- Скільки було зелених ялинок?
- Що сказано про сріблясті ялинки?
- Що значить вираз «на 6 менше»?
- Як дізнатися, скільки було сріблястих ялинок у парку?
- Запишіть розв'язання задачі. ($17 - 6 = 11$ (ял.))
- Сформулюйте повну відповідь задачі.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

- Чого ви навчилися на уроці?

УРОК 97

Тема: Знаходження невідомого доданка. Задача на знаходження невідомого доданка.

Мета: навчити дітей застосовувати правило знаходження невідомого доданка; розв'язувати задачі на знаходження невідомого доданка; закріплювати вміння школярів моделювати описану в задачі ситуацію за допомогою схеми; додавати та віднімати круглі числа; розвивати мислення, обчислювальні навички дітей; виховувати працелюбність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 75–76; робочий зошит: ч. 4, с. 8.

Додатковий та ілюстративний матеріали: магнітні картки у формі горішків з виразами на них, сигнальні картки, іграшкова білочка або малюнок з її зображенням, кошик із написаним числом 9; торбинка, 6 лісових горіхів, 4 волоські горіхи.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Гра «Збираємо горішки».

На магнітній дошці прикріплені картки у формі горішків із виразами на них. Завдання: допомогти білочці зібрати горішки в кошик (у кошик потраплять горішки з результатом 9).

Знає добре білка, Рудя-трудівниця,
Що смачний горішок взимку їй згодиться.
Поспішайте, дітки, часу вже не гаймо,
Працьовитій білці ми допомагаймо.

$4 + 5$, $2 + 7$, $1 + 8$, $6 + 4$, $10 - 1$, $3 + 6$, $9 - 9$, $0 + 9$, $19 - 10$, $9 - 0$

— Як називаються числа при додаванні? (Або: Як називаються компоненти дії додавання?)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Діти, щойно разом із білочкою ми вчилися знаходити невідомий доданок. Сьогодні на уроці ми вивчимо правило, як знаходити невідомий доданок. А ще будемо вчитися розв'язувати задачі на знаходження невідомого доданка.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 75)

— Прочитайте завдання 1. Розгляньте малюнок до завдання 1.

— Скільки всього горішків поклала в порожню торбинку білочка Рудя? (10) (Учитель кладе у торбинку 10 горіхів.) Скільки лісових горішків було серед них? (6)

— Як дізнатися, скільки волоських горіхів у торбинці? Прочитайте міркування у завданні 1. (Учитель забирає з торбинки 6 лісових горішків і демонструє дітям, що у торбинці справді залишилися 4 волоські.)

— Яку рівність записали? ($10 - 6 = 4$ (г.))

▶ Робота з довідничком (с. 76)

— Цікаво, що про це нам розкаже Вивчайко? Прочитаємо довідничок.

— Поясніть запис зліва. (6 і невідоме число — це доданки, а 10 — це сума.)

— Розгляньте схему справа. Фіолетова частина смужки — це доданок 6, оранжева частина — це невідомий доданок. Уся смужка — це сума 10. Підказка: невідомий доданок знаходимо дією віднімання.

— Прочитайте математичне правило.

▶ Завдання 2 (с. 76)

— Прочитайте завдання 2. Про кого в ньому йдеться?

— Назвіть числові дані, шукане.

— Перемалюйте схему в зошит. Що в ній позначає число 7? (Кількість усіх козенят.) Що позначає оранжева частина смужки зі знаком запитання? (Решта козенят, які писали літери.)

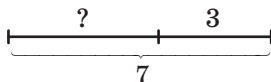
— Яке числове дане ще не позначене у схемі? (Двоє козенят, які читали «Буквар».) Як позначити це число? (На фіолетовій частині смужки написати 2.)

— Як дізнатися, скільки козенят писали літери? (Від усіх козенят забрати тих, які читали «Буквар», тобто від суми 7 відняти відомий доданок 2.)

- Напишіть розв'язання задачі. ($7 - 2 = 5$ (к.))
- Сформулюйте відповідь задачі.

► Завдання 3 (с. 76)

- Прочитайте задачу 3. Про кого в ній ідеться?
- Назвіть числові дані, шукане. Змодельуйте описану в задачі ситуацію за допомогою схеми.

— Як дізнатися, скільки козенят стрибали зі скакалкою? (Від усіх козенят забрати тих, які грали у футбол, тобто від суми 7 відняти відомий доданок 3.)

- Напишіть розв'язання задачі. ($7 - 3 = 4$ (к.))
- Сформулюйте відповідь задачі.
- Яку задачу ми розв'язали? (На знаходження невідомого доданка.)
- Повторіть правило знаходження невідомого доданка.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

1. Робота з підручником.

(Аналіз і розв'язування задачі робимо за попередніми зразками.)

► Завдання 5 (с. 76)

- Прочитайте задачу 5.
- Позначимо невідоме число знаком «?», додамо до нього 2 і отримаємо 15:

$$? + 2 = 15$$

— Це теж задача на знаходження невідомого доданка.

— Як знайти невідомий доданок?

— Напишіть розв'язання задачі. ($15 - 2 = 13$)

— Сформулюйте відповідь задачі.

► Завдання 6 (с. 78)

Самостійна робота з перевіркою. Порядок обчислення виразів:

$60 - 10$

$50 + 30$

$80 - 40$

$40 + 20$

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 8 (урок 97)

Коментоване письмо за зразками:

— До 12 додати 3, дорівнює 15. Перевіряємо: $15 - 3 = 12$.

— Від 16 відняти 2, дорівнює 14. Перевіряємо: $14 + 2 = 16$.

► Завдання 2 на с. 8

- Прочитайте задачу 3. Про що в ній ідеться?
- Як дізнатися, скільки яєць використала мама для салату?
- Запишіть розв'язання задачі самостійно. ($16 - 10 = 6$ (яєць))
- Поясніть свої міркування. Сформулюйте відповідь.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Як знайти невідомий доданок? (Нагадати дітям, що невідомим може бути як перший, так і другий доданок. Правило від цього не змінюється.)

— Перш ніж попрощатися, білочка хоче переконатися, що ви дійсно навчилися знаходити невідомий доданок:

— У двох кишеньках у білочки — 9 горішків. В одній — 4. Скільки горішків у другій кишеньці?

УРОК 98

Тема. Розв'язування задач на знаходження невідомого доданка. Обчислення виразів із невідомим доданком.

Мета: сформувати у дітей уміння розв'язувати задачі на знаходження невідомого доданка; застосовувати правило знаходження невідомого доданка; складати та обчислювати вирази з невідомим доданком; закріплювати вміння складати та розв'язувати задачі за схемами; розвивати мислення, мовлення школярів; виховувати уважність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 77–78; робочий зошит: ч. 4, с. 8–9.

Додатковий та ілюстративний матеріали: два набори карток із числами 0–5, 15–19 на них, сигнальні картки; 10 кружечків (4 сині, 6 червоних).

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Гра «Усне віднімання».

Потрібно: два набори карток із числами 0–5, 15–19 на них.

Правила гри:

На магнітній дошці прикріплені картки цифрами до дошки. Перший гравець (ведучий) відкриває 2 картки (по одній із кожного набору).

Учні подумки віднімають від більшого числа менше та сигналізують результат сигнальними картками. Хто першим підніме правильний результат, стає на місце ведучого. Гра продовжується.

(Опис цієї гри для проведення під час позакласної та гурткової робіт поданий у додатку.)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні ми будемо розв'язувати задачі на знаходження невідомого доданка.

III. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

1. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 77)

— Прочитайте задачу 1. Прочитайте розв'язання Тотошки і Горошка.

— Поміркуйте, чиє розв'язання правильне. (*Правильне розв'язання Горошка. $10 - 4 = 6$. Оскільки запитується, скільки червоних м'ячиків у коробці, то потрібно від усіх м'ячиків відняти сині м'ячки. Горошко правильно знайшов невідомий доданок.*)

(Можна продемонструвати ситуацію, описану в задачі, кольоровими кружечками.)

— Сформулюйте умову задачі так, щоб правильною була відповідь Тотошки. (*Варіанти: У коробці — 10 червоних м'ячиків і 4 сині. Скільки всього м'ячиків у коробці? Або: У коробці — 10 червоних м'ячиків, а синіх — на 4 більше. Скільки синіх м'ячиків у коробці?*)

► Завдання 2 (с. 77)

Завдання: записати тільки розв'язання задач. Перевірка:

1) $10 - 3 = 7$ (к.)

2) $6 - 1 = 5$ (к.)

3) $16 - 4 = 12$ (к.)

► Завдання 3 (с. 78)

— Запишіть розв'язання задачі. ($14 - 3 = 11$ (к.))

— Поясніть свою думку.

► Завдання 4 (с. 78)

1) $6 - 4 = 2$

2) $10 - 4 = 6$

3) $8 - 3 = 5$

— За яким правилом ви знаходили невідомі доданки?

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

► Завдання 5 (с. 78)

Коментоване письмо за зразком:

— Перший доданок 10, другий доданок невідомий, сума 14. Щоб знайти невідомий доданок, треба від суми відняти відомий доданок: $14 - 10 = 4$. Справді, $10 + 4 = 14$.

► Завдання 6 (с. 78)

— Наступне завдання нам запропонує мудра черепаха.

Черепахи живуть на нашій планеті здавна. Вони поширені скрізь і живуть як у воді, так і на суші. Можуть жити 100 років і більше. Можливо, тому черепахи вважаються символом повільності, спокою, второпності та мудрості.

— Скільки сторінок прочитала черепаха в суботу? ($? + 10 = 40$;
 $40 - 10 = 30$ (с.))

► Завдання 7 (с. 78)

— Складіть історію про таємне число зі слів і чисел у рамочках. (Якщо до 3 додати таємне число, то отримуємо 18.)

— Здогадались, яке таємне число? ($3 + ? = 18$; $18 - 3 = 15$)

4. Динамічна пауза (за вибором учителя).

5. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 8 (урок 98)

Самостійна робота з перевіркою. ($18 - 6 = 12$ (к.))

► Завдання 2 на с. 9

Коментоване письмо за зразком:

— Сума — 100, перший доданок — 10, другий доданок невідомий. Щоб знайти невідомий доданок, треба від суми 100 відняти відомий доданок 10. Пишемо: $100 - 10 = 90$.

► Завдання 3 на с. 9

Коментоване письмо за зразком:

— Перший доданок — 9, другий доданок — невідомий, сума — 10. Щоб знайти невідомий доданок, треба від суми 10 відняти відомий доданок 9: $10 - 9 = 1$. У порожню клітинку вписуємо другий доданок 1.

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Які задачі ви розв'язували разом із Тотошком і Горошком?

— За яким правилом ви знаходили невідомий доданок?

УРОК 99

Тема. Знаходження невідомого зменшуваного. Задача на знаходження невідомого зменшуваного.

Мета: ознайомити дітей із правилом знаходження невідомого зменшуваного; навчити розв'язувати задачі на знаходження невідомого зменшуваного; закріплювати вміння моделювати описану в задачі ситуацію за допомогою схеми; розвивати мислення школярів; виховувати бажання займатися спортом.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 79–80; робочий зошит: ч. 4, с. 9–10.

Додатковий та ілюстративний матеріали: магнітні картки у формі грибочків із виразами на них, сигнальні картки, іграшкова білочка або малюнок з її зображенням, кошик із написаним числом 10; торбинка, 7 грибочків.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Гра «Збираємо грибочки».

На магнітній дошці прикріплені картки у формі грибочків із прикладами. Завдання: допомогти білочці зібрати грибочки в кошик. (У кошик потраплять грибочки з результатом 10.)

Спритна білка Рудя
грибків назбирала
І склад числа 10
ще раз пригадала.

$4 + 5$

$3 + 7$

$2 + 8$

$6 + 4$

$10 - 0$

$3 + 6$

$10 - 10$

$0 + 10$

$18 - 8$

$10 - 0$

— Як називаються числа при відніманні? (Або: Як називаються компоненти дії віднімання?)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Діти, сьогодні на уроці ми вивчимо правило, як знаходити невідоме зменшуване. А ще будемо вчитися розв'язувати задачі на знаходження невідомого зменшуваного.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 79)

— Прочитайте завдання 1. Розгляньте малюнок до завдання 1.

— Скільки грибочків вийняла з торбинки білочка Рудя? (5)

(Учитель виймає з торбинки 5 грибочків.)

— Скільки грибочків залишилося в торбинці? (2)

— Як дізнатися, скільки грибочків було в торбинці спочатку?

Прочитайте міркування в завданні 1.

(Учитель кладе назад у торбинку 5 грибочків і демонструє дітям, що в торбинці, справді, 7 грибочків.)

— Яку рівність записали? ($2 + 5 = 7$ (г.))

► Робота з довідничком (с. 79)

— Спочатку розглянемо довідничок Вивчайка. Поясніть запис зліва у довідничку.

— Розгляньте схему справа. Блакитна частина смужки — це від’ємник 5, жовта частина — це різниця 2. Уся смужка — це невідоме зменшуване.

— На схемі добре видно, що зменшуване — це від’ємник і різниця разом.

— Підказка: невідоме зменшуване знаходимо дією додавання.

— Прочитайте математичне правило.

► Завдання 2 (с. 80)

— Прочитайте задачу 2. Про кого в ній ідеться?

— Назвіть числові дані, шукане.

— Перемалуйте схему в зошит. Що в ній позначає оранжева частина смужки із числом 2? (*Двоє каченят, які сіли на штрафну лаву.*) Що позначає жовта частина смужки? (*14 каченят, які залишилися на полі.*)

— Допишемо у схемі число 14.

— Що позначає фігурна дужка зі знаком запитання? (*Скільки всього каченят грало у футбол: тих, що на полі, і тих, які на штрафній лаві, — разом.*)

— Як дізнатися, скільки всього каченят грало у футбол? (*До 14 каченят додати тих двох, які сіли на штрафну лаву, тобто до різниці 14 додати від’ємник 2.*)

— Напишіть розв’язання задачі. ($14 + 2 = 16$ (к.))

От добре, як в задачі каченята,

Завзято у футбол пограти!

Лиш намагайтесь грати так, малята,

Аби на лаву штрафників не потрапляти.

► Завдання 3 (с. 80)

— Повторіть правило знаходження невідомого зменшуваного. Коментоване письмо за зразком:

— Зменшуване невідоме, від’ємник — 2, різниця — 12. Щоб знайти невідоме зменшуване, треба до різниці 12 додати від’ємник 2. Зменшуване — 14. Пишемо: $14 - 2 = 12$.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 4 (с. 80)

(Аналіз і розв’язування задачі під керівництвом учителя.)

► Завдання 5 (с. 80)

— Прочитайте задачу 5.

— Позначимо невідоме число знаком «?», відніmemo від нього 20 і отримаємо 30: $? - 20 = 30$

— Це теж задача на знаходження невідомого зменшуваного.

— Як знайти невідоме зменшуване?

— Напишіть розв'язання задачі. ($30 + 20 = 50$)

— Сформулюйте відповідь задачі.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 9

— Прочитайте першу задачу. Про що в ній ідеться?

— Як дізнатися, скільки шишок мала білочка спочатку?

— Запишіть розв'язання задачі. ($6 + 12 = 18$ або $12 + 6 = 18$ (ш.))

— Який компонент був невідомим у задачі? (Невідоме зменшуване.)

— Прочитайте другу задачу. Про що в ній ідеться?

— Як дізнатися, скільки всього грибочків було в білочки?

— Запишіть розв'язання задачі. ($11 + 4 = 15$ (г.))

— Що знаходили в задачі? (Суму двох чисел.)

— Чим схожі розв'язання задач?

Висновок: задачі на знаходження суми двох чисел і задачі на знаходження невідомого зменшуваного розв'язуються дією додавання.

► Завдання 2 на с. 10

Перше завдання виконуємо колективно, далі — самостійно.
Перевірка.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Як знайти невідоме зменшуване?

УРОК 100

Тема: Знаходження невідомого від'ємника. Задача на знаходження невідомого від'ємника.

Мета: ознайомити дітей із правилом знаходження невідомого від'ємника; навчити розв'язувати задачі на знаходження невідомого від'ємника; закріплювати вміння моделювати описану в задачі ситуацію за допомогою схеми; застосовувати прийоми обчислення в межах 20 без переходу через розряд; порівнювати число та значення числового виразу; порівнювати два числові вирази; розвивати мислення, обчислювальні навички дітей; виховувати доброзичливе ставлення до друзів, однокласників.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 81–82; робочий зошит: ч. 4, с. 10.

Додатковий та ілюстративний матеріали: кругові приклади для усної лічби.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Обчислення кругових прикладів.

На магнітній дошці прикріплені картки з прикладами. Діти по одному підходять до дошки, викладають приклади у правильному порядку, дописують результати.

$14 + 5$	$17 - 6$	$0 + 12$	$19 - 2$	$11 + 4$
$12 + 6$	$15 - 15$	$10 + 4$	$18 - 8$	

2. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 81)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні на уроці ми вивчимо правило, як знаходити невідомий від'ємник. А ще будемо вчитися розв'язувати задачі на знаходження невідомого від'ємника.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 2 (с. 81)

— Розгляньте малюнок до завдання 2. Прочитайте завдання 2.

— Скільки всього яєць було в лотках? (10) Скільки яєць залишилося? (7)

— Як дізнатися, зі скількох яєць зробили яєчню? Прочитайте міркування в завданні 2.

► Робота з довідничком (с. 81)

— Прочитаймо в довідничку Вивчайка, що він говорить.

— Поясніть запис зліва в довідничку.

— Розгляньте схему справа. Як у схемі позначили зменшуване? Від'ємник? Різницю?

— Поясніть підказку. (*Невідомий від'ємник знаходимо дією віднімання.*)

— Прочитайте правило про знаходження невідомого від'ємника.

► Завдання 3 (с. 82)

Усі діти знають рудого kota.
Кіт Леопольд — сама доброта!
Варто девіз його вивчити, діти:
«Треба всім дружно жити на світі!»

- Прочитайте задачу 3. Про кого в ній ідеться?
- Назвіть числові дані, шукане.
- Перемалюйте схему в зошит. Поясніть, що в ній позначають смужки кожного кольору.
- Допишіть у схемі число рибок, що залишились в акваріумі.
- Як дізнатися, скільки рибок кіт Леопольд подарував друзям? (*Від усіх рибок відняти ті, що залишилися в акваріумі.*)
- Напишіть розв'язання задачі. ($17 - 10 = 7$ (р.))
- Сформулюйте відповідь задачі.

► Завдання 4 (с. 82)

- Аналіз і розв'язування задачі проводиться колективно.
- Що означає вираз «крім двох»? (*Означає, що оці двоє кошенят не побігли пити молочко, а залишились бавитись.*)
  - Отже, усіх кошенят було 13, двоє залишились бавитись, а решта побігли пити молочко. То скільки кошенят побігло пити молочко? ($13 - 2 = 11$ (к.))

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 5 (с. 82)

- Повторіть правило знаходження невідомого від'ємника. Коментоване письмо за зразком:
- Зменшуване — 14, від'ємник невідомий, різниця — 4. Щоб знайти невідомий від'ємник, треба від зменшуваного 14 відняти різницю 4. Від'ємник — 10. Пишемо: $14 - 10 = 4$.

► Завдання 6 (с. 82)

- Прочитайте задачу 6. На скільки сходинок спустилося кошеня? (*На 6 сходинок.*)

Діти пояснюють свої міркування. За потреби вчитель робить схематичний малюнок на дошці.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 10

Коментоване письмо.

- ▶ Завдання 2 на с. 10
Самостійна робота з перевіркою.
- ▶ Завдання 3 на с. 10
Коментоване письмо.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Як знайти невідомий від'ємник?

УРОК 101

Тема. Творча робота над задачею.

Мета: сформувати в дітей розуміння того, що можна перевірити правильність розв'язання задачі, склавши іншу задачу, де шукане буде числовим даним; навчити складати задачі за виразом і числовими даними; закріплювати вміння застосовувати правила знаходження невідомих компонентів арифметичних дій — доданка, зменшуваного, від'ємника; застосовувати прийоми обчислення в межах 20 без переходу через розряд; розвивати логічне мислення, уважність у школярів; виховувати працелюбність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 82–84; робочий зошит: ч. 4, с. 11.

Додатковий та ілюстративний матеріали: предметні малюнки горобців.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Математичний диктант.

Запишіть:

- до 15 додати 3;
- знайти суму чисел 12 і 5;
- від 19 відняти 4;
- 14 мінус 14;
- 11 плюс 8;
- 18 зменшити на 10;
- знайти різницю чисел 70 і 40;
- 40 збільшити на 20;
- від 16 відняти 0;
- сума чисел 0 і 12 становить ...;
- перший доданок 13, другий доданок 3, сума — ?;
- зменшене 17, від'ємник 7, різниця — ?

Перевірка математичного диктанту.

2. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 82–83)

— Чирк-чирк! — горобчики співають,
Нас, малих помічників, вони чекають.
Мало для них зерен навесні.
Їм підкинемо їжі разом: я і ти.

— Чим іще можна допомогти птахам навесні? (*Можна змайструвати для птахів будиночки-шпаківні.*)

— Прочитайте завдання 1.

1) Складіть задачу за скороченим записом.

— Який запис буде розв'язком першої задачі? ($9 - 4 = 5$ (г.))

— Про що ми дізналися у першій задачі? (*Скільки горобців залишилося.*) Це задача на знаходження чого? (*Різниці двох чисел.*)

2) Складіть задачу за скороченим записом.

— Який запис буде розв'язком другої задачі? ($5 + 4 = 9$ (г.))

— Про що ви дізналися у другій задачі? (*Скільки горобців було.*)

Це задача на знаходження чого? (*Невідомого зменшуваного.*)

3) Складіть задачу за скороченим записом.

— Який запис буде розв'язком третьої задачі? ($9 - 5 = 4$ (г.))

— Про що ми дізналися у третій задачі? (*Скільки горобців полетіло.*) Це задача на знаходження чого? (*Невідомого від'ємника.*)

— Чим схожі ці три задачі? (*У них ідеться про горобців, однакові числові дані, однакові опорні слова.*) Чим вони відрізняються? (*Одне із числових даних однієї задачі стає шуканим в іншій задачі.*)

— Так, зверніть увагу: невідоме число в наступній задачі стає відомим, а одне з відомих числових даних — невідомим, шуканим. Такі задачі складають, щоб перевірити, чи правильно розв'язана перша задача.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні на уроці ми будемо вчитися складати та доповнювати задачі, замінюючи числове дане — шуканим, а шукане — одним із числових даних.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 2 (с. 83)

Гномику потрібно
Ковдри вибивати.
А нам у цей час —
Задачі складати.

— Що робить гномик? Що вам батьки доручають робити вдома?

- Перед вами три задачі.
- Прочитайте задачу 2 в рожевій рамочці. Про що в ній ідеться? Назвіть числові дані задачі (10 і 4.) Що означає кожне число? (Учитель записує на дошці скорочену умову задачі.)
- Що слід знайти в задачі? Розв'яжіть її. ($10 + 4 = 14$ (ковдр).) Назвіть шукане цієї задачі. (Учитель обводить кружечком шукане.)
- Прочитайте наступну задачу в жовтій рамочці та доповніть її, використовуючи шукане з попередньої задачі. Розв'яжіть її. (Звернути увагу дітей на кольорові підказки в умовах задач.)
- Прочитайте та доповніть задачу в блакитній рамочці, використовуючи шукане з першої задачі. Розв'яжіть її.

► Завдання 3 (с. 84)

- Перед вами дві схеми: одна на додавання, інша на віднімання. Якого виду задачі можна скласти до першої схеми? (Знаходження суми двох чисел або знаходження невідомого зменшуваного.) До другої схеми? (Знаходження різниці двох чисел або невідомого доданка чи від'ємника.)
- Які числові дані слід використати? (50 мурашок і 40 мурашок.)
- Складіть задачу до першої схеми.
- Напишіть розв'язок.
- Сформулюйте відповідь.
- Що можна змінити в задачі, щоб 50 мурашок стало шуканим? (Аналогічно — до другої схеми.)

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

1. Робота з підручником.

► Завдання 4 (с. 84)

Міркуємо: до якого числа треба додати 2, щоб отримати 13? Який компонент невідомий? (Другий доданок.) Як знаходимо невідомий доданок?

— Від якого числа треба відняти 2, щоб отримати 13? Який компонент невідомий? (Зменшуване.) Як знаходимо невідоме зменшуване?

(Далі — за зразком.)

► Завдання 5 (с. 84)

Письмо з коментуванням за зразком:

— Перший доданок 3, другий невідомий, сума 18. Щоб знайти невідомий доданок, треба від суми відняти відомий доданок. $18 - 3 = 15$, отже, невідомий доданок 15. Пишемо: $3 + 15 = 18$.

► Завдання 6 (с. 84)

— Прочитайте задачу 6. На скільки гілок спустилося білчєня? (На 5 гілок униз.) На якій гілці воно опинилося? (На четвертій гілці.) На котру гілку залізло білчєня спочатку? (На дев'яту.) Який компонент був невідомий у даній задачі? (Зменшуване: $? - 5 = 4$)

Діти пояснюють свої міркування. За потреби учитель робить схематичний малюнок на дошці.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 11 (урок 101)

— Прочитайте задачу 1 і запишіть розв'язок у зошиті.

— Поясніть свої міркування. Зробіть перевірку.

► Завдання 2 на с. 11

Коментоване письмо.

► Завдання 3 на с. 11

Самостійна робота з перевіркою.

(Звернути увагу дітей на те, що в кожному стовпчику пишемо два приклади.)

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Що ви вчилися робити сьогодні на уроці, щоб перевірити правильність розв'язання задачі?

УРОК 102

Тема: Числа першої сотні. Назви та послідовність чисел від 1 до 100. Порівняння чисел у межах 100.

Мета: навчити дітей лічити від 21 до 100 в прямому та зворотному порядкух від будь-якого числа до вказаного; читати та записувати числа від 1 до 100; порівнювати числа в межах 100, керуючись порядком слідування чисел у натуральному ряду та їхнім розрядним складом; сформувати у школярів уміння прогнозувати результат додавання та віднімання, зважаючи, що при додаванні одержимо більше число, у разі віднімання — менше; закріплювати вміння розв'язувати задачі на різницеве порівняння; на збільшення числа на кілька одиниць; розвивати мислення, уважність; виховувати бажання дбати про своє здоров'я.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 85–87; робочий зошит: ч. 4, с. 11–12.

Додатковий та ілюстративний матеріали: числовий ряд від 1 до 20; десять десятків (в'язок) паличок.

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

☑ Фронтальне опитування.

- Які числа утворюють перший десяток? Полічіть від 1 до 10.
- Які числа утворюють другий десяток? Полічіть від 11 до 20.
- У якому порядку ви лічили — прямому чи зворотному? Полічіть у порядку спадання від 20 до 11.
- Назвіть одноцифрові числа.
- Які числа називають двоцифровими? Наведіть приклади.
- Які числа називають круглими? Наведіть приклади.
- Які числа називають парними (непарними)? Назвіть парні (непарні) числа другого десятка.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

Спочатку ми лічили з нуля до десяти,
Додавали й віднімали в межах двадцяти.
В математичну подорож ми далі вирушаємо,
Лічити аж до сотні сьогодні починаємо.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

☑ 1. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 85)

- Розгляньте таблицю чисел першої сотні в завданні 1.
- Яких чисел не вистачає в першому та другому десятках?
- Назвіть числа третього десятка. Яке число пропущене?
- Котрий десяток утворюють числа від 31 до 40? Від 51 до 60?
- Полічіть від 60 до 63; від 97 до 92.

(Далі — за завданнями підручника.)

▶ Завдання 2 (с. 86)

Робота із завданнями у підручнику.

- Покажіть на демонстраційних паличках число 25, число 52.

▶ Завдання 3 (с. 86)

Коментоване письмо.

— Як визначили, що 31 менше, ніж число 32? (*Число 31 під час лічби йде перед числом 32, у числовому ряді — лівіше від числа 32, тому 31 — менше.*)

— Доведіть, що 45 менше, ніж 54. (*Число 45 під час лічби йде раніше від числа 54.*)

► Завдання 4 (с. 86)

— Запишіть числа в порядку зростання. (2, 6, 7, 14, 38, 41, 50, 70, 99, 100)

— Поясніть міркування. (Спочатку виписували одноцифрові числа в порядку зростання, бо вони під час лічби йдуть раніше. Потім — двоцифрові в такому порядку, як вони слідують під час лічби, а в кінці — трицифрове число.)

— Перевірте, чи всі десять чисел ви виписали.

— Назвіть найбільше двоцифрове число.

Далі — за завданнями підручника:

Найбільше число — 100, найменше число — 2.

Круглі числа: 50, 70, 100. Парні числа: 2, 6, 14, 38, 50, 70, 100.

Одноцифрові числа: 2, 6, 7. Збільшили кожне на 10: 12, 16, 17.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 5 (с. 86)

— Прочитайте задачу 5. Назвіть числові дані, шукане.

— Як дізнатися, на скільки одне число більше чи менше від іншого?

— Напишіть розв'язання. ($30 - 10 = 20$ (р.))

— Сформулюйте відповідь.

— Що дають людині заняття фізкультурою і спортом?

— Скільки разів ви можете віджатися?

► Завдання 6 (с. 86)

— Прочитайте задачу 6. Назвіть числові дані, шукане.

— Що означає вираз «на 5 одиниць більше»? (Так само 11 і ще 5.)

— Напишіть розв'язання. ($11 + 5 = 16$ (р.))

— Сформулюйте відповідь.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 11 (урок 102)

Перевірка:

— Петрик — 10 слідів; коник — 14; качечка — 23; киця — 26; курочка — 33.

► Завдання 2 на с. 12

Самостійна робота з перевіркою.

► Завдання 3 на с. 12

М і р к у в а н н я.

- 1) Було 15, стало 17. Отже, число 2 треба додати. Пишемо знак «+».
- 2) Було 19, залишилось 16. Отже, число 3 відняли. Пишемо знак «-».
- 3) Від 3 не можемо відняти 4, тому в першій дії пишемо «+», отримуємо 7. Щоб із 7 одержати число 5, треба число 2 відняти. Пишемо «-».

Далі — за зразками.

► Завдання 4 на с. 12

- Прочитайте задачу 4. Напишіть розв'язок.
- *Перевірка:* $16 - 5 = 11$ (д.)

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

- Чого ви навчилися на уроці?
- Яке завдання сподобалося найбільше?
- Яке було важким?

УРОК 103

Тема. Розряд одиниць і розряд десятків у двоцифровому числі. Розклад двоцифрового числа на розрядні доданки. Визначення кількості десятків та кількості одиниць у числі. Читання чисел за розрядними таблицями.

Мета: ознайомити дітей із розрядом десятків і розрядом одиниць у двоцифровому числі; навчити дітей записувати двоцифрове число у вигляді суми розрядних доданків; сформувати вміння визначати кількість десятків і кількість одиниць у двоцифровому числі; закріплювати вміння читати та записувати числа від 1 до 100, розв'язувати задачі на знаходження невідомого доданка; розвивати навички кількісної та порядкової лічби в межах 100; виховувати толерантне ставлення до оточуючих.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 87–88; робочий зошит: ч. 4, с. 12–13.

Додатковий та ілюстративний матеріали: перший форзац підручника, демонстраційна розрядна таблиця, розрізні цифри.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

- Розгляньте перший форзац підручника.

Слоники веселі чимдуж до школи мчать.
І малюків до сотні вони лічить навчать.

- Полічіть, скільки всього слоників поспішають до школи.
- Скільки слоників блакитного (зеленого, рожевого) кольору?
- Котрий по порядку кожний фіолетовий (синій) слоник?

Давайте, друзі, слоникам привітно посміхнемось:
З лічбою в межах ста до них ще раз повернемось.
Слонам удачі в школі ми щиро побажаємо,
Диктант математичний писати починаємо.

2. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 87)

Діти працюють у парах, роблять взаємоперевірку математичного диктанту за написаними заздалегідь учителем на дошці відповідями.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

Знову про розряди говоримо сьогодні.
Розрядна таблиця нам стане в пригоді:
За таблицею ці числа будемо читати,
Числа двоцифрові на розряди розкладати.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 2 (с. 87)

▶ Робота з довідничком (с. 87)

— Розгляньте довідничок. Поясніть, як розклали числа 12 і 45 на розрядні доданки.

(Один з учнів пояснює, учитель демонструє процес розкладання на демонстраційній розрядній таблиці.)

— Розкладіть числа на розрядні доданки за зразком.

▶ Завдання 3 (с. 88)

Діти по черзі підходять до дошки та записують числа за таблицями.

З р а з о к: 2 десятки і 5 одиниць — це число 25. (Або: 2 десятки і 5 одиниць утворюють, складають число 25.) Пишемо 25.

▶ Завдання 4 (с. 88)

Завдання виконується усно за зразком у підручнику.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАНЬ УЧНІВ

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 5 (с. 88)

Зразок виконання — у завданні 3.

— Назвіть серед записаних чисел круглі. (100, 10)

— Поясніть свій вибір. (Ці числа закінчуються на 0. А всі числа, які закінчуються на 0, є круглі.)

▶ Завдання 6 (с. 88)

— Назвіть наступні числа в першому рядку. (55, 65, 75)

— Яку закономірність ви помітили? (Кожне наступне число більше за попереднє на десяток. Кожного разу додавали 10.)

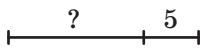
— Назвіть наступні числа у другому рядку. (52, 42, 32)

— Як ви міркували? (Кожне наступне число менше за попереднє на десяток. Кожного разу віднімали 10.)

▶ Завдання 7 (с. 88)

— Прочитайте задачу 7. Назвіть числові дані, шукане.

— Як дізнатися, скільки пасажирів було в автобусі спочатку? (Щоб дізнатися, скільки було пасажирів спочатку, треба від кількості всіх 17 пасажирів відняти кількість тих 5, які зайшли на зупинці. Тобто пасажирів спочатку було 17 без 5.)

17

— Покажіть це число на схемі. ($? + 5 = 17$)

— Напишіть розв'язання. ($17 - 5 = 12$ (пас.))

— Сформулюйте відповідь.

— Яку задачу ви розв'язали? Як знаходимо невідомий доданок?

— Діти, чи часто вам доводиться бути пасажирами? Які правила для пасажирів ви знаєте? Що ви зробите, якщо в салон зайдуть люди похилого віку? Як чинять пасажирів, коли не з власної вини штовхнули когось?

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

▶ Завдання 1 на с. 12

Коментоване письмо.

— Яке число має найбільшу кількість десятків? Обведіть це число. (90 — це 9 десятків.)

— Підкресліть число, яке має найбільшу кількість одиниць.

▶ Завдання 2 на с. 13

Коментоване письмо.

► Завдання 3 на с. 13

Самостійна робота. Перевірка з поясненням.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Які розряди має двоцифрове число?

УРОК 104

Тема: Віднімання розрядного числа. Розв'язування задач.

Мета: навчити дітей віднімати від двоцифрового числа його десятки або одиниці; сформувати вміння застосовувати правила знаходження невідомих компонентів арифметичних дій — доданка, зменшуваного, від'ємника; закріплювати вміння розв'язувати задачі на знаходження невідомого доданка, на знаходження суми двох чисел, зменшення числа на кілька одиниць, на різницеве порівняння; застосовувати прийоми обчислення в межах 100 без переходу через розряд; розвивати мислення, обчислювальні навички школярів; виховувати відповідальне ставлення до своєї роботи.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 89–90; робочий зошит: ч. 4, с. 13.

Додатковий та ілюстративний матеріали: перший форзац підручника, розрізні цифри.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Робота з підручником.

— Розгорніть перший форзац підручника.

Знову слоники веселі кличуть нас лічити,

Назви чисел у межах 100 з ними повторити.

— Пригадайте, скільки всього слоників поспішають до школи.

— Скільки всього слоників біжить? (20) Скільки іде? (19)

Скільки стоїть на 4 ногах? (15) Стоїть на одній нозі? (17) Скільки сидить? (16) Скільки лежить? (13)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні ми будемо вчитися віднімати від двоцифрового числа його десятки або одиниці.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 89)

— Розгляньте першу табличку в завданні. Поясніть, як розклали число 45 на розрядні доданки. Поясніть, як виконували дії віднімання. (*Від суми відняли один із доданків й отримали другий доданок.*)

(Учитель ілюструє пояснення учнів розрізними цифрами.)

Наступні завдання виконуються аналогічно.

► Завдання 2 (с. 89)

Коментоване письмо.

З р а з о к. Пишемо $23 - 3 + 20 = \dots$ Обчислюємо: $23 - 3 = 20$.

Надписуємо над різницею 20. Сума чисел 20 і 20 становить 40. Пишемо результат: 40.

Далі — за зразком.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

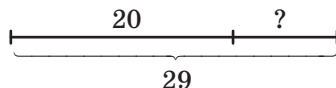
---

1. Робота з підручником.

► Завдання 3 (с. 89)

— Прочитайте задачу. Назвіть числові дані, шукане.

— Як дізнатися, скільки дерев'яних будинків на вулиці Сонячній? (*Щоб дізнатися, скільки дерев'яних будинків, треба від усіх 29 будинків відняти 20 цегляних. Тобто дерев'яних будинків було 29 без 20.*)

— Покажіть це число на схемі. ($20 + ? = 29$)

— Напишіть розв'язання. ($29 - 20 = 9$ (буд.))

— Сформулюйте відповідь.

— Яку задачу ви розв'язали? То як знаходимо невідомий доданок?

► Завдання 4 (с. 89)

— Прочитайте задачу. Назвіть числові дані, шукане.

— Як дізнатися, скільки наліпок було в альбомі спочатку?

— Напишіть розв'язання. ($12 + 5 = 17$ (н.))

— Сформулюйте відповідь.

► Завдання 5 (с. 89)

Самостійна робота.

Під час перевірки діти пояснюють, чому саме такі числа вставили. Наприклад: $20 + 6 = 26$. Вставили 6, тому що 26 — це 20 і 6. Або невідомий другий доданок. Щоб його знайти, треба від суми 26 відняти відомий доданок 20 . $26 - 20 = 6$. Тому вставили 6.

► Завдання 6 (с. 90)

Самостійна робота з перевіркою. (33, 35, 53, 55)

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 13

— Прочитайте задачу. Напишіть розв'язання. ($45 - 5 = 40$ (п.))

— Поясніть міркування. Що означає вираз «на 5 порцій менше»?

► Завдання 2 на с. 13

— Прочитайте задачу. Напишіть розв'язання. ($68 - 60 = 8$ (кв.))

— За яким правилом дізнавалися, на скільки одне число більше чи менше за друге?

► Завдання 3 на с. 13

Самостійна робота із взаємоперевіркою в парах.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Чого ви навчилися на уроці?

УРОК 105

Тема: Додавання одноцифрового числа до двоцифрового. Віднімання одноцифрового числа від двоцифрового.

Мета: навчити дітей додавати одноцифрове число до двоцифрового, віднімати одноцифрове число від двоцифрового; сформувати вміння застосовувати прийоми обчислення в межах 100 без переходу через розряд; закріплювати вміння розв'язувати задачі на різницеве порівняння, на зменшення та збільшення числа на кілька одиниць; розвивати обчислювальні навички школярів; виховувати старанність, уважність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 90–91; робочий зошит: ч. 4, с. 14.

Додатковий та ілюстративний матеріали: фішка, великий кубик для усної лічби; 10 в'язок-десятків паличок.

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Робота з підручником.

— Роздивіться форзац у кінці підручника. Розгляньте поле для гри. (Добре, якщо вчитель підготує завчасно збільшений варіант гри, закріпить його на магнітній дошці. Тоді буде зручно рухати по полю фішку-магніт, дітям легше буде зорієнтуватися у правилах гри.)

Ведучий кидає кубик, називає число та переміщує фішку згідно з правилами. (Якщо фішка потрапляє на будячок, потрібно зробити крок назад. Якщо випадає на ромашці кругле число,— зробити крок уперед. Також звернути увагу на зелені стрілочки, які теж впливають на хід гри. До дошки виходить наступний учень, що стає на місце ведучого, і кидає кубик. Гра продовжується, поки слоненятко не дійде з квітами до мами.)

Ознайомившись таким чином із правилами гри, у позаурочний час у цю гру діти можуть грати по 2–5 учасників. (Опис такого варіанта гри поданий у додатку.)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Пам'ятаючи про зразок Вивчайка, ми будемо вчитися додавати одноцифрове число до двоцифрового, віднімати одноцифрове число від двоцифрового.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота з підручником.

► Робота з довідничком (с. 90)

— Розгляньте довідничок. Поясніть, як Вивчайко додав до числа 23 число 2.

(Один з учнів пояснює, інший показує хід обчислення за допомогою в'язок-десяток і окремих паличок.)

— Поясніть, як Вивчайко від 23 відняв 2. Покажемо це на паличках.

Висновок: одиниці додаємо до одиниць, одиниці віднімаємо від одиниць.

► Завдання 1 (с. 90)

— Обчисліть вирази, пояснюючи хід міркування.

Коментоване письмо за зразком:

— Пишемо: $52 + 3 =$.

М і р к у в а н н я. 52 — це $50 + 2$, $2 + 3 = 5$, а $50 + 5 = 55$. Запишемо: $52 + 3 = 55$.

► Завдання 2 (с. 90)

Учням пропонується робота в парах.

— Полічіть, скільки виразів вовченья обчислило правильно. (3 вирази.)

— Випишіть ті вирази, у яких вовченья помилилося, і обчисліть їх правильно. Поясніть, що наплутало вовченья.

$$25 - 5 = 20$$

$$30 + 6 = 36$$

$$4 + 1 = 5$$

$$50 - 0 = 50$$

$$20 + 7 = 27$$

— Чому вовченья зробило стільки помилок? (Воно було неуважним, під час обчислень мріяло про футбол.)

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

Робота з підручником.

► Завдання 3 (с. 91)

— Прочитайте задачу. Назвіть числові дані, шукане.

— За яким правилом дізнаємося, на скільки одне число більше чи менше за друге?

— Запишіть розв'язання. ($69 - 9 = 60$ (уд.); $69 - 6 = 63$ (уд.))

— Сформулюйте відповіді.

► Завдання 4 (с. 91)

— Прочитайте задачу 4.

— Дайте відповідь на запитання. Як ви довідалися про це? ($6 + 20 = 26$ (р.); або: $7 + 20 = 27$ (р.))

► Завдання 5 (с. 91)

— Пригадайте, які числа називаються круглими. Непарними? Парними?

Самостійна робота з перевіркою:

1) усі можливі (двоцифрові) круглі числа — 40, 70, 80;

2) три непарних двоцифрових числа — 47, 77, 87;

3) найбільше парне двоцифрове число — 84.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 14

Самостійна робота з взаємоперевіркою в парах.

► Завдання 2 на с. 14

— Міркуємо: задумане число на 3 менше за 34, тому від 34 треба відняти 3.

Отже, задумане число — 31.

— Міркуємо: задумане число на 5 більше за 42, тому до 42 треба додати 5.

Отже, задумане число — 47.

► Завдання 3 на с. 14

1) Прочитайте задачу. Напишіть розв'язання. ($38 - 4 = 34$ (р.))

— Поясніть міркування. Що означає вираз «на 4 менше»?

2) Прочитайте задачу. Напишіть розв'язання. ($32 + 7 = 39$ (р.))

— Що означає вираз «на 7 більше»?

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Як виконуємо додавання $35 + 3$?

— Як виконуємо віднімання $35 - 3$?

УРОК 106

Тема. Додавання круглого числа до двоцифрового. Додавання двоцифрових чисел.

Мета: навчити дітей додавати кругле число до двоцифрового; ознайомити школярів із додаванням двоцифрових чисел; закріплювати вміння застосовувати прийоми обчислення в межах 100 без переходу через розряд; розв'язувати задачі на збільшення числа на кілька одиниць; на знаходження суми двох чисел; розвивати мислення, обчислювальні навички дітей; виховувати бажання займатися спортом.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 91–93; робочий зошит: ч. 4, с. 14–15.

Додатковий та ілюстративний матеріали: демонстраційні в'язки-десятки й окремі палички — одиниці.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 91)

Діти на дошці та в зошитах записують числа 70, 8, 100, 83 і називають їх у порядку зростання: 8, 70, 83, 100.

► Завдання 2 (с. 91)

Діти обчислюють кругові вирази й визначають «зайвий» вираз Нишпорки, що не належить до кругових: $13 + 2$.

► Завдання 3 (с. 92)

Діти записують у розрядній таблиці числа від найменшого до найбільшого: 19, 20, 32, 46. Потім пояснюють свої міркування.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні ми навчимося додавати кругле число до двоцифрового.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

► Робота з довідничком (с. 92)

— Розгляньте довідничок. Поясніть, як Вивчайко до числа 43 додав число 20.

(Один з учнів пояснює, інший — показує хід обчислення за допомогою в'язок-десятків й окремих паличок.)

Висновок: десятки додаємо до десятків.

► Завдання 4 (с. 92)

— Обчисліть вирази, пояснюючи хід міркування.

Коментоване письмо за зразком:

— Пишемо: $26 + 30 =$. Міркуємо: 26 — це $20 + 6$, $20 + 30 = 50$ (сполучаємо цих два числа круглою дужкою, використовуючи олівець синього кольору), а $50 + 6 = 56$. Записуємо результат: 56 .

Далі — аналогічно.

► Завдання 5 (с. 92)

— Прочитайте задачу 5. Назвіть числові дані, шукане.

— Що означає вираз «на 20 років старша»?

— Напишіть розв'язання. ($29 + 20 = 49$ (р.))

— Про що ви дізналися в задачі?

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

► Робота з довідничком (с. 93)

— Розгляньте довідничок. Поясніть, як Вивчайко до числа 43 додав число 21.

(Один з учнів пояснює, інший — показує хід обчислення за допомогою в'язок-десятків й окремих паличок.)

Висновок: десятки додаємо до десятків, одиниці — до одиниць.

► Завдання 6 (с. 93)

— Обчисліть приклади, пояснюючи хід міркування.

Коментоване письмо за зразком:

— Пишемо: $15 + 12 =$. Міркуємо: 15 — це $10 + 5$, 12 — це $10 + 2$.

Обчислюємо: $10 + 10 = 20$ (сполучаємо цих два числа круглою дужкою, використовуючи олівець синього кольору), $5 + 2 = 7$

(сполучаємо цих два числа круглою дужкою, використовуючи олівець червоного кольору), а $20 + 7 = 27$. Записуємо результат: 27.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАНЬ УЧНІВ

☑ 1. Робота з підручником.

▶ Завдання 7 (с. 93)

Тварини в коморі запаси рахують,
Стомились звірята. Вони так міркують:
«Сьогодні роботи в нас дуже багато.
Чи не допоможуть у цьому малята?»

Діти складають й обчислюють вирази та дізнаються про кількість фруктів:

- 1) яблук: $26 + 3 = 29$;
- 2) капустин: $15 + 12 = 27$;
- 3) бананів: $8 + 20 = 28$ або $20 + 8 = 28$;
- 4) морквин: $43 + 15 = 58$;
- 5) горіхів: $84 + 13 = 97$;
- 6) помідорів: $52 + 31 = 83$.

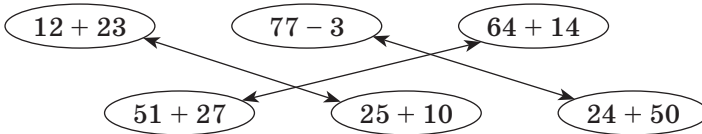
— Чого найбільше у звірят? (*Помідорів.*) Чого найменше? (*Капустин.*)

☑ 2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

☑ 3. Робота в зошиті з друкованою основою.

▶ Завдання 1 на с. 14 (урок 106)

Самостійна робота з взаємоперевіркою в парах. Сполучаємо пари виразів:

▶ Завдання 2 на с. 14 (урок 106)

— Прочитайте задачу 2.

— Чи знаєте ви гру «Лови»? (*Це гра, коли діти доганяють і ловлять один одного.*)

— Як дізнатися, скільки дітей було на уроці фізкультури?

— Напишіть розв'язання. ($12 + 16 = 28$ (діт.))

— Про що дізналися в задачі?

— Поясніть, як до 12 додали 16. (*Десятки додавали до десятків, одиниці — до одиниць.*)

— Для чого дітям і дорослим займатися фізкультурою?

— Які рухливі ігри чи вправи ви любите найбільше?

► Завдання 3 на с. 15

- Прочитайте задачу 3.
- Як дізнатися, скільки всього стрибків має зробити Світланка?
- Напишіть розв'язання. ($35 + 20 = 55$ (стр.))
- Про що ви дізналися в задачі?
- Поясніть, як до 35 додали 20.
- Чи добре ви, діти, стрибаєте на скакалці? Які ігри зі скакалками ви знаєте?

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Яким чином Вивчайко допоміг нам сьогодні лічити припаси звірят, розв'язувати задачі? (*Вивчайко показав, як треба додавати кругле число до двоцифрового, як додавати двоцифрові числа.*)

— Доведіть, що ви уважно слухали Вивчайка та вчителя: повторіть, як виконується додавання двоцифрових чисел.

УРОК 107

Тема: Віднімання круглого числа від двоцифрового. Віднімання двоцифрових чисел.

Мета: навчити дітей віднімати кругле число від двоцифрового; ознайомити школярів із правилом віднімання двоцифрових чисел; закріплювати вміння розв'язувати задачі на різницеve порівняння, на зменшення числа на кілька одиниць, на знаходження невідомого доданка; розвивати вміння застосовувати прийоми обчислення в межах 100 без переходу через розряд; виховувати любов до природи.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 94–95; робочий зошит: ч. 4, с. 15.

Додатковий та ілюстративний матеріали: демонстраційні в'язки-десятки й окремі палички-одиниці; зображення оленів.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Гра «Стій — крок вперед — крок назад».

Ведучий за допомогою демонстраційних в'язок-десятків й окремих паличок-одиниць показує дітям будь-яке двоцифрове число в межах 100. Учні першого ряду мають назву «стій», вони записують це число. Учні другого ряду називаються «крок вперед», вони записують число, що є наступним від показаного ведучим. Учні третього ряду мають назву «крок назад», вони записують число, що

є попереднім від продемонстрованого ведучим. Ведучий викликає по черзі учнів від кожного ряду, ті називають відповіді, ведучий перевіряє. Гра продовжується далі.

2. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 94)

З р а з о к: $5 - 2 = 3$; 5 дес. – 2 дес. = 3 дес.

Висновок: віднімання одиниць і круглих десятків виконується аналогічно.

**II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.
ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ**

— Сьогодні, діти, ми будемо вчитися віднімати кругле число від двоцифрового, дізнаємося, як виконується віднімання двоцифрових чисел.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота з підручником.

▶ Робота з довідничком (с. 94)

— Розгляньте довідничок. Поясніть, як Вивчайко від числа 46 відняв число 20.

(Один з учнів пояснює, інший показує хід обчислення за допомогою в'язок-десятків й окремих паличок.)

Висновок: десятки віднімаємо від десятків.

▶ Завдання 2 (с. 94)

— Обчисліть вирази, пояснюючи хід міркування.

Коментоване письмо за зразком:

— Пишемо: $27 - 10 =$. Міркуємо: 27 — це 20 і 7, $20 - 10 = 10$ (сполучаємо цих два числа круглою дужкою олівцем синього кольору), а 7 одиниць ми не чіпали, тому $10 + 7 = 17$. Записуємо результат: 17.

▶ Завдання 3 (с. 94)

Сьогодні зранку в нас в гостях маленькі оленятка.

Такі ж красиві та стрункі, як їхні мами й татки.

— Справді, олені — надзвичайно красиві тварини. Неповторні гіллясті роги у самців. Один із видів оленів має назву «благородний». А в Китаї слово «олень» співзвучне зі словом «достаток». Олень зображений на гербах багатьох міст різних країн.

З'являються на світ оленята в кінці травня — на початку червня. Новонароджене оленятко може ходити за мамою уже на 5–7 день від народження, хоча ще нетвердо тримається на ногах. Двотижневі оленята вже добре бігають, а місячні не відстають від дорослих. Тра-

ву вони починають їсти в місячному віці, але смокчуть материнське молоко до осені.

— А зараз ми з вами порівнюємо вік новонароджених оленят.

— Прочитайте дані в таблиці та скажіть, хто з оленят наймолодший. (*Рембі, йому лише 10 днів.*)

— Складемо вирази, щоб дізнатися різницю у віці оленят:

$28 - 10 = 18$ (дн.) — на стільки Кембі старший за Рембі;

$35 - 20 = 15$ (дн.) — на стільки Бембі молодший за Дембі.

— Хто народився раніше за всіх? (*Народитися раніше від усіх — це бути найстаршим. Найстарше оленя Дембі, бо йому 35 днів. Усі інші оленятка менші.*)

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

▶ Робота з довідничком (с. 95)

— Розгляньте довідничок. Поясніть, як Вивчайко від числа 48 відняв число 13. Як від числа 26 відняти число 21?

(Один з учнів пояснює, інший показує хід обчислення за допомогою в'язок-десятків й окремих паличок.)

Висновок: десятки віднімаємо від десятків, одиниці — від одиниць.

▶ Завдання 4 (с. 95)

— Обчисліть вирази з усним поясненням.

Коментоване письмо за зразком:

— Пишемо: $24 - 11 =$. Міркуємо: 24 — це 20 і 4, 11 — це 10 і 1.

Обчислюємо: $20 - 10 = 10$ (дужка синього кольору), $4 - 1 = 3$ (дужка червоного кольору), $10 + 3 = 13$. Записуємо результат: 13.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 5 (с. 95)

— Прочитайте задачу 5. Назвіть числові дані, шукане.

— Що означає вираз «на 23 роки молодший»?

— Напишіть розв'язання. ($57 - 23 = 34$ (р.))

— Про що ви дізналися в задачі?

— Поясніть, як від 57 відняли 23. (*Десятки віднімали від десятків, одиниці — від одиниць.*)

▶ Завдання 6 (с. 95)

Діти пропонують свої варіанти, вибирають і записують правильні.

1) Найменше двоцифрове парне число — 12.

М і р к у в а н н я. Щоб двоцифрове число було найменшим, треба, щоб у позиції десятків стояло найменше можливе число. Яке число тут найменше? (1) Стаavimo його в позицію десятків: 1_. Парність числа можна визначити по останній цифрі. Щоб число було найменшим парним, треба, щоб у позиції одиниць було найменше з можливих парне число. Які числа залишились невикористаними? (4 і 2) Це парні чи непарні числа? (Так, обидва парні.) Отже, достатньо вибрати менше з них, тобто 2, і поставити його в позицію одиниць. (Шукане число — 12.)

2) Найбільше двоцифрове непарне число — 41.

М і р к у в а н н я. Щоб двоцифрове число було найбільше, треба, щоб у позиції десятків стояло найбільше можливе число. Яке число найбільше серед усіх записаних? (4) Стаavimo його в позицію десятків: 4_. Щоб число було найбільшим непарним, треба, щоб у позиції одиниць було найбільше з можливих непарне число. Які числа залишились невикористаними? (1 і 2) Це парні чи непарні числа? (Одне парне, одне непарне.) Оскільки єдиним непарним числом, яке залишилось, є 1, то його і вибираємо, ставимо в позицію одиниць. (Шукане число — 41.)

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

▶ Завдання 1 на с. 15

Коментоване письмо.

▶ Завдання 2 на с. 15

— Прочитайте задачу 2. Що означає вираз «на 20 менше»?

— Напишіть розв'язання. ($35 - 20 = 15$ (авт.))

— Про що дізналися в задачі?

▶ Завдання 3 на с. 15 (урок 107)

— Прочитайте задачу 3. Назвіть числові дані, шукане.

— Як ви дізналися, скільки учнів купили булочки?

— Напишіть розв'язання. ($29 - 15 = 14$ (учн.))

— Про що ви дізналися в задачі?

▶ Завдання 4 на с. 15

Самостійна робота з перевіркою: 50, 40, 62.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Чого ви навчилися на уроці?

— Повторіть, як виконується віднімання двоцифрових чисел.

Тема: Метр як одиниця довжини. Скорочене позначення метра. Співвідношення: метр — дециметр, метр — сантиметр. Порівняння іменованих чисел, виражених в одиницях довжини.

Мета: ознайомити дітей з одиницею вимірювання довжини — метром — і скороченим позначенням метра; сформувати в школярів уявлення про співвідношення метр — дециметр, метр — сантиметр, про те, які одиниці вимірювання довжини доцільно використовувати в конкретному випадку; навчити порівнювати іменовані числа, виражені в одиницях довжини; закріплювати вміння розв'язувати задачі на різницеve порівняння, на знаходження невідомого доданка, зменшуваного; розвивати уважність, логічне мислення дітей; виховувати бажання робити добрі справи.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 95–97; робочий зошит: ч. 4, с. 16–17.

Додатковий та ілюстративний матеріали: дерев'яний метр, рулетка, стрічкові метри.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота з підручником. Гра «Допоможи жабці стати принцесою».

► Завдання 2 (с. 156, додаток)

В нас сьогодні з вами є шляхетне діло:

На принцесу жабку перетворим вміло!

Щоб усе, малята, у нас вправно вийшло:

Треба відрізнати лише парні числа.

Міркуємо: біля листочка із числом 10 є листочки із числами 17 і 18. Число 17 непарне, тому вибираємо парне число 18. Далі — за зразком.

Діти виписують числа: 2, 6, 10, 18, 30, 32, 56, 68, 72, 88, 90, 94, 96, 100.

— Скільки стрибків потрібно зробити жабці, щоб стати принцесою?

2. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 95)

— 90, 80, 70, 60. Числа розташовані в порядку спадання. Кожне наступне число на 10 менше за попереднє. Тобто, щоб утворити наступне число, треба від попереднього відняти 10.

— 11, 21, 31, 41. Числа розташовані в порядку зростання. Щоб дізнатися, на скільки 21 більше за 11, слід від 21 відняти 11, буде 10. Отже, друге число більше за перше на 10. Так само порівнюємо друге та третє числа. Кожне наступне число на 10 більше за попереднє. Тобто, щоб утворити наступне число, треба до попереднього додати 10.

► Завдання 2 (с. 96)

— Розгляньте малюнок. Так визначають розмір шапки в сантиметрах.

— Визначте за допомогою метра розмір своєї шапки.

Учитель на прикладі якоїсь дитини показує, як виміряти розмір шапки, нагадуючи, що починати треба з нульової відмітки.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні, діти, ми ознайомилися ще з однією одиницею вимірювання довжини — метром — і будемо вчитися порівнювати іменовані числа, виражені в метрах, дециметрах, сантиметрах.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

► Робота з довідничком (с. 96)

— Згадайте, у чому вимірюють довжину предметів.

— Покажіть на стрічці 1 см. Покажіть 1 дм.

(Знову звернути увагу дітей, що 1 см — це довжина не тільки між числами 0 і 1. Можна 1 см показати між числами 6 і 7, 14 і 15 тощо, а дециметр — між 0 і 10, 20 і 30 тощо.)

— Прочитаємо довідничок. Що таке метр? Як скорочено він позначається?

— Скільки в метрі сантиметрів? Дециметрів?

— Розгляньте, які різні види метрів для зручності використання створили люди. Довжина ж їхня однакова — 1 м.

► Завдання 4 (с. 96)

Жабки в довжину стрибають,

Жабки у малят питають:

— Хто з вас, діти, відгадає,

Котра краще з нас стрибає?

— Розгляньте креслення в завданні 4 зліва. Прочитайте записи.

— Міркуємо: найкоротший стрибок у Квака, отже, його число найменше — 2 дм. Найдовший стрибок у Стриба — 6 дм. Скік і Кумка стрибнули на однакову довжину: далі за Квака, але їхні стрибки коротші за стрибок Стриба. Отже, Скік і Кумка стрибнули на 5 дм.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 5 (с. 96)

- Прочитайте задачу 5. Назвіть числові дані, шукане.
- Як ви дізналися, наскільки одне число більше чи менше за інше?
- Напишіть розв'язання. ($100 - 70 = 30$ (м))
(Нагадати дітям, що після скорочень *см, дм, м* крапка не ставиться.)
- Сформулюйте відповідь задачі.

► Завдання 6 (с. 97)

Колективна робота з використанням дерев'яного метра, лінійок тощо під керівництвом учителя.

Звернути увагу школярів на випадки, коли порівнюються числа з різними найменуваннями. Наприклад, $2 \text{ м} > 2 \text{ дм}$; $3 \text{ см} < 3 \text{ дм}$; $10 \text{ см} = 1 \text{ дм}$; $100 \text{ см} = 1 \text{ м}$.

► Завдання 7 (с. 97)

Діти пропонують свої варіанти обчислення, пояснюють міркування.

- 1) $? + 12 = 17$ — задумане число 5, тому що $17 - 12 = 5$;
- 2) $? - 12 = 17$ — задумане число 29, тому що $17 + 12 = 29$.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 16

Коментоване письмо.

► Завдання 2 на с. 16

Самостійна робота з перевіркою. (Правильна відповідь: друга лавка.) Ще раз нагадати школярам, що починати вимірювання треба з нульової відмітки.

► Завдання 3 на с. 17

Звернути увагу дітей на те, що в нерівностях може бути кілька правильних варіантів відповідей:

- $3 \text{ м} > 2 \text{ м}$; або $3 \text{ м} > 1 \text{ м}$;
- $14 \text{ м} < 15 \text{ м}$; або $14 \text{ м} < 16 \text{ м}$ (та ін.);
- $5 \text{ м} + 10 \text{ м} < 16 \text{ м}$ (міркуємо: $5 \text{ м} + 10 \text{ м} = 15 \text{ м}$, а $15 \text{ м} < 16 \text{ м}$, 17 м та ін.);
- $90 \text{ м} - 10 \text{ м} > ? \text{ м}$ (міркуємо: $90 \text{ м} - 10 \text{ м} = 80 \text{ м}$, а $80 \text{ м} > 79 \text{ м}$, $78 \text{ м} - 1 \text{ м}$).

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

- Що ви дізналися про одиницю вимірювання довжини — метр?

УРОК 109

Тема. Час. Одиниця часу — година. Визначення часу за годинником. Позначення стрілками часу на годиннику.

Мета: ознайомити дітей з одиницею часу — годиною; навчити школярів визначати час за годинником (години); закріплювати вміння розв'язувати задачі на різницеve порівняння; будувати відрізки заданої довжини; розвивати вміння застосовувати прийоми обчислення в межах 100 без переходу через розряд; виховувати бережливе ставлення до часу.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 97–98; робочий зошит: ч. 4, с. 17–18.

Додатковий та ілюстративний матеріали: макети годинників.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Робота з підручником. Гра «Допоможи чудовиську стати принцом».

► Завдання 3 (с. 157, додаток)

В країні казок неприємний «сюрприз»:
В тварину чудну перетворений принц!
Непарні ці числа знайдем у вогні,
Чудовисько стане знов принцем, малі!

— Вирушаємо за чудовиськом у вогненний лабіринт, пам'ятаючи, що з вогнем потрібно бути надзвичайно обережними (*навіть у казках!*).

М і р к у в а н н я. Біля вогняного кола із числом 91 є сусідні кола із числами 38, 98 і 89. Число 38 парне, 98 теж парне та ще й більше за 91, тому обираємо непарне число 89.

Далі — за зразком.

Діти виписують числа: 99, 95, 91, 89, 85, 53, 39, 27, 13, 5, 1.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

Чарівний невидимка прийшов сюди, до нас:
Чарівний невидимка, малята, це — час!
Невидимку не бачимо ми і не чуєм,
Лиш коли втрачаєм, тоді і жалкуєм.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 97)

— Прочитайте, котра година на кожному годиннику. На яке число вказує мала стрілка? На яке число вказує велика стрілка?

(Учитель ілюструє відповіді дітей на макеті годинника.)
Висновок: на годину вказує мала стрілка.

► Робота з довідничком (с. 97)

— Прочитаємо, що про це розкаже нам Вивчайко.

— У чому вимірюють час? (*У годинах.*)

— Давайте пригадаємо, які є ще одиниці вимірювання часу.
(*Роки, тижні, доби.*)

— На яке число вказує велика стрілка, коли годинник показує цілу годину? (*На числі 12.*)

— Яка стрілка показує кількість годин? (*Мала стрілка.*)

► Завдання 2 (с. 98)

Діти називають час, зображений на годинниках, і виставляють цей час на своїх макетах.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 3 (с. 98)

Котик Мурчик все встигає:

То працює, то гуляє.

Так живе собі, не тужить.

Це тому, що з часом дружить.

— Що значить вираз «дружити із часом»? (*Уміти його правильно розподіляти, щоб усе встигнути зробити.*)

— Коли котик Мурчик пішов гуляти?

— Виставте на макетах малу та велику стрілки так, щоб годинник показував першу годину.

(Далі — за зразком.)

► Завдання 4 (с. 98)

— Прочитайте задачу 4.

— Яка довжина стрілок годинника?

— На скільки сантиметрів маленька стрілка коротша за велику?

— Накресліть відрізки такої ж довжини.

(Пригадати порядок креслення відрізків.)

► Завдання 5 (с. 98)

— Пригадайте правила додавання та віднімання двоцифрових чисел.

Самостійна робота з перевіркою.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

» Завдання 1 на с. 17

Можливі варіанти слів, що асоціюються зі словом «час»: година, годинник, рік, місяць, зробити вчасно, не встигнути, спізнитись, час відпочити, день, ранок, вечір, ніч тощо.

» Завдання 2 на с. 17

Самостійна робота з перевіркою.

» Завдання 3 на с. 18

Робота в парах. Перевірка.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

- Що ви запам'ятали про одиниці вимірювання часу?
- Як стрілки годинника допомагають визначити час?
- Покажіть на макетах годинників: друга година, сьома година, дев'ята година, дванадцята година.

УРОК 110

Тема. Поняття «минула 1 год». Порівняння, додавання та віднімання іменованих чисел, що виражені в годинах. Задачі на визначення закінчення, початку і тривалості події.

Мета: ознайомити дітей із поняттям «минула 1 год»; навчити порівнювати, додавати та віднімати іменовані числа, що виражені в годинах; сформувати вміння розв'язувати задачі на визначення закінчення, початку та тривалості події; закріплювати вміння порівнювати числа в межах 100, керуючись порядком слідування чисел у натуральному ряді та їхнім розрядним складом; розвивати мислення школярів; виховувати розуміння цінності часу.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 99–101; робочий зошит: ч. 4, с. 18–19.

Додатковий та ілюстративний матеріали: зображення Попелюшки, макети годинників.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Гра «Годинник».

Учитель розповідає дітям казку. Діти виставляють на макетах годинників час, про який ідеться в казці.

— Попелюшка прокинулась о 5-й годині, щоб розпалити піч. Вона поставила на вогонь великий казан, бо о шостій повинна була нагодувати корівку і теля у стайні. До 9-ї години дівчина поприбирала в кухні й почала готувати сніданок. О 10-й годині в будинку

здійнявся шум, бо прокинулись мачуха та її донька. Об 11-й годині приїхав посланець від короля й повідомив про бал у королівському палаці. До 3-ї години дня Попелюшка поїдшувала та попросувала сукні мачусі та її доньці. Дівчинка мріяла, що їй теж дозволять поїхати на бал. О 4-й годині гарно вбрані мачуха з донькою сіли в карету та поїхали до палацу. Сумна Попелюшка залишилась прибирати будинок. О 7-й годині з'явилась прекрасна Фея, перетворила старенький одяг доброї дівчини на чудове вбрання, великий гарбуз — на золоту карету, а мишей — на баских коней і відправила Попелюшку на бал. Фея просила дівчину пам'ятати, що це диво закінчиться о 12-й годині ночі.

— Чому Фея була такою доброю до Попелюшки?

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні, діти, ми будемо вчитися порівнювати, додавати та віднімати іменовані числа, виражені в годинах.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

» Завдання 1 (с. 99)

— Розгляньте малюнок.

— Який час показує перший годинник?

— Як змінився час на другому годиннику?

» Робота з довідничком (с. 99)

— Коли говорять, що минула 1 година?

» Завдання 2 (с. 99)

Колективна робота під керівництвом учителя на дошці та в зошитах.

— Розгляньте малюнок. Прочитайте міркування. Як ви розумієте його?

Висновок: використовувати час потрібно на добрі, корисні справи.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

(Завдання 3—7 належать до додаткових тем.)

» Завдання 3 (с. 100)

— Прочитайте задачу 3.

— О котрій годині білочки почали чистити горішки?

— О котрій годині білочки закінчили чистити горішки?

— Як ви дізналися, скільки часу білочки чистили горішки?

(Учитель вислуховує думки учнів.)

— Щоб дізнатися тривалість події, треба від числа, що позначає час закінчення, відняти число, що символізує час початку події.

— Поясніть розв'язання задачі: $2 \text{ год} - 1 \text{ год} = 1 \text{ год}$.

— Сформулюйте відповідь задачі.

► Завдання 4 (с. 100)

— Прочитайте задачу 4.

— О котрій годині білочки почали прибирати лушпиння?

— Чи довго вони прибирали лушпиння?

— Як дізнатися, о котрій годині білочки закінчили чистити горішки? (Учитель вислуховує думки учнів.)

— Щоб дізнатися, коли білочки закінчили прибирати, треба до числа, що позначає час початку події, додати число, що позначає тривалість події.

— Поясніть розв'язання задачі: $2 \text{ год} + 1 \text{ год} = 3 \text{ год}$.

— Сформулюйте відповідь задачі.

► Завдання 5 (с. 101)

— Прочитайте задачу 5.

— Чи довго тривав урок?

— О котрій годині закінчився урок?

— Як дізнатися, коли почався урок?

(Учитель вислуховує думки учнів.)

— Щоб дізнатися, о котрій годині розпочався урок, треба від числа, що позначає час закінчення події, відняти число, що позначає тривалість події.

— Поясніть розв'язання задачі: $4 \text{ год} - 1 \text{ год} = 3 \text{ год}$.

— Сформулюйте відповідь задачі.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 6 (с. 101)

— Прочитайте задачу 6.

— О котрій годині тато-бобер із сином почали будувати міст?

— О котрій годині вони закінчили будувати?

— Як дізнатися, скільки годин тривало будівництво?

— Напишіть розв'язок задачі. ($10 \text{ год} - 7 \text{ год} = 3 \text{ год}$)

— Сформулюйте відповідь задачі.

► Завдання 7 (с. 101)

Коментоване письмо.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 18

З р а з о к: На першому годиннику — 6-та година. Годину тому була 5-та година. ($6 \text{ год} - 1 \text{ год} = 5 \text{ год}$) Уписуємо в порожню клітинку 5.

► Завдання 2 на с. 18

(Пригадати, що в кола вписуємо знаки, а у клітинки — числа.)

Письмо з поясненням:

а) $2 < 5 > 3 < 6 < 9 < 8 < 10 > 7 > 4 < 11;$

б) $93 < 94 > 89 < 91 > 17 < 74 = 74 > 60;$

в) $1 < 2 > 0 < 15 < 5 < 6 < 7 > 6 \text{ (або } 5) > 4.$

► Завдання 3 на с. 19

Робота в парах. Перевірка.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Як визначити початок події? тривалість події? закінчення події?

УРОК 111

Тема: Розв'язування задач на визначення початку, тривалості та закінчення події.

Мета: сформувати вміння учнів розв'язувати задачі на визначення початку, тривалості, закінчення події; закріплювати вміння порівнювати число та значення числового виразу, порівнювати два числових вирази; розвивати навички обчислення в межах 100 без переходу через розряд; виховувати працелюбність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 102–103; робочий зошит: ч. 4, с. 20.

Додатковий та ілюстративний матеріали: ілюстрація до казки І. С. Аксакова «Червоненька квіточка»; макети годинників.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Гра «Переводимо стрілки».

— Діти, пригадаємо казку про червоненьку квіточку, через яку молодша донька купця опинилася в полоні у чудовиська. Коли вона приїхала провідати батька та сестер, ті не захотіли її відпустити назад вчасно. Для цього сестри перевели стрілки всіх годинників у будинку на годину назад. Давайте виправимо ситуацію, щоб молодша

сестра дотримала свого слова, і чудовисько знову стало прекрасним принцом.

(Діти переводять стрілку на макетах годинників на годину вперед.)

5 год, 1 год, 7 год, 3 год, 6 год, 2 год, 9 год, 4 год, 11 год.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні, діти, ми продовжимо вчитися розв'язувати задачі на визначення початку, тривалості та закінчення події.

III. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 102)

— Прочитайте задачу 1.

— Коли дятел розпочав роботу? Покажіть цей час на макеті годинника.

— Скільки часу працюючий дятел видзьобував з-під кори комахок?

— Розташуйте на своїх годинниках стрілки так, як вони мали стояти, коли дятел закінчив роботу. (6 год)

— Доведіть правильність своєї думки. ($4 \text{ год} + 2 \text{ год} = 6 \text{ год}$)

— Напишіть розв'язання задачі. Сформулюйте відповідь.

▶ Завдання 2 (с. 102)

— Прочитайте задачу 2.

— Коли закінчилася подорож жабки? Виставте цей час на годинниках.

— Як довго подорожувала жабка-мандрівниця?

— О котрій годині розпочалася подорож жабки? Покажіть цей час на годинниках.

— Яким буде розв'язання задачі? ($12 \text{ год} - 2 \text{ год} = 10 \text{ год}$)

— Сформулюйте відповідь задачі.

▶ Завдання 3 (с. 103)

— Прочитайте задачу 3. Розгляньте малюнки.

— Коли вовк розпочинає тренування? Покажіть цей час на годиннику.

— О котрій годині вовк його закінчує? Виставте стрілки годинника.

— То яка тривалість тренування?

— Яким буде розв'язання задачі? ($4 \text{ год} - 2 \text{ год} = 2 \text{ год}$)

— Сформулюйте відповідь задачі.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

► Завдання 4 (с. 103)

Чи чули, ви, діти, що вовк в шахи грає?
Щовечера за зорями він споглядає!
Не боїться й штангу в лапи взяти!
Давайте з таких вовчиків
Прикладбудем брати!

Діти читають задачі, на макетах годинників виставляють відповіді, пояснюють свої міркування:

- 1) $8 \text{ год} + 2 \text{ год} = 10 \text{ год}$;
- 2) $5 \text{ год} - 1 \text{ год} = 4 \text{ год}$;
- 3) $12 \text{ год} - 10 \text{ год} = 2 \text{ год}$.

► Завдання 5 (с. 103)

Коментоване письмо за зразком:

— Пишемо: $15 - 2$, пропускаємо клітинку для знака, пишемо 12.

М і р к у в а н н я. Різниця чисел 15 і 2 становить 13 (надписуємо над різницею 13), а 13 більше за 12. Тому в порожній клітинці пишемо знак «>». Перевіряємо: $15 - 2 > 12$.

4. Динамічна пауза (за вибором учителя).

5. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 20

Наш розумний Левчик завжди щось читає.
Працьовитий Левчик все на світі знає.
Змайстрував годинник, щоб не запізнитись.
Дивиться уважно, щоб не помилитись.

Діти записують решту чисел на годиннику в зошиті. (1 – 5; 7 – 11)

Обводять червоним кольором усі непарні числа. (1, 3, 5, 7, 9, 11)

Зафарбовують синім кольором кругле число. (10)

Обводять зеленим кольором число, яке є сумою двох трійок. (6)

Підкреслюють найбільше та найменше парні числа. (12, 2)

Малюють стрілки: велику до числа 12, малу до числа 8.

► Завдання 2 на с. 20

Цікавому лисенятку
Показали мама й татко,
Коли воно народилось.
А на годиннику стрілки збились!
Лисенятку допоможіть,
Ту годину підкажіть!

— Міркуємо: між 5 та 9 годинами — 6, 7, 8 години. Серед них тільки 7 — непарне число. Отже, лисенятко народилось о сьомій годині.

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— З ким із сьогоднішніх наших героїв визначати час було найцікавіше?

УРОК 112

Тема: Закріплення вивченого в розділі «Час».

Мета: закріплювати знання дітей про назви днів тижня та їхню послідовність; закріплювати вміння розв'язувати задачі на знаходження суми двох чисел; розвивати навички обчислення в межах 100 без переходу через розряд; виховувати бажання дбати про своє здоров'я.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 103–106; робочий зошит: ч. 4, с. 21.

Додатковий та ілюстративний матеріали: числовий ряд від 1 до 20; картки з назвами днів тижня.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 103)

Парні числа першого десятка — 2, 4, 6, 8, 10.

Непарні числа другого десятка — 11, 13, 15, 17, 19.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Діти, наших гостей ви одразу впізнаєте, бо легко відгадаєте загадку: «Нас сім братів, літами всі рівні, а іменем різні». Так, це дні тижня. Сьогодні ми повторимо їхні назви та послідовність.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Повторення назв днів тижня.

Вранці ми з добрим ділом привітали ... (*понеділок*).

Ніченька минула скоро, трудовий іде ... (*вівторок*).

Спритна, вміла, молода, вже настала ... (*середа*).

Йде четвертий день тепер, називається ... (*четвер*).

Діло добре ладиться, як настала ... (*п'ятниця*).

Дома скрізь кипить робота, як почався день ... (*субота*).

А субота з хлібом-сіллю привела сестру — ... (*неділю*).

Ось і тижневі кінець. Хто трудився — ... (*молодець*).

(Учитель викладає картки з назвами днів тижня на набірне полотно.)

2. Робота з підручником.

► Завдання 2 (с. 104)

— Прочитайте завдання 2.

— Розгляньте малюнок. Привітайтеся з модницею-білочкою.

Білочка Краля така працююча:
Справу знайде і взимку, і влітку!
Свій записник білочка має,
Всі дані по ньому Краля звіряє.

— Розгляньте записничок білочки Краля в завданні 1.

— Назвіть дні тижня, коли білочка Краля робила зачіску. (*Міркуємо: білочка Краля робила зачіску в парні дні тижня. У записничку це 8, 10 і 12 лютого. Тобто вівторок, четвер і субота.*)

— Назвіть дні тижня, коли білочка Краля нанизувала грибочки. (*Міркуємо: білочка Краля нанизувала грибочки в непарні дні тижня. У записничку це 7, 9, 11 і 13 лютого. Тобто понеділок, середа, п'ятниця та неділя.*)

— Якою справою займалася білочка цього тижня найчастіше? (*Нанизувала грибочки.*)

3. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

4. Робота з підручником.

► Завдання 3 (с. 104)

І дорослим, і малютам,
І усім-усім звірятам
Варто завжди пам'ятати:
Про здоров'я треба дбати!

— Прочитайте завдання 3.

— До якого лікаря прийшов на прийом ведмедик на малюнку в завданні 3? (*До окуліста.*)

— Розгляньте графік роботи поліклініки.

Далі — робота з таблицею та запитаннями у підручнику.

Звернути увагу на складні запитання:

— У який день приймає найбільше лікарів? (*У середу: 5 лікарів.*)

— Що звірятам перевіряють найчастіше? Чому? (*Нюх: 4 рази. Саме нюхом звірі найкраще відчують і здобич, і ворогів.*)

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

1. Робота з підручником.

► Завдання 4 (с. 106)

— Пригадайте, що допомагає людині бути здоровою? (*Свіже повітря, рух, чистота, режим дня, хороший настрій, корисна їжа.*)

— Ведмедик Ласун добре знає правила здоров'я, тому їсть лише корисну їжу.

— Розгляньте добове меню ведмедика в завданні 4.

— Що їсть ведмедик Ласун уранці? Удень? Увечері?

Діти складають вирази за завданнями у підручнику:

— $6 + 4 = 10$ (жм.) — ягід за добу;

— $4 + 3 = 7$ (кухл.) — напоїв за добу;

— $5 + 5 = 10$ (лож.) — меду за два дні.

— Чи вистачить ведмедику 10 жмень горішків на три дні? (*Вистачить: за три дні він з'їдає менше, $3 + 3 + 3 = 9$ (жм.) горішків.*)

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

▶ Завдання 1 на с. 21

Коментоване письмо.

▶ Завдання 2 на с. 21

Коментоване письмо.

— Міркуємо: якщо сьогодні середа, а лисенята з мамою були на стадіоні вчора, отже, вони були на стадіоні у вівторок.

До театру вони йдуть післязавтра, тобто у п'ятницю (сьогодні — середа, завтра — четвер, післязавтра — п'ятниця).

▶ Завдання 3 на с. 21

Коментоване письмо.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Чи можна сказати, що всі герої нашого сьогоднішнього уроку дбають про своє здоров'я? (*Так, вони чергують працю з відпочинком, відвідують лікарів, уживають корисну їжу, займаються спортом.*)

— Як ви думаєте, чи будуть задоволені 7 братів, днів тижня, нашими героями-звірятами? (*Так, звірята не гають час, використовують його цікаво та корисно.*)

— Діти, сподіваюсь, 7 братів, днів тижня, будуть задоволені й нашими з вами справами!

Кожен день тижня нас вранці вітає,

Кожен цікаве нам щось обіцяє.

Та добрими стануть тоді лиш вони,

Коли цінувати їх будемо ми.

УРОК 113

Тема: Маса. Поняття рівноваги та нерівноваги. Задачі на встановлення за малюнками «що важче?», «що легше?». Прилади для зважування.

Мета: дати дітям поняття про те, що всі предмети навколишнього середовища мають масу; навчити порівнювати предмети за масою в руках; ознайомити школярів із поняттям рівноваги та нерівноваги, з приладами для зважування та відважування предметів; закріплювати вміння застосовувати прийоми обчислення в межах 100 без переходу через розряд; розвивати математичне мовлення дітей; виховувати спостережливість.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 106–109; робочий зошит: ч. 4, с. 22.

Додатковий та ілюстративний матеріали: предмети для порівняння за масою, якщо держати їх у руках (пір'їна, дві однакові чашки, м'ячики для настільного та великого тенісу, пластикова пляшка та скляна банка, горіх, яблуко тощо); кілька видів приладів для зважування.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Математичний диктант.

Запишіть:

- сусідів числа 29;
- числа, які під час лічби ідуть між 68 і 72;
- найбільше двоцифрове число;
- число, у якому 4 десятки та 5 одиниць;
- 61 плюс 30;
- знайти суму чисел 20 і 50;
- від 90 відняти 40;
- $54 - 10$;
- від 27 відняти 0;
- сума чисел 0 і 56 становить ...;
- 42 збільшити на 23;
- 38 зменшити на 15.

Перевірка математичного диктанту.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Діти, сьогодні ми ознайомимося з новими словами «маса», «рівновага» та «нерівновага», довідаємось, що вони значать; будемо вчитися порівнювати предмети за масою.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

▶ Робота з довідничком (с. 106)

- Прочитайте, що про масу розповідає Вивчайко.
- Який предмет є важчим?

▶ Завдання 1 (с. 106)

- Розгляньте малюнок до завдання на с. 106. Хто важчий?
- Прочитайте зразок міркування, що таке «нерівновага».
- Розгляньте малюнок до завдання на с. 107.
- Прочитайте зразок міркування, що таке «рівновага».

— Порівняйте маси свійських птахів на наступних малюнках, міркуючи так, як показано у зразках.

▶ Завдання 2 (с. 107)

Практична робота.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

▶ Завдання 3 (с. 108)

- Розгляньте зразок до завдання 3.

— Із чого видно, що каструля найважча? (*Пружина розтягнута найбільше.*)

— Із чого видно, що виделка найлегша? (*Пружина розтягнута найменше.*)

— Чому написано, що чашка та глечик важать однаково? (*Пружина розтягнулась на однакову довжину.*)

- Дайте відповіді на запитання, керуючись зразком.

▶ Завдання 4 (с. 108)

Діти розглядають зображення приладів для зважування в підручнику.

Учитель демонструє принцип роботи терезів і ваг.

▶ Завдання 5 (с. 109)

- Допоможемо журавликові визначити, що важче, а що легше.

1) Зразок міркування: тарілка з бананом на терезах опустилася вниз, тарілка з яблуком піднялася вгору. Отже, банан важчий за яблуко. Далі — за зразком.

2) Міркуємо:

— два лимони та дві груші важать однаково, отже, лимон і груша теж важать однаково;

— два помідори важчі за два огірки. Отже, один огірок теж легший за один помідор;

— два перці та перець з огірком важать однаково. Забираємо зліва та справа по одному перцю. Рівновага не порушиться, бо перці були однакові, тобто мали однакову вагу. Отже, перець і огірок теж важать однаково;

— дві морквини легші за морквину й буряк. Забираємо по одній морквині зліва та справа, бо їхня вага однакова. Тоді видно, що буряк важчий за морквину;

— ананас із цвітною капустою легші за два ананаси. Забираємо зліва та справа по одному ананасу. Положення ваг не зміниться, бо ананаси мають однакову вагу. Отже, цвітна капуста легша за один ананас;

— три кабачки та кавун важать однаково. Отже, кабачок легший за кавун.

Висновок: якщо зліва та справа на терезах докласти (або забра-ти) однакові предмети, то положення терезів не зміниться.

4. Динамічна пауза (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

Робота в зошиті з друкованою основою.

» Завдання 1 на с. 22

Діти приходять до висновку, що серед зображених на малюнку плодів найважчий кавун, найлегша вишня.

» Завдання 2 на с. 22

Самостійне виконання завдання з наступною перевіркою.

— Поясніть, як ви обчислили вирази $35 - 14$, $35 + 14$.

» Завдання 3 на с. 22

— Міркуємо: якщо половина кавуна важить стільки, скільки гарбуз, то цілий кавун буде важчий за гарбуз. Підкреслюємо слова «цілий кавун».

— Якщо гарбуз важить стільки ж, як ананас із двома грушами, то він важчий за ананас «без підмоги» груш. Підкреслюємо слово «гарбуз».

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Чого ви навчилися сьогодні на уроці?

Тема. Одиниця вимірювання маси — кілограм. Зважування предметів. Запис результатів вимірювання маси.

Мета: ознайомити дітей з одиницею вимірювання маси — кілограмом; дати дітям уявлення про зважування предметів; навчити записувати результати вимірювання маси, додавати та віднімати іменовані числа, виражені в кілограмах; закріплювати вміння школярів застосовувати прийоми обчислення в межах 100 без переходу через розряд; розвивати мовлення; виховувати повагу до професії продавця.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 109–11; робочий зошит: ч. 4, с. 23.

Додатковий та ілюстративний матеріали: аркуші із завданнями для математичної естафети; гирі масою 1 кг, 2 кг, 5 кг; пакети з крупами, борошном, цукром масою 1 кг, 2 кг, 3 кг; за можливості — вага (у шкільній їдальні) чи терези.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Гра «Математична естафета».

Учитель роздає на останню парту кожного ряду аркуш паперу, на якому стовпчиком написані вирази. Діти беруть ручки, за вказівкою вчителя починають виконувати кожен по одному завданню й передають аркуш на попередню парту. Учні з першої парти віддають аркуш учителю. Ряд, учні якого впоралися швидше та не припустилися жодної помилки, — переможець.

$62 + 5 = \dots$	$36 + 3 = \dots$	$57 + 30 = \dots$
$49 - 3 = \dots$	$59 - 12 = \dots$	$80 - 40 = \dots$
$28 - 14 = \dots$	$90 - 80 = \dots$	$49 - 6 = \dots$
$36 + 20 = \dots$	$65 + 20 = \dots$	$37 - 17 = \dots$
$90 - 70 = \dots$	$43 - 31 = \dots$	$68 - 20 = \dots$
$54 - 40 = \dots$	$79 - 4 = \dots$	$83 + 4 = \dots$
$30 + 27 = \dots$	$53 + 14 = \dots$	$24 + 23 = \dots$

Підбиття підсумків математичної естафети.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Діти, сьогодні ми дізнаємося, у чому вимірюють масу предметів, будемо вчитися зважувати предмети.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

► Робота з довідничком (с. 109)

- Прочитайте довідничок.
- У чому вимірюють масу предметів?
- Розгляньте гири для зважування (с. 110). Назвіть їхню масу.

2. Практична робота. Зважування за допомогою терезів.

Учитель показує дітям гири масою в 1 кг, 2 кг, 5 кг; демонструє, як врівноважуються шальки терезів (чи ваг), якщо на одну з них покласти 1 кг цукру, а на іншу — гирю масою 1 кг. Діти спостерігають випадки нерівноваги, наприклад, 2 кг борошна — гиря в 1 кг або гиря в 5 кг тощо. Або ж за наявності екрана продемонструвати відеозапис, як користуватися терезами (вагами).

3. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 110)

Не знаю, чи мріяли діти про це:
Попрацювати хоч раз продавцем.
Гляньте: журавлик гирю несе,
Зважувать вчити нас він почне.

— Розгляньте малюнки до завдання та поясніть, як журавлик зважив диню. (*Журавлик поклав диню на одну шальку терезів, а на другу — гирю масою в 1 кг. Бачимо нерівновагу. Отже, потрібно докласти ще одну гирю в 1 кг. Отримали рівновагу. Висновок: маса дині — 2 кг.*)

— Що потрібно було б зробити, якби все одно була б нерівновага? (*Потрібно було б зняти одну гирю в 1 кг, а поставити гирю у 2 кг. Маса дині могла б бути, наприклад, 3 кг.*)

4. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

5. Робота з підручником.

► Завдання 2 (с. 110)

— На першому малюнку бачимо терези у положенні рівноваги. Зліва — кавун, справа — гири в 1 кг і 2 кг. Отже, маса кавуна — 3 кг.

— На другому малюнку бачимо терези в положенні нерівноваги. Зліва — баклажани, справа — гиря у 2 кг. Отже, баклажани мають масу більшу за 2 кг. Але яка їхня маса точно, ми сказати не можемо.

— На третьому малюнку теж бачимо терези в положенні нерівноваги. Зліва — гиря масою в 5 кг, справа — груші. Отже, груші мають масу меншу за 5 кг. Але яка їхня маса точно, ми також визначити не можемо.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАНЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 3 (с. 111)

— Розгляньте малюнки до завдання 3. Чим вони відрізняються? Поясніть, як визначили масу капустини. (На першому малюнку видно, що маса капустини менша за 2 кг. Щоб урівноважити шальки терезів, до капустини доклали гирю масою в 1 кг. Тепер на лівій шальці маємо теж 2 кг, бо є рівновага. Отже, маса капустини — 2 кг без 1 кг (без гири): $2 \text{ кг} - 1 \text{ кг} = 1 \text{ кг}$.)

▶ Завдання 4 (с. 111)

Оскільки терези знаходяться в положенні рівноваги, то маси справа та зліва рівні.

5 кг = кавун + 1 кг; значить, маса кавуна: $5 \text{ кг} - 1 \text{ кг} = 4 \text{ кг}$;

5 кг = кукурудза + 2 кг; отже, маса кукурудзи: $5 \text{ кг} - 2 \text{ кг} = 3 \text{ кг}$.

▶ Завдання 5 (с. 111)

— Щоб перевірити масу першого (маленького) кавуна на 3 кг, потрібно на протилежну шальку терезів поставити гири масою в 1 кг і 2 кг: $3 \text{ кг} = 1 \text{ кг} + 2 \text{ кг}$.

— Щоб перевірити масу другого (найбільшого) кавуна, потрібно на протилежну шальку терезів поставити гири масою в 5 кг і 2 кг: $7 \text{ кг} = 2 \text{ кг} + 5 \text{ кг}$.

— Щоб перевірити масу третього (середнього за розміром) кавуна, потрібно на протилежну шальку терезів поставити гирю в 5 кг, а на шальку поруч із кавуном — гирю в 1 кг (як у завданні № 3): $4 \text{ кг} = 5 \text{ кг} - 1 \text{ кг}$.

▶ Завдання 6 (с. 111)

Колективна робота на дошці та в зошитах.

З р а з о к: $24 \text{ кг} + 2 \text{ кг} = \dots$

— Міркуємо: $24 + 2 = 26$, отже, $24 \text{ кг} + 2 \text{ кг} = 26 \text{ кг}$.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

▶ Завдання 1 на с. 23

Коментоване письмо. (Маса сиру — 3 кг, помідорів — 4 кг, соку — 1 кг, оскільки дві однакові пачки соку важать 2 кг, то одна пачка соку важить 1 кг.)

▶ Завдання 2 на с. 23

— Міркуємо: терези на малюнку — у рівновазі, отже, маса гарбуза й маса ананаса з виноградом однакові. Якщо маса гарбуза — 3 кг, а ананаса — 2 кг, то маса винограду — 1 кг: $3 \text{ кг} - 2 \text{ кг} = 1 \text{ кг}$.

► Завдання 3 на с. 23

— Міркуємо: терези на малюнку знаходяться в рівновазі, отже, маса груш із гирею й маса моркви однакові. Якщо маса моркви — 6 кг, а груш — 4 кг, то маса гирі — 2 кг:

$$6 \text{ кг} - 4 \text{ кг} = 2 \text{ кг.}$$

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Чого нас навчив журавлик?

УРОК 115

Тема: Задачі на порівняння і вирівнювання маси предметів.

Мета: навчити розв'язувати задачі на порівняння та вирівнювання маси предметів; закріплювати вміння записувати результати вимірювання маси; застосовувати прийоми обчислення в межах 100 без переходу через розряд; розвивати логічне мислення; виховувати бажання займатися спортом.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 112–114; робочий зошит: ч. 4, с. 24.

Додатковий та ілюстративний матеріали: зображення (або іграшки) тигреняти та левеняти; написані на дошці вирази на додавання та віднімання в межах 100 без переходу через розряд для усної лічби.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Гра «Лічба з левеням і тигреням».

На дошці вирази: $20 + 34$, $95 - 60$, $17 + 21$, $70 - 30$, $35 + 42$, $86 - 24$.

Левеня записало вирази, результати яких менші за 50, а тигрения — вирази, результати яких більші за 50.

— Хто з них записав більше виразів?

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Діти, сьогодні ми будемо вчитися розв'язувати задачі на порівняння та вирівнювання маси предметів.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 112)

— Хто з вас, діти, відвідує спортивні секції? Чим корисні заняття спортом?

— Розгляньте малюнок до завдання 1. Як тренуються левеня та тигреня?

Левеня і тигреня

У змаганнях участь брали.

Тренувалися щодня.

Хто займався більше часу,

Штанги, гіри піднімали,

Зміг підняти більшу масу.

— Хто підняв більшу масу — тигреня чи левеня? (*Левеня, тому що воно підняло гирю, маса якої 10 кг, а це більше, ніж маса штанги — 7 кг, яку підняло тигреня.*)

1) 7 синіх гантелей, масою в 1 кг кожна, зрівноважать одну штангу, маса якої 7 кг.

2) 5 червоних гантелей мають таку ж масу, як одна гиря: $2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 10$ (кг).

3) Штанга масою в 7 кг важча за 3 червоні гантелі масою у 2 кг кожна: $2 + 2 + 2 > 7$.

4) $12 + 1 + 1 = 14$ (кг) — маса левеняти з двома синіми гантелями.

5) $10 - 2 = 8$ (кг) — маса тигреняти без червоної гантелі.

— На скільки маса левеняти більша за масу тигреняти? ($12 - 8 = 4$ (кг))

— Хто важчий: тигреня з гирею чи левеня зі штангою? (*Тигреня з гирею ($8 + 10 = 18$ кг) є легшим за левеня зі штангою ($12 + 7 = 19$ кг), бо $18 < 19$.*)

— Придумайте свої запитання про левеня та тигреня, використовуючи дані на плашці.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 2 (с. 113)

— Розгляньте малюнок до завдання 2. Яку масу мають диски й переклада (палиця) штанги в тренера Бегемота?

— Розгляньте зразок. Як довідалися масу штанги із червоними дисками?

1) Маса штанги на першому малюнку: $2 + 2 + 3 + 3 + 1 = 11$ (кг).

2) Маса штанги на другому малюнку: $1 + 1 + 2 + 2 + 1 = 7$ (кг).

3) Маса штанги на третьому малюнку: $1 + 1 + 3 + 3 + 1 = 9$ (кг).

- 4) Щоб штанга мала масу 5 кг, треба начепити на перекладалину два жовті диски: $2 + 2 + 1 = 5$ (кг); щоб штанга мала масу 3 кг, треба взяти два сині диски: $1 + 1 + 1 = 3$ (кг).

— Уявіть, що один червоний диск злетів із перекладки й кудись закотився. Якими дисками можна доукомплектувати штангу, щоб із кожного боку штанга мала однакову масу? Знайдіть два способи.

(1 спосіб: $3 \text{ кг} = 2 \text{ кг} + 1 \text{ кг}$. Зліва — червоний диск, а справа — жовтий і синій диски;

2 спосіб: $3 \text{ кг} + 1 \text{ кг} = 2 \text{ кг} + 2 \text{ кг}$. Зліва — червоний і синій диски, а справа — два жовті.)

► Завдання 3 (с. 114)

— На першому малюнку бачимо, що лялька легша за ведмедика, а ведмедик легший за слоника. Отже, слоник найважчий, а лялька найлегша.

— На другому малюнку бачимо, що піраміда важча за кубики та важча за м'ячик. Отже, піраміда точно найважча. А от порівняти масу кубиків і м'ячика в даному випадку не можемо.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 24

— Перший малюнок намальований правильно, бо терези знаходяться в положенні рівноваги: $5 = 2 + 2 + 1$.

— Другий малюнок намальований неправильно, тому що $2 = 2$, а терези зображено в положенні нерівноваги.

— Третій малюнок намальований неправильно, бо якби не було киці, то, дійсно, була б рівновага, оскільки: $2 = 1 + 1$. Але зліва на терезах є ще киця, отже, маса на лівій шальці терез є більшою за 2, тобто має бути намальовано положення нерівноваги, де ліва шалька терезів опущена донизу.

► Завдання 2 на с. 24

— Який вираз дописав Нишпорка? ($58 - 28$, він не належить до кругових.)

► Завдання 3 на с. 24

— Міркуємо. Скільки різних валіз бачимо на малюнку? (Три: прямокутна, заокруглена та кругла.) Розгляньте перший малюнок. Яка валіза легша? (Прямокутна.) А що можете сказати про прямокутну валізу на другому малюнку? (Вона важча за круглу.) Отже, прямокутна валіза є легша за заокруглену і важча за круглу, тобто вона середня за вагою. А яка тоді валіза найважча? (Заокруглена, бо вона важча за прямокутну валізу.) Зафарбуємо її червоним кольором.

А яка валіза найлегша? (Кругла, бо вона легша за прямокутну валізу.) Зафарбуємо її жовтим кольором.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Чого нас навчили левеня та тигреня?

УРОК 116

Тема. Розв'язування задач різних типів з одиницями маси. Порівняння, додавання та віднімання іменованих чисел, виражених у кілограмах.

Мета: навчити дітей розв'язувати задачі різних типів з одиницями маси; закріплювати вміння записувати результати вимірювання маси; порівнювати, додавати та віднімати іменовані числа, виражені в кілограмах; розв'язувати задачі тих видів, що вивчили (на зменшення числа на кілька одиниць; на різницеве порівняння); порівнювати число та значення числового виразу; розвивати обчислювальні навички; виховувати бажання вивчати й оберігати природу.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 114–115; робочий зошит: ч. 4, с. 25.

Додатковий та ілюстративний матеріали: ілюстрації із зображенням птахів; написані на дошці вирази на додавання та віднімання в межах 100 без переходу через розряд для усної лічби.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Усна лічба.

На дошці — вирази:

$28 - 8$	$32 + 7$
$37 - 30$	$46 - 15$
$24 + 50$	$40 + 50$
$56 - 20$	$67 - 3$
$80 - 40$	$24 + 12$

— Яким правилом ми користуємося, обчислюючи суми та різниці? (Десятки додаємо до десятків, одиниці — до одиниць. Десятки віднімаємо від десятків, одиниці — від одиниць.)

2. Усне розв'язування задач.

(Учитель використовує картки із зображенням птахів.)

— У зоопарку було 8 білих лебедів і 2 чорні. На скільки більше було білих лебедів, ніж чорних?

— В озері плавало 10 дорослих лебедів, а маленьких лебедят — на 4 менше. Скільки малят плавало в озері?

— Біля ставка шукали жабок 3 чаплі, а журавлів було на 2 більше. Скільки журавлів було біля ставка? Скільки всього птахів було біля ставка?

— На дереві сиділо 5 сов, 2 з них сховались у дупло. Скільки сов залишилось на дереві?

— На березі стояли 10 пінгвінів. Коли кілька стрибнули у воду за рибою, залишилось 7 пінгвінів. Скільки пінгвінів стрибнули у воду?

— На годівниці сиділи синички. Коли 4 з них полетіли, на годівниці залишилося 5 синичок. Скільки синичок було на годівниці спочатку?

— У вольєрі гуляло 7 страусів. З них 2 дорослі, а решта — малята. Скільки малят було у вольєрі?

— Пригадайте з уроків природознавства, які основні ознаки птахів? (*Птахи мають пір'я і дзьоб.*)

(Усну лічбу вчитель проводить за власним вибором: у вигляді математичного диктанту з перевіркою чи за допомогою сигнальних карток.)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Діти, сьогодні ми будемо вчитися розв'язувати задачі різних типів з одиницями маси.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 114)

— Розгляньте малюнок до завдання 1. Назвіть птахів, зображених на малюнку. (*Страус, гуска, пінгвін, журавель, сова.*) Що цікавого ви про них знаєте? (*Гуска, журавель і сова вміють літати, а страус і пінгвін — ні. Пінгвіни живуть у холодних краях, а страуси — у теплих. На Україні живуть лише гуси, журавлі та сови, а страуси живуть у заповідниках, їх також розводять на фермах.*) Чим корисні птахи? (*Поїдають шкідливих комах, дрібних гризунів, розповсюджують (розносять) насіння. Тому птахів треба берегти, а взимку підгодовувати.*)

— Перелічіть птахів у порядку спадання їхньої маси.

— Знайдіть суму мас найважчого та найлегшого птахів.
($82 + 2 = 84$ (кг))

— Знайдіть різницю мас найважчого та найлегшого птахів.
($82 - 2 = 80$ (кг))

(Робимо висновок: спосіб розв'язування задач не змінюється від того, що ми працюємо з одиницями маси чи лічимо інші предмети.)

▶ Завдання 2 (с. 115)

(Діти дають відповіді на запитання у підручнику та виконують відповідні записи на дошці та в зошитах.)

$$10 - 3 = 7 \text{ (кг)}$$

$$23 - 10 = 13 \text{ (кг)}$$

$$23 - 3 = 20 \text{ (кг)}$$

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 3 (с. 115)

— Прочитайте умову задачі 3. Назвіть числові дані, шукане.

— Запишіть скорочений запис умови та розв'язання задачі.
($45 - 32 = 13$ (кг))

— Сформулюйте відповідь, запишіть її.

— Яким правилом ми користуємося під час різницевого порівняння чисел? (Від більшого числа віднімаємо менше.)

▶ Завдання 4 (с. 115)

$$48 - 6 = 42 \text{ (кг) (морські котики)}$$

$$89 - 18 = 71 \text{ (кг) (страуси)}$$

▶ Завдання 5 (с. 115)

— Що потрібно зробити, щоб порівняти число та числовий вираз? (Спочатку обчислити числовий вираз, а потім порівняти числа.)

Зразок запису учитель подає на дошці. Далі діти записують вирази в зошитах із коментуванням.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

▶ Завдання 1 на с. 25

За малюнками діти визначають масу кожної тваринки:

— каченя: $3 + 2 = 5$ (кг);

— гусочка: $3 + 5 = 8$ (кг);

— півник: $5 - 2 = 3$ (кг), перевіримо за малюнком: $3 + 2 = 5$;

— кролик: $7 - 1 = 6$ (кг), перевіримо: $5 + 2 = 1 + 6$;

— курочка: $4 - 1 = 3$ (кг), справді: $2 + 2 = 1 + 3$;

— поросятко: $10 - 3 = 7$ (кг), перевіримо: $7 + 3 = 5 + 5$.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

- Чого ви навчилися на уроці?
- Що вам запам'яталося найбільше?
- Що видалося важким?

УРОК 117

Тема: Закріплення вмінь розв'язувати задачі з одиницями маси.

Мета: закріплювати вміння розв'язувати задачі з одиницями маси, задачі на знаходження невідомого доданка, зменшуваного, суми двох чисел; складати та розв'язувати задачі на збільшення числа на кілька одиниць; застосовувати прийоми обчислення в межах 100 без переходу через розряд; розвивати логічне мислення, обчислювальні навички; виховувати вміння дружити та співчувати.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 116–117; робочий зошит: ч. 4, с. 26.

Додатковий та ілюстративний матеріали: картки зі схемами задач вивчених видів; вирізані з картону мішок цукру, гіри та шальки терезів для роботи на магнітній дошці.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 116)

- Діти були на екскурсії у зоопарку. Тварини, яких вони побачили, зображені на малюнку до завдання 1 на с. 116.
- Перелічіть тварин у порядку зростання їх маси.
- Знайдіть суму та різницю маси двох найлегших тварин.
- Знайдіть різницю чисел з однаковою кількістю одиниць. (Маси яких тварин будемо порівнювати?)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

III. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 2 (с. 116)

- Розгляньте малюнок до завдання 2.
- Хто легший — поросятко чи індик? (*Поросятко.*) Поясніть, із чого це видно. (*Щоб вирівняти їхні маси, до поросятка доклали ще гирю в 10 кг.*) Отже, на скільки поросятко легше? (*На 10 кг.*)

► Завдання 3 (с. 116)

— Прочитайте задачу 3. Назвіть числові дані, шукане.
— Серед поданих схем виберіть ту, яка підходить для нашої задачі. (Схема 3.)

1) ... } ?   2) ... } на ? >   3) ... } ...
   ... } ?   ... }   ? } ...

— Якого типу ця задача? (На знаходження невідомого доданка.)
— За схемою занотуйте скорочений запис задачі.
— Як дізнатися, скільки кілограмів важить мама-кенгуру?
— Напишіть розв’язання задачі. ($67 - 5 = 62$ (кг))
— Запишіть відповідь.
— Пройшов час. Кенгурятко виросло, потовстішало на 2 кг, а вага мами не змінилась. Якою тепер стала маса кенгурятка? (7 кг)
А яка маса мами? (62 кг) То якою буде тепер маса мами з дитинчам? (69 кг)

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

► Завдання 4 (с. 117)

Діти складають задачу: «3 однієї яблуні зібрали 53 кг яблук, а з другої — на 6 кг більше».

— Поставте запитання до задачі.

(Діти записують розв’язання задачі на дошці та в зошитах.)

► Завдання 5 (с. 117)

Журавлик продавцем працює.

«Як цукор зважити?» — мудреє.

Потрібні гирі добирає.

На шальки терезів складає.

За допомогою вирізаних із картону фігурок: мішка цукру, гир і шальок терезів — діти демонструють на магнітній дошці відповіді на запитання у підручнику.

— Міркуємо: щоб зважити 4 кг цукру, треба поставити на одну шальку терезів гирю вагою 5 кг, а на другу — гирю вагою 1 кг і цукор.

— Щоб зважити 3 кг цукру, треба поставити на одну шальку терезів гирю вагою 5 кг, а на другу — дві гирі вагою по 1 кг і цукор.

► Завдання 6 (с. 117)

Аналіз і розв’язання задачі проводиться під керівництвом учителя.

► Завдання 7 (с. 117)

Коментоване письмо.

4. Динамічна пауза (за вибором учителя).

5. Робота в зошиті з друкованою основою.

▶ Завдання 1 на с. 26

— Міркуємо: якщо стіл важчий за стільчик на 14 кг, то стільчик на стільки ж кілограмів легший за стіл.

▶ Завдання 2 на с. 26

Самостійне виконання з перевіркою. (4 кл)

▶ Завдання 3 на с. 26

Самостійна робота з перевіркою. ($17 - 10 = 7$ (кг))

▶ Завдання 4 на с. 26

Самостійна робота з перевіркою. ($24 + 24 = 48$ (кг))

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Чого ви навчилися на уроці?

УРОК 118

Тема: Місткість. Одиниця вимірювання місткості — літр. Порівняння об'єктів за місткістю. Порівняння, додавання та віднімання іменованих чисел, виражених у літрах.

Мета: дати дітям поняття про те, що просторові об'єкти мають місткість; ознайомити школярів з одиницею вимірювання місткості — літром; навчити порівнювати об'єкти за місткістю; сформувати вміння порівнювати, додавати та віднімати іменовані числа, виражені в літрах; закріплювати вміння розв'язувати задачі тих видів, що вивчили; розвивати логічне мислення, уяву, обчислювальні навички дітей; виховувати турботливе ставлення до друзів.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 118–120; робочий зошит: ч. 4, с. 26–27.

Додатковий та ілюстративний матеріали: відро води; банки місткістю 1 л, 2 л, 3 л; намальовані трилітрові банки.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Усна лічба.

На дошці — вирази:

$35 - 5$

$23 + 12$

$29 + 20$

$28 - 20$

$25 - 11$

$0 + 26$

$14 + 5$

$30 + 30$

$70 - 50$

2. Математичний диктант.

▶ Задача 1

У Петрика було 5 наліпок із машинками і 3 наліпки з літачками. Скільки всього наліпок було в Петрика?

▶ Задача 2

На таці було 9 тістечок фруктових і 6 шоколадних. На скільки більше було фруктових тістечок, ніж шоколадних?

▶ Задача 3

На першій полиці стояло 4 книги, а на другій — на 5 більше. Скільки книг було на другій полиці?

▶ Задача 4

Оленка купила 9 зошитів у клітинку, а в лінійку — на 2 менше. Скільки зошитів у лінійку купила Оленка?

▶ Задача 5

У гаражі стояло 10 машин таксі. 7 із них виїхали на роботу. Скільки машин залишилось у гаражі?

▶ Задача 6

На тарілці було 7 яблук. Коли кілька яблук діти з'їли, залишилось 2 яблука. Скільки яблук з'їли діти?

▶ Задача 7

В аеропорту стояли літаки. Коли 4 з них полетіли, там залишилось ще 6 літаків. Скільки літаків було в аеропорту спочатку?

▶ Задача 8

Навесні в садку посадили 7 дерев. З них 4 вишні, а решта — сливи. Скільки слив посадили в садку?

(На вимогу вчителя діти записують розв'язання задач. Учитель може запропонувати не всі задачі, а лише ті, у яких найчастіше помиляються діти.)

Перевірка математичного диктанту.

**II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.
ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ**

— Діти, сьогодні ми ознайомимося з поняттям «місткість» і будемо вчитися порівнювати ємності за місткістю.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 118)

— Розгляньте малюнок до завдання 1. Яка посудина може вмістити більше води: чайник чи каструля? Доведіть свою думку. (На

першому малюнку в обох ємностях поміщається однакова кількість води, бо вся вода із чайника помістилась у каструлі. На другому малюнку: у чайнику поміщається більше води, бо під час переливання вода, яка була в ньому, почала вилитись, тобто не помістилась у каструлю.)

► Завдання 2 (с. 118)

— Розгляньте малюнок до завдання 2. За допомогою глечика води встановили, у яку посудину поміщається найменше води, а в яку — найбільше. Зробіть висновки. *(У ємність А поміщається стільки ж, як у глечик: туди помістилась уся вода з глечика, і місця для води більше не залишилося; у ємність Б поміщається найменше: вода з глечика почала вилитись; у ємність В — поміщається найбільше: після того, як туди вилили всю воду з глечика, там ще залишилось місце.)*

— Чи зручний такий спосіб перевірки? Чому не дуже зручний? *(Бо порозливалась вода. У ємність Б не треба було лити після того, як він заповнився вщерть. У глечик залишилася вода, і було зрозуміло, що ємність Б менша за глечик.)*

► Завдання 3 (с. 118)

— Прочитайте пояснення до завдання 3.

— Отже, залежно від того, скільки води *(чи іншої речовини)* може поміститись у посудині, кажуть, що посудина має більшу чи меншу місткість.

► Робота з довідничком (с. 118)

— Прочитайте, що говорить про місткість Вивчайко.

— То в чому вимірюють місткість?

— Розгляньте малюнок до завдання 3. Яка місткість зображених банок?

(Учитель демонструє банки місткістю 1 л, 2 л, 3 л.)

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 4 (с. 119)

— Розгляньте малюнок до завдання 4.

З бочки ведмедик мед розливає.

Чому ж це ведмедем його називають?

Тому що ведмеді усі добре знають,

Де бджілки розумні мед в лісі ховають.

(Ведмідь — той, хто відає, тобто знає, де мед.)

— Дайте відповіді на запитання.

$6 \text{ л} = 1 \text{ л} + 1 \text{ л} + 1 \text{ л} + 1 \text{ л} + 1 \text{ л} + 1 \text{ л} + 1 \text{ л} - 6 \text{ літрових банок};$

$6 \text{ л} = 2 \text{ л} + 2 \text{ л} + 2 \text{ л} - 3 \text{ дволітрові банки};$

$6 \text{ л} = 3 \text{ л} + 3 \text{ л} - 2 \text{ трилітрові банки.}$

► Завдання 5 (с. 119)

— Прочитайте задачу 5. Як дізнатись, скільки літрів сиропу заховали пінгвіни? Напишіть розв'язок задачі. ($17 - 7 = 10 \text{ (л)}$)

— Чому журавлик вирішив відправити друзям-пінгвінам калиновий сироп? Справді, калина лікує від застуди та кашлю. А пінгвіни живуть там, де завжди холодно, плавають і пірнають у холодних водах океану. Ось чому калиновий сироп їм не завадить.

— Як ви піклуєтесь про своїх друзів?

► Завдання 6 (с. 119)

— Усім відомо, що зайчики люблять моркву.

— Як зайчикові відміряти 1л морквяного соку, якщо в нього є дволітрова банка та трилітровий глечик?

Діти міркують, пропонують варіанти. Потім на практиці визначають, який варіант правильний.

— Міркуємо: наливаємо з відра повну трилітрову банку води (це наш «трилітровий глечик»). Виливаємо з неї воду у дволітрову банку. Вона повна, тобто там 2 л. У трилітровій банці залишився 1 л води: $3 \text{ л} - 2 \text{ л} = 1 \text{ л}$.

► Завдання 7 (с. 119)

— У яку непошкоджену банку неможливо налити води? (Якщо ця банка уже наповнена водою. Тобто банка не може вмістити води більше, ніж дозволяє її місткість. Наочно: наша повна дволітрова банка з «морквяним соком» (див. попереднє завдання).

► Завдання 8 (с. 120)

Перша нерівність опрацьовується з поясненням, далі — самостійно.

— Пригадайте, як порівняти вираз і число. (Спочатку вираз потрібно обчислити.)

Перевірка виконання завдання.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 26

— Прочитайте задачу 1. Напишіть розв'язання. ($60 - 20 = 40 \text{ (л)}$)

► Завдання 2 на с. 27

На магнітній дошці прикріплені три зображення трилітрових банок. Діти визначають, скільки літрів води стане в кожній триліт-

ровій банці, якщо в першу «налити» 1 л води, у другу — 2 л, а у третю — 3 л води.

► Завдання 3 на с. 27

— Міркуємо: у каструлі — 4 л компоту. У банки поміститься тільки 3 л ($2\text{ л} + 1\text{ л} = 3\text{ л}$).

— Отже, весь компот у банках не поміститься. Вибираємо й обводимо відповідь «Ні».

► Завдання 4 на с. 27

Виконується з коментуванням або як самостійна робота з перевіркою.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— У чому вимірюють місткість ємностей?

— Коли в реальному житті нам можуть знадобитись знання про місткість і вміння порівнювати місткість ємностей? (*Коли доводиться купувати молоко, олію, воду. Особливо в наш час, коли ми купуємо воду на розлив.*)

УРОК 119

Тема: Вимірювання місткості ємності за допомогою літрової мірки. Запис результатів вимірювання місткості ємності. Розв'язування задач на місткість.

Мета: ознайомити дітей з вимірюванням місткості ємностей; навчити записувати результати вимірювання місткості ємності; розв'язувати задачі на місткість; вдосконалювати вміння дітей розв'язувати задачі на знаходження різниці двох чисел, на знаходження невідомого доданка, порівнювати іменовані числа; розвивати логічне мислення, увагу школярів; виховувати такі риси характеру, як чуйність і щедрість.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 120–123; робочий зошит: ч. 4, с. 28.

Додатковий та ілюстративний матеріали: написані на дошці нерівності з іменованими числами; відро з водою, банки місткістю 1 л, склянка (200 мл).

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Порівняння іменованих чисел.

Поставте знаки «>», «<», «=»:

9 см ... 9 дм

1 дм 2 см ... 10 см

1 м ... 1 дм

1 дм ... 10 см

100 см ... 1 м

20 см ... 1 м

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Діти, сьогодні ми продовжимо вчитися вимірювати місткість ємностей.

III. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

▶ Робота з малюнком (с. 120)

— Розгляньте малюнок на с. 120. Лисеня та білочка перевірили, скільки склянок води поміщається в літровій банці.

— Скільки склянок помістилось?

— Давайте й ми перевіримо.

(Учитель пропонує одному з учнів набирати з відра склянкою воду та наповнювати банку місткістю 1 л.)

— Який висновок зробимо? (*Справді, у банку місткістю 1 л поміщається 5 склянок води.*)

▶ Завдання 1 (с. 120)

— Скільки склянок соку в банці місткістю 2 л? 3 л? (*10 склянок, 15 склянок.*)

▶ Завдання 2 (с. 120)

— Розгляньте малюнок до завдання 2.

— У котрому глечичку найбільше молока? (*У третьому, оскільки 1 л = 5 склянок.*)

— У котрому найменше? (*У другому.*)

— Коли з першого глечика випили 1 склянку молока, а з третього — 3 склянки, то в усіх глечиках стало молока порівну, по 4 склянки.

▶ Завдання 3 (с. 121)

— Прочитайте задачу 3. Скільки склянок води потрібно для двох склянок рисової каші?

— Міркуємо: 1 скл. рису — 2 скл. води, отже, 2 скл. рису — $2 + 2 = 4$ скл. води.

— Підказка для маминих помічників і помічниць: так само варять і гречану кашу: на 1 склянку крупи йде 2 склянки води.

▶ Завдання 4 (с. 121)

— Прочитайте задачу 4. Назвіть числові дані, шукане.

— Які слова використаємо для скороченого запису? Напишіть скорочену умову задачі. (Діти записують з коментуванням.)

Було — 7 л

Подарували — ? л

Залишилося — 4 л

— Як ви дізналися, скільки олії хом'ячки подарували мишкам? (Дією віднімання.) Чому ви вибрали цю дію? Поясніть. Напишіть розв'язання задачі. ($7 - 4 = 3$ (л))

— Сформулюйте повну відповідь. Напишіть скорочену відповідь.

— Хом'ячки подарували мишкам частину олії. А чим ви ділитесь зі своїми друзями?

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

» Завдання 5 (с. 121)

— Прочитайте завдання 5.

— Які кеглі збив Круть? ($45 = 13 + 32$)

— Які кеглі збив Верть? ($57 = 15 + 42$)

— Чи впізнали ви, з якої казки ці персонажі? (З української народної казки «Колосок».)

» Завдання 6 (с. 121)

Працьовитий півник трудився на славу,
Провчивши мишей, зробив добру справу.
Мишата Круть, Верть поле зорали —
Чимало пшениці і жита зібрали.

— Прочитайте задачу 6 про те, як працювали Круть і Верть.

— Чи вистачить решти пального, щоб зорати таке саме поле?

— Міркуємо: $19 - 9 = 10$ (л). Решта — 10 л, $10 \text{ л} > 9 \text{ л}$, тому цього пального вистачить, щоб зорати таке саме поле.

— Цю задачу можна розв'язати інакше.

— Послухайте запитання ще раз. Чи вистачить решти пального, щоб зорати таке саме поле?

— Міркуємо: на два однакових поля потрібно $9 + 9 = 18$ (л) пального, а це менше, ніж 19 л. Отже, 19 л пального вистачить.

4. Динамічна пауза (за вибором учителя).

5. Робота з підручником.

» Завдання 7 (с. 122)

— Розгляньте малюнок до завдання 7.

1) Скільки води в кожного звірятка?

$4 \text{ л} + 6 \text{ л} = 10 \text{ л}$ — у ведмедя;

$3 \text{ л} + 2 \text{ л} = 5 \text{ л}$ — у кабана;

$3 \text{ л} + 5 \text{ л} = 8 \text{ л}$ — у вовка;

$2 \text{ л} + 2 \text{ л} + 4 \text{ л} = 8 \text{ л}$ — у зайчика;

$3 \text{ л} + 3 \text{ л} = 6 \text{ л}$ — у лисички;

$2 \text{ л} + 1 \text{ л} = 3 \text{ л}$ — у жабки;

1 л — у мишки.

2) $6 \text{ л} - 3 \text{ л} = 3 \text{ л}$ — на стільки більше води в лисички, ніж у жабки;

3) $8 \text{ л} - 5 \text{ л} = 3 \text{ л}$ — на стільки менше води у кабана, ніж у вовка;

4) $10 \text{ л} - 8 \text{ л} = 2 \text{ л}$ — води треба зайчику, щоб мати стільки ж, як у ведмедя;

5) $6 \text{ л} - 1 \text{ л} = 5 \text{ л}$ — води має витратити лисичка, щоб у неї було стільки ж, як у мишки;

6) $8 \text{ л} = 8 \text{ л}$. (Ведмідь покладе кабана на возик діджку із 4 л води, а собі візьме глечик 2 л.)

$10 \text{ л} = 10 \text{ л}$. (Вовк у зайця візьме відерко з 2 л води.)

$9 \text{ л} = 9 \text{ л}$. (Вовк із ведмедем поміняються: вовк візьме у ведмедя 4 л, віддасть йому 3 л, або вовк візьме у ведмедя 6 л, віддасть йому 5 л.)

$12 \text{ л} = 12 \text{ л}$. (Розвантажимо зайчика: ведмідь візьме на голову відерце з 2 л, а вовк покладе на свій возик глечик із 4 л води.)

6. Робота в зошиті з друкованою основою.

▶ Завдання 1 на с. 28

Самостійна робота з перевіркою.

— Яка місткість кожного термоса? (10 чашок. Чашки такі самі, як і склянки, якими ми набирали воду.)

— Скільки чаю залишилось у кожному термосі після того, як із нього налили і випили (3 чашки, 6 чашок, 10 чашок) чаю? (7 чашок, 4 чашки, чаю не залишилося зовсім.)

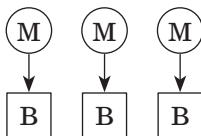
▶ Завдання 2 на с. 28

Самостійна робота з перевіркою. (10, 21, 4)

▶ Завдання 3 на с. 28

— Прочитайте задачу 3. Скільки склянок молока потрібно для того, щоб зварити 1 склянку вівсянки?

— Міркуємо. 3 скл. вівсянки — 3 скл. молока,

Отже, для кожної склянки вівсянки потрібно взяти одну склянку молока.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Чого ви навчилися на уроці?

— Що найбільше сподобалося, запам'яталося?

Тема: **Гроші. Паперові гроші і монети. Співвідношення між гривнею і копійками. Поняття «дорожчий-дешевший», «найдорожчий-найдешевший». Підбір копійок та гривень на задану суму.**

Мета: дати дітям поняття про те, що товари мають вартість, виражену в грошових одиницях; ознайомити школярів з одиницями вартості (гривнею, копійкою) та співвідношенням між ними; навчити розуміти поняття «дорожчий-дешевший», «найдорожчий-найдешевший»; сформувати навичку виконувати найпростіші розрахунки з використанням монет і купюр; розвивати обчислювальні навички; виховувати охайність і розуміння необхідності дотримання санітарних вимог.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 123–127; робочий зошит: ч. 4, с. 29–30.

Додатковий та ілюстративний матеріали: іграшкова жабка; монети та їхні паперові зображення (1 к. = 1 монета, 2 к. = 5 монет, 5 к. = 2 монети, 10 к. = 1 монета, 25 к., 50 к., 1 грн); купюри (1 грн, 2 грн, 5 грн = 4 купюри, 10 грн = 2 купюри, 20 грн = 1 купюра, 50 грн, 100 грн); 2 гаманці.

Хід уроку

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Діти, сьогодні ми вирушаємо в подорож у країну Купляндію, де ознайомимося з грошима, будемо вчитися купувати речі.

II. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота з підручником.

► Робота з довідничком (с. 123)

— У країні Купляндії жила собі весела жабка. (Учитель демонструє іграшку.) Вона була розумна, уміла рахувати, цінувати та заощаджувати гроші. А навчилася цього жабка у Вивчайка, який, щоб добре пам'ятати, усе записує в довідничок. Давайте разом прочитаємо, чого нас навчає Вивчайко. (Один з учнів читає: «Гроші бувають паперові — це гривні — і металеві — це копійки та гривні. Металеві гроші називаються монетами».)

2. Пояснення учителя.

Учитель викладає на магнітній дошці паперові купюри так, як у підручнику, крім 20 грн.

— Що перед вами? (*Гроші. Гривні.*) Так, це паперові українські гроші. Назвемо їхню вартість: це одна гривня, бо на ній написано 1, це дві гривні, бо на ній написано 2. (Учні продовжують: 5 гривень, 10 гривень, 50 гривень, 100 гривень.) Порівняйте гроші, які є на магнітній

дошці, і ті, що зображені в підручнику. Чогось бракує? (Так, 20 грн.) Молодці, ви уважні! (Учитель показує 20-гривневу купюру і бере 5 грн.)

— Скільки в мене грошей? (5 грн.) (Учитель одному з учнів дає 10 грн.) Скільки в тебе грошей? (10 грн.) Хто з нас може купити більше зошитів? Чому?

(Учитель демонструє дітям такі монети, як у підручнику, а на магнітну дошку кріпить їхні паперові зображення у збільшеному вигляді.)

— Що перед вами? (Монети. Копійки.) Так, це теж українські гроші, монети: це 5 копійок, бо на цій монеті написано 5, це 2 копійки, бо на ній написано 2...

— Діти, кожна країна має свої гроші (паперові та монети). Як відрізнити українські монети? (На звороті монети зображений український герб — тризуб — і написано слово Україна.)

— Назвіть вартість решти монет. (Діти називають.) Відгадайте, яка монета має більшу вартість — ось ця (1 к.) чи ось ця (1 грн)? (1 гривня має більшу вартість.) Так, 1 гривня — це 100 копійок. (Учитель звертає увагу дітей, як скорочено позначаються гривні та копійки.)

(Учитель розміщує монети на магнітній дошці.)

— Посортуйте монети в порядку зростання їхньої вартості, а жабка за вами спостерігатиме. (Один з учнів сортує, а на столі — жабка, що спостерігає.)

— Давайте запитаємо жабку, чи правильно посортовано монети. Жабка: «Правильно! Молодець!» Крок за кроком ви теж, як і жабка з країни Купляндії, зрозумієте вартість грошей.

3. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 124)

Звернути увагу учнів: у «банку» поросяти — 3 монети, але тільки 8 к.

▶ Завдання 2 (с. 125)

Перше завдання виконується на дошці та в зошитах під керівництвом учителя, наступні — у зошитах із коментуванням.

$$2 \text{ к.} + 2 \text{ к.} + 1 \text{ к.} = 5 \text{ к.}$$

$$10 \text{ к.} + 2 \text{ к.} + 5 \text{ к.} = 17 \text{ к.}$$

$$25 \text{ к.} + 10 \text{ к.} + 10 \text{ к.} = 45 \text{ к.}$$

▶ Завдання 3 (с. 125)

Завдання виконується аналогічно до попереднього.

4. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

5. Робота з підручником.

▶ Завдання 4 (с. 126)

— Чи ви любите цукерки? У країні Купляндії можна купити цукерки-лизаки за 12 к., 15 к. і 20 к.

— Які монети потрібно взяти, щоб заплатити за кожну цукерку? Розгляньте перший малюнок. Скільки коштує перший лизак? (12 копійок.) Які монети ви вибрали, щоб заплатити 12 к.? (2 копійки та 10 копійок.) Поміркуйте, чи можна було заплатити іншими монетами? (Ні.)

— Розгляньте другий малюнок. Скільки коштує лизак? (15 копійок.) Які монети потрібно взяти для цього? (1, 2, 2, 10 копійок.) Чи є інший варіант? (Ні.)

— Розгляньте третій малюнок. Скільки коштує лизак? (20 копійок.) Якими монетами потрібно заплатити за цукерку? (10, 5, 5 копійок.)

► Завдання 5 (с. 116)

Завдання виконується аналогічно до попереднього.

11 грн = 10 грн + 1 грн;

9 грн = 5 грн + 2 грн + 2 грн

— Яка іграшка найдорожча? Яка найдешевша?

III. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 6 (с. 127)

— У житті треба вміти розраховуватися за покупку. Перед тим, як ми побуваємо в «магазині», нам слід повчитися різними способами добирати монети. Ось у цьому гаманці є монети. Подивіться які.

(Учитель викладає на магнітну дошку паперові зображення монет, як у підручнику.)

— Як набрати 10 к.?

(Діти викладають монети чотирма 4 способами: 10 к., 2 к. + 2 к. + 2 к. + 2 к., 5 к. + 5 к., 5 к. + 2 к. + 2 к. + 1 к.)

— Ось у цьому гаманці є паперові гроші. Розгляньте, які саме. (Учитель викладає на магнітну дошку паперові зображення гривень, як у підручнику.)

— Як набрати 20 грн?

(Діти чотирма способами набирають 20 грн: 20 грн, 5 грн + 5 грн + 5 грн + 5 грн, 10 грн + 10 грн, 5 грн + 5 грн + 10 грн.)

— Ви придумали 4 різні способи, щоб набрати 20 грн. Молодці! (Якщо діти не згадають усі способи, то треба попросити жабку допомогти. Хай жабка бере активну участь. Або на початку попросити жабку нагадати один спосіб, а діти продовжать.)

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

▶ Завдання 1 на с. 29

Самостійна робота з подальшою перевіркою.

— Хто із тваринок зібрав найбільше копійок? Найменше?

▶ Завдання 2 на с. 29

Самостійна робота з подальшою перевіркою.

— У якому гаманці найбільше гривень? Найменше?

▶ Завдання 3 на с. 130

— Скільки коштує лялька? (14 грн)

— Розгляньте купюри, які обведені у зразку. Поясніть, чому

саме ці?

— Обведіть купюри, якими ви розрахуетесь за іграшки. (Перевірка.) (За робота: 2 грн + 2 грн + 1 грн = 5 (грн), за машинку: 10 грн + 5 грн + 1 грн = 16 (грн), за кульку: 50 к. + 10 к. + 10 к. = 70 к.)

— Яка іграшка найдешевша? Найдорожча?

(Якщо діти помиляться, звернути їхню увагу на іменовані позначення.)

— Діти, після того, як ви брали в руки гроші, не забудьте обов'язково помити руки. Грошима користується величезна кількість людей, і на купюрах і монетах накопичується бруд, мікроби, від яких можна захворіти.

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Подякуємо жабці за цікаву подорож у країну Купляндію. Тепер ми сміливо можемо йти за покупками, бо вже навчилися рахувати гроші.

— Чого ви ще навчилися на уроці?

УРОК 121

Тема. Розв'язування задач на знаходження вартості покупок. Порівняння іменованих чисел, виражених в однойменних одиницях вартості.

Мета: навчити дітей порівнювати іменовані числа, виражені в однойменних одиницях вартості; сформувати вміння розв'язувати задачі на знаходження вартості покупок; розвивати математичну кмітливість школярів; прищеплювати навички здорового харчування.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 128–129; робочий зошит: ч. 4, с. 31.

Додатковий та ілюстративний матеріали: малюнки дітей, малюнки із зображенням фруктів із цінниками, як у завданні 1 підручника.

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

☑ 1. Гра «У магазині».

(На магнітній дошці прикріплені малюнки фруктів із цінниками, як у першому завданні підручника, але по кілька штук кожного фрукта.)

— Іринка, Михайлик і Дмитрик прийшли в магазин.

(Учитель кріпить на дошку малюнки дітей.)

— Кожному з них мама дала по 10 грн.

— Скільки яблук можна купити на 10 грн? (П'ять.) Слив? (Десять.) Груш? (З груші, бо 9 грн менше за 10 грн, на 4 груші уже не вистачить.) Скільки гранат? (Одну, бо на дві гранати потрібно аж $6 + 6 = 12$ грн.)

☑ 2. Робота з підручником.

» Завдання 1 (с. 128)

— Які фрукти вибрали діти? Дізнайтеся вартість їхніх покупок. (Покупка Іринки — 5 грн, Михайлика — 8 грн, Дмитрика — 10 грн.)

— Діти, пам'ятайте: фрукти надзвичайно багаті на вітаміни і є корисними для здоров'я. Обов'язково щодня їх споживайте!

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні ми продовжимо розв'язувати задачі на знаходження вартості покупок.

III. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

☑ 1. Робота з підручником.

» Завдання 2 (с. 128)

— Прочитайте задачу 2. Скільки киця заплатила за сирники? За молоко?

(Використати схему з підручника для складання скороченого запису умови задачі.)

— Про що треба дізнатися в задачі? Що означає вираз «знайти вартість сніданку»? (Знайти, скільки заплатили за сирники і молоко разом.)

— То як дізнатися вартість сніданку? Запишіть розв'язок.

— Сформулюйте відповідь. Запишіть її.

— Що дорожче, сирники чи молоко? На скільки?

- ▶ Завдання 3 (с. 128)
  - Прочитайте задачу 3.
  - Скільки кульок купило мишеня? Скільки коштує кожна кулька?
  - Про що треба дізнатися в задачі? Якою дією скористаємось?
  - Запишіть розв'язок.
  - Сформулюйте повну відповідь.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

- ▶ Завдання 4 (с. 129)
(Завдання виконується з коментуванням.)
- ▶ Завдання 5 (с. 129)
  - Які дві речі купило кожне звірятко? (*Мишка — блокнот і зошит, овечка — олівці та зошит, поросятко — дві ручки, слоник — дві коробки з олівцями.*)
  - Що найдорожче? Що найдешевше?
  - Що дорожче за зошит і дешевше від олівців?

4. Динамічна пауза (за вибором учителя).

5. Робота в зошиті з друкованою основою.

- ▶ Завдання 1 на с. 31 (урок 121)
Самостійна робота з перевіркою. ($14 + 5 = 19$ (грн))
- ▶ Завдання 2 на с. 31
Самостійна робота з перевіркою (ціна велосипеда — 75 грн, літачка — 24 грн, м'яча — 42 грн, машинки — 27 грн.)
  - В умові сказано, що літачок найдорожчий. Що це означає? (*Що його ціна найбільша серед усіх.*)
  - Яка ціна тут найбільша? (*75 грн.*) Отже, літачок коштує ...? (*75 грн.*) Сполучаємо.
  - А що означає, що літачок найдешевший? (*Що його ціна найменша.*)
  - Яке число тут найменше? (*24.*) Отже, літачок коштує ...? (*24 грн.*) Сполучаємо.
  - Які ще дві ціни залишились невизначеними? (*42 грн і 27 грн.*) Це вартість чого? (*М'яча та машинки.*) Сказано, що м'яч дорожчий за машинку. Отже, скільки коштує м'яч, а скільки машинка? Оскільки $42 > 27$, то м'яч коштує... (*42 грн*), а машинка — ... (*27 грн*). Сполучаємо.

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

- Що означає вираз «знайти вартість покупки»?
- Що означають слова «найдорожчий», «найдешевший»?

УРОК 122

Тема: Задачі про вартість на знаходження невідомого доданка.

Мета: навчити дітей розв'язувати задачі про вартість на знаходження невідомого доданка; закріплювати вміння обчислювати вирази на додавання та віднімання іменованих чисел, виражених в однойменних одиницях вартості; розвивати мислення; виховувати самостійність, формувати бажання допомагати батькам.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 129–130; робочий зошит: ч. 4, с. 31–32.

Додатковий та ілюстративний матеріали: малюнки монет, як у першому завданні підручника; схема до задачі, як у другому завданні підручника, предметні малюнки та цінники для складання задач.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 129)

(На магнітній дошці прикріплені малюнки монет, як у першому завданні підручника.)

— Скільки грошей мають разом Оля й Іра? Іра й Юрко? Юрко й Оля?

— У кого найбільше грошей? Найменше?

— Скільки всього грошей мають діти? (88 к.)

— Що можете розказати про це число? (Воно двоцифрове, парне, у ньому кількість десятків і кількість одиниць однакова.)

— Назвіть сусідів цього числа. (87 і 89)

— Назвіть найближчі до нього круглі числа. (70 і 90)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Діти, сьогодні ми будемо розв'язувати задачі про вартість на знаходження невідомого доданка.

III. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

1. Робота з підручником.

► Завдання 2 (с. 130)

— Розгляньте схему до завдання 2.

(Учитель кріпить на магнітній дошці схему, як у завданні 2 підручника.)

► Задача 1

— Прочитайте першу задачу. Назвіть числові дані. Розташуйте їх на схемі. (Учень біля дошки кріпить предметні малюнки та цінники.)

— Назвіть шукане. То як дізнатися, скільки коштує пачка масла? (Треба від вартості усієї покупки забрати гроші, які заплатили за хліб, тобто від суми відняти відомий доданок. Так отримаємо невідомий доданок.)

— Напишіть розв'язання. ($18 - 4 = 14$ (грн))

— Сформулюйте відповідь. (14 грн коштує пачка масла.)

► Задача 2

Задача опрацьовується аналогічно.

► Задача 3

— Складіть свою задачу за схемою.

(Учитель може запропонувати дітям предметні малюнки із зображеннями іграшок, шкільного приладдя, продуктів.)

(Похвалити дітей, які на прохання батьків ходять у магазин і знають ціни деяких товарів.)

► Завдання 3 (с. 130)

— Прочитайте задачу 3.

— Назвіть числові дані, шукане.

— Як ви дізналися, скільки коштує фіолетова кулька? ($99 - 60 = 39$ (к.))

— Чи можна дізнатися, скільки коштує одна червона кулька? (60 к. = 30 к. + 30 к., бо кульки однакові.)

— Яка кулька дешевша: фіолетова чи червона? На скільки дешевша?

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

► Завдання 4 (с. 130)

Самостійна робота. Звернути увагу дітей на крапку в скороченнях виду 45 к. – 25 к. і відсутність крапки у скороченнях виду 12 грн – 2 грн.

Перевірка самостійної роботи.

► Завдання 5 (с. 130)

Коментоване письмо.

З р а з о к м і р к у в а н н я. Перший доданок 20 к., другий доданок невідомий, сума 30 к. Щоб знайти невідомий доданок, треба від суми 30 к. відняти відомий доданок 20 к., отримаємо другий невідомий доданок 10 к. Пишемо: 20 к. + 10 к. = 30 к. Справді, другий доданок знайшли правильно.

— Чим схожий цей приклад на задачі, які ми сьогодні розв'язували? (У ньому теж знаходили невідомий доданок, і числа прикладу теж можна підставити у схему до задачі 2.)

4. Динамічна пауза (за вибором учителя).

5. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 31 (урок 122)

Самостійна робота з перевіркою.

$(58 - 35 = 23 \text{ (грн)}, 49 - 35 = 14 \text{ (грн)})$

► Завдання 2 на с. 32

— Скільки грошей має Петрик? ($20 \text{ грн} + 10 \text{ грн} = 30 \text{ грн}$)

— Розгляньте, що і за якою ціною продається в магазині, куди прийшов Петрик.

— Чи може Петрик за свої гроші купити м'яч? (Так, тому що ціна м'яча 30 грн, стільки, скільки грошей він має: $30 \text{ грн} = 30 \text{ грн}$.) Ролики? (Ні, бо $30 \text{ грн} < 55 \text{ грн}$.) Книжку? (Так, тому що $30 \text{ грн} > 22 \text{ грн}$.) Сонцезахисні окуляри? (Так: $30 \text{ грн} > 12 \text{ грн}$.) Самокат? (Ні, тому що $30 \text{ грн} < 100 \text{ грн}$.)

— Іноді бачимо, як малята капризують у магазині, вимагаючи у батьків купити те, що їм хочеться. Мама пояснює, що на це зараз немає грошей. Дитині важко це усвідомити. А ми, школярки, бачимо це уже з математичної точки зору (як у випадку з роликами чи самокатом, які Петрик не зміг купити, тому що в нього менше грошей, ніж коштує річ).

— Скільки грошей має Наталя? ($50 \text{ грн} + 5 \text{ грн} = 55 \text{ грн}$.)

— Чи може Наталя за свої гроші купити ляльку? (Так, тому що $55 \text{ грн} > 47 \text{ грн}$.) Ролики? (Так, бо $55 \text{ грн} = 55 \text{ грн}$.) Самокат? (Ні, тому що $55 \text{ грн} < 100 \text{ грн}$.) Книжку та скакалку? (Так, тому що $55 \text{ грн} > 22 \text{ грн} + 7 \text{ грн}$.) Дві книжки? (Так, тому що $55 \text{ грн} > 22 \text{ грн} + 22 \text{ грн}$.) Ляльку та сонцезахисні окуляри? (Ні: $55 \text{ грн} < 47 \text{ грн} + 12 \text{ грн}$.) Два м'ячі? (Ні: $55 \text{ грн} < 30 \text{ грн} + 30 \text{ грн}$.)

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Які задачі ви навчились розв'язувати?

— За яким правилом знаходимо невідомий доданок?

Тема. Порівняння вартостей. Розв'язування задач на різницеве порівняння грошей.

Мета: закріплювати вміння дітей порівнювати вартість товарів, розв'язувати задачі на різницеве порівняння грошей; удосконалювати вміння розв'язувати задачі на збільшення числа на кілька одиниць; навичку застосовувати прийоми обчислення в межах 100 без переходу через розряд; розвивати логічне мислення школярів; ознайомити дітей із правилами культурної поведінки у громадських місцях.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 131–32; робочий зошит: ч. 4, с. 32–33.

Додатковий та ілюстративний матеріали: предметні малюнки та цінники для усної лічби, зображення їжачка, білочки, ведмедика; схема задачі, як у завданні 2.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Усна лічба «У магазині».

(На магнітній дошці прикріплені предметні малюнки із цінниками: зошит — 2 грн, альбом — 7 грн, книга — 30 грн, пенал — 25 грн, ручка — 14 грн, ластик — 90 к.)

— Їжачок, білочка та ведмедик прийшли до магазину «Школярник». Ведмедик купив книгу та пенал. Скільки грошей він витратив? (32 грн)

— Скільки заплатив їжачок за пенал і ручку? (39 грн)

— Білочці потрібно купити 3 зошити. Яка буде вартість покупки? (6 грн)

— Який предмет найдорожчий? найдешевший? (Найдорожчий — книга; найдешевший — ластик.)

— На скільки пенал дорожчий за ручку? Як ви дізналися?

(Діти повторюють правило: щоб дізнатися, на скільки одне число більше чи менше за інше, треба від більшого числа відняти менше число.)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Діти, сьогодні ми будемо порівнювати вартість товарів і розв'язувати задачі на різницеве порівняння грошей.

III. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

» Завдання 1 (с. 131)

— Пригадайте, що означає розташувати числа в порядку зростання. (*Від найменшого до найбільшого.*) Запишіть числа в порядку зростання.

Перевірка: 2 к., 9 к., 20 к., 50 к., 97 к., 1 грн, 2 грн, 10 грн.

» Завдання 2 (с. 131)

— Прочитайте задачу. Розгляньте її схему. (Учитель кріпить на магнітній дошці схему, як у другому завданні підручника.)

— Назвіть числові дані. Розташуйте їх на схемі.

(Учень біля дошки кріпить цінники.)

— Напишіть скорочену умову задачі.

Кротик — 4 грн
Борсучок — 18 грн) на ? грн. >

— Назвіть шукане. Як дізнатися, на скільки більше грошей витратив борсучок? (*Треба від більшого числа відняти менше.*)

— Напишіть розв'язання. ($18 - 4 = 14$ (грн))

— Запишіть відповідь. (*На 14 грн більше витратив борсучок.*)

» Завдання 3 (с. 131)

— У кого менше монет — у зайчика чи їжачка? (*Їжачка: $2 < 3$.*)

— У кого більше грошей? (*Грошей порівну: $2 + 2 + 2 = 5 + 1$.*)

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

» Завдання 4 (с. 131)

— Прочитайте задачу 4. Назвіть числові дані.

— Доповніть перше запитання до задачі. (*На скільки дорожчий пакет гарбузового насіння?*)

— Як про це дізнатися? Напишіть розв'язання. ($15 - 5 = 10$ (грн))

— Доповніть друге запитання до задачі. (*На скільки дешевший пакет соняшникового насіння?*)

— Яким буде розв'язання? ($15 - 5 = 10$ (грн))

— Який висновок зробимо? (*Задачі на різницеве порівняння розв'язуються дією віднімання незалежно від того, яке слово вжито в запитанні: «дорожче» чи «дешевше», «менше чи більше».*)

» Завдання 5 (с. 132)

» Задача 1

— Прочитайте першу задачу.

— Що сказано про ціну квитка білочки? (*Що він дорожчий на 10 грн.*)

— Що означає, що квиток білочки на 10 грн дорожчий за квиток їжачка? (Квиток білочки коштує також 25 грн, та ще 10 грн.)

— Напишіть розв'язання. ($25 + 10 = 35$ (грн))

► Задача 2

— Прочитайте задачу.

— Що сказано про ціну квитка ведмедика? (Що його квиток на 5 грн дешевший.)

— Що означає, що квиток ведмедика на 5 грн дешевший за квиток їжачка? (Квиток ведмедика коштує також 25 грн, але без 5 грн.)

— Напишіть розв'язання. ($25 - 5 = 20$ (грн))

— Який висновок зробимо? (Задачі на збільшення числа на кілька одиниць розв'язуються дією додавання. У них вживаються слова «дорожче», «>». Задачі на зменшення числа на кілька одиниць розв'язуються дією віднімання. У них вживаються слова «дешевше», «менше».)

— Діти, чи любите ви ходити в кінотеатр, театр, цирк? Як потрібно поводитися в таких місцях?

► Завдання 6 (с. 132)

— Прочитайте задачу 6.

— Чому задача вважається складною? (Ціна коржа піци однакова, тому потрібно порівнювати тільки вартість начинки. $9 \text{ грн} + 10 \text{ грн} > 6 \text{ грн} + 2 \text{ грн}$, $19 \text{ грн} > 8 \text{ грн}$. Отже, вовчикова піца дорожча на $19 - 8 = 11$ грн.)

4. Динамічна пауза (за вибором учителя).

5. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 32

Самостійна робота з перевіркою. ($37 - 30 = 7$ (к.))

► Завдання 2 на с. 33

Самостійна робота з перевіркою. ($20 + 5 = 20$ (грн))

► Завдання 3 на с. 33

Коментоване письмо.

► Завдання 4 на с. 33

— Що потрібно зробити, щоб правильно сполучити вирази? (Спочатку потрібно їх обчислити, щоб побачити, які значення є однаковими.)

Самостійна робота з перевіркою.

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Якою дією розв'язуються задачі на різницеve порівняння?

— Що на уроці вам сподобалося?

УРОК 124

Тема: Формування поняття решти (здачі). Розв'язування задач на знаходження решти (здачі).

Мета: ознайомити дітей із поняттям решти (здачі); навчити їх розв'язувати задачі на знаходження решти (здачі); закріплювати вміння розв'язувати задачі на знаходження різниці двох чисел; порівнювати іменовані числа, виражені в однойменних одиницях вартості; моделювати описану в задачі ситуацію за допомогою схеми; розвивати логічне мислення, обчислювальні навички; виховувати чесність, відповідальність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 132–134; робочий зошит: ч. 4, с. 34–35.

Додатковий та ілюстративний матеріали: схема до задачі 5, цінники до неї.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Математичний диктант.

1) Обчисліть вирази:

$12 + 5$

$50 + 20$

$31 + 14$

$19 - 3$

$28 - 8$

$56 - 21$

$40 + 2$

$23 + 40$

$60 - 30$

2) Запишіть розв'язки задач.

► Задача 1

На клумбіросло 9 тюльпанів. Кілька тюльпанів зірвали для букета, і після цього на клумбі залишилось 6 тюльпанів. Скільки тюльпанів зірвали для букета?

► Задача 2

На полиці стояли книги. Після того як 2 книги діти взяли з полиці читати, залишилося ще 8 книг. Скільки книг було на полиці спочатку?

► Задача 3

Альбом і фарби коштують 37 грн. Скільки коштують фарби, якщо альбом коштує 12 грн?

Перевірка математичного диктанту.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Діти, сьогодні ми будемо вчитися розв'язувати задачі на знаходження решти, або здачі.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 132)

— Прочитайте задачу 1. Скільки грошей поверне продавець козеняті? ($10 - 7 = 3$ (грн))

— Чи знаєте ви, як називають ці 3 гривні? Про це прочитаємо в довідничку Вивчайка.

▶ Робота з довідничком (с. 133)

▶ Завдання 2 (с. 133)

— Розгляньте малюнки до завдання 2.

— Скільки гривень здачі дасть продавець у кожному випадку?

$$50 - 20 = 30 \text{ (грн)}$$

$$40 - 30 = 10 \text{ (грн)}$$

$$65 - 65 = 0 \text{ (грн)} \text{ — велосипед куплено без здачі.}$$

— То що означають слова «решта», або «здача»? Як знаходимо решту?

▶ Завдання 3 (с. 133)

— Прочитайте задачу 3.

— Скільки батарейок зможе купити Богдан?

(Діти міркують: $37 - 25 = 12$ (грн) — це решта. Якщо ціна батарейки — 1 грн, то на 12 грн Богдан зможе купити 12 батарейок.)

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 4 (с. 133)

(Бесіда про випадки, коли доводиться щось позичати (гроші теж), про те, що позичене обов'язково потрібно повертати в найкоротший термін.)

— Прочитайте задачу 4. Назвіть числові дані, шукане. Зробіть скорочений запис задачі.

Було — 75 к.

Позичив — 25 к.

Залишилось — ? к.

— Напишіть розв'язання. ($75 - 25 = 50$ (к.)) Запишіть відповідь. (У котика залишилось 50 к.)

▶ Завдання 5 (с. 134)

— Прочитайте задачу 5. Розгляньте схему до неї.

(Учитель вивішує на магнітну дошку схему до задачі 5.)

— Доповніть схему цінниками.

— На схемі добре видно, що поняття «було» — це «скільки всього витрачено та залишилося».

— Як дізнатись, скільки гривень залишилось у ведмедика? Напишіть розв'язання задачі. ($53 - 40 = 13$ (грн))

— Запишіть відповідь.

► Завдання 6 (с. 134)

Самостійне розв'язування задачі. Перевірка виконання завдання.

2. Динамічна пауза (за вибором учителя).

3. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 34

— Прочитайте першу задачу. Запишіть розв'язання.

($10 - 3 = 7$ (грн))

— Прочитайте другу задачу. Запишіть розв'язання.

($7 - 2 = 5$ (грн))

— Скільки всього грошей витратив песик? ($3 + 2 = 5$ (грн))

► Завдання 2 на с. 34

— Пригадайте, що означає вираз «записати в порядку спадання». (Від найбільшого до найменшого.)

Самостійна робота з перевіркою. (20 грн, 7 грн, 5 грн, 100 к., 75 к., 50 к., 8 к.)

► Завдання 3 на с. 34

— Розгляньте малюнки до завдання 3.

— Скільки гривень решти отримає кожний гаманець, зробивши одну з покупок. Запишіть.

Завдання виконується з коментуванням.

$38 - 3 = 35$ (грн) $17 - 3 = 14$ (грн)

$38 - 2 = 36$ (грн) $17 - 2 = 15$ (грн)

$38 - 12 = 26$ (грн) $17 - 12 = 5$ (грн)

— Уявімо, що гаманці робили не одну покупку, а всі по черзі, одну за одною. Як би тоді ми записали розв'язання?

Завдання виконується з коментуванням.

$38 - 3 = 35$ (грн) $17 - 3 = 14$ (грн)

$35 - 2 = 33$ (грн) $14 - 2 = 12$ (грн)

$33 - 12 = 21$ (грн) $12 - 12 = 0$ (грн)

— Який із гаманців витратив усі гроші? (Другий.)

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— То що таке решта (здача)? Як знайти решту?

УРОК 125

Тема. Знаходження невідомого зменшуваного та невідомого від'ємника в задачах про вартість.

Мета: навчити дітей розв'язувати задачі про вартість на знаходження невідомого зменшуваного та невідомого від'ємника; закріплювати вміння порівнювати іменовані числа, виражені в однойменних одиницях вартості; розвивати мислення, математичне мовлення; виховувати самостійність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 134–136; робочий зошит: ч. 4, с. 35–36.

Додатковий та ілюстративний матеріали: предметні малюнки із зображеннями дітей, гаманців із позначеною кількістю грошей на них; предмети для усної лічби із цінниками, картки із числами, схеми задач.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Гра «Обчисли решту».

На магнітній дошці прикріплені предметні малюнки гаманців із числами, наприклад, 26 грн, 18 грн, 37 грн, 56 грн.

Учитель по черзі викладає предметні малюнки із цінниками: сік — 5 грн, пачка цукерок — 20 грн, печиво — 12 грн тощо. Діти обчислюють решту (якщо в гаманці вистачає грошей для покупки).

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Отже, сьогодні ми будемо розв'язувати задачі про вартість на знаходження невідомого зменшуваного.

III. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАНЬ УЧНІВ

1. Підготовка до розв'язування задач про вартість на знаходження невідомого зменшуваного.

— Петрик, Оленка, Марко прийшли в магазин.

(Учитель викладає на магнітну дошку малюнки дітей, під ними відповідно гаманці із числами: 24 грн, 15 грн, 30 грн і окремо малюнок із зображенням морозива із цінником 10 грн.)

— Яку решту отримає кожен, купивши морозиво?

(Діти обчислюють, учитель викладає біля гаманців картки із числами, щоб утворилися вирази.)

$$24 \text{ грн} - 10 \text{ грн} = 14 \text{ грн}$$

$$15 \text{ грн} - 10 \text{ грн} = 5 \text{ грн}$$

$$30 \text{ грн} - 10 \text{ грн} = 20 \text{ грн}$$

— Утворилися вирази на віднімання. Як називаються числа при відніманні?

(Учитель кріпить картки на дошку: зменшуване, від’ємник, різниця.)

— Що знаходили, обчислюючи решту? (*Знаходили різницю.*)

Потім учитель закриває (чи перевертає) числа на гаманцях, щоб не було видно, скільки грошей у кожному.

— Чи могли б ми довідатися, скільки грошей було в кожній дитини, знаючи ціну морозива та решту? Яким чином? (*Потрібно додати до витрачених грошей решту.*)

Діти проговорюють дії, а вчитель знову переставляє картки на магнітній дошці, утворюючи нові вирази:

$$14 \text{ грн} + 10 \text{ грн} = 24 \text{ грн}$$

$$5 \text{ грн} + 10 \text{ грн} = 15 \text{ грн}$$

$$20 \text{ грн} + 10 \text{ грн} = 30 \text{ грн}$$

— Використовуючи назви чисел при відніманні, скажіть, про що ми довідалися в кожному із цих виразів? (*Дізналися зменшуване.*) Пригадайте правило знаходження невідомого зменшуваного. (*Треба до від’ємника додати різницю (або до різниці додати від’ємник).*)

2. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 134)

— Прочитайте задачу 1. Розгляньте схему до неї.

(Учитель кріпить на магнітній дошці схему, як у завданні 1 підручника.)

— Назвіть числові дані. Розташуйте їх на схемі.

(Учень біля дошки кріпить цінники.)

— Назвіть шукане. То як дізнатися, скільки гривень було в черепахи спочатку? (*Треба до вартості кепки додати гроші, які залишилися (решту), тобто до від’ємника додати різницю. Так отримаємо невідоме зменшуване.*)

Знову звертаємо увагу дітей на те, що на схемі добре видно, що поняття «було» — це те, що витрачено, і те, що залишилося, — разом, усього.

— Запишіть розв’язання. ($20 + 7 = 27$ (грн))

— Запишіть відповідь. (27 грн було в черепахи спочатку.)

► Завдання 2 (с. 134)

— Прочитайте задачу 2.

— Назвіть числові дані, шукане.

— Як дізнатися, скільки грошей має мишеня? ($11 + 3 = 14$ (грн))

— Сформулюйте відповідь. (14 грн має мишеня.)

▶ Завдання 3 (с. 135)

(Завдання виконується усно або діти самостійно записують розв'язання з подальшою перевіркою: $14 + 20 = 34$ (грн); $14 + 14 = 28$ (грн))

3. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

4. Робота з підручником.

▶ Завдання 4 (с. 135)

— Прочитайте задачу 4. Розгляньте схему до неї.

(Учитель кріпить на магнітній дошці схему, як у четвертому завданні підручника.)

— Назвіть числові дані. Розташуйте їх на схемі.

(Учень біля дошки кріпить цінники.)

— Назвіть шукане. Як дізнатися, скільки коштував обід? *(Треба від грошей, які були в журавлика, відняти гроші, що залишилися (решту), тобто від зменшеного відняти різницю. Так отримаємо невідомий від'ємник.)*

Учитель може ще раз звернутися до карток із назвами компонентів і результату дії віднімання.

— Запишіть розв'язання. ($45 - 15 = 30$ (грн))

— Запишіть відповідь. (30 грн коштував обід.)

▶ Завдання 5 (с. 135)

— Прочитайте задачу 5.

— Назвіть числові дані, шукане.

— Як ви дізналися, скільки коштував м'яч? ($50 - 10 = 40$ (грн))

— Сформулюйте відповідь. (40 грн коштував м'яч.)

▶ Завдання 6 (с. 135)

— Скільки грошей було у ведмедика? (55 грн)

— Як довідатися, скільки коштував горщик меду? ($55 - 2 = 53$ (грн).)

▶ Завдання 7 (с. 136)

Коментоване письмо.

Зразок міркування:

Зменшене невідоме, від'ємник — 20 к., різниця — 40 к. Щоб знайти невідоме зменшене, треба до різниці 40 к. додати від'ємник — 20 к. Зменшене — 60 к. Пишемо: $60 \text{ к.} - 20 \text{ к.} = 40 \text{ к.}$ Справді, зменшене знайшли правильно.

Зменшене — 59 к., від'ємник невідомий, різниця — 50 к. Щоб знайти невідомий від'ємник, треба від зменшеного (59 к.) відняти різницю (50 к.) Отримали від'ємник — 9 к. Пишемо: $59 \text{ к.} - 9 \text{ к.} = 50 \text{ к.}$ Справді, від'ємник знайшли правильно.

— Чим схожі ці рівності на задачі, які ми сьогодні розв’язували? (У них теж знаходили невідомі зменшуване та від’ємник, і числа в рівностях теж можна підставити у схеми до задач.)

☑ **5. Динамічна пауза (за вибором учителя).**

☑ **6. Робота в зошиті з друкованою основою.**

► Завдання 1 на с. 35

— Розгляньте, малюнок до першого завдання. У якій скрині живе кожен із гаманців?

Самостійна робота з перевіркою:

більше, ніж 40 грн: 41 грн, 100 грн, 83 грн;

менше, ніж 2 грн: 1 грн, 18 к., 92 к., 100 к.;

решта гаманців: 27 грн, 18 грн, 39 грн.

► Завдання 2 на с. 36

— Міркуємо: Андрій (як і кожен хлопчик) має 57 грн. У нього залишилося 3 грн. Скільки грошей він витратив? Від 57 грн відніме-мо 3 грн і отримаємо 54 грн — це вартість м’яча. Тобто Андрійко купив м’яч. Аналогічно про покупку Марка: $57 \text{ грн} - 12 \text{ грн} = 45 \text{ грн}$. Марко купив годинник.

Тарас купив тенісні ракетки: $57 \text{ грн} - 20 \text{ грн} = 37 \text{ грн}$.

(Задачі на знаходження невідомого від’ємника.)

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

☑ **Бесіда.**

— Які задачі ви вчилися розв’язувати?

— За яким правилом знаходимо невідоме зменшуване? Невідомий від’ємник?

УРОК 126

Тема: Закріплення вмінь розв’язувати різні типи задач з одиницями вартості. **Формування уявлень «вистачить грошей», «не вистачить грошей».**

Мета: закріплювати вміння дітей розв’язувати різні типи задач з одиницями вартості; порівнювати іменовані числа, виражені в однойменних одиницях вартості; дати школярам уявлення про поняття «вистачить грошей», «не вистачить грошей»; розвивати мислення, обчислювальні навички дітей; виховувати господарське ставлення до грошей.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 136–138; робочий зошит: ч. 4, с. 36–37.

Додатковий та ілюстративний матеріали: предметні малюнки із зображеннями зайчика, білочки, лисички, вовчика, ведмедика, зображення гаманців із позначеною кількістю грошей у них; предмети із цінниками для усної лічби.

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Усна лічба «У магазині».

На магнітній дошці прикріплені предметні малюнки тварин із гаманцями. У білочки — 27 грн, у зайчика — 35 грн, у лисички — 67 грн, у вовчика — 56 грн, у ведмедика — 79 грн.

1) Учитель викладає малюнок із зображенням футбольного м'яча із цінником 40 грн.

— Зайчик, білочка, лисичка, вовчик, ведмедик прийшли в магазин. Чи кожен зможе купити м'яч, який коштує 40 грн? Хто не зможе цього зробити та чому?

— У кого буде найбільша решта та чому? (Відповісти, не обчислюючи.)

— Чи зміг би хтось купити два такі м'ячі?

— Яку решту отримає лисичка? Вовчик? Ведмедик?

2) Учитель викладає малюнок із зображенням скакалки із цінником 25 грн.

— Чи всі зможуть купити скакалку, яка коштує 25 грн? У кого буде найменша решта та чому? (Відповісти, не обчислюючи.)

— Яку решту отримає кожен, якщо купить скакалку?

— Хто із звірят зможе купити м'яч і скакалку?

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Діти, сьогодні ми продовжимо розв'язувати задачі з одиницями вартості.

III. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

1. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 136)

— Розгляньте малюнки до першого завдання.

— Що сказано про ціну жовтої сумочки? Що означає вираз «на 12 грн дорожча за синю»? (Вона коштує 36 грн і ще 12 грн. То скільки коштує жовта сумочка? $36 + 12 = 48$ (грн).)

— Що сказано про ціну червоної сумочки? Що означає вираз «на 4 грн дешевша за синю»? Скільки коштує червона сумочка? $36 - 4 = 32$ (грн))

► Завдання 2 (с. 136)

— Розгляньте малюнки до завдання 2.

— Розгляньте таблицю (с. 137).

Робота із запитаннями у підручнику. (Діти записують тільки розв'язки.)

► Задача 1

— Скільки грошей заплатив кожний хлопчик?

$30 \text{ к.} + 25 \text{ к.} = 55 \text{ (к.)}$ — Сашко;

$70 \text{ к.} + 25 \text{ к.} = 95 \text{ (к.)}$ — Назар;

$30 \text{ к.} + 40 \text{ к.} = 70 \text{ (к.)}$ — Юрко.

— Скільки грошей залишилось у кожного з них?

$65 - 55 = 10 \text{ (к.)}$ — Сашко;

$95 - 95 = 0 \text{ (к.)}$ — Назар;

$1 \text{ грн} = 100 \text{ к.}$ $100 - 70 = 30 \text{ (к.)}$ — Юрко.

► Задача 2

— Що купив Дмитрик? ($78 \text{ к.} - 13 \text{ к.} = 65 \text{ к.}$ Дмитрик купив жовту кульку.)

► Задача 3

— Скільки копійок дала Світлана продавцю? ($30 \text{ к.} + 30 \text{ к.} + 15 \text{ к.} = 75 \text{ к.}$)

► Задача 4

Іринка має 1 грн, тобто 100 к. Покупку хоче зробити на 80 к.: $40 \text{ к.} + 40 \text{ к.} = 80 \text{ к.}$ В Іринки більше грошей, ніж вартість покупки, тому що $100 \text{ к.} > 80 \text{ к.}$ Тому говоримо, що Іринці вистачить грошей на покупку. Їй ще дадуть заду 20 к.: $100 \text{ к.} - 80 \text{ к.} = 20 \text{ к.}$

Оля має 90 к. ($50 + 10 + 10 + 10 + 10 = 90 \text{ (к.)}$), а покупку хоче зробити на 95 к.: $30 + 65 \text{ к.} = 95 \text{ к.}$ В Олі менше грошей, ніж коштує покупка. Тому говоримо, що Олі не вистачить грошей на бажану покупку. Їй не вистачить 5 к.: $95 \text{ к.} - 90 \text{ к.} = 5 \text{ к.}$

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

► Завдання 3 (с. 138)

Робота із запитаннями у підручнику. (Діти записують тільки розв'язки.)

— Пригадайте, як ви дізналися, на скільки одне число більше чи менше за друге?

$54 - 42 = 12 \text{ (грн)}$ — на стільки лялька дорожча за годинник;

$97 - 54 = 43 \text{ (грн)}$ — на стільки лялька дешевша за велосипед;

$97 - 42 = 55 \text{ (грн)}$ — на стільки велосипед дорожчий за годинник.

— Пригадаємо, що задачі на різницеве порівняння розв'язуються дією віднімання, незалежно від того, яке слово вживається в умові: «більше» або «менше», «дорожчий» або «дешевший».

► Завдання 4 (с. 138)

- Прочитайте четверту задачу. Назвіть числові дані, шукане.
- Як дізнатися, скільки коштували фломастери? Напишіть розв'язок. ($49 - 32 = 17$ (грн))
- Запишіть відповідь. (17 грн коштували фломастери.)

► Завдання 4 (с. 138)

- Прочитайте задачу 5. Назвіть числові дані, шукане.
- Як дізнатися, скільки гривень має Оленка? Запишіть розв'язок. ($12 + 15 = 27$ (грн))
- Запишіть відповідь. (Оленка має 27 грн.)

4. Динамічна пауза (за вибором учителя).

5. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 36, 37

— А зараз допоможемо дітям облаштувати іграшковий будинок.

- Подивіться, що мріють купити діти.
- Скільки коштує іграшковий автомобіль? ($14 + 11 = 25$ (грн))
- Скільки коштує драбина? ($10 - 6 = 4$ (грн))
- Розфарбуй те, що коштує 25 грн. (Це автомобіль.)
- Що найдешевше? Обведи. (Драбина.)
- Що дорожче: стільчик чи шапка? На скільки? ($18 - 8 = 10$ (грн))
- $24 + 14 = 38$ (грн) — коштують лялька та посуд.
- Яка буде решта з 50 грн, якщо купити інструменти? ($50 - 20 = 30$ (грн))
- Чи вистачить 20 грн, щоб купити вазон і штори? ($10 + 6 = 16$ (грн), а 20 грн $>$ 16 грн, отже, грошей вистачить, і ми обводимо слово «Так».)
- Чи вистачить 35 грн, щоб купити гараж і машину? ($14 + 25 = 39$ (грн), а 35 грн $<$ 39 грн, отже, грошей не вистачить, і ми обводимо слово «Ні».)

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

- Які задачі ви вчилися розв'язувати?
- Яке завдання вам запам'яталося, сподобалося найбільше?

Тема: Столпчикові діаграми. Читання та побудова діаграм.

Мета: дати дітям уявлення про столпчикові діаграми; навчити читати та будувати діаграми; закріплювати вміння застосовувати прийоми обчислення в межах 100 без переходу через розряд; розрізняти одноцифрові та двоцифрові числа, числа парні та непарні; розвивати логічне мислення, уяву, обчислювальні навички школярів; виховувати інтерес до занять математикою.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 138–140; робочий зошит: ч. 4, с. 38.

Додатковий та ілюстративний матеріали: іграшковий зайчик або його зображення, білочка, їжачок, сова.

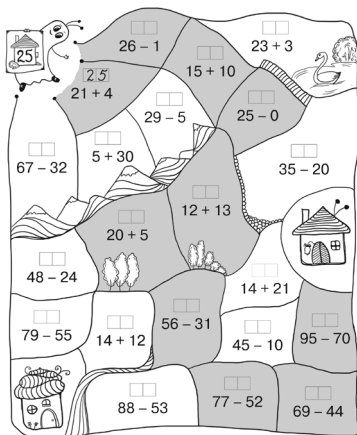
Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 50

Коментоване письмо. Діти по черзі читають вирази, обчислюють їх, записують результати в порожні клітинки. Далі кольоровим олівцем розфарбовують частинки з відповіддю 25. Це стежка до хатки Хлястика.

$26 - 1 = 25$

$21 + 4 = 25$

$15 + 10 = 25$

$23 + 3 = 26$

$29 - 5 = 24$

$25 - 0 = 25$

$67 - 32 = 35$

$5 + 30 = 35$

$48 - 24 = 24$

$20 + 5 = 25$

$12 + 13 = 25$

$35 - 20 = 15$

$79 - 55 = 24$

$14 + 12 = 26$

$56 - 31 = 25$

$14 + 21 = 35$

$45 - 10 = 35$

$95 - 70 = 25$

$88 - 53 = 35$

$77 - 52 = 35$

$69 - 44 = 25$

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні ми розглянемо різні діаграми та будемо вчитися їх читати. А ще самі будуватимемо діаграми.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

---

1. Пояснення вчителя.

— Яюсь зайчик, білочка та їжачок зацікавилися, на скільки більше Сонце, ніж Земля чи Місяць. Мудра тітонька Сова намалювала їм три круги. Перший — розміром із макове зернятко, другий — з маленьку горошину, третій — з великий гарбуз.

(Учитель малює на дошці.)

— Гарбуз — це наше Сонце, малесенька горошина — Земля, макове зернятко — Місяць.

— Тітонька Сова показала розміри трьох предметів за допомогою малюнка. У математиці зображати величини можна за допомогою діаграм. За допомогою діаграм порівнюють розміри, кількість. А малювати можна не тільки кружечки, а й лінії, стовпчики й ін.

(Довідка для вчителя:

Діаграма (від грец. *diagramma* — зображення, малюнок, креслення) — це умовне зображення числових величин і їхнього співвідношення за допомогою геометричних знаків. Діаграми бувають різних видів: стовпчасті, лінійні, кільцеві тощо.)

2. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 138)

— Розгляньте діаграму в першому завданні.

— Скільки всього папуг? (10 папуг.) Скільки канарок? (13 к.)

— Скільки всього білих птахів; жовтих птахів? (Білих птахів — 16, жовтих — 8.)

— Що можна розповісти з діаграми про кількість білих і жовтих папуг? (Білих папуг 7. Жовтих папуг 3, їх на 4 менше від білих папуг.)

— Розкажіть про кількість канарок.

— Бачите, як багато ми могли довідатись з однієї діаграми!

▶ Завдання 2 (с. 139)

— Розгляньте малюнок до другого завдання.

— Із чого побудована діаграма? (З горішків.) Білочки розташували горішки стовпчиком, тому цю діаграму можна назвати стовпчиковою.

— Для чого її склали білочки? (Щоб побачити, хто з них скільки горішків закинув у дупло під час гри, і порівняти, у кого горішків більше, а в кого менше.)

(Далі — робота із запитаннями у підручнику.)

Додаткові запитання:

— Скільки горішків закинула білочка Люся? (Два.)

— Хто закинув 3 горішки? (Дуся.)

— Скільки білочок закинули більше, ніж 3 горішки? (2 білочки: Рудя та Ляля.)

— Хто переміг? (Перемогла Ляля, вона закинула 6 горішків.)

3. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 3 (с. 139)

— Розгляньте діаграму розпорядку дня kota Микити.

(Діти відповідають на запитання у підручнику та розподіляють справи kota у порядку зменшення витраченого часу: спав, відпочивав на печі, ловив мишей, їв, думав, ховався в коморі.)

— На що ми звертали увагу, відповідаючи на запитання? (На довжину смужок, ліній у діаграмі.) Це зразок лінійної діаграми.

► Завдання 4 (с. 140)

Обчислення виразів із коментуванням або самостійно з перевіркою.

— Як називаються числа в першому стовпчику діаграми? (Двоцифрові парні.)

— Доведіть свою думку. (Числа записані за допомогою двох цифр і закінчуються на 4 і 8.)

— Як називаються числа у другому стовпчику діаграми? (Двоцифрові непарні, бо закінчуються на 3, 5, 7, 9.)

— Що жабка показала цією стовпчиковою діаграмою? (Що парних результатів у цьому завданні менше, а непарних на 2 більше.)

— У якому порядку записані числа в кожному стовпчику діаграми: у порядку зростання чи спадання? (У порядку зростання.)

2. Вправа на побудову діаграми.

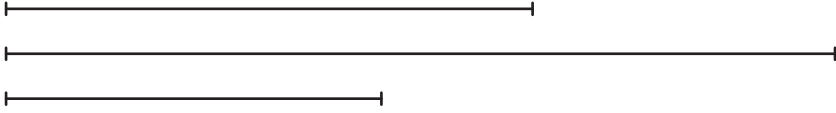
— Зайчик, білочка та їжачок перевірили свою швидкість читання. За одну хвилину зайчик прочитав 7 слів, білочка — 11, їжачок — 5.

— Як можна побудувати діаграму для цього завдання?

(Варіанти відповідей дітей: 1) відрізки; 2) клітинки, 3) стовпчики вгору тощо.)

— Покажемо їхню швидкість читання за допомогою відрізків: 7 слів — відрізок 7 см (стільки слів прочитав зайчик), під ним —

відрізок 11 см (бо білочка прочитала 11 слів), нижній відрізок — 5 см (за кількістю слів їжачка).

(Перед кресленням повторити порядок виконання креслення відрізків: позначаємо точку — початок відрізка. Прикладаємо до початку відрізка лінійку цифрою 0, відміряємо потрібну довжину, позначаємо точкою кінець відрізка. Сполучаємо точки. Запропонувати дітям креслити кожен відрізок іншим кольором. Наголосити, що початки відрізків позначаємо чітко один під одним.)

— У нас вийшли не просто три відрізки різної довжини. Ми самі побудували справжню лінійну діаграму!

— Як ви думаєте, кому із звірят діаграма сподобається найбільше? (Білочці, бо вона прочитала найбільше слів, її відрізок найдовший. Відразу видно, що цього разу вона перемогла.)

— Що подумують зайчик і їжачок, побачивши нашу діаграму? (Що потрібно більше ї уважніше читати, щоб наздогнати (а може, й перегнати) білочку у швидкості читання. Напевне, для цього ї будуть діаграми!)

(Для повторення: пригадати, що 11 см — це 1 дм 1 см.) Запропонувати дітям самим намалювати діаграму з клітинок:

зайчик	<table border="1"><tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr></table>															
білочка	<table border="1"><tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr></table>															
їжачок	<table border="1"><tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr></table>															

3. Динамічна пауза (за вибором учителя).

4. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 38

— Розгляньте малюнок до першого завдання. Це діаграма корисних справ Андрійка. Давайте допоможемо йому домалювати діаграму.

— Спочатку прочитайте, які корисні справи виконував хлопчик.

— Чому у зразку зафарбовано 3 клітинки? (Тому що Андрійко годував кошеня тричі.)

(Можна знову запропонувати дітям працювати кольоровими олівцями.)

— Скільки клітинок треба зафарбувати над другим малюнком? (П'ять, бо 5 разів Андрійко мив посуд.)

— Скільки разів хлопчик стелив ліжко? Читав? Поливав квіти?
— Розфарбуйте справу, яку Андрійко робив найчастіше. (*Мив посуд.*)

— Напишіть, скільки різних корисних справ зробив Андрійко. (*П'ять.*)

— Що показав на своїй діаграмі Андрійко? (*Скільки та яких корисних справ він зробив.*)

► Завдання 2 на с. 38

— Прочитайте завдання 2.

— Пригадайте, які числа називаються одноцифровими, а які — двоцифровими.

(Щоб легше було працювати з діаграмою, учитель пропонує дітям розфарбувати кружечки з одноцифровими та двоцифровими числами олівцем певного кольору: жовтим і синім відповідно.)

— Скільки клітинок зафарбуємо жовтим олівцем у верхньому рядку діаграми (кількість одноцифрових чисел)? (*Чотири.*)

— Скільки клітинок зафарбуємо синім олівцем у діаграмі (кількість двоцифрових чисел)? (*Шість.*)

— Що показує нам ця діаграма? (*Що в даному завданні одноцифрових чисел менше, їх 4, а двоцифрових чисел на 2 більше, їх 6.*)

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Чого ви навчилися на уроці? (*Читати та малювати діаграми.*)

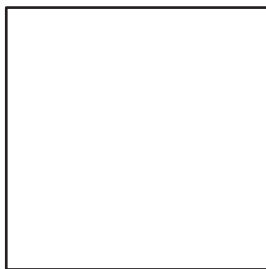
— Що таке діаграма? (*Це малюнок або креслення.*)

— Для чого використовують діаграми? (*Щоб показати, наприклад, чого більше, чого менше. Щоб легше було порівняти кількість речей чи об'єктів.*)

— Що можна було б показати за допомогою діаграми в казці «Кіт у чоботях»? (*Розмір кота, людозера, мишки.*)

кіт

людозер

мишка

— А в казці «Попелюшка»? (Добрі справи Попелюшки, яких дуже багато, і добрі справи її сестер, які нічого корисного не робили.)

— Наведіть інші приклади. (Варіанти відповідей:

Можна порівнювати кількість

- дівчаток і хлопчиків у твоєму класі;
- дітей в інших класах твоєї школи;
- різних іграшок удома;
- марок (машинок, ляльок) у колекції тощо.

Можна порівнювати час:

- витрачений на приготування їжі, виконання уроків, прогулянку, перегляд мультфільмів, читання, допомогу мамі;
- тривалість осінніх, зимових, весняних й осінніх канікул;
- кількість годин на тиждень, що відведені на математику, мову, читання, природознавство, фізкультуру;
- вік твого тата, мами, братика та сестрички.

Можна порівнювати масу:

- свою вагу з вагою мами та тата, братика або сестрички.

Можна порівнювати місткість:

- різних ємностей: каструлі, чайника, банки;
- скільки випили соку, чаю та компоту за день у шкільній їдальні.

Можна порівнювати вартість:

- кількість витрачених грошей щоденно або за місяць.)

УРОК 128

Тема. Діаграми Венна. Істинні та хибні висловлювання.

Мета: навчити дітей читати та доповнювати діаграми Венна; дати поняття «істинні та хибні висловлювання»; закріплювати вміння школярів застосовувати прийоми обчислення в межах 100 без переходу через розряд; розрізняти одноцифрові та двоцифрові числа, числа парні й непарні; розвивати логічне мислення, математичне мовлення дітей; виховувати інтерес до занять математикою.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 140–142; робочий зошит: ч. 4, с. 39–40.

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 2 на с. 51

Коментоване письмо. Діти по черзі читають приклади, обчислюють їх, записують результати в порожні клітинки. Далі розмалю-

вують будівельні блоки з відповідями більшими за 12, але меншими від 45. (Це блоки з результатами 17, 21, 29, 37.)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні ми продовжимо працювати з діаграмами, будемо їх читати, доповнювати. А ще поговоримо про висловлювання істинні та хибні.

III. ОПРАЦЮВАННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

☑ 1. Робота з підручником.

» Завдання 1 (с. 140)

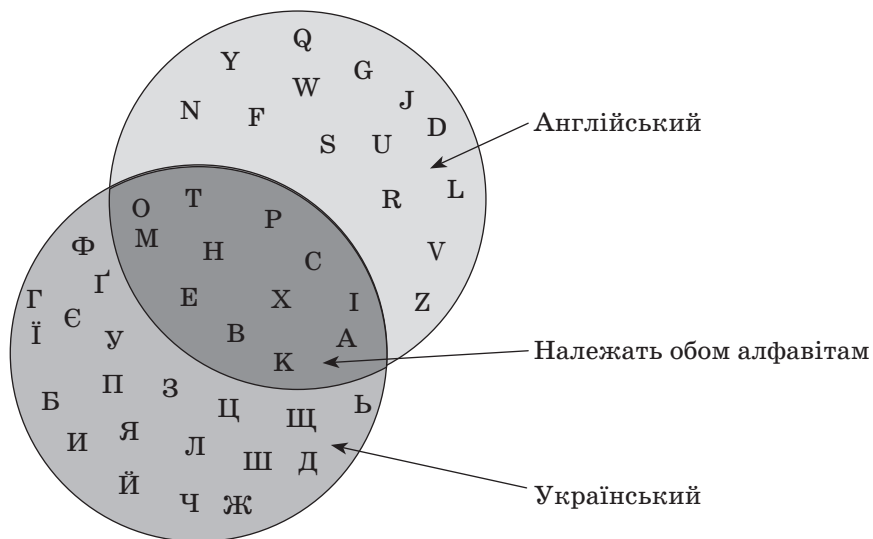
— Розгляньте зразки діаграм 1 і 2 в першому завданні.

— Бачимо, що діаграми побудовані у вигляді овалів (це можуть бути круги чи кола), які перетинаються.

☑ 2. Пояснення вчителя.

Діаграми такого виду запровадив англійський учений Джон Венн, тому їх так і називають — діаграми Венна.

— Ось зразок діаграми: в одному крузі (сірому) розмістимо всі літери англійського алфавіту, а в іншому крузі (синьому) — усі літери українського алфавіту. Літери, що опинились на перетині двох кругів належать обом алфавітам: і англійському, і українському.

— Розглядаючи діаграми Венна, ми будемо встановлювати твердження (висловлювання) істинні (правильні) чи хибні (помилкові, неправильні).

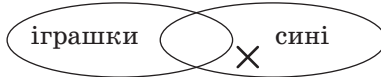
☑ 3. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 140–142)

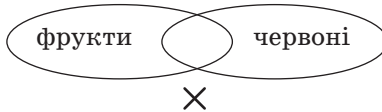
— Прочитайте зразки 1, 2, 3.

— Спробуємо самі визначати, які твердження істинні, а які хибні. Якщо червоний значок «X» поставили помилково, укажемо його правильне місце.

— На малюнку — синій чобіт. Значок «X» у підручнику поставлений під словом «іграшки». Це неправильно, бо чобіт — це не іграшка. Отже, висловлювання хибне. Значок «X» потрібно поставити в овал зі словом «сині», тому що чобіт синій, але він не іграшка.

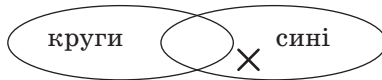
— Футбольний м'яч. Значок «X» у підручнику стоїть в овалі зі словом «червоні». Висловлювання хибне. Чому? (Тому що футбольний м'яч не червоний.) Значок «X» потрібно поставити під овалами, тому що м'яч не фрукт і він не червоний.

— Іграшка ведмедик. Значок «X» у підручнику поставлений на перетині овалів «іграшки» та «м'які». (Висловлювання істинне, тому що ведмедик дійсно м'який і він є іграшкою.)

— Жовтий круг. Значок «X» у підручнику поставлений на перетині овалів «жовті» та «круги». (Висловлювання істинне, тому що намальована фігура — жовтий круг.)

— Синій трикутник. Значок «X» у підручнику поставлений в овалі зі словом «круги». (Висловлювання хибне, бо на малюнку не трикутник, а круг. Значок «X» потрібно поставити під словом «синій», тому що трикутник дійсно синій, але це не круг.)

— Зелений прямокутник. Значок «X» у підручнику поставлений в овалі зі словом «зелені». Висловлювання істинне, тому що прямокутник справді зелений і не трикутник.

4. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

5. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 142) (продовження)

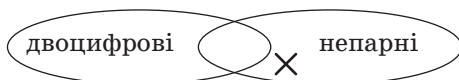
— Розгляньте і прочитайте зразки 4 і 5 (с. 142).

3) — Число 7. Значок «X» у підручнику поставлений на перетині овалів зі словами «двоцифрові» та «непарні». Висловлювання хибне. Чому?

(Діти пропонують свої варіанти.)

(Значок «X» потрібно поставити під словом «непарне», тому що число 7 непарне, але воно не двоцифрове, а одноцифрове.)

7

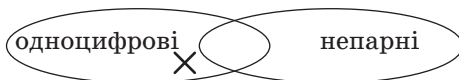
(За потреби повторити визначення одноцифрових і двоцифрових чисел.)

— Число 12. (Значок «X» у підручнику поставлений в овалі зі словом «парні». Висловлювання істинне, тому що число 12 справді парне та не одноцифрове, а двоцифрове.)

— Число 20. (Значок «X» у підручнику поставлений на перетині овалів зі словами «круглі» та «двоцифрові». Висловлювання істинне, тому що число 20 справді кругле і двоцифрове.)

— Число 8. (Значок «X» у підручнику поставлений під овалами зі словами «одноцифрові» та «непарні». Висловлювання хибне. Значок «X» потрібно поставити в овалі зі словом «одноцифрові», тому що число 8 одноцифрове, але воно парне.)

8

6. Динамічна пауза (за вибором учителя).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 39

— Для кожної діаграми потрібно розфарбувати одну з двох фігур так, щоб значок «X» стояв у правильному місці.

— У діаграмі значок «X» стоїть на перетині овалів зі словами «жовті» та «круги». Отже, це повинен бути жовтий круг. Розфарбуємо жовтим кольором.

— У діаграмі значок «Х» стоїть в овалі зі словом «зелені», але не в овалі зі словом «круг». Отже, це має бути зелена фігура: вона не є кругом. Отже, розфарбовуємо зеленим квадрат.

— У діаграмі значок «Х» стоїть на перетині овалів зі словами «трикутники» та «червоні». Отже, це має бути червоний трикутник. Розфарбовуємо трикутник червоним кольором.

— У діаграмі слова «чотирикутники» та «сині». Значок «Х» — в овалі зі словом «чотирикутник». Отже, це має бути чотирикутник, але не синій. Розфарбовуємо чотирикутник будь-яким кольором, окрім синього, наприклад, рожевим.

► Завдання 2 на с. 39

— За зразками проведіть решту стрілок.

Перевірка:

— одноцифрові парні: 8; 2;

— одноцифрові непарні: 5, 9;

— двоцифрові парні: 16, 84;

— двоцифрові парні, круглі: 20, 50;

— двоцифрові непарні: 53, 37.

► Завдання 3 на с. 40

— За зразками проведіть решту стрілок.

Перевірка:

— одноцифрові: 7; 9;

— парні: 12, 80, 34;

— одноцифрові та парні: 8, 2.

► Завдання 4 на с. 40

— У першій діаграмі слова «одноцифрові» та «парні». Значок «Х» на перетині овалів. Отже, потрібно вписати число, що є парним і одноцифровим, наприклад: 0, 2, 4, 6 або 8.

— У другій діаграмі слова «двоцифрові» та «непарні». Значок «Х» на перетині овалів. Отже, можна вписати будь-яке двоцифрове непарне число, тобто таке, що закінчується на цифри 1, 3, 5, 7, 9. Наприклад, 21, 43, 65, 87.

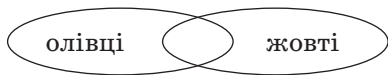
— У третій діаграмі слова «круглі» та «менші, ніж 25». Значок «Х» — на перетині овалів. Отже, це повинно бути будь-яке кругле число менше від 25. Наприклад, 10 або 20. (*Пригадати, які числа називаються круглими.*)

— У четвертій діаграмі слова «одноцифрові» та «більші ніж 6». Значок «Х» — на перетині овалів. Отже, підійдуть числа 7 або 9.

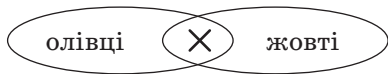
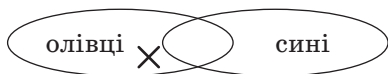
Творча робота.

— Давайте придумуємо власні діаграми. Наприклад, про кольорові олівці або фломастери.

Можливий такий варіант:

Далі учитель показує жовтий олівець і просить поставити знак «X» на кожній із чотирьох діаграм так, щоб висловлювання стало істинним. Діти заповнюють діаграми:

Потім учитель пропонує самостійно вибрати якийсь кольоровий фломастер або олівець і знову заповнити ці самі діаграми.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Про що ви довідалися на уроці? (*Що висловлювання бувають істинними та хибними.*)

— Чого ми навчилися? (*Читати та доповнювати діаграми Венна. А також складати свої власні діаграми Венна.*)

УРОК 129

Тема: Закріплення вміння розв'язувати задачі вивчених видів.

Мета: закріплювати вміння дітей розв'язувати задачі на знаходження суми та різниці двох чисел, на різницеве порівняння; розвивати мислення, обчислювальні навички школярів, здатність виконувати завдання з логічним навантаженням; виховувати самостійність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 143–144; робочий зошит: ч. 4, с. 40–42.

Додатковий та ілюстративний матеріали: малюнки із зображеннями поросят.

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

☑ Робота з підручником.

▶ Завдання 3 на с. 52

Коментоване письмо. Діти по черзі записують вирази, обчислюють їх. Розфарбовують трубу з виразом від Нишпорки ($26 + 43$).

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Діти, наближається до закінчення перший навчальний рік. Нам час повторити все, чого навчилися за цей термін. А допоможе нам у цьому дружна сім'я Піґусів. Знайомтеся (учитель виставляє малюнки): тато Піґус, мама Піґі, синочок Піґ, доньки Піґуля та Піґуся. Отож приступаємо до повторення.

III. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

☑ 1. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 143)

— Прочитайте перше запитання. Скільки років мамі Піґі?
($3 + 2 = 5$ (р.))

— Прочитайте друге запитання. Скільки років татові Піґусу?
($3 + 2 + 2 = 7$ (р.))

▶ Завдання 2 (с. 143)

▶ Задача 1

— Прочитайте першу задачу. Назвіть числові дані, шукане.

— Напишіть скорочену умову.

I — 40 с. }
II — 40 с. } ? с.

— Скільки соломин назбирала Піґуся? ($40 + 40 = 80$ (с.))

— Запишіть відповідь. (*40 соломин назбирала Піґуся.*)

☑ 2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

☑ 3. Робота з підручником.

▶ Завдання 2 (с. 143, продовження)

▶ Задача 2

— Прочитайте другу задачу. Назвіть числові дані, шукане.

— Запишіть скорочену умову.

Великих — 32 г. }
Малих — 47 г. } на ? г. ?

— Як дізнатися, на скільки більше малих гілок, ніж великих, знайшла Пігуля? ($47 - 32 = 15$ (г.))

— Запишіть відповідь. (На 15 малих гілок більше.)

— Як змінився би розв'язок задачі, якби запитання звучало б так: «На скільки менше великих гілок, ніж малих, знайшла Пігуля?» (Звичайно, розв'язок задачі не змінився б.)

► Задача 3

— Прочитайте третю задачу. Назвіть числові дані, шукане.

— Запишіть скорочену умову.

Купив — 65 ц.

Треба купити — ? ц. } 85 ц.

— Скільки цеглин ще треба купити Пігу? ($85 - 65 = 20$ (ц.))

— Запишіть відповідь. (20 цеглин ще треба купити Пігу.)

☑ 4. Динамічна пауза (за вибором учителя).

☑ 5. Робота в зошиті з друкованою основою.

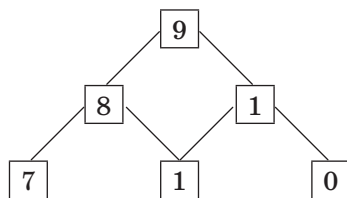
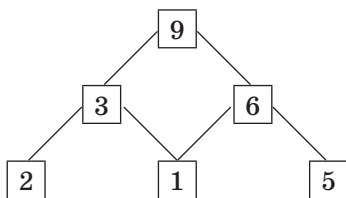
► Завдання 1 на с. 40

— Відгадайте Гугликові числа та впишіть їх у порожні клітинки. Коментоване письмо або самостійна робота з перевіркою.

Міркуємо:

— 2 і 1 — це 3, пишемо 3; 6 — це 1 і 5, пишемо 5; 3 і 6 — це 9, пишемо 9;

— 8 — це 7 і 1, пишемо 1; 1 — це 1 і 0, пишемо 0; 8 і 1 — це 9, пишемо 9.

(Керуємося правилом, що, знаючи два числа, можна знайти третє.)

► Завдання 2 на с. 41

— Зараз нам доведеться бути дуже-дуже уважними, щоб зробити малюнок за підказками. (Підказка від учителя: якщо букви написані через рисочку, то зафарбовувати потрібно всі клітинки з вказаними буквами. Знаходимо спочатку число. Потім шукаємо у відповідному рядку першу літеру біля цього числа та ставимо там крапочку. Потім ставимо крапочку біля останньої літери та замальовуємо всі клітинки між крапочками в цьому рядку.)

— Наприклад, рожевий колір, рядок 1 В-Д. Розфарбуємо в першому рядку рожевим кольором клітинки В, Г, І, Д.

(Самостійна робота, індивідуальна допомога учителя. Можна запропонувати роботу в парах.)

	А	Б	В	Г	Ґ	Д	Е	Є	Ж	З	И	І	Ї	Й	К	Л	М
1																	
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7																	
8																	
9																	
10																	
11																	
12																	
13																	
14																	
15																	
16																	
17																	
18																	
19																	

— Як думаєте, чий портрет у нас вийшов? (*Схоже, що Піґа.*)

► Завдання 3 на с. 42

— Поросятка вирішили посадити біля своїх хаток квіти. Нам потрібно визначити, біля якої хатки росте кожна квіточка, і сполучити квіточки зі своїми хатками.

(Самостійна робота з перевіркою.)

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Чи сподобалось вам працювати з родиною Піґусів?

— Поросятка теж дякують вам за гарну роботу та з нетерпінням чекатимуть зустрічі на наступному уроці математики.

Тема: Повторення вивченого. Закріплення вмінь розв'язувати задачі вивчених видів.

Мета: закріплювати вміння дітей розв'язувати задачі на знаходження невідомого від'ємника, зменшуваного, невідомого доданка, суми двох чисел; формування вміння порівнювати іменовані числа, виражені в однойменних одиницях вартості; розвивати мислення, обчислювальні навички школярів; виховувати відповідальність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 144–145; робочий зошит: ч. 4, с. 42–43.

Додатковий та ілюстративний матеріали: зображення поросят; фігурка гаманця із зображеннями монет різної вартості (1 к., 2 к., 10 к. — по 4 монети кожної; 5 к. — дві монети, 50 к. — одна монета) для гри «Гаманець»; непрозоре горнятко; капелюх, у якому є зображення монет вартістю 1 к., 2 к., 5 к., 10 к. (по 3 монети кожної), і одна монета 50 к. (для гри «Три монети»).

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Гра «Гаманець» (лічба в межах 100 без переходу через розряд).

Потрібно: гаманець із зображеннями монет різної вартості (1 к., 2 к., 10 к. — по 4 монети кожної; 5 к. — дві монети, 50 к. — одна монета).

Правила гри:

Клас ділиться на три команди. Учитель кріпить на дошку емблеми команд і під час гри записує кількість набраних балів.

Перші учасники від команд виймають по одній монеті з гаманця і не показують її іншим гравцям.

За командою всі три гравці викладають свої монети на магнітну дошку.

Перший, хто правильно назве суму, отримує бал для своєї команди.

Підходів до гаманця стільки, скільки учасників у кожній команді. Виграє та команда, яка набере більше балів.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Продовжимо спілкування з дружною сім'єю Пігусів. Сьогодні повторюємо вивчене з Пігом, Пігулею та Пігусею.

III. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАНЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 144)

▶ Задача 1

— Прочитайте першу задачу. Назвіть числові дані, шукане.

— Запишіть скорочену умову.

Було — 50 грн

Витратила — ? грн

Залишилось — 20 грн

— Як дізнатися, скільки коштує сервіз? ($50 - 20 = 30$ (грн))

— Запишіть відповідь. (*30 грн коштує сервіз.*)

(У цій і наступних задачах учитель, контролюючи час уроку, може запропонувати дітям записувати тільки розв'язки задач.)

▶ Задача 2

— Прочитайте другу задачу. Назвіть числові дані, шукане.

— Запишіть скорочену умову.

У Пігусі — 25 грн

Треба позичити — ? грн. } 36 грн

— Як дізнатися, скільки гривень треба позичити Пігусі?
($36 - 25 = 11$ (грн))

— Запишіть відповідь. (*11 грн треба позичити Пігусі.*)

▶ Задача 3

— Прочитайте третю задачу. Назвіть числові дані, шукане.

— Запишіть скорочену умову.

Було — ? грн

Витратив — 42 грн

Залишилось — 7 грн

— Скільки гривень було в гаманці Піґа спочатку? ($42 + 7 = 49$ (грн))

— Запишіть відповідь. (*49 грн було у Піґа спочатку.*)

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

▶ Завдання 2 (с. 144)

Самостійна робота з перевіркою.

▶ Завдання 3 (с. 145)

Робота в парах із подальшою перевіркою, самостійна робота з перевіркою або коментоване письмо.

Діти знаходять приклад Нишпорки: $26 + 60$.

4. Динамічна пауза (за вибором учителя).

5. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 42, 43

Діти записують, як обчислити оплату за користування технікою за два місяці:

$12 + 12 = 24$ (грн) — за стаціонарний телефон;

$50 + 50 = 100$ (грн) — за Інтернет;

$34 + 34 = 68$ (грн) — за мобільний телефон.

(Учитель може зауважити, що коли всі громадяни відповідально та вчасно сплачують усі свої рахунки, у державі вчасно виплачується зарплата та пенсії.)

— Скільки всього гривень сім'я Пігусів платить щомісяця за користування новою технікою? ($12 + 50 + 34 = 96$ (грн))

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

Гра «Три монети»

Потрібно: непрозоре горнятко; капелюх, у якому є зображення монет вартістю 1 к., 2 к., 5 к., 10 к. (по 3 монети кожної), і одна монета 50 к.

Правила гри:

Перший гравець виймає з капелюха три монети та кладе їх у непрозоре горнятко. Уголос каже, скільки всього грошей він туди поклав.

Учні класу намагаються відгадати, які саме три монети є в горнятку.

Той, хто правильно відгадав вартість кожної із трьох монет, витягає монети із горнятка, показує їх класу, кладе назад у капелюх і продовжує гру далі.

УРОК 131

Тема: Повторення вивченого. Закріплення вмінь розв'язувати задачі вивчених видів.

Мета: закріплювати вміння дітей розв'язувати задачі на знаходження суми двох чисел і на збільшення та зменшення числа на кілька одиниць; розв'язувати задачі з одиницями часу; застосовувати прийоми обчислення в межах 100 без переходу через розряд; розвивати мислення, обчислювальні навички школярів; виховувати бажання займатися спортом, бережливе ставлення до часу.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 145–146; робочий зошит: ч. 4, с. 43–44.

Додатковий та ілюстративний матеріали: зображення поросят; для кожної команди: гральний кубик; дві картки: «Десятки», «Одиниці», 5 кольорових і 10 білих кружечків (для гри «Біг до 50»).

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

☑ Гра «Біг до 50»

Клас ділиться на команди. Для кожної команди потрібні гральний кубик; дві картки з написами «Десятки», «Одиниці», 5 кольорових і 10 білих кружечків на магнітній дошці.

Правила гри:

Кольорові кружечки означають десятки, білі — одиниці. Перший учасник кожної команди кидає гральний кубик та викладає на магнітній дошці (під картками команди) в позиції одиниць таку кількість білих кружечків, яке число випало на гральній кістці.

Десятки	Одиниці
	•••••

Наступні гравці роблять те саме. Якщо в когось із гравців у позиції одиниць з'являється 10 білих кружечків, він може обміняти їх на один кольоровий кружечок і поставити його в позицію десятків.

Десятки	Одиниці
	••••••••••

→

Десятки	Одиниці
•	

Виграє та команда, яка першою отримає в позиції десятків 5 кольорових кружечків.

Десятки	Одиниці
•••••	

(Аналогічно проводиться гра на віднімання «Біг до нуля». Опис гри поданий у додатку.)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Працьовиті Піг, Пігуля та Пігуса закінчили будівництво своїх хаток. Отож, сьогоднішній наш урок має назву «Новосілля».
(Учитель запитує, чи всі діти розуміють це слово.)

III. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАЬ УЧНІВ

☑ 1. Робота з підручником.

» Завдання 1 (с. 145)

— Щоб працьовиті поросята росли здоровими й активно відпочивали, батьки подарували їм велосипед, ролики та скакалку.

► Задача 1

- Прочитайте першу задачу. Назвіть числові дані, шукане.
- Як дізнатися, скільки всього метрів проїхав Піг?
- Напишіть розв'язання задачі. ($54 + 35 = 89$ (м))

► Задача 2

- Розгляньте дані в таблиці. Прочитайте запитання.
- Скільки кругів навколо клумби проїхала Пігуся на роликах? ($16 - 4 = 12$ (кр.))
- Скільки разів Пігуся стрибнула на скакалці? ($23 + 6 = 29$ (р.))

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

► Завдання 2 (с. 146)

- Прочитайте друге завдання. Що відомо в задачі? Про що треба дізнатися?
- То коли закінчилося святкування? (Міркуємо: $3 + 5 = 8$ (год), тобто о 8 год вечора закінчилось святкування новосілля.)

► Завдання 3 (с. 146)

► Задача 1

- Прочитайте першу задачу.
- О котрій годині лягли спати сестрички? Коли ліг Піг?
- На скільки пізніше ліг спати Піг? ($11 - 10 = 1$ (год))
- О котрій годині краще лягати спати (особливо дітям)? Чому?

► Задача 2

- Прочитайте другу задачу.
  - Коли прокинулася Пігуля? ($8 - 1 = 7$ (год))
  - Коли прокинувся Піг? ($8 + 2 = 10$ (год))
- (З попередньої задачі зрозуміло, чому Піг прокинувся на 2 години пізніше.)

► Завдання 4 (с. 146)

Діти обчислюють вирази та довідуються, що Піг, тато Пігус і мама Пігі обідатимуть у хатці Піґа, а Пігуля і Пігуся — у хатці Пігулі.

4. Динамічна пауза (за вибором учителя).

5. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 43

Самостійна робота з перевіркою. Вираз Нишпорки: $76 - 40$.

► Завдання 2 на с. 44

Діти сполучають малюнки з відповідними годинниками.

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

- Про які корисні справи поросят ми довідалися?
- Що корисного на уроці математики виконували ми?

УРОК 132

Тема. Повторення вивченого. Закріплення вмій розв'язувати задачі вивчених видів.

Мета: закріплювати вміння дітей розв'язувати задачі з одиницями маси, місткості, довжини; формувати навички порівнювати два числа, вираз і число, два вирази; розвивати мислення, обчислювальні навички, здатність школярів виконувати завдання з логічним навантаженням; виховувати працелюбність.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 147–148; робочий зошит: ч. 4, с. 44–45.

Додатковий та ілюстративний матеріали: зображення поросят; два капелюхи з наборами карток, на яких є числа: перший капелюх — числа 0–5, 10–14, 20–24; другий капелюх — числа 50–55, 60–65, 70–75 (для гри «Додавання в капелюхах»).

Хід уроку

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Гра «Додавання в капелюхах».

Потрібно: два капелюхи з наборами карток, на яких є числа.

Перший капелюх: числа 0–5, 10–14, 20–24;

Другий капелюх числа 50–55, 60–65, 70–75.

Правила гри:

Клас ділиться на три команди. Учитель кріпить на дошку назви команд і під час гри записує кількість набраних балів.

Перший гравець кожної команди виймає з кожного капелюха по картці, обчислює суму цих чисел. Правильна відповідь — бал своєї команди.

До капелюхів підходять наступні гравці з кожної команди. Гра продовжується далі.

Переможе та команда, яка набере більше балів.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Як і всі добрі господарі, дружна сім'я Пігусів завбачливо робить запаси на зиму. А ми допоможемо їм ці запаси лічити.

III. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

1. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 147)

— Прочитайте першу задачу.

— Що символізує в задачі числове дане 11 кг? (*Стільки важить перший мішок картоплі.*)

— Що значить числове дане 8 кг? (*На стільки кілограмів другий мішок важчий.*)

— Про що треба дізнатися в задачі?

— Скільки кілограмів важить другий мішок картоплі?
($11 + 8 = 19$ (кг))

► Завдання 2 (с. 147)

— Прочитайте завдання. Назвіть числові дані, шукане.

— На скільки кілограмів другий мішок легший за перший?
($19 - 10 = 9$ (кг))

— Скільки всього кілограмів жолудів у двох мішках?
($19 + 10 = 29$ (кг))

► Завдання 3 (с. 147)

— Прочитайте завдання. Назвіть числові дані, шукане.

— Як дізнатися, скільки кілограмів яблук було в кошику спочатку? ($25 + 4 = 29$ (кг))

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

► Завдання 4 (с. 147)

— Прочитайте завдання. Яку масу має ящик буряків? (18 кг)

А ящик моркви? (13 кг)

— Що можна зробити, щоб ящики важили однаково? (*Відсипати 5 кг буряків. ($18 - 5 = 13$ (кг)); досипати 5 кг моркви. ($13 + 5 = 18$ (кг)); відсипати 3 кг буряків ($18 - 3 = 15$ (кг)) і досипати 2 кг моркви ($13 + 2 = 15$ (кг)) + аналогічні варіанти.*)

— Чи можна так зробити, щоб у кожному ящику було по 14 кг? 16 кг? 17 кг?

— А чи можна так зробити, щоб у кожному ящику було 20 кг? А 19 кг?

— А чи можна так зробити, щоб у кожному ящику було 12 кг? А 10 кг?

Діти переконуються: якщо не сказано, що оперувати можна лише одним ящиком, то способів вирівняти масу ящиків є багато.

► Завдання 5 (с. 148)

— Прочитайте завдання 5. Чи знаєте ви, чим корисний яблучний сік?

▶ Задача 1

— Скільки літрів яблучного соку налив Піг? ($10 + 10 = 20$ (л))

▶ Задача 2

— Скільки літрів яблучного соку налили всі поросятка разом?
($10 + 10 + 20 = 40$ (л) або $20 + 20 = 40$ (л))

▶ Завдання 6 (с. 148)

Коментоване письмо.

4. Динамічна пауза (за вибором учителя).

5. Робота в зошиті з друкованою основою.

▶ Завдання 1 на с. 44

▶ Задача 1

Самостійна робота з перевіркою. (Грядка Пігусі має довжину $16 - 4 = 12$ (м).)

▶ Задача 2

Самостійна робота з перевіркою. (Довжина грядки $25 + 12 = 37$ (м).)

▶ Завдання 2 на с. 45

— Прочитайте завдання. Розгляньте малюнки.

Міркуємо: правильно показують вагу терези: 8 кг = 4 кг + 4 кг. Шальки терезів із написом 5 кг + 2 кг теж показують правильно, бо 8 кг > 7 кг, отже шалька з помідорами буде опущена донизу.

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Сьогодні поросятка дуже допомогли своїм батькам. А як ви, діти, допомагаєте своїм?

УРОК 133

Тема. Повторення та закріплення вивченого.

Мета: закріплювати вміння дітей розв'язувати задачі з одиницями часу, довжини, маси; застосовувати прийоми обчислення в межах 100 без переходу через розряд; розвивати мислення, обчислювальні навички школярів, здатність виконувати завдання з логічним навантаженням; виховувати бажання займатися спортом.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 148–150; робочий зошит: ч. 4, с. 45–46.

Додатковий та ілюстративний матеріали: зображення кроликів; два капелюхи з наборами карток, на яких є числа: перший капелюх — картки із числами 55–59, 65–69, 75–79, 85–89, 95–99; другий капелюх — картки із числами 0–5, 10–15, 20–25, 30–35, 40–45, 50–55 (для гри «Віднімання в капелюхах»); макет годинника.

I. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

☑ Гра «Віднімання в капелюхах».

Потрібно: два капелюхи з наборами карток, на яких є числа.

Перший капелюх: картки із числами 55–59, 65–69, 75–79, 85–89, 95–99;

Другий капелюх: картки із числами 0–5, 10–15, 20–25, 30–35, 40–45, 50–55.

Правила гри:

Клас ділиться на три команди. Учитель кріпить на дошку емблеми команд (або записує їхні назви) і під час гри нотує кількість набраних балів.

Перший гравець кожної команди виймає з кожного капелюха по картці, обчислює різницю цих чисел. Правильна відповідь — бал своїй команді. До капелюхів підходять наступні гравці з кожної команди. Гра продовжується далі. Перемагає та команда, яка набрала більше балів.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогодні ми будемо повторювати вивчене із сусідами родини Пігусів — сім'єю кроликів. Давайте познайомимося з ними.

III. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

☑ 1. Робота з підручником.

» Завдання 1 (с. 148, 149)

— Розгляньте малюнок до завдання 1.

— Скільки дорослих у родині кроликів? (*Двоє: тато Вухань і мама Вуханька.*)

— Скільки дітей? (*Дітей семеро: Вухастик, Куцохвостик, Довголапик, Зубастик, Вухася, Гризлик, Пухнастик.*)

— Скільки всього морквин з'їла сім'я кроликів на сніданок? (*Семеро дітей по одній морквині та двоє дорослих по дві: $7 + 3 + 2 = 12$ (м.)*)

— Як добре, що кролики їдять моркву! Люди моркву вирощують здавна та цінують її за корисні та лікувальні властивості. Морква багата на вітаміни А, В, С і багато інших. Усі, хто хоче бути здоровими, а особливо мати хороший зір, додають моркву у свій раціон.

► Завдання 2 (с. 149)

— Прочитайте оголошення, яке побачили кроленята під час прогулянки.

— Подивіться на годинник.

(Учитель використовує макет годинника.)

— Котра зараз година? (10 год)

— О котрій годині розпочнуться змагання? (О 12 год)

— Скільки годин залишилось до початку змагань? (12 год – 10 год = 2 год)

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

► Завдання 3 (с. 149)

— Прочитайте завдання 3. Хто із кроленят яке місце посів?
(Діти пояснюють свої міркування.)

(Учитель малює на дошці.)

— Міркуємо:

Учитель малює:

Куцохвостик —————

Вухастик —————

Зубастик —————

— Отже, I місце посів Зубастик, II місце — Куцохвостик, а III — Вухастик.

► Завдання 4 (с. 149)

— Прочитайте завдання 4. Хто з кроленят переміг?

(Діти пояснюють: Пухнастик стрибнув на 1 м ближче, тобто Довголапик на 1 м далі, ніж Пухнастик.)

— Отже, I місце в Довголапика, II місце дістав Пухнастик, а III — Гризлик.)

► Завдання 5 (с. 150)

$$59 - 42 = 17$$

$$67 - 50 = 17$$

$$48 - 31 = 17$$

$$6 + 11 = 17$$

— Бачимо, що тато Вухань перестрибнув чотири перешкоди.

— Видно, тато Вухань сам любить займатися спортом і кроленят своїх привчає до цього. Чи займаються спортом у ваших сім'ях, діти? Яким видом спорту займаєтеся ви? Ваші батьки?

4. Динамічна пауза (за вибором учителя).

5. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 45

— Прочитайте завдання 1. Вага яких двох гир складатиме 18 кг?

Самостійна робота з перевіркою. ($7 + 11 = 18$, *гирі із числами 7 і 11 розфарбуємо одним кольором; $2 + 16 = 18$, гирі із числами 2 і 16 — розфарбуємо іншим кольором.*)

► Завдання 2 на с. 46

— Прочитайте завдання 2. З'єднайте імена кроленят із місцями на тумбах.

3 м 2 м 2 м + 2 м = 4 м (*На 2 м вище за Вухасю.*)

— Отже, I місце посів Гризлик, II місце — Пухнастик, а III — Вухася.

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Сподіваюся, під час літніх канікул ви, діти, багато часу будете приділяти рухливим іграм (не забуваючи того, що ми з вами вивчили з математики).

— Що ми повторили сьогодні разом із спортивною родиною кроликів?

УРОК 134

Тема: Повторення та закріплення вивченого.

Мета: закріплювати знання дітей про парні та непарні числа; формувати вміння додавати та віднімати іменовані числа (довжини, маси, місткості, часу); виконувати заміну більших одиниць вимірювання величини меншими, менших одиниць вимірювання — більшими; розрізняти замкнені та незамкнені лінії, криві та ламані; розвивати мислення, обчислювальні навички школярів, здатність виконувати завдання з логічним навантаженням; виховувати почуття дружби, позитивне ставлення до суперників у змаганнях.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 150–151; робочий зошит: ч. 4, с. 46–47.

Додатковий та ілюстративний матеріали: картки та фломастери для проведення гри «Відгадайко»; завдання на картках для учасників; кольорові фішки (наклейки тощо) для відзначення активних учасників математичного конкурсу.

Хід уроку

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Увага! Увага! Оголошується математичний конкурс!

Клас ділиться на команди. Кожна команда обирає свого капітана.

(Учитель кріпить або записує на дошці назви команд і керує ходом змагання. Активні учасники за правильні відповіді отримують від учителя кольорові фішки. Команда, яка набере найбільше фішок, стає переможцем математичного конкурсу.)

II. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

(Учитель проводить урок у формі математичного конкурсу.)

1. Гра «Відгадайко»

Правила гри:

Один із гравців (ведучий) загадує й записує на картці двоцифрове число. (Клас це число не бачить, а вчителю буде легше стежити за правильністю відповідей.)

Інші гравці по черзі ставлять запитання про це число. Наприклад: «Воно більше за 50?», «Воно менше від 70?» тощо.

Відповідь на запитання може бути лише «так» чи «ні».

Виграє той гравець, хто першим відгадає загадане число. Він отримує бал для своєї команди, стає на місце ведучого та продовжує гру.

2. Робота з підручником.

▶ Завдання 1 (с. 150)

— Розгляньте завдання 1. Доберіть числа у квадратик. Поясніть свій вибір.

Відповіді: 9 — це 1 і 8; 7 — це 5 і 2; 8 — це 4 і 4.

(У ході пояснення повторити, які числа називаються парними, непарними, яке найменше непарне число, найменше парне число.)

▶ Завдання 2 (с. 150)

Від кожної команди викликається по одному учаснику, наприклад, капітани команд. Учитель пропонує кожному картку, на якій написано завдання 2. Учасник, який поставить усі числа правильно, отримує для своєї команди бал.

Перевірка:

1 м = 100 см	1 дм = 10 см
1 м = 10 дм	100 к. = 1 грн

▶ Завдання 3 (с. 150)

— Знайдіть суму найменшого двоцифрового числа та найбільшого одноцифрового числа. ($10 + 9 = 19$)

▶ Завдання 4 (с. 151)

— Знайдіть різницю найбільшого двоцифрового числа та найбільшого двоцифрового круглого числа. ($99 - 90 = 9$)

(Повторити, які числа називаються круглими.)

3. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

4. Робота з підручником.

► Завдання 5 (с. 151)

- Розгляньте числа на м'ячах у завданні 5.
- Два найбільші парні числа на м'ячах — 74 і 10.
- Найбільше та найменше непарні числа на м'ячах — 69 і 27.

► Завдання 6 (с. 151)

— Розгляньте числа на блокнотиках у завданні 6 і утворіть двоцифрові числа:

- 1) найменше парне число — 38;
- 2) найбільше парне число — 78;
- 3) найбільше непарне число — 87;
- 4) найменше непарне число — 37.

► Завдання 7 (с. 151)

- Скільки замкнених ліній на малюнку? (*Одна, вона третя.*)
- Скільки незамкнених? (*Дві: перша та друга.*)
- Скільки кривих? (*Дві: перша та третя.*)
- Скільки ламаних? (*Одна, вона друга.*)
- Скільки ланок має ламана? (*Чотири.*) А вершин? (*П'ять.*)
- Накресліть відрізок, що є сумою довжин усіх ланок ламаної.

$$(5 + 3 + 2 + 1 = 11 \text{ (см)}) = 1 \text{ дм } 1 \text{ см}$$

(Повторити порядок креслення відрізків.)

- На скільки перша ланка довша за останню? ($5 - 1 = 4 \text{ (см)}$)

5. Динамічна пауза (за вибором учителя).

6. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 46

- Додайте найменше і найбільше числа на хмарках. ($0 + 31 = 31$)
(Повторити правила додавання та віднімання нуля.)

► Завдання 2 на с. 46

— Додайте всі парні числа на кульках. Розфарбуйте ці кульки. ($12 + 6 + 30 = 48$)

► Завдання 3 на с. 47

— Знайдіть на прапорцях найменше двоцифрове парне число й відніміть від нього 3. ($14 - 3 = 11$)

► Завдання 4 на с. 47

(Перший учень (чи перші учні з кожної команди — за бажанням учителя), який правильно самостійно виконає завдання, принесе бал (чи бали) своїй команді. Потім виконати перевірку з класом або зібрати зошити на перевірку. Нагадати дітям, що після скорочень *год, см, м, дм, кг, л, грн* крапка не ставиться. Лише після скорочення слова «копійки» (к.) крапка ставиться.)

III. ПІДСУМОК УРОКУ

Підбиття підсумків математичного конкурсу.

Учитель підраховує кольорові фішки, отримані учасниками команд, оголошує команду-переможця математичного конкурсу.

(Окремо треба відзначити дітей, які працювали активно, і тих, хто здобув найбільше фішок своїй команді.)

УРОК 135

Тема: Повторення вивченого за рік.

Мета: закріплювати вміння дітей складати й обчислювати вирази до задач тих видів, що вивчили; формувати навичку складати істинні та хибні твердження; розв'язувати задачі з одиницями вартості; розвивати логічне мислення, пам'ять, уяву школярів, здатність виконувати завдання з логічним навантаженням; виховувати любов до математики.

Обладнання: підручник: ч. 2, с. 152–154, 158; робочий зошит: ч. 4, с. 47–49, 52–54.

Додатковий та ілюстративний матеріали: збільшене зображення завдання «Сірникові головоломки» (або відповідні заготовки для магнітної дошки).

Хід уроку

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й ЗАВДАНЬ УРОКУ

— Сьогоднішній наш урок називається «...і на прощання». На прощання з першим класом пограємо в математичні ігри (а вони завжди цікаві та вчать нас мислити!) і повторимо те, що ви вчили протягом навчального року.

II. ЗАКРІПЛЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ

---

1. Робота з підручником.

► Завдання 1 (с. 158, додаток)

(Для зручності проведення колективної роботи учитель може використати екран, магнітну дошку або заздалегідь записати на дошці завдання із сірниками.)

— Який сірник потрібно забрати, щоб кожна рівність стала правильною?

$8 + 3 = 9$. У першому доданку 8 забрати верхній сірник справа, щоб утворилось число 6. Тоді $6 + 3 = 9$ — правильна рівність.

$9 - 1 = 4$. У зменшуваному 9 забрати верхній сірник справа, щоб утворилось число 5: $5 - 1 = 4$.

$4 + 8 = 4$. У другому доданку 8 забрати сірник посередині, щоб утворилось число 0: $4 + 0 = 4$.

$$9 + 2 = 7.$$

Варіант 1. У першому доданку 9 забрати верхній сірник справа, щоб утворилось число 5. Тоді $5 + 2 = 7$ — правильна рівність.

Варіант 2. Забрати вертикальний сірник зі знака «+», тоді утвориться рівність $9 - 2 = 7$.

► Завдання 2 (с. 158, додаток)

— Де слід покласти один сірник так, щоб кожна рівність стала правильною?

$1 + 5 = 7$. У другому доданку 5 потрібно покласти сірник внизу зліва, щоб утворилось число 6. Тоді $1 + 6 = 7$ — правильна рівність.

$3 + 1 = 10$. У першому доданку 3 потрібно покласти сірник вгорі зліва, щоб утворилось число 9. Тоді $9 + 1 = 10$ — правильна рівність.

$7 - 2 = 9$. Поклавши сірник вертикально на знак «-», одержимо знак «+» і правильну рівність: $7 + 2 = 9$.

$5 - 8 = 1$. У зменшуваному 5 потрібно покласти сірник вгорі справа, щоб утворилось число 9: $9 - 8 = 1$.

► Завдання 3 (с. 158, додаток)

— Куди потрібно перекласти один сірник так, щоб кожна рівність стала правильною?

$4 + 6 = 3$. Від другого доданка 6 потрібно взяти нижній сірник зліва, щоб залишилось число 5, і перекласти його до суми 3, щоб утворилось число 9. Утвориться правильна рівність: $4 + 5 = 9$.

$8 - 7 = 7$. Від числа 8 забираємо сірник посередині та перекладаємо його в знак «-», утвориться знак «+». Отримаємо правильну рівність: $0 + 7 = 7$.

$9 + 2 = 8$. Верхній справа сірник перекладаємо вліво вниз. Маємо число 6 і правильну рівність: $6 + 2 = 6$.

$7 = 5 - 2$. Перекладанням одного сірника зі знака «=» утворюємо знак «-»: $7 - 5 = 2$.

► Завдання 1 (с. 152)

— Розгляньте малюнок до завдання 1. Складемо й обчислимо вирази про жабок, яких по суботах катає добродійка черепаха. (До речі, кого ми називаємо добродіями?)

М і р к у в а н н я.

— На черепасі було 23 жабки, застригнуло на її панцир ще 15 жабок. Скільки жабок стало? Пишемо: $23 + 15 = 38$. Стало 38 жабок.

— На черепасі каталися жабки. Коли застригнуло ще 10, то їх стало 2 десятки, тобто 20 жабок. Скільки жабок було спочатку?

Пишемо: $20 - 10 = 10$. Спочатку було 10 жабок. Перевіряємо: справді, $10 + 10 = 20$.

— На черепасі було 20 жабок. Коли на панцир застрибнуло кілька жабок, їх стало 35. Скільки жабок застрибнуло? Пишемо: $35 - 20 = 15$. Застрибнуло 15 жабок. Перевіряємо: справді, $20 + 15 = 35$.

(Повторити правило знаходження невідомого доданка.)

— На черепасі було 37 жабок, зістрибнуло 26 жабок. Скільки жабок залишилося кататися? Пишемо: $37 - 26 = 11$. Залишилося 11 жабок.

— На черепасі було 3 десятки, тобто 30 жабок. Коли зістрибнуло кілька жабок, їх залишилося 20. Скільки жабок зістрибнуло? Пишемо: $30 - 20 = 10$. Зістрибнуло 10 жабок. Перевіряємо: справді, $30 - 10 = 20$.

— На черепасі каталися жабки. Коли 18 із них зістрибнуло, то залишився 1 десяток, тобто 10 жабок. Скільки жабок було спочатку? Пишемо: $18 + 10 = 28$. Спочатку було 10 жабок. Перевіряємо: справді, $28 - 18 = 10$.

(Повторити правило знаходження невідомого від'ємника та невідомого зменшуваного.)

2. Фізкультхвилинка (за вибором учителя).

3. Робота з підручником.

▶ Завдання 2 (с. 153)

— Розгляньте малюнок до завдання 2.

(Робота із завданнями у підручнику. Діти знаходять істинні та хибні твердження, придумують власні істинні та хибні твердження. Наприклад, істинні: число їжачка найбільше одноцифрове, непарне, його сусідами є числа 8 і 10, його можна утворити із чисел 4 і 5 тощо. Або хибні: число жабки двоцифрове, найбільше трицифрове тощо.)

▶ Завдання 3 (с. 154)

Діти лічать фігури на малюнку до завдання 3.

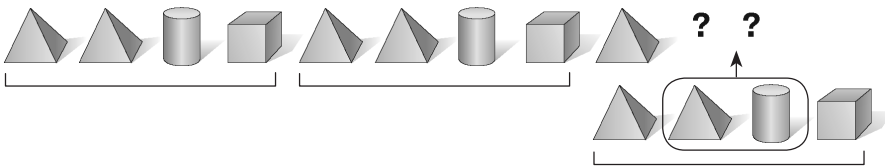
Кругів — 11 (10 у поїзді плюс сонечко.)

Трикутників — 6.

Чотирикутників — 16.

▶ Завдання 4 (с. 154)

— Розгляньте малюнок до завдання 4 і назвіть дві наступні фігури.

(Бачимо закономірність: повторюється блок із чотирьох фігур: дві піраміди, циліндр і куб. Отже, цей блок знову має повторитись. Перша фігура з блоку уже намальована, це піраміда. Тому далі має йти ще одна піраміда та циліндр.)

► Завдання 5 (с. 154)

— Розгляньте малюнок до завдання 5. Скільки циліндрів; кубів; конусів; куль; пірамід? Чого найбільше?

— Прочитайте речення під малюнком. Дякуємо підручнику та всім його героям за цікаві завдання!

4. Динамічна пауза (за вибором учителя).

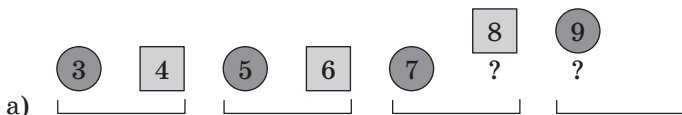
5. Робота в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 1 на с. 47

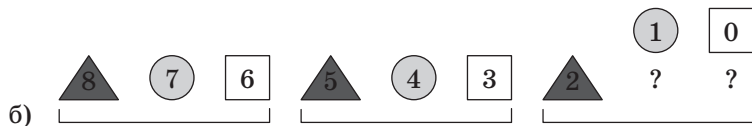
— Обчисліть кругові вирази та допишіть той, якого бракує. ($10 + 10 = 20$)

► Завдання 2 на с. 47

— Домалюйте дві наступні фігури.

(Синій круг і сірий квадрат постійно чергуються. Числа на фігурах ідуть у порядку зростання. Отже, наступним після круга йтиме квадрат, а далі знову круг із числами 8 і 9 на них відповідно.)

(Повторюється трійка фігур: синій трикутник, сірий круг і білий квадрат. Третій блок незавершений, бо є лише синій трикутник. Тобто наступними будуть сірий круг і білий квадрат. Числа на фігурах ідуть у спадному порядку. Отже, наступними йтимуть числа 1 і 0 відповідно.)

► Завдання 3 на с. 48

Колективна робота із завданнями та запитаннями в зошиті з друкованою основою.

► Завдання 4 на с. 52

— Діти виконують завдання — за допомогою ключа-підказки розшифровують лист «З тобою дуже весело».

► Завдання на с. 54

Діти записують на доріжках для своїх друзів сюрприз — ука-
зані числа:

— рожевим кольором для Кар-кусі пишуть круглі числа, що
більші за 80 (90, 100);

— синім — для Професора Математики — числа від 18 до 10 із
кроком 2 (18, 16, 14, 12, 10);

— зеленим — для Гуглика — числа від 30 до 50 з кроком 5 (30,
35, 40, 45, 50);

— червоним — для Хлястика — парні числа восьмого десятка
(72, 74, 76, 78, 80);

— чорним — для Нишпорки — непарні числа сьомого десятка
(61, 63, 65, 67, 69).

III. ПІДСУМОК УРОКУ

Бесіда.

— Подякуємо ще раз нашим математичним друзям за те, що
робили наші заняття з математики цікавими, казковими. Гарних,
добрих, веселих літніх канікул! До зустрічі у другому класі!

ДОДАТОК

МАТЕМАТИЧНІ ІГРИ

Гра «Більше—менше»

Кількість гравців: 4.

Потрібно: набір з 11 карток із числами від 0 до 10 на них; капелюх із 10 невеличкими предметами (10 частинок конструктора, 10 паличок, 10 монеток, 10 машинок (або 10 карток із намальованими предметами на них, від 0 до 10 відповідно)).

Правила гри.

Оголошується, у яку гру будуть грати: «Де більше?» або «Де менше?».

Гра «Де більше?»

Перший гравець виймає з капелюха кілька предметів і кладе на стіл, а другий гравець одночасно показує картку із числом.

Третій і четвертий гравці називають, де більше число: кількість предметів на столі чи число на картці, відповідно називаючи: «Стіл» або «Картка». Хто перший правильно назве місце більшого числа, отримує бал. (Якщо грають у гру «Де менше?», то відповідно називають місце, де менше число.)

Далі черга виймати предмети та показувати картку переходить до другого та третього гравців. Гра продовжується.

Якщо капелюх і картка знову повернулись до перших двох гравців, то закінчився перший раунд.

Виграє той, хто набрав більше балів упродовж 5 раундів.

Гра «Хованки»

Кількість гравців: 3–4.

Потрібно: 10 однакових невеличких предметів (можна різного кольору). Наприклад, частинки конструктора чи пазлів або маленькі кубики. Аркуш паперу та ручка.

Правила гри.

Перший гравець вибирає довільну кількість кубиків і кладе їх на стіл. Діти лічать їхню кількість.

Усі гравці, крім першого, заплющують очі. Перший гравець забирає кілька кубиків зі столу.

Решта гравців мають записати, скільки кубиків забрав перший гравець, перелічуючи ті кубики, що залишились на столі.

Перевірка результатів. Перший гравець кладе на стіл заховані кубики. Кожен, хто записав правильне число, отримує бал.

Тепер кубики ховає другий гравець, і гра продовжується. Перший раунд закінчується тоді, коли черга ховати кубики знову приходить до першого гравця.

Виграє той, хто набере найбільше балів за 5 раундів.

Гра «Калькулятор»

Кількість гравців: 4.

Потрібно: аркуш паперу та ручка для кожного гравця.

Правила гри.

Кожен із перших двох гравців називає число від 0 до 5.

Третій і четвертий гравці подумки додають ці числа, а потім отримане число віднімають від десяти. Хто першим скаже правильну відповідь, отримує бал.

Тепер другий і третій гравці називають числа від 0 до 5, а інші гравці віднімають їхню суму від десяти.

Гра продовжується: третій і четвертий гравці називають числа...

Раунд закінчується, коли черга називати числа знову повертається до перших двох гравців.

Виграє той, хто отримає найбільше балів після 5 раундів.

Гра «Праве—ліве»

Кількість гравців: 3.

Потрібно: 10 фішок одного кольору для кожного гравця, аркуш паперу та ручка.

Правила гри.

Перший і другий гравці виставляють свої фішки у два ряди.

. . . . .
. . . . .

Третій гравець називає позицію фішки, наприклад: «Четверта зліва».

Гравець, який першим схопить відповідну фішку з будь-якого ряду, отримує бал. Він ставить фішку у вихідне положення.

Третій гравець називає іншу позицію фішки. Гра продовжується. Гравець, який першим набере 5 балів, виграв.

Гра починається спочатку, і тепер інший гравець називає числа.

Гра «П'ятнадцять “+”»

Кількість гравців: 2–3.

Потрібно: аркуш паперу та ручка для кожного гравця.

Правила гри.

Перший гравець показує кілька пальців (від одного до трьох). Наприклад, три. Тоді лічить їх за порядком: один, два, три.

Другий гравець теж показує кілька пальців (від одного до трьох). Наприклад, два. Потім продовжує усну лічбу, починаючи з того місця, де зупинився перший гравець: чотири, п'ять і т. д.

Третій гравець діє аналогічно.

Гравець, який першим долічить до 15, отримує бал.

Виграє той, хто першим набере 5 балів.

Гра «П'ятнадцять “–”»

Кількість гравців: 2–3.

Потрібно: аркуш паперу та ручка для кожного гравця.

Правила гри.

Перший гравець показує кілька пальців (від одного до трьох). Наприклад, три. Тоді лічить від 15 у зворотному порядку: п'ятнадцять, чотирнадцять, тринадцять.

Другий гравець теж показує кілька пальців (від одного до трьох). Наприклад, два. Потім продовжує лічбу назад, починаючи з того місця, де зупинився перший гравець: дванадцять, одинадцять і т. д.

Третій гравець діє аналогічно.

Гравець, який першим долічить до 0, отримує бал.

Виграє той, хто першим набере 5 балів.

Гра «20 квадратиків»

Кількість гравців: 4.

Потрібно: одна гральна кістка, 80 кольорових квадратиків, 5 паперових блоків, що мають довжину 10 квадратиків.

Правила гри.

Перший гравець кидає гральну кістку. Бере стільки кольорових квадратиків, скільки випало на кістці.

Далі кожен гравець по черзі кидає гральну кістку та бере відповідну кількість квадратиків.

Гральна кістка знову повертається до першого гравця, який знову кидає її і бере відповідну кількість квадратиків. Гра продовжується.

Як тільки в якогось гравця опиняється на руках 10 кольорових квадратиків, він обмінює їх на один довгий паперовий блок.

Виграє той, хто першим отримає два блоки.

Гра «Усне додавання»

Кількість гравців: 4–5.

Потрібно: два набори карток із числами 0–5, 10–14 на них, аркуш паперу та ручка для кожного гравця.

Правила гри.

На столі розкладено картки лицем донизу. Перший гравець відкриває 2 картки. Інші гравці подумки додають числа та називають результат. Хто першим назве правильний результат, отримує бал.

Черга показувати картки переходить до другого гравця. Гра продовжується.

Якщо черга витягувати картки знову повернулася до першого гравця, закінчився перший раунд.

Виграє той, хто здобув найбільшу кількість балів за 5 раундів.

Гра «Усне віднімання»

Кількість гравців: 4–5.

Потрібно: два набори карток із числами від 0–5 і 15–19 на них.

На столі розкладено картки лицем донизу. Перший гравець відкриває 2 картки.

Інші гравці подумки віднімають від більшого числа менше і називають результат. Хто першим назве правильний результат, отримує бал.

Черга показувати картки переходить до наступного гравця. Гра продовжується.

Якщо черга витягувати картки знову повернулася до першого гравця, закінчився перший раунд.

Виграє той, хто здобув найбільшу кількість балів за 5 раундів.

СЕРІЯ ІГОР: «КВАСОЛИНИ ПЕРЕГОНИ»

Гра «Біг до нуля»

Кількість гравців: 4–6.

Потрібно: гральна кістка; для кожного гравця: 5 кольорових і 10 білих квасолин, розграфлений аркуш паперу та ручка.

Правила гри.

Кольорові квасолини означають десятки, білі — одиниці.

Кожен гравець ставить у позицію десятків 5 кольорових квасолин.

Десятки	Одиниці
. . . . .	

Перший гравець на своїй таблиці обмінює одну кольорову квасолину на 10 білих і кидає гральну кістку.

Десятки	Одиниці
. .	. . . . .
. .	. . . . .

Він забирає стільки білих квасолин, яке число випало на гральній кістці, та передає гральну кістку іншому гравцю.

Наступні гравці по черзі роблять те саме.

Виграє той, хто першим забере з таблиці всі квасолини.

Гра «Біг до 50»

Кількість гравців: 4–6.

Потрібно: гральна кістка; для кожного гравця: 5 кольорових і 10 білих квасолин, розграфлений аркуш паперу та ручка.

Правила гри.

Кольорові квасолини означають десятки, білі — одиниці.

Перший гравець кидає гральну кістку та викладає на своїй таблиці в позиції одиниць стільки білих квасолин, скільки випало на гральній кістці.

Десятки	Одиниці
	• • • • •

Наступні гравці роблять те саме.

Якщо в якогось гравця в позиції одиниць з'являється 10 білих квасолин, він може обміняти їх на одну кольорову квасолину та поставити її в позицію десятків.

Десятки	Одиниці
	• • • • • • • • • •

 →

Десятки	Одиниці
•	

Виграє той, хто першим отримає в позиції десятків 5 кольорових квасолин.

Десятки	Одиниці
• • • • •	

СЕРІЯ ІГОР: «ЧИСЛА В КАПЕЛЮХАХ»

«Додавання в капелюхах»

Кількість гравців: 3.

Потрібно: два капелюхи з наборами карток, на яких є числа: перший капелюх — 0–5, 10–14, 20–24; другий капелюх — 50–55, 60–65, 70–75; аркуш паперу та ручка для кожного гравця.

Правила гри.

Перший гравець виймає з кожного капелюха по картці та кладе їх на стіл числами догори.

Кожен із решти гравців записує відповідний приклад на додавання на своєму аркуші. Гравець, який першим правильно записав й обчислив приклад, отримує бал.

Далі капелюх «переходить» до другого гравця, і гра повторюється спочатку.

Коли капелюх повернувся до першого гравця, то закінчився перший раунд. Гра продовжується.

Виграє той, хто отримає найбільше балів після 5 раундів.

«Віднімання в капелюхах»

Кількість гравців: 3.

Потрібно: два капелюхи з наборами карток, на яких є числа:

перший капелюх: картки із числами 55–59, 65–69, 75–79, 85–89, 95–99;

другий капелюх: картки із числами 0–5, 10–15, 20–25, 30–35, 40–45, 50–55;

аркуш паперу та ручка для кожного гравця.

Правила гри.

Перший гравець виймає одне число з першого капелюха, а друге — з другого та ставить їх одночасно на стіл числом догори.

Другий і третій гравці віднімають ці числа, і кожен записує приклад на своїй картці. Гравець, який першим правильно записав і обчислив приклад, отримує бал.

Далі капелюхи переходять до другого гравця, і він також витягує по одному числу з кожного капелюха та викладає їх на стіл. Тепер перший і третій гравці записують приклад на віднімання.

Капелюх переходить до третього гравця, а перший і другий гравці записують приклад.

Перший раунд закінчується, коли капелюх знову переходить до першого гравця.

Виграє той, хто отримає найбільше балів після 5 раундів.

Гра «Відгадайко»

Кількість гравців: 4–6.

Правила гри.

Один із гравців загадує двоцифрове число.

Інші гравці по черзі ставлять запитання про це число. Наприклад: «Воно більше від 50?», «Воно менше, ніж 70?» тощо.

Відповідь на запитання може бути лише «так» чи «ні».

Виграє той гравець, хто першим відгадає загадане число.

Гра «Гаманець»

Кількість гравців: 4.

Потрібно: гаманець із монетами різної вартості (1 к., 2 к., 10 к. — по 4 монети кожної; 5 к. — дві монети, 50 к. — одна монета), аркуш і ручка для кожного гравця.

Правила гри.

Кожен гравець по черзі виймає монету з гаманця, але не показує її іншим гравцям.

По команді всі чотири гравці кладуть свої монети на стіл.
Кожен, хто правильно запише суму грошей на цих чотирьох монетах, отримує бал.

Виграє той, хто першим набере 10 балів.

Гра «Три монети»

Кількість гравців: 3.

Потрібно: непрозоре горнятко; капелюх, у якому є монети вартістю 1 к., 2 к., 5 к., 10 к. (по 3 монети кожної), і одна монета 50 к.; аркуш паперу та ручка для кожного гравця.

Правила гри.

Перший гравець виймає з капелюха три монети та ховає їх під непрозорим горнятком. Уголос каже, скільки всього грошей він туди поклав.

Другий і третій гравці намагаються відгадати, які саме три монети є під горнятком, і записують це кожен на своєму аркуші. Перший гравець показує заховані монети та звіряє з відповідями двох інших гравців.

Той, хто правильно написав вартість кожної з трьох монет, отримує бал.

Далі капелюх із монетами переходить до другого гравця. Гра продовжується.

Раунд закінчується, коли капелюх повертається до першого гравця.

Виграє той, хто набере найбільше балів після 5 раундів.

Гра «Яке число більше (менше)?»

Кількість гравців: 2–5.

Потрібно: аркуш паперу, ручка.

Правила гри

Серед гравців визначається порядок, хто за ким. Перший гравець записує будь-яке двоцифрове число, показує його іншим гравцям і говорить слово: «Більше» (або «Менше»).

Інші гравці повинні записати двоцифрове число, яке є відповідно більшим (або меншим) за те число, яке показав перший гравець. Якщо такого числа не існує, то гравці повинні написати «Х» (це буде лише у двох випадках: «менше» для числа 10 і «більше» для числа 99).

Перший гравець перевіряє відповіді у решти гравців. Якщо записи у гравців правильні, то кожен із решти гравців отримує бал.

Далі черга показувати двоцифрове число та називати слово «Більше» (або «Менше») переходить до другого гравця. Решта гравців записують відповідно більше чи менше двоцифрове число. Другий

гравець перевіряє відповіді. Кожен із гравців, хто записав правильну відповідь, отримує бал. Черга показувати число переходить до наступного гравця.

Перший раунд закінчується тоді, коли останній гравець перевірить відповіді.

Гра триває кілька раундів. Виграє той, хто набрав у сумі найбільше балів.

Гра «Яке число “між”?»

Кількість гравців: 2–5.

Потрібно: аркуш паперу, ручка.

Правила гри.

Серед гравців визначається порядок: хто за ким. Перший гравець записує будь-які два трицифрових числа та показує їх іншим гравцям.

Інші гравці повинні записати трицифрове число, яке знаходиться між цими двома числами. Якщо такого числа не існує, то гравці повинні написати «X».

Перший гравець перевіряє відповіді в решти гравців. Якщо записи у гравців правильні, то кожен із решти гравців, отримує бал.

Далі черга показувати два трицифрових числа переходить до другого гравця. Решта гравців записують відповідне число, що знаходиться між цими двома числами. Кожен із гравців, хто записав правильну відповідь, отримує бал, і черга показувати числа переходить до наступного гравця.

Перший раунд закінчується тоді, коли останній гравець перевірить відповіді.

Гра триває кілька раундів. Виграє той, хто набрав найбільше балів.

ЗМІСТ

Передмова	3
-----------------	---

II СЕМЕСТР

Урок 61	Читання прикладів різними способами. Закріплення вмій встановлювати взаємозв'язок між додаванням і відніманням.	5
Урок 62	Числовий вираз та його значення. Числові вирази на дві дії.	9
Урок 63	Порівняння числа та значення числового виразу.	13
Урок 64	Порівняння числа та значення числового виразу, складеного за малюнком.	16
Урок 65	Порівняння двох числових виразів.	19
Урок 66	Числова рівність і числова нерівність. Правильні й неправильні числові рівності та нерівності.	23
Урок 67	Складання, запис і читання числових нерівностей.	26
Урок 68	Назви компонентів та результату дії додавання. Переставний закон додавання.	29
Урок 69	Залежність суми від зміни одного доданка при сталому другому.	31
Урок 70	Назви компонентів та результату дії віднімання.	35
Урок 71	Залежність різниці від зміни зменшуваного при сталому від'ємнику.	41
Урок 72	Закріплення вивченого.	45
Урок 73	Закріплення вивченого.	49
Урок 74	Закріплення вивченого. Розв'язування задач.	51
Урок 75	Геометрична фігура — круг. Предмети, круглі за формою.	54
Урок 76	Кут. Моделювання кутів із підручного матеріалу. Зображення кутів на папері.	56
Урок 77	Многокутники: трикутник, чотирикутник, п'ятикутник, шестикутник. Моделювання многокутників із підручного матеріалу.	59
Урок 78	Форми многокутників. Класифікація фігур за певними ознаками.	62
Урок 79	Просторові фігури: куб, піраміда, куля, циліндр, конус.	66
Урок 80	Закріплення вивченого.	69
Урок 81	Вимірювання довжини предметів іншими предметами.	72
Урок 82	Вимірювання довжини предметів умовними одиницями.	75
Урок 83	Сантиметр як одиниця довжини. Вимірювання довжин відрізків і запис результатів вимірювання. Порівнянні довжин відрізків. Побудова відрізків заданої довжини.	78
Урок 84	Розв'язування задач, які містять одиниці довжини. Побудова відрізків. Порівняння іменованих чисел, виражених у сантиметрах.	81

Урок 85	Дециметр як одиниця довжини. Побудова відрізків. Порівняння довжин відрізків. Розв'язування задач.	85
Урок 86	Додавання та віднімання іменованих чисел. Порівняння іменованих чисел, виражених у сантиметрах та дециметрах. Розв'язування задач, що містять одиниці довжини.	88
Урок 87	Порівняння іменованого числа.	91
Урок 88	Лічильна одиниця — десяток. Лічба десятками. Круглі числа.	95
Урок 89	Лічба десятками. Задачі на порівняння, додавання та віднімання розрядних чисел.	98
Урок 90	Додавання та віднімання розрядних чисел — десятків.	100
Урок 91	Усна і письмова нумерація чисел 11–20. Читання й запис чисел від 11 до 20.	104
Урок 92	Утворення чисел 11–20. Додавання одноцифрових чисел до числа 10. Віднімання від двоцифрових чисел їхніх десятків або одиниць у межах 20.	107
Урок 93	Лічба в межах 20 за допомогою лічильних паличок. Числа другого десятка. Парні й непарні числа другого десятка.	110
Урок 94	Розрядна таблиця. Позиційне значення цифри в записі двоцифрового числа.	113
Урок 95	Додавання виду $11 + 2$. Віднімання виду $13 - 2$. Розв'язування задач.	116
Урок 96	Порівняння чисел у межах 20. Порівняння числа і значення числового виразу. Порівняння двох числових виразів.	119
Урок 97	Знаходження невідомого доданка. Задача на знаходження невідомого доданка.	122
Урок 98	Розв'язування задач на знаходження невідомого доданка. Обчислення виразів із невідомим доданком.	125
Урок 99	Знаходження невідомого зменшуваного. Задача на знаходження невідомого зменшуваного.	127
Урок 100	Знаходження невідомого від'ємника. Задача на знаходження невідомого від'ємника.	130
Урок 101	Творча робота над задачею.	133
Урок 102	Числа першої сотні. Назви та послідовність чисел від 1 до 100. Порівняння чисел у межах 100.	136
Урок 103	Розряд одиниць і розряд десятків у двоцифровому числі. Розклад двоцифрового числа на розрядні доданки. Визначення кількості десятків та кількості одиниць у числі. Читання чисел за розрядними таблицями.	139
Урок 104	Віднімання розрядного числа. Розв'язування задач.	142
Урок 105	Додавання одноцифрового числа до двоцифрового. Віднімання одноцифрового числа від двоцифрового.	144
Урок 106	Додавання круглого числа до двоцифрового. Додавання двоцифрових чисел.	147
Урок 107	Віднімання круглого числа від двоцифрового. Віднімання двоцифрових чисел.	150

Урок 108	Метр як одиниця довжини. Скорочене позначення метра. Співвідношення: метр — дециметр, метр — сантиметр. Порівняння іменованих чисел, виражених в одиницях довжини.	154
Урок 109	Час. Одиниця часу — година. Визначення часу за годинником. Позначення стрілками часу на годиннику.	157
Урок 110	Поняття «минула 1 год». Порівняння, додавання та віднімання іменованих чисел, що виражені в годинах. Задачі на визначення закінчення, початку і тривалості події.	159
Урок 111	Розв'язування задач на визначення початку, тривалості та закінчення події.	162
Урок 112	Закріплення вивченого в розділі «Час».	165
Урок 113	Маса. Поняття рівноваги та нерівноваги. Задачі на встановлення за малюнками «що важче?», «що легше?». Прилади для зважування.	168
Урок 114	Одиниця вимірювання маси — кілограм. Зважування предметів. Запис результатів вимірювання маси.	171
Урок 115	Задачі на порівняння і вирівнювання маси предметів.	174
Урок 116	Розв'язування задач різних типів з одиницями маси. Порівняння, додавання та віднімання іменованих чисел, виражених у кілограмах.	177
Урок 117	Закріплення вмінь розв'язувати задачі з одиницями маси.	180
Урок 118	Місткість. Одиниця вимірювання місткості — літр. Порівняння об'єктів за місткістю. Порівняння, додавання та віднімання іменованих чисел, виражених у літрах.	182
Урок 119	Вимірювання місткості ємності за допомогою літрової мірки. Запис результатів вимірювання місткості ємності. Розв'язування задач на місткість.	186
Урок 120	Гроші. Паперові гроші і монети. Співвідношення між гривнею і копійками. Поняття «дорожчий-дешевший», «найдорожчий-найдешевший». Підбір копійок та гривень на задану суму.	190
Урок 121	Розв'язування задач на знаходження вартості покупок. Порівняння іменованих чисел, виражених в однойменних одиницях вартості.	193
Урок 122	Задачі про вартість на знаходження невідомого доданка.	196
Урок 123	Порівняння вартостей. Розв'язування задач на різницево порівняння грошей.	199
Урок 124	Формування поняття решти (здачі). Розв'язування задач на знаходження решти (здачі).	202
Урок 125	Знаходження невідомого зменшуваного та невідомого від'ємника в задачах про вартість.	205
Урок 126	Закріплення вмінь розв'язувати різні типи задач з одиницями вартості. Формування уявлень «вистачить грошей», «не вистачить грошей».	208
Урок 127	Стовпчикові діаграми. Читання та побудова діаграм.	212

Урок 128	Діаграми Венна. Істинні та хибні висловлювання.	217
Урок 129	Закріплення вміння розв'язувати задачі вивчених видів.	222
Урок 130	Повторення вивченого. Закріплення вмінь розв'язувати задачі вивчених видів.	226
Урок 131	Повторення вивченого. Закріплення вмінь розв'язувати задачі вивчених видів.	228
Урок 132	Повторення вивченого. Закріплення вмінь розв'язувати задачі вивчених видів.	231
Урок 133	Повторення та закріплення вивченого.	233
Урок 134	Повторення та закріплення вивченого.	236
Урок 135	Повторення вивченого за рік.	239
Додаток	.....	244

Навчальне видання
ГІСЬ Ольга Михайлівна
ФІЛЯК Ірина Василівна
ПОДОЛЯН Антоніна Василівна

МАТЕМАТИКА
РОЗРОБКИ УРОКІВ
1 КЛАС
У ДВОХ ЧАСТИНАХ
ЧАСТИНА 2

Провідний редактор І. В. Єфімова
Технічний редактор О. В. Романова

З питань придбання продукції
видавництва «Ранок» звертатися за тел.:
у Харкові – (057) 727-70-80;
Києві – (044) 599-14-53, 377-73-23;
Вінниці – (0432) 55-61-10;
Дніпрі – (056) 785-01-74, 789-06-24;

Н135091У Підписано до друку 09.08.2018.
Формат 60×90/16. Папір друкарський.
Гарнітура Шкільна. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 15.

ТОВ Видавництво «Ранок»,
вул. Кібальчича, 27, к. 135, Харків, 61071.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 5215 від 22.09.2016.
Для листів: вул. Космічна, 21а, Харків,
61145.

E-mail: office@ranok.com.ua
Тел. (057) 719-48-65,
тел./факс (057) 719-58-67.

Житомирі – (067) 122-63-60;
Львові – (032) 244-14-36;
Миколаєві та Одесі – (067) 551-10-79;
Черкасах – (0472) 51-22-51;
Чернігові – (0462) 93-14-30.
E-mail: commerce@ranok.com.ua.

«Книга поштою»: вул. Котельниківська, 5, Харків, 61051.
Тел. (057) 727-70-90, (067) 546-53-73.
E-mail: pochta@ranok.com.ua

www.ranok.com.ua

Служба технічної підтримки:
тел. (057) 719-48-65, (098) 037-54-68
(понеділок-п'ятниця з 10⁰⁰ до 18⁰⁰)
E-mail: interactive@ranok.com.ua

Папір, на якому надрукована ця книга,

безпечний для здоров'я
та повністю
переробляється

з оптимальною білізною,
рекомендованою
офтальмологами

вибілювався
без застосування
хлору

Разом дбаємо про екологію та здоров'я

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКТ

1

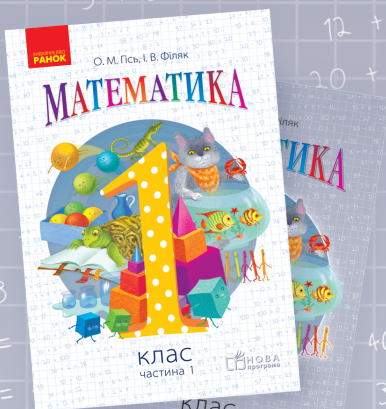
Підручник

Додаток до підручника

Розробки уроків. У 2-х частинах

Підручник. У 2-х частинах

Робочий зошит. У 4-х частинах

РОЗРОБКИ УРОКІВ

О. М. ПІСЬ, І. В. ФІЛЯК, А. В. ПОДОЛЯН

Інтернет-підтримка
interactive.ranok.com.ua

Авторський блог
blog.ranok.com.ua

ISBN 978-617-09-3100-9

9 786170 931009

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА ЛІТЕРАТУРА
УСІ КНИГИ ТУТ!

ranok.com.ua

e-ranok.com.ua

pochta@ranok.com.ua

(057) 727-70-90